

„VRELO ŽIVOTA“

KNJIŽNICA ZA DUHOVNI ŽIVOT
PRVO IZVANREDNO IZDANJE

P. CHAIGNON D. I.

SVEĆENIK NA OLTARU ILI DOSTOJNO PRIKAZIVANJE SVETE MISE S DODATKOM OBREDA TIHE MISE

Passer invenit sibi domum, et turtur
nidum sibi... Altaria tua, Domine virtu-
tum: Rex meus, et Deus meus. (Ps. 83.)

PREVEO

Dr. Fra O. KNEZOVIĆ

SARAJEVO

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI

Br. 1257/38.

L. S.

I M P R I M A T U R!

Sarajevo, 7. lipnja 1938.

Generalni vikar:
Dr. A. Buljan, s. r.

»NOVA TISKARA« VRČEK I DR.

PREDGOVOR.

Sveta misa, nekrvna žrtva Isusova! Kome svećeniku ili budućem službeniku oltara nije srce zadrhtalo pri pomisli na nju? Biti intimni Isusov prijatelj, s njime tako usko doći u vezu, da ga možemo na svojim rukama nositi! Da ga svojim očima, iz neposredne blizine, svaki dan možemo gledati i, usred bljutavosti zemaljskih veselja, tako čistu radost imati! Nije li to sreća iznad svih sreća?

Mladi ljudi, kao veliki idealni san svoga života dočaravaju u svojoj mašti intimnost čestitog obiteljskog života; ali nije li svaki obiteljski život usprkos svojoj visokoj svrsi, gruba surovost i materijalnost u poredbi s intimnošću što je svećenik ima s Isusom u svetoj misi? Tu se ostvaruje ono za čim, dakako, čezne svako ljudsko srce: toplina i blizina ljubavi, ali na kakav produhovljen, profinjen i visok način! Mjesto sjetilnosti i veseljâ koje čovjeka stavljuju u red životinja, najčišća i najuzvišenija ljubav. Bog sam tu, na najdublji i najistinski način dokazuje čovjeku svoju ljubav umirući tajanstveno za nj. I kad umire, mistično se žrtvujući, ne nestaje, nego

čini čudo čuda: pruža život dajući se sam za hranu. U času najvećeg dokaza što je ljubav može dati: dok prezire život, on ostvaruje ono što nitko drugi ne može istodobno učiniti: realizirati vrhovnu težnju ljubavi i stvarno sjedinjenje bića baš onda kad umire. Isus Krist koji je Bog i čovjek čini to u svetoj misi. I u tom činu, koji se po sebi proteže na sve ljudе, on uzima kao službenika-prijatelja svećenika: njemu se predaje, njega određuje da bude izvršioc tih veličajnih tajna.

Kao što je nekoć davao svojoj Majci da se brine za nj u svim i najmanjim pojedinostima, tako sad daje to isto svojim svećenicima. Nije li čudo, kad na to sve mislimo, da ne umremo od sreće? Ne u metafori, nego zbiljski, nije li čudo da naše srce ne pukne od neizrecive sreće dok nam razum, božanski prosvijetljen, sve to govori? Kako možemo živiti znajući da Isus, Bog naš, posve stvarno bude po nekoliko puta među naša dva od praha sazdana prsta, da dopušta da i mi, kao njegova sveta Majka, dotičemo ga se, dižemo ga i spuštamo, slušamo na neki način, iz tako velike blizine, kucaje njegova srca?

Ali kad već ne umremo od prevelike sreće zbog tog, nije li posve naravno da živimo u trajnom zanosu, ekstazi srca i duše, misleći da to, znajući za tako velike stvari? Nije li nama, koje je Bog tako blizu privukao, doveo nas naime tako blizu Ljubavi pred kojom su sve zemaljske ljubavi potpuno ništa, posve

lako prezreti sve čari i ljepote zemlje? Pa mi imamo više, puno više, nego sva zemlja može dati i imati! Mi imamo više ljepote, više dobrote, više srdačnosti, više topline, više nježnosti nego čitava zemlja skupa. Što zemlja ima, — ukoliko se ne radi o opsjenama i bajkama, — tek je blijadi otsijev beskrajne ljepote koju mi imamo. Zemlja je prljava i sve je na njoj umazano grijehom, zločom ili slabošću. Ljepota, naprotiv, što je mi ovdje u svetoj misi imamo, ni pred čim ne tamni. Ona ne zna ni za bijedu grijeha, ni za odvratnost tvari, ni za monotoniju sadašnjosti. Usaćena u vječnost ona nosi u sebi trajnu svježinu, koja baš zato što je iz vječnosti i vječna ne može ni uvenuti ni dosadna postati. Nikad svećeniku, koji na ovo misli, ne može postati dosadno, kao što ljudima na zemlji, kraj svih ljepota i svih slasti, zna biti.

Sv. misa nas faktički prenosi iz ove zemaljske bijede u nebesku sreću. Ona je za nas dan slavnoga preobraženja: vanredne sreće i užitka koji se ni s čim ne dadu usporediti. Silno velikom povlasticom Bog nam je dopustio da svaki dan mognemo uživati sreću koja po sebi nikad ne bi mogla dopasti u dio smrtnom čovjeku; mi smo na zemlji dionici nebeskog života.

Dakako da ovaj život sreće, baš stoga što po svojoj veličini i uzvišenosti, nadilazi sve ovozemске koncepcije i slasti tjelesnog čovjeka poziva na život koji za nj znači odrikanje i razapinjanje. Zaronjen svojom težinom i svojim sjetilima u tvar, čovjek

ukoliko je tjelesan, čuti da veliko dizanje nad zemljom traži od njega napor i žrtvu, koji su ekvivalentni razapinjanju. Ali, nije li baš time što nam je dano da nebeski živimo i motivirana najbolje sva potreba mortifikacije na zemlji? To je tako u skladu s nebeskim životom da se zemaljskog odričemo, da ga preziremo i da mrtvimo njegove zahtjeve! Pozvani na božansku gozbu, mi moramo tajanstveno, poнутarnjoj ili vanjskoj patnji Bogu-Čovjeku slični postati. Misa će za nas uvijek, svaki dan, svaki put, kad na nju pomislimo, biti izvor sreće, ali samo uz uvjet da ispunjavamo ono što ona traži: život žrtve, život mrtvljenja po kom Kristu slični postajemo, *semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes.*

Ali ako svećenik na sve ovo zaboravi, pa ne osjeća velike sreće što od mise dolazi, nije li to otud što o njoj ne razmatra? Ne dolazi li dapače otud što svećenik o misi ne razmatra i što ne promišlja kako je ona velika stvar, i kako bi ga trebala napunjati oduševljenjem i snagom, najveći dio zla u svijetu? *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Mi živimo uz izvor najveće, najžarče ljubavi, a u svijetu je zima i ljudi umiru, gube duše zato jer ne čute topline božanske dobrote. Mi pijemo sami na vrelu božanskog života, a u našim srcima ne bukti plamen koji bi nas same posvema transformirao u biću i djelima; iz naših riječi ne

bukti plamen uvjerenja koji bi neodoljivo ljude obraćao i boljima činio. Otkuda to? *Non est qui recogitet in corde suo.* Nema tko bi razmišljaо u srcu. Ne u čitanju, ne na površini, gdje se sukobljuju vjetrovi svih smjerova i nanose sad ovo sad ono; nego tamo gdje se božanske istine usađuju u biće, u dno bića. Tamo, gdje korijen zalazi pod sreću i obuhvaća ga svega, pa se onda više ne može u nju dirnuti a da se i srce ne iščupa. No dakako, toga se mi i bojimo.

A ipak, zar nije absurdno ovako živiti? Nakon toga što smo se i tako već u principu svega odrekli, imati priliku da razmatranjem zalazimo sve jače u dubinu Božje ljubavi, da sami planemo tom ljubavlju i ostvarimo jedini program svoga života dajući je drugima, moći to zbilja činiti i nehtjeti! Pa kakvog smisla onda ima za nas život, kakvog je smisla imalo postati svećenikom? Nemati ni intimnosti obiteljskog života, nemati ni potomaka u naravnome redu, koji će biti kao produljenje našeg bića na zemlji, a ne grijati se na Srcu Isusovu, ne truditi se da razmatranjem prodremo do njegove ljubavi i njenim plamenom rasplamtimo i podignemo brojno duhovno potomstvo, tā to jednostavno znači za nas promašiti svoj život. Onaj kome služimo rekao je: *ignem veni mittere in terram et quid volo nisi ut accendatur* (Lk. XII. 49). Hoćemo li dakle, nakon svih njegovih dobrota prema nama i svega što za nas još hoće da učini, zaustaviti taj plamen pri sebi i ugušiti ga? Bilo bi to, o to nema sumnje, posve ludo.

Mnogo je sredstava da se od tako promašena života očuvamo, i ova knjiga koju danas predajemo našem svećenstvu samo je jedno od njih. Držimo da će je svi zavoljeti kao što su je već bili zavolili kad je djelomično, — skraćena i nedovršena, — izlazila u nastavcima*), kao što su je zavolili Francuzi i svi narodi, na čije je jezike bila prevedena. *Pierre Chaignon* je jedan od najboljih asketskih pisaca devetnaestoga stoljeća. Sve njegove knjige kao i svi njegovi spisi sadržavaju duboku nauku, i pune su svete unkeije i dubokog uvjerenja.

Dr. Đuro Gračanin,
izvanr. sveučilišni profesor.

*) Mnogopošt. o. prevodioce imao je pri ruci samo njemački prijevod, koji se, izgleda, znatno razlikuje od francuskog originala. Zato je uredništvo »Vrela Života« posegnulo odmah za francuskim originalom i provelo posvemašnju redakciju prijevoda, a dodalo je tome kasnije vrlo velik broj pasusa, pa i čitavih stranica, koje su bile izostavljene. Posebno je preveden i nadodan tekst o mјsnim ceremonijama na koncu knjige, koje će dobro doći svim bogoslovima a i svećenicima, kako autor sam u Uvodu napominje.

NAPOMENA PISCA.

Križ, oltar, nebo to u središnje misli i osjećaji dobrog kršćanina i dobrog svećenika: križ, koji nam je zasluzio milost, oltar, koji nam je primjenjuje, nebo, u kome Bog istodobno kruni i svoje vlastite darove i vjernost čovjeka koji se milošću služio i učinio je plodonosnom. Oltar kao da je u sredini, između svetog brda, na kome je Isus svojom smrću dao život vjernicima i neba, u kome ih združuje u svom vječnom slavlju. Na oltaru se vjera osvijetljuje, pobožnost zagrijava, duša obogaćuje svim blagom neizmjernog milosrđa. Sva nada Crkve, cito spas svijeta nalazi se u divnoj službi što je svećenik vrši na oltaru.

Neki revni crkveni poglavica pitao jednom svetu redovnika, šta misli, koja bi sredstva najuspješnije mogla da posvete njegove svećenike i poprave njegovu biskupiju. — »Pobrinite se, da vaši svećenici pažljivo mole božanski oficij i sveto služe misu«.¹⁾ Prelat se začudio tome odgovoru, ali kasnije je uvidio njegov duboki smisao. Žrtva hvale spojena je ovđe s euharistijskom žrtvom i zato pomoću jednog i

¹⁾ Taj je redovnik bio sveti Josip Cupertino, franjevac, umro 18. rujna 1663. i proglašen svetim 16. srpnja 1767.

drugog vrši se moćno posredovanje katoličkog svećeništva. Postoji li stoga za kršćanina, a naročito za svećenika, ljestvi predmet razmatranja od naše oltarske žrtve?

Hvalevrijedna i uspješna nastojanja učinjena su da se obični vjernici, koliko je moguće, upute u poznavanje naše divne liturgije. Tridentski koncil obvezuje na to svećenike: *Određuje sv. Sinod pastirima duša... da često za vrijeme sv. mise, sami ili po drugima izlože neke od stvari koje se u misi čitaju; i da, među ostalim, objasne koju tajnu ove presvetе žrtve* (Sess. 22. c. 8.).

Posljednjeg stoljeća pojedini župnici korisno su se u tu svrhu služili velikim i učenim djelom oca Lebruna, *Explication littérale, historique et dogmatique de la sainte messe* (4 sv. Paris 1716/26). Kasnije su i drugi publicirali o toj stvari više dobrih radova. To je za vjernike.

Što se svećenika tiče, koji imaju čast i strašnu dužnost da prikazuju ove svete tajne, oni imaju u rukama velik broj izvrsnih djela, da ih vode u službi, koja po mišljenju Crkve nije bez opasnosti: *Res quam tractaturi estis satis periculosa est* (Pontific.). A da ne govorimo o mnogim drugim, opširnijim, kao što su tri knjige Benedikta XIV. *De sacrificio missae; le Traité du Sacrifice de Jésus-Christ*, u 3 sveska, djelo tiskano u Parizu 1778. bez imena pisca, nećemo im nikad dosta preporučiti asketsku raspravu *De*

sacrificio missae, koju je napisao kardinal Bona, zatim malo djelce, bez oznake autora, *Triplex expositio totius missae*. Na francuskom međutim — a mi možemo reći i na hrvatskom — nema djela koje bi bilo kao kratak skup crkvene nauke o misi, i u kome kratkoća ne bi bila na štetu jasnoće, ni učenost na štetu unkcije. Daj Bože, da ova knjiga tu prazninu ispuni!

Radeći za drago svećenstvo, čijim smo se visokim krepostima tolikim zgodama mogli diviti, i koje nas je slušalo s toliko dobrostive ljubavi u više od stotinu svećeničkih duhovnih vježbi, drago bi nam bilo, da mu dadnemo ovaj zalog naše žive zahvalnosti. Ali, bez obzira na to, što je ovaj rad u svakom pogledu, iznad naših sila, nedostaje nam vremena. Zato, *Svećenik na oltaru*, koga pružamo braći svećenicima, tek je slab pokušaj, koji će možda spretnjeg pisca potaći da bolje napiše; to je naša žarka želja. Ako ipak, usprkos svojih nesavršenosti, ova knjiga bude ih zanimala i potakla na spasonosno razmišljanje; ako učini malo dobra njihovim dušama, molit ćemo ih da se, za uzvrat, i nas kad god sjete u svojim svetim misnim žrtvama.

Često puta, na koncu duhovnih vježbi svećenici su nas pitali, kako bi mogli trajno sačuvati blago milosti što su ga sabrali u tim sretnim danima. Držimo, da nema za to sigurnijeg sredstva, nego svom snagom nastojati služiti svetu misu s najvećom savršenošću. Poznate su riječi svetog Augustina, da onaj

zna pravo živiti tko zna pravo moliti. *Recte novit vivere qui recte novit orare.* A jer je misa najizvrsnija molitva, nećemo se udaljiti od misli svetog učitelja rekavši da *onaj svećenik zna pravo živiti, koji zna pravo služiti svetu misu.* O tom nema sumnje. Ovo jedino obrambeno sredstvo sadržavat će sva ostala i davat će im veliku uspješnost. Naše dobre želje, dragocjeni plodovi duhovnih vježbi, naravno zagrijavani na ognjištu razmatranja i svako jutro nakvašeni krvlju Isusa Krista, doći će s vremenom do potpune zrelosti. Trajni kao i obilni, ti će plodovi jednog dana biti sigurni temelji divnih nagrada, što ih Bog obećava svojim vjernim svećenicima: *Posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat.*

Gg. poglavari i prefekti velikih sjemeništa, opravdano smatrajući da je jedna od najozbiljnijih njihovih dužnosti spremiti svoje bogoslove da doстојno prikazuju svete tajne, i želeći da *Svećenik na oltaru* bude u njihovim rukama, kad ih budu pripravljali na svećeničko ređenje, izrazili su se da bi bilo vrlo dobro dodati kratak naputak o ceremonijama tihe mise po rimskom obredu. Na taj način, dok ih se bude vježbalo u najuzvišenijoj njihovoj budućoj službi, oni bi mogli naći u istoj knjizi duh i slovo naših svetih obreda i njihovo simboličko značenje, nutarnje raspoloženje koje mora obuzimati misnika i pravila kojih se izvana mora držati. Ovaj razlog bio je od velikog značenja da smo to učinili i zahva-

ljujemo se poštovanim svećenicima koji su nam ga spomenuli. Ali to nije bilo jedino što nas je potaklo na ovaj dodatak. Nije dosta naučiti; treba i ne zaboraviti. Ako je mlađomisnicima potrebno da uče ceremonije koje prate misnu žrtvu, svima je potrebno, od vremena do vremena, da ih u duhu obnove kako bi bili u stanju da ih točno vrše. Držimo da će svećenici, koji su prihvatali kao pravilo da svake godine jedanput pročitaju rubrike misala, biti nam zahvalni što ih ovdje pružamo.

Obredi tihe mise — prevedeni od N. P.-a — uzeti su iz djela L. Hébert, *Leçon de Liturgie*, II, Paris 1924.

UVOD.

Ako katoličko svećeništvo — s koje god ga strane promatrali — sja božanskim sjajem u očima vjernika; ako je ono po riječima sv. Ignacija mučenika vrhunac svih veličina ovoga svijeta — *omnium apex*, — mora se ipak priznati, da najveća njegova slava, njegovo prvo pravo na opće poštovanje dolazi otud, što može kruh i vino pretvarati u tijelo i krv Kristovu i misnu žrtvu prikazivati. Ima li i u samome nebu među službama, što ih vrše blaženi duhovi, časti, koja bi se s ovom mogla isporediti? Sv. Bernardo misli da nema. »Shvatite, o svećenici«, tako nam dovikuje ovaj sveti crkveni učitelj, »kakva vam je odlika dana; shvatite divna prvenstva svoga staleža! Bog se nije zadovoljio, da vas uzdigne nad kraljeve i careve; On vas nije samo volio više od svega što je najveće na zemlji, On vam je dapače dao prednost pred svim knezovima svoga nebeskoga dvora! Koliko vam je dostojanstvo dao Bog! Kolika je prednost vašega reda! Bog vas je pretpostavio kraljevima i carevima; pretpostavio je vaš red svim drugim redovima; dapače, da još više kažem, pret-

postavio vas je anđelima i arhanđelima, prijestoljima i vlastima; jer kao što nije uzeo andele nego sjeme Abrahamovo, da učini djelo Otkupljenja, tako nije anđelima nego ljudima i to samim svećenicima dao vlast da posvećuju tijelo i krv».²⁾

Onoga, koga Bog oduvijek rada iz svoje biti u sjaju svetih, svećenik ga na neki način također rađa i žrtvuje u isto doba u tajanstvenoj tami naših svetišta; Onaj, koji je prvi put uzeo tijelo u krilu Djevice Marije, uzimlje tijelo svaki dan u našim rukama; Onaj, koji je na križu svoju krv prolio za spasenje svijeta, obnavlja svako jutro po nama božansku žrtvu na našim oltarima. Saberimo se dakle, da razmišljamo o čudu moći i časti, koje je iserpilo govornički dar najrječitijih crkvenih učitelja i o kojem oni u zanosu nijesu znali ništa drugo kazati, nego da je dostojanstvo svećenika, koji žrtvuje, neizmjerno i beskrajno; da je čudo sposobno zanijeti onoga, koji ga promatra. *Veliko i uzvišeno, neizmjerno i beskrajno je dostojanstvo svećenikovo; čudo, koje zapanjuje.* O kako veliko dostojanstvo ima u sebi strahovito i divno svećeništvo!?) O svećeniče Božji, ako motriš visinu nebesa, viši si, ako ljepotu sunca, mjeseca i zvijezda, ljepši si, ako uzvišenost vladara, uzvišeniji si; niži si samo od svoga Stvorite-

²⁾ Iz govora sv. Bernarda dušobrižnicima na jednoj sinodi.

3) Sv. Efrem.

lja!⁴⁾ O divno dostojanstvo svećenika, u čijim se rukama utjelovljuje Sin Božji kao u krilu Djevice!⁵⁾

Sveta misa! Ovom su riječi kazane sve radosti dobra svećenika na ovome svijetu ili je barem označeno njihovo nepresušivo vrelo. Ona ispunja sve njegove želje; ona objašnjava tajnu njegove snage usred slabosti; njegove nade i uspjehe u poduzećima, proti kojima su bila sva mišljenja i sve nemogućnosti ljudske mudrosti. Misa je naknada za sve što trpi, poticaj svemu što čini. Da dobro služi svetu misu, na to smjeraju sve njegove misli, molitve i čini, to je najodličnija njegova pobožnost.

Da bi što dostojnije obavljali službu, koju bi i sami anđeli nesavršeno obavljali, više nam je stvari naročito potrebno: Potrebno nam je poznavati: 1. vrijednost božanske žrtve, kako bi je cijenili i štovali; 2. svetost, i to osobitu vrstu svetosti, koju žrtva traži, kako bi se trudili oko sticanja te svetosti pomoći milosti, da budemo u stanju tu žrtvu tako dostoјno prinositi, koliko dopušta naša slabost; 3. napokon potrebno je da poznamo velika pomoćna sredstva, koja nam žrtva pruža, ne samo da sebe posvetimo, nego da i braću svoju mognemo posvećivati, da tako sa živom vjerom, koja traži strahopočitanje i sveti strah, spojimo nadu i ljubav, koje srce raširuju.

4) Kasijan.

5) Sv. Augustin.

Iz ovih će različitih spoznaja kao od sebe proizaći: priprava, prije prikazivanja te tako divne žrtve, žar, koji je mora pratiti, i zahvala, koja je mora slijediti.

Prvih pet točaka naše rasprave nazvat ćemo općim imenom »priprava«, i one će sačinjavati predmet prvoga dijela, a drugi će se dio odnášati na prikazivanje svete žrtve i zahvalu.

PRVI DIO

PRIPRAVA POBOŽNOGA SVEĆENIKA ZA
SVETKOVANJE SVETIH TAJNA.

Daljna priprava za službu na oltaru stoji u tom da spoznamo: vrijednost žrtve, koja se na njemu prikazuje, potrebu sveta života da žrtvu dostoјno prinosimo, osobite kreposti, na koje uzvišeni čin svećenika obvezuje, i napokon moćna sredstva, koja mu pruža, da se popne do visoke svetosti. Bliža priprava stoji u posebnim pobožnim vježbama, kojima je svrha, da u duši izazovu raspoloženje, koje odgovara tom uzvišenom činu i koje sačinjavaju pripravu u pravome smislu riječi.

nulla major excogitari potest). — Hugo od sv. Viktora dovikuje, kad o toj službi govorи: O veliko dobrostanstvo, čudnovata moći, uzvišena i strašna službo! — *Magna dignitas, mira potestas, excelsum et expavendum officium!*

Uistinu, ako je ova žrtva jedna te ista sa žrtvom na križu, tada mora imati istoga svećenika, isti žrtveni dar, istu svrhu, isti učinak, istu vrijednost. Ali može li se tada zamisliti nešto, što bi Boga više častilo, što bi mu ugodnije bilo, i što bi korisnije bilo ne samo za onoga, koji je prinosi, nego i za čitavi svijet? Kakvo li je nepresušivo vrelo veselja za svećenika i blagoslova za sav svijet takva žrtva! Jermiji proroku bez sumnje je to lebdjelo pred očima, kada je u ime Gospodnje govorio: »*Inebriabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus bonis meis adimplebitur.*⁹⁾» — I zaista Crkva je zaključila u zadnjim svojim općim saborima, da su obje ove žrtve u biti jedno, i da se razlikuju samo načinom prikazivanja, *sola offerendi ratione diversa.* — Ovdje, kao i tamo prinosi Bog kao svećenik Bogu Boga *kao žrtvu.* Sve je na oltaru kao i na križu božansko.

1. *Jedan te isti svećenik.*

»Ne zbiva se moću ljudskom«, veli sv. Krizostom, »ono čudo, koje združuje u sebi mnoga čudesa, i što nam ga vjera pokazuje na oltaru — *non sunt*

8) Koncil u Milanu.

9) Jer. 31, 14.

POGLAVLJE PRVO.

VRIJEDNOST ŽRTVE NAŠIH OLTARA.

I. *Narav misne žrtve.*

Kakva je *narav* žrtve i kakvi su njeni *učinci?* Odgovor na ta pitanja pokazat će nam ujedno svu njezinu veliku uzvišenost.

Kad kažemo, da je misna žrtva bitno jedna s onom, za kojom je svijet četiri hiljade godina uzdiao, koju su proroci navijestili i svi starozavjetni obredi predočavali i koja je u punini vremena pred Jeruzalemom na Kalvariji bila prinešena, i čije je nekadašnje prikazanje po riječima sv. Pavla savršeno zadovoljavalo da potpuno izvrši posvećenje izabranika — *una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*⁶⁾ — tada sa čitavom tradicijom priznajemo, da Katolička crkva nema ništa uzvišenijeg, — *cum augustius habeat Ecclesia catholica nihil*⁷⁾; i da je žrtvena služba svećenika pod zakonom milosti najveća, što se može zamisliti, — *qua*

6) Žid. 10, 14.

7) Prov. sinoda u Man.

humanae virtutis haec opera —; mi smo samo oruđe i sluge pravoga žrtvovatelja, — nos ministrorum tantum tenemus locum. — Gospodin sam posvećuje i pretvara mjesto nas kao pravi djelujući uzrok posvećenja tvarne darove, koji su određeni za žrtvu, *ipse est qui sanctificat et immutat.* Kada dakle, nastavlja sveti učitelj, vidite svećenika, da svete žrtvene darove diže k nebu, tada ne smijete misliti, da je ovaj čovjek pravi svećenik, nego digavši se nad sjetilnost uprite upogled u Kristovu nevidljivo pruženu ruku. — *Cum sacerdotem videris offerentem, ne ut sacerdotem esse putas sed Christi manum invisibiliter extensam.* Nijesu manje jasne i odlučne ni ove riječi sv. Ambrozija: »*Idem est hoc nostrum sacrificium cum eo quod Christus obtulit; Pontifex enim noster ille est qui hostiam mundantem nos obtulit.*« Naš darežljivi Otkupitelj, koji se je na križu žrtvovao, žrtvuje se još uvijek pomoću svećenika, *idem... nunc offerens sacerdotum ministerio qui se ipsum tunc in cruce obtulit.* Bez sumnje bi se i manje dragocjeni dar od Njega, ali Njegovom rukom prikazan, još uvijek neizmjerno Ocu Njegovom dopadao. Kada bi On prinio samo i slabo janje, kao Abel, ili kruh i vino, kao Melhisedek, to bi ipak uzvišenost ovoga divnog svećenika ovome žrtvenom daru dala neizmjernu vrijednost. Ali dar mora biti dostojan i onoga, koji ga prinosi, i onoga, koji ga prima; i budući da je na oltaru Bog svećenik i da Bogu žrtvu

prinosi, to je samo Bog-čovjek jedini žrtveni dar, koji odgovara toj uzvišenoj žrtvi. Tako je dakle opet Isus Krist, kojega Isus Krist prinosi kao žrtvu.

2. Jedan te isti žrtveni dar.

Otkad je Spasitelj, kad je prvi put sv. misu svetkovao i svećeništvo ustanovio, nama dao vlast da činimo, što je on činio, otada znamo, koje je žrtvene darove držao u svojim svetim i časnim rukama i koje je žrtvene darove stavio u naše ruke. »Ovo je moje tijelo — govori On — koje će se za vas predati — *quod pro vobis tradetur;* — ovo je moja krv, koja će se za vas proliti — *qui pro vobis fundetur.*« Ali nije nikakvo drugo tijelo, nikakva druga krv na Kalvariji nego na oltaru; to je isto tijelo, ista krv. Zar nas nije životvorna žrtva križa opet s Bogom pomirila? Tridentski sabor nas uči, da tu žrtvu svećenik prikazuje svaki dan, i izvodi odатle zaključak od najveće važnosti, da je to strašno otajstvo najsvetije i najbožanstvenije djelo, što ga kršćani mogu da učine. *Necessario fatemur nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur.*¹⁰⁾ Već je prije sabor rekao: *Una eademque est hostia, idem nunc offerens.*

10) 22. sjednica.

Tako je dakle Božanstvo u svećeniku, koji žrtvuje: mi ne prikazujemo ni jednu jedinu sv. misu, a da je Isus Krist s nama i po nama ne prikazuje; isto tako Božanstvo u žrtvenom daru, koji se žrtvuje: Isus Krist je uvijek *hostia mundans nos*, kako veli sv. Ambrozije, *hostia vivifica*, kako veli tridentski koncil, — *Super sacram mensam Christus occisus jacet*, veli sv. Krizostom.

U čemu je sad razlika između žrtve sv. mise i žrtve na Kalvariji? Razlika je jedino u načinu, kako se žrtva prinosi ovdje i tamo, *sola offerendi ratione diversa*. Na Kalvariji je krv tekla; Isus se tu žrtvovao naravnom smrću, koja stoji u odijeljenju duše od tijela; na oltaru se Isus žrtvuje mističnom i nekrvnom smrću, jer u svom slavnom tijelu ne može više trpjeti. Na križu je prikazao svoju smrt u sadašnjosti, — na oltaru prikazuje svoju nekoć podnešenu smrt. On se je na križu predao kao žrtva otkupljenja, kojom je On sve milosti zasluzio, koje je htio ljudima tijekom stoljeća da dadne; u našim se crkvama On žrtvuje kao žrtva primjene i sjećanja; On nam ovdje daje zasluge svoje smrti i stavlja nam pred oči živo i ganutljivo prikazanje njezino. Oltar se obogaćuje samo zaslugama križa; križ je izvor, oltar kanal. Ništa nije dakle izvrsnije od naše žrtve, ako se promatra u svojoj biti, naime ukoliko se odnosi na svećenika i žrtveni dar. To isto treba reći i o njezinim učincima.

II. Učinci misne žrtve.

Jer je sv. misa nastavak žrtve na križu, koja kroz stoljeća traje, i jer nam prikazuje i pribavlja sve njezine plodove, zato ona ne može imati da ispuni manje izvrsnu svrhu, ni manje biti sposobna, da je ispuni, nego žrtva na križu; *in qualibet missa invenitur omnis fructus, quem Christus operatus est in cruce*. — U svakoj sv. misi nalaze se svi plodovi, što ih je Krist stekao na križu, veli sv. Toma.¹¹⁾ Je li išta nedostajalo žrtvi križa, što je moglo da ostvari razne nakane Gospodinove za uspostavu njezove časti i da zadovolji svim potrebama ljudskim? O s kakvom je silom tražila ova krv, što je tekla iz svih rana, smilovanje za grijesnike! Kakva je snaga za naše otkupljenje ležala u posredovanju umirućeg Boga, koji je, da nas učini blaženima, na se preuzeo kaznu, u kojoj je silna sramota bila združena sa silnom boli! Sad pak uvjerava nas sv. Krizostom, da u svetkovaju sv. mise leži sasvim ista sila, ista snaga: *tantum valet celebratio missae, quantum valet mors Christi in cruce*.

Sv. je misa upravo čin, kojim čovjek Boga časti u duhu i istini, kako je to dužan radi Njegove neizmjerne savršenosti. Ona ispunja sve vjerske ciljeve. U njoj se nalazi sve, što veže stvora sa Stvoriteljem, nebo sa zemljom: *klanjanje, zahvala, prosnja i okajanje* — četiri glavne dužnosti, iz kojih

¹¹⁾ In cap. 6. Is. I. 6.

istjeću sve druge. Ispunjajući ih savršeno u žrtvi naših oltara, u vezi sa raznim tajnama, koje se tu prikazuju, sv. misa postaje glavnim sadržajem i središnjom točkom cijele religije.

Starozavjetne žrtve, koje sv. Pavao zove *infirma et egena elementa*¹²⁾ — slaba i bijedna počela, imale su samo utoliko vrijednost i moć, ukoliko su izricale vjeru u žrtvu, koju su naznačivale, u žrtvu Kalvarije, koja neprestano traje u našim crkvama. Samo ona daje božanskim savršenostima svu čast, koja im pripada, samo je ona prava žrtva klanjanja; samo ona zahvaljuje božanskom Dobročinitelju načinom, koji odgovara Njegovim dobročinstvima. Ona je uistinu žrtva zahvale; samo ona ima u sebi svemožnu silu, da skloni Boga, da nam udijeli obilje svojih dobara; samo ona može da ublaži Njegovu srdžbu, ma kako velika bila. U njoj imamo naizvrsniju molitvu i najsigurnije izmirenje.

1. Misa je žrtva klanjanja.

Prva je naša dužnost da se Bogu klanjam, da Ga priznajemo kao neizmjerno plodni uzrok svega dobra, kao vrhovnoga Gospodara, kome sve pripada, kao posljedni cilj i svrhu svakoga stvora: *Ego sum, qui sum; Ego sum Alfa et Omega, principium et finis; Ego Dominus, mea sunt omnia.*¹³⁾ U jasnom i određenom priznavanju naše absolutne ovisnosti, na-

12) Dal. 4, 9.

13) 2. Mojs. 3, 14, Apok. 1, 8, 2. Mojs. 13, 2.

še duboke bijede, našega ništavila pred neizmjernom Njegovom veličinom, moći i puninom Njegova bića — u tome stoji pravo klanjanje.

Ali kakvim sredstvom možemo mi na dostojan način da tu dužnost izvršimo? Koje poklone možemo mi Bogu dati, koji ne bi zaostajali za onima, koje smo Mu dužni? Kada bih sva stabla s Libanona nslugao, kaže Izajia, i kada bi na toj lomači spalio sve životinje kao žrtve paljenice, što stanuju u velikim šumama, to ne bi bilo dosta — *non sufficiet.*¹⁴⁾ Dodajmo na riječi prorokove još ovo: Kad bih se ja sa svim stvorovima, što ih ima i što će ih biti bacio u prah i u nazočnosti se Gospodinoj pretvorio u ništavilo, kako bi moglo Njemu poniženje i uništenje nečega da pripravi čast, koju zasluzuje? Jer gledaj, što sam ja uistinu u očima Njegovim: *substantia mea tanquam nihilum ante te*¹⁵⁾; šta su sa mnom svi narodi zemaljski: *omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo.*¹⁶⁾ Ali kada ja uzađem na oltar, kada ja prikažem Bogu poniženje i uništenje Njegova predragoga Sina, tada Mu ja iskazujem po Isusu Kristu, s Isusom Kristom, u Isusu Kristu upravo neizmjernu čast, *per ipsum, cum ipso, et in ipso, est tibi omnis honor et gloria.*

Može li se uistinu zamisliti nešto, čime bi se božansko veličanstvo moglo većma počastiti? Kod sta-

14) Iz. 40, 16.

15) Ps. 38, 6.

16) Iz. 40, 17.

rozavjetnih žrtava bila je životinja, koja je na podnožju oltara i pred žrtvovateljevim nožem drhtala i strepila, živa slika čovjekova stanja pod rukom Božjom, koji mu je po svojoj volji mogao život oduzeti, koji je uzdignut mač smrti držao nad glavom njegovom, da ga prinese za žrtvu svojoj veličini i pravednosti. U tome bijaše spoznaja, da je svaka vrlina stvorova ništa i da se ima držati za ništa u poredbi s Njegovom. Kad se u žrtvi paljenici životinja potpuno spajljivala, tada je priznanje istine bilo u tome, da Njegova veličina, koja ne može biti veća, zaslužuje, da bude čašćena poniženjem, koje ne može biti dublje, da On sam sebi potpuno dostaje i da ne treba naših darova. *Deus tu es tu, quoniam bonorum meorum non eges.*¹⁷⁾ Žrtvovati Mu samo Isusa Krista ne znači li to uistinu iskazati Mu najveću čast? Ili šta bi On još mogao dalje tražiti? Zar ne iščezava svako drugo čašćenje u poredbi s onim, koje na oltaru prima? Kako si velik Ti, pred kojim se čovještvo Otkupiteljevo, makar da je tako uzvišeno, drži nevrijednim da se pojavi, da se skriva pod simbolom smrti, pod jednim atomom, u jednoj točci!

Kako li zaslužuješ da Te častimo, da Ti se sa strahom približujemo, Ti, pred kojim Bog-čovjek, naš veliki svećenik ničice pada, sasvim uništen i u strahopočitanje uronio, pred licem neizrecivih Tvojih savršenosti! Tko može shvatiti veličinu podložnosti, koja pripada Tebi najviši Gospodaru, kada

17) Ps. 15, 2.

se vidi, da se svaki dan na tako mnogobrojnim oltarima božanska osoba daje usmrtiti na mističan način pred Tvojim nogama u znak ovisnosti i da počasti Tvoju vlast na svim, što postoji! U ovim mislima leži, ako im se siđe do temelja, izvor cistoga veselja dobrega svećenika, koji ne propušta ni jedan dan da čita sv. misu sa svom pobožnošću, koju može da ima.

Pripovijeda se o nekoj pobožnoj duši da se u svetome zanesenju svoje ljubavi Bogu žalila, što ne može svakom svojom riječju ili svakim svojim uzdissajem stvoriti tisuće svjetova, koje bi nastavali serafini i koji ne bi imali drugoga posla, nego da Njega vječno slave i hvale. Kad bi bilo moguće takvu želju ostvariti, sigurno bi se dalo mnogo učiniti za slavn Božju. Ipak je izvan svake sumnje, da svećenik neizmjerno više čini jednom jedinom žrtvom, koju ima sreću da prinese. Jer jednom riječi: ma bili stvorovi ne znam kako savršeni, i ma kako mnogobrojni bili, između njih i Boga bit će uvijek neizmjerna razlika, koja ne dopušta, da se njihovi pokloni stave u odnosaj s Veličanstvom, koje ih prima, dok u sv. misi onaj, koji se klanja, isto je tako velik, isto tako vrijedan klanjanja, isto tako u svakoj vrsti savršenosti neizmjeran kao i onaj, komu se klanja.

Kada služimo sv. misu, ne moramo se bojati, da će nam Bog prigovoriti, kao što je često svojim Izraelcima prigovarao: »*Si Pater ego sum, ubi est ho-*

*nor meus?*¹⁸⁾ Jer mi Mu smijemo tada odgovoriti s pouzdanjem punim strahopočitanja: Tvoja čast? moj Bože! Pogledaj na ovaj oltar. Pogledaj tamo na lice Tvoga pomazanika, našega Spasitelja, i uskrisitelja Tvoje časti. On Te je počastio žrtvom, koju je za nas prinio, Ti si dobio slavu u jednakoj mjeri s onim, što jesi, *secundum nomen tuum, sic et laus tua.*¹⁹⁾ Kada Mu mi prinosimo sv. hostiju, i kada je on gleda u našim rukama, ne moramo se više bojati, da nam se rekne, kao što je govorio izraelskome narodu: ne primam žrtve iz ruku vaših — *munus non suscipiam de manu vestra.*²⁰⁾ Čujmo Ga radije, kako se tada dići, da je Njegovo ime veliko, da Mu se od istoka do zapada na svim mjestima prinosi žrtva bez ljage i da se žrtvuje slavi imena Njegova: *magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munera.*²¹⁾

Dapače čini se, ako se uzmu u obzir okolnosti, da ova tako čista žrtva, koju smo Gospodu prinijeli, ima nešto, što je čini još veličanstvenijom od žrtve križa, premda od nje dobiva svu svoju vrijednost, kako je rečeno. Nekako se je Isus Krist ovdje većma ponizio. Na križu On kao da nije bio čovjek nego crv zemaljski — *ego autem sum vermis et non ho-*

18) Mal. 1, 6.

19) Ps. 47, 11.

20) Mal. 1, 10.

21) Mal. 1, 11.

*mo,*²²⁾ — na oltaru ima još manje ugleda; jer ovdje ne daje nikakva znaka života, ovdje ne dopušta išta vidjeti, što bi bilo slično našoj ljudskoj prirodi. Na Kalvariji On je mogao trpjeti i umrijeti. I kada je On u tome stanju privolio na smrt, da proslavi svoga Oca, to je bilo tako reći Njegovo određenje. Dugovao Mu je život, što ga je od Njega bio primio samo da ga prikaže za žrtvu. Ali kada je on potpuno izvršio namjere svoga uzvišenog Oca, kada je On tako skupo platio, da besmrtnosti i časti povrati njihova prava, da se sada lišava prividno onoga preobraženoga stanja, u koje je stupio svojim uskrsnućem; da se ponovno sakriva za tako niske prilike; da se zato samo na oltaru pokazuje, da na njem obnovi uspomenu svoje smrti; da se ovaj Jaganjac Božji pušta još jednom na mističan način žrtvovati ovdje posvetnim riječima, kao oštrim mačem; ah! da tako strašna poniženja daju duboko značenje riječima, koje izriču glavnu Njegovu zadaću u našim svetištima, riječima: *Ego honorifico Patrem!*²³⁾

Ali koliko drugih odnošaja uzdiže još više vrijednost ove žrtve! Žrtva je križa samo jedamput bila prinesena, a žrtva se oltara prinosi bez prekida: nikada ne gleda Bog naših zločina, a da ne vidi negdje veliku zadovoljštinu svojoj osramoćenoj časti. Žrtva je križa bila prinesena samo u Jeruzalemu, a

22) Iv. 8, 49.

23) 1. Sol. 5, 18.

ova se prinosi na svim mjestima. Zemlja je u čitavome svome prostoru tako reći jedan ogromni hram, gdje se svaki dan na hiljadama oltara žrtvuje živo Jancu. Žrtva se križa prinosila nekoliko sati, a ova broji već preko 1900 godina i trajat će dokle i Crkva, do svršetka svijeta. Na križu nalazio se Krist u naravnome stanju trpećega čovjeka, na oltaru se nalazi u neshvatljivome stanju. On se žrtvuje, a da ne trpi, On se dijeli, a da se ne razdijeli; On se troši a da se ne utroši. On je među nama onako, kako u nebu vlada, i tako, kako je na Kalvariji umro. On je tu kao i u nebu, ali bez slave, kao na Kalvariji, ali bez boli.

Kakve li divote u ovoj žrtvi paljenici! Srce je Isusovo njezin oltar, Njegova ljubav je plamen, Njegovo čovještvo je žrtva; Bog je Njegov cilj, kraljevstvo Božje, koje nam obećaje, Njegova je plača. Vječno Veličanstvo, koja Ti čast ne proističe iz takove žrtve! Kakvu veliku ideju ne daje o Tvojoj veličini! Tvoja svetost, Tvoja moć, Tvoja pravednost, a osobito Tvoje milosrđe pokazuje se ovdje u svemu svome sjaju.

2. Sveti je misa euharistična žrtva ili žrtva zahvale.

Sam Bog ne može nas osloboditi od dužnosti zahvalnosti, koju nam je nametnuo po svojim dobročinstvima, jer Mu mi kao svome nužnom cilju i svrsi moramo bezuvjetno iskazivati slavu i čast za

sva dobra, koja smo od Njegove darežljivosti primili: *in omnibus gratias agite, haec est enim voluntas Dei in Christo Jesu.*²⁴⁾ Sv. Augustin smatra ovu dužnost kao bitni dio štovanja, koje Bog od nas očekuje, *cultus Dei in hoc maxime constitutus est, ut anima ei non sit ingrata.*

Sv. misa ima dvostruku prednost, da probudi u našim dušama lijepo čuvstvo zahvalnosti prema Bogu i da nas dovede u stanje da toj dužnosti na dostojan način udovoljimo.

Prije svega ne možemo poreći namjere Spasiteljeve, koju je imao, kad nam je ostavio ovaj tako rječiti spomen svega onoga, što je učinio za naše blaženstvo, onaj skup svih čudesa Njegove ljubavi, gdje mi opet nalazimo sve tajne, kojima nas je otkupio, osobito onu smrt, onu muku, koja je isto tako za nas bila spasonosna, kao što je za Nj bila puna sramote i boli, *tam beatae passionis.* Je li se On mogao jasnije da izrazi? Kako nas ne bi morale ganuti riječi, kojima se služi, da nas pouči, kako silno On želi, da mislimo na Nj i na čudesu Njegovih dobara? *Haec quotiescumque feceritis in mei memoriam facietis.* Ovo činite na moj spomen, sjećajte se moje muke i ne zaboravite me.

Neki otac izvanredno ljubljaše svoga sina, i da ga ne preda na kaznu smrti, koju je ovaj bio skrio, ponudi se sam i zbilja uspije za nj umrijeti. Ali prije nego će se od njega odijeliti, prije ne-

²⁴⁾ Rim. 8, 38.

go će biti predan u krvničke ruke, zadovoljava se time, da mu ostavi zadnji znak svoje nježne ljubavi, da mu pokaže, šta od njeg očekuje, pa mu reče: »*Moj sinko, sjeti se oca svoga; ne zaboravi njegove ljubavi prema tebi, ni dokaza koje ti sada daje.*« Kako je snažna ova riječ u svojoj kratkoći! Šta ona ne govori sinovljem srcu, kad je izrečena u tim okolnostima? A ipak to je nesavršena slika nepojmljive ljubavi Kristove prema nama. Kada se dnevno na našim oltarima obnavlja neizreciva tajna Njegove smrti, On opetuje one riječi, kojima se je tada oprostio s apostolima u oči onoga velikog dana, kada je svoj život predao za otkupljenje svijeta, i kad im je rekao: *Cinite to na moj spomen.* Da vas očuvam od pakla, ja sam se predao najstrahovitijoj smrti i nestrpljivo sam očekivao čas, kad će mi biti dopušteno, da se krvlju krstom za vaše spasenje. Gledajte, dokle me je dovela moja ljubav; kad god budete kod žrtve, koju vam ostavljam, ili kad je budete prikazivali, ako se budete sjećali mene i smrti, koju sam za vas podnio, ako budete shvaćali, što gledate i što činite, tada ja od vas ništa više ne tražim; vi ćete tada mene ljubiti, bit ćete mi vjerni, i ako bi trebalo, bit ćete pripravni da za me i umrete.«

I još k tome, u koji nam čas ostavlja tako ganutljivu preporuku taj velikodušni prijatelj? Upravo u času konsekracije (posvete), kad pred sobom imamo najjasniju sliku onoga, što se na Kalvariji dogodilo.

Kada naša usta nad prilikama kruha i vina s nakanom izgovaraju svete riječi, koje proizvode tajnu pretvorbe, nije li tada naš jezik poput mača, koji pogada krvnu žrtvu? Zar ne vidimo, kako njezina krv teče u velikim mlazovima i kako se njezina glava saginje pod smrtnim udarcima? Kada u svojim rukama držimo svetu hostiju uzdignutu između neba i zemlje, možemo li tada zaboraviti Krista, koji visi na križu između Očeve pravde i nepravde svijeta? Pazio li dobro na riječi, koje neposredno slijede poslije podizanja: *unde et memores, Domine, nos servi tui.* Svi moramo biti prožeti tim mislima, ali prije svega svećenici, koji ovdje kao i svagdje imaju najviše nebeske povlastice; zatim vjernici, budući da Bog s njima ovdje osobito postupa kao sa svojim predragim pukom, i da ih ovim velikim sredstvom posvećenja pripravlja za najviše blaženstvo, *sed et plebs tua sancta.*

Uostalom ne traži se od svećenika i vjernika samo u ovome svečanom času, nego i za vrijeme cijele sv. mise, da se sjećaju dobročinstva Gospodinovih i da Mu za njih zahvaljuju. Često se čuje koja od riječi: *Bogu hvala; hvalimo Te radi velike slave Tvoje. Hvale dajmo Gospodu Bogu svome; zaista doстојno je... da Te hvalimo uvijek i svagdje. Jest, uvijek i na svakome mjestu,* jer nema časa u našem životu, nema mjesta u svemiru, a da ne osjećamo dokaze dobrote našega Boga; ali koliko više uzroka

imamo u svetištu, i u času žrtve, da Ga hvalimo i slavimo.

Uostalom ne diže svećenik žrtvu u svoje ime s vidljivoga oltara na zemlji k nevidljivom na nebū. On ima nalog od Crkve, koja ga šalje kao svoga ponomočnika, da isplaćuje dug zahvale za sve. I on se ne mora bojati, da će pod teretom svoga poslanja pasti, on ne mora kao David pitati, šta će uzvratiti tako velikodušnom Dobročinitelju za sva dobra, što su ih on i braća njegova primili: *Quid retribuam Dominu?* Budući da Mu može kalež spasa prinijeti i žrtvu Kalvarije ponuditi, on je u stanju da plati dug, makar bio neizmjeran, da zadovolji tim dužnostima, makar bile i beskrajne. Jednom jedinom sv. misom zadovoljava se zahvalnosti za sva dobročinstva, što ih je darežljiva ruka Božja razlila na sveto čovještvo Isusa Krista, na presvetu Majku, na sve anđele i sve svete, i što će ih dovijeka izlijevati na svako stvorene. O kako je ipak divan red u tajnama naše vjere! Utjelovljenjem dao nam je Bog svoga Sina, koji je Bog kao i On; po žrtvi, koju Mu svećenik prinosi, prima Bog od nas isto tako, kao što smo i mi od Njega primili. Što mi Njemu ne možemo dati ljepši dokaz zahvalnosti, razlog je u tome, što ni On nama nije mogao dati nijedan veći dar. On je nama sve dao u Isusu Kristu; mi Mu pak sve vraćamo u Kristu Isusu; *cum illo omnia nobis donavit.*²⁴⁾

24) Rim. 8, 32.

Sve nam milosti dolaze po Kristu; sve se moraju, kaže sv. Toma, istim putem k Bogu vratiti, kojim smo ih i primili; moramo ih dakle po Kristu i sv. Žrtvi natrag Bogu dati, da tako Krist u svemu i svagdje bude posrednikom između Boga i ljudi, kao što u izljevanju milosti, tako i u uzvraćanju njihovu po zahvalnosti.

3. Sveta je misa žrtva pomirница.

Ako nam Božja dobrota nameće dužnosti čiju veličinu ne možemo ni ocijeniti, ostaje ipak da smo mi dužnici njegove pravednosti; a možemo li na to bez straha pomicljati? No i ovdje još umirimo se; u svetoj misi imamo žrtvu sposobnu da ublaži nebesku srdžbu, pa ma kakvi bili zločini kojim smo je izazvali. Krv je Isusova prikazana na oltaru kao što je bila prikazana na križu, *in remissionem peccatorum.* Ta božanska krv nije izgubila moći da pročišćava savjesti. Ta božanska krv nije izgubila snagu koju je tada imala, i koju joj priznaje sv. Pavao, da naime savjesti čisti — *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram*²⁵⁾, jer i danas kao i tada Isus posreduje za nas, On je sam naše pomirenje, *ipse est propitiatio pro peccatis nostris.*²⁶⁾ On nastavlja na oltaru djelo našeg otkupljenja, *quoties hujus hostiae commemoratione celebratur, toties opus nostrarae redemptionis exer-*

25) Žid. 9, 14.

26) 1. Iv. 2, 2.

cetur.²⁷⁾ Dakle sv. misa nije prosto predočivanje tajne križa, ona nas ne sjeća samo našeg otkupljenja, ono se tu novim načinom vrši, djelo se otkupljenja ovdje zbiva, *opus... exercetur*. Na to podsjeća i svećenik, kada u kanonu govori, da bi vjernici s njime prinijeli Bogu ovu žrtvu hvale za otkupljenje svojih duša — *pro redemptione animarum suarum*; duše se dakle sv. misom otkupljuju; one se oslobođaju od ropstva āavla i grijeha. Kako se to događa, brzo ćemo pokazati. Zato proklinje tridentski sabor svakoga, koji bi se usudio zanijekati, da je sveta misa prava žrtva pomirenja: *si quis dixerit missae sacrificium tantum esse sacrificium laudis et gratiarum actionis, non autem propitiatorium, anathema sit.*²⁸⁾ Krv žrtve, koju prinosimo, više i vapije za milošću, te prodire do srca Božjega sklanjajući Ga, da postupa s nama blago, ma kako naši grijesi bili ružni i mnogobrojni. Kako bismo se mogli tome čuditi? Kada su bezbožne ruke u Jeruzalemu i na Kalvariji s najužasnijim zločinom tu krv proljevale, ona je dovoljno utjecala na Gospoda, da ublaži svoju srdžbu i da misli osvete preokrene u misli milosrđa i ljubavi. Hoće li sad manje u Nj uplivisati, kada Mu tu krv žrtvuju izabrani, za tu svrhu posvećeni i opunomoćeni službenici, koji Krista s Kristom žrtvuju?

Ne smijemo drugdje tražiti objašnjenje božanske strpljivosti, koja bi nas morala sasvim drukčije ganuti, kada bismo na nju više pazili.

27) Nedjelja 9. po Duhovima.

28) 22. sied. 3. kanon.

Pitamo se također katkada, kako da rijeka zločâ, koja od ustanovljenja svete većere kroz toliko stoljeća već protječe i koja u našem stoljeću ne pozna više granica, kako da još nije prisilila presv. Trojstvo, da smrvi zemljу udarcima svoje pravednosti? Mislimo li mi, da je rod ljudski imao više zločâ okajati kad je bio potopljen općim potopom? Tko ne shvaća, da prekršaji naroda u Novome Zavjetu imadu karakter zloće i nezahvalnosti, koji ne mogu doći u isti red sa prekršajima pretkršćanskoga svijeta, jer je svijet Novoga Zavjeta nepojmljivo više rasvijetljen i od neba zaštićen? Koja je to dakle sakrivena sila, što zaustavlja osvetničku ruku? Zašto Bog prekriva naše grijeha očekujući dane naše pokore — *dissimulans peccata hominum propter poenitentiam.*²⁹⁾ Ni iz koga drugog razloga, nego što On vidi u pokvarenome svijetu svoga jedinorođenoga Sina, koji se ponizuje i uništava u Njegovoj nazočnosti, da naše zločâ popravi i da moli za nas oproštenje.

Već je sam Mojsije mogao jednom zaustaviti gnjev Gospodnji i svojim je posredovanjem stavio Gospodu toliku zapreku, te je razjarenoga Učitelja dotle doveo, da je usvojio stanovište molitelja i uzviknuo: *Dimite me, ut irascatur furor meus*³⁰⁾ — *Pusti me, da se gnjev moj razjari.* Mojsije je ipak bio samo pravedan čovjek i taj je pravednik prika-

29) Sap. 11, 24.

30) Exod. 32, 10.

zao Bogu samo svoju molitvu. Ali Isus prikazuje uvrijedenoće Bogu raskajanog Boga. On Mu za grješnike žrtvuje svoje suze, svoju krv i svoju smrt. U tome je tajna milosrdne strpljivosti, koju nijesu mogle da izmore tako mnogobrojne zloće. Isus se pojavljuje neprestano na hiljadama oltara, kao da bi se htio da nađe na svim mjestima, kojima prijeti božanski gnjev. Kad je došao na svijet, rekao je svome *Ocu »Ecce venio, evo, ja dolazim, dolazim da razoružam Tvoju pravednost«.* I kada dnevno dolazi među grješno čovječanstvo, On opetuje riječi u tišini naših svetišta: »Evo dolazim, Oče moj! Evo dolazim; već sam dosta učinio za njihove prekršaje, dolazim, da Te još više ublažim. Ti me neprestano gledaš u stanju žrtve, i to žrtve, koja je prinesena za grijeha. Pogledaj bezdan sramote, u koji sam pao, muke, koje trpim, smrt, koju sam za njih podnio; oni su djeca moje boli; ja sam ih na križu rodio. O moj Oče, ne gledaj na njihove grijeha, ili gledaj na njih samo zato, da vidiš, koliko zadovoljavam Tvojoj časti. Oni se dižu proti Tebi, ali ja se ponizujem i uništujem pred Tobom. Oni se opiru Tvojim očinskim namjerama, ali ja Te slušam do smrти, do smrти na križu. Možeš li zaboraviti, da su ono ljudi, koji Te vrijedaju, a da sam ja Bog, Tvoj Sin, koji Te častim? Zar oni više mogu učiniti za svoju propast nego ja, da ih spasem? Zar je jači glas njihovih uvreda nego glas mojih zasluga? Zar hoćeš da im budeš veći sudac nego ja hoću da budem otac?«

Nema o tom sumnje, to je bedem, koji štiti naše gradove i sela, to je, što zadržava osvetnu vatrku, koja je odredena, da zemlju proguta. Ta nam istina osobito živo pada u oči u vrijeme, u kome živimo. Slično zgradi, koja je u svojim temeljima ugrožena, ljudsko je društvo u zadnjih sto godina bilo blizu da se raspane. Šta ga je obranilo? Uzvišena Žrtva. Svećenik je na oltaru, po lijepim riječima sv. Euherija, stup, koji uspravno drži svijet, koji se klima pod težinom prekršaja — *nutantis orbis statum sustinens.*³¹⁾

Tridentski sabor uči nas, kako duše po sv. misi dobivaju onaj dragocjeni plod Kristova otkupljenja naime svoje izmirenje s Bogom: *Hujus oblatione, placatus Dominus, gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit*³²⁾. Ublažen ovom žrtvom dajući nam milost i dar pokore opršta nam Gospodin prekršaje i grijeha, makar bili ne znam kako veliki. Sv. je misa dakle za nas uistinu izvor opravdanja, ne kao krštenje i ispovijed, koji u dobro pripravljenim grješnicima neposredno proizvode milost samu, koja ih opravdava, nego time, što sv. misa daje grješnicima sadanju milost, da njome probuđeni i potpomognuti dobro upotrijebe ona sredstva pomirenja, koja je dobrota Božja ustanovila, *gratiam et donum poenitentiae concordes.* Time se objašnjuju tako mnoga i

³¹⁾ Homil. 3. ex editis cum Theodoro. Studita.

³²⁾ Sest. 22, c. 2.

sretna obraćenja, kojima se za uzrok često ne zna. Jedan talijanski auktor, pisac djela: *Posvećenje svećenika misnom žrtvom*, donosi više slučajeva obraćenja, koja su se desila zbog pobožnosti zalutalih inače duša prema žrtvi naših oltara. On tvrdi da je slušao opće isповijedi nekolicine grješnika, koji su pred smrť, mrzili sve svoje prestupke sa svim znakovima savršena pokajanja, i kad ih je pitao kojim dobrim djelima drže da su zaslužile tu vanrednu milost, iza tako zla života, one su odgovarale, da im se Bog možda smilovao zbog posebne ljubavi kojom su ljubili misu, kojoj su imali sreću da prisustvuju. A dokle se ne proteže ta pomirbena moć naše žrtve? Ako Krist kao žrtva za grijeha daje grješnicima zasluge svoga zadovoljenja, da ih oslobodi od vječnih kazni, koje su na se navukli, zar ih On ne može da oslobodi i od vremenitih kazni, koje ostaju na grijehu i poslije oproštenja? Veći ili manji dio tih zadovoljenja dobiva se prema tome, da li se s većom ili manjom pobožnošću žrtva prinosi ili joj se prisustvuje; spasobnosi učinak tih zadovoljenja dobivaju i duše u čistilištu, kako nas vjera uči.

4. Sveta je misa žrtva prošnje.

Molitva prošnje, koju nam kao četvrtu glavnu dužnost vjera nalaže, sadrži u sebi prve tri dužnosti. Ona se klanja, snizujući čovjeka do ništavila u nazočnosti Boga, čiju vrhovnu vlast i neizmjerne savršeno-

sti štuje; ona *zahvaljuje*, jer nas dobra, koja molimo, sjećaju već primljenih dobara, i to sjećanje oživljuje našu nadu; ona *pomiruje*, jer opravdava uvredljivu zaboravnost u kojoj smo živjeli prema Ocu, tako vrijednu naše ljubavi, i kada smo Mu surovim pogrdama uzvraćali Njegova dobročistva. Ali sveta je misa velika prošnja Katoličke crkve, i ta je molitva — samo ako joj djelovanje ne priječimo svojim zlim stavovima uvijek u najvišem stupnju moćna, pa mas koga je stajališta promatrali: bilo u Isusu Kristu, koji s nama i za nas moli, bilo u nama, koji se s tim božanskim Zagovornikom zdržavaju.

Što se tiče Krista, znamo da On uvijek biva uslišan. Kad se je žrtvovao Ocu nebeskom krvnim načinom na križu, bio je uslišan za svoju smjernost — *exauditus est pro sua reverentia*³³⁾; On ne zaslužuje manje da bude uslišan i na oltaru, gdje nastavlja svoju žrtvenu smrt na nekrvni način. Dakako On ne moli ovđe više riječima, kao nekoć na Kalvariji što je molio glasnim povikom i suzama za nas — *cum clamore valido et lacrymis offerens*, nego moli poniženjem, koje nije manje prikladno, da gane srce Božje. U našem otajstvu On ne radi vidljivo, ne miče se; On je tu žrtva za klanje, koja je podnijela smrtni udarac, i ne daje više znaka života o sebi. On pušta, da za nas tu moli Njegova krv, Njegove suze, Njegove rane i Njegova sramota. Njegova šutnja sama rječitije govori nego krv Abelova³⁴⁾. *Cum in altari*

³³⁾ Žid. 5, 7.

³⁴⁾ Žid. 12, 24.

*Christus immolatur, clamat idem Redemptor ad Patrem, corporaliter suas cicatrices ostendens, — Kad se Krist na oltaru žrtvuje, vapije isti Otkupitelj k Ocu pokazujući Mu rane na svome tijelu.*³⁵⁾

Ali promatramo li molitvu kao svoj čin, tada ona, što je obavljamo za vrijeme sv. mise, nije više čisto ljudska molitva; ona je sasvim ispunjena i prožeta Kristovom svetošću; ona je sasvim božanska, jer je jedna te ista s Njegovom. Ali ne stavlja ni svećenik svojim molitvama na oltaru nikakvih granica. On moli za oslobođenje od svih prošlih, sadašnjih i budućih zala, za posjed svih dobara, moli za mir u sadašnjem životu i za spas u vječnosti.

Skupimo sad rečeno i izvedimo iz toga zaključke. Ako se promatra u svojoj biti i u svojim učincima, ne može se zamisliti ništa uzvišenije, ništa za svijet korisnije, očima božanskoga Veličanstva ništa ugodnije od sv. mise. I kada katolički svećenik ne bi imao nikakvu drugu službu, nikakvo drugo zanimanje nego prikazivanje tijela i krvi Kristove, ne bi time bio manje blago za nebo i za zemlju. Sjetimo se ovdje krasnih riječi sv. Lovre Justinijama: »*Od žrtve sv. mise nema veće, korisnije i draže očima bož. Veličanstva. Vječnome se Ocu žrtvuje uzeto čovještvo Sinovljevo, ukoliko sam spoznaje Onoga, koga je rodio i za spas ljudi na zemlju poslao, da posredovanjem Njegovim grješnicima oprosti, palim da pruži ruku, a pravednima život; u času te žrtve, koliko je pravo*

³⁵⁾ Sv. Lovro Justijan.

vjerovati, otvaraju se nebesa, anđeli se dive, sveti se slave, pravednici se raduju, zarobljenici se pohadaju, sužnji se oslobađaju, pakao tuguje i sveta se Crkva u duhu veseli.

Šta dakle čini svećenik na oltaru? Pisac knjige »Nasljeđuj Krista« neka odgovara: »*Deum honorat* — Boga časti; on iskazuje Bogu najveću čast, što Mu se može iskazati na ovome i onome svijetu, sada i u vječnosti; On Ga časti neizmjerno, kako to traže Njegove neizmjerne savršenosti. *Angelos laetificat* — anđele veseli; on razveseljava čitav dvor nebeski; sveci su i anđeli, veli sv. Krizostom, ushićeni nad tim, što se spominju kod svetkovanja ove neizrecive tajne; njihovo se blaženstvo povećava time, što vide, kako se i zemlja na tako dostojan način pridružuje njihovim hvalospjevima, njihovoj ljubavi i zahvali. *Ecclesiam aedificat* — Crkvu sagrađuje; po žrtvovatelju svećeniku prima Crkva najjača sredstva spasa, da postane pobjednikom u svojim borbama, da učvrsti svoj mir, da uzdrži i oživi revnost svojih biskupa, da ojača i uzdrži budnost svojih pastira, da zaštitи čistoću svojih djevica, da posveti svu svoju djecu. *Vivos adjuvat* — žive pomaže; on pomaže živima po milostima, koje oni mole: obraćenje grješnika i ustrajnost pravednika. *Defunctis requiem praestat* — mrtvim daje pokoj; zar nije krv Kristova osvježujuća rosa, koja može da padne na duše, koje trpe u čistilištu i koje se čiste u vatri pravednosti Gospodnje? O kako može jedna jedina, dostoјno

prikazana žrtva mise da raskine tolike okove, da osu-
ši tolike suze, da tolike učini blaženima! *Sese omnium
bonorum participem facit* — sebe čini dionikom svih
dobra; jest, svih, duhovnih i vremenitih; ovdje se
napunjamo svakim blagoslovom, svakom nebeskom
milosti — *omni benedictione coelesti et gratia re-
pleamur.*

Ova nam dobra djelomično daje ona sila, koja se nalazi u samoj žrtvi kao takovoj i to neposredno, ili kako škola kaže: *ex opere operato*; a djelomično ih dobivamo kao nagradu za sveto raspoloženje i duhovno stanje, s kojim smo misu prikazali ili joj prisustvovali. Koliki je po tome gubitak za nebo, za zemlju, za čistilište, za čitavi svijet, za me samoga, ako me moja nemarnost i lijenosć udalji od svećog oltara, makar to bilo samo jedamput u mome svećeničkom životu!

SVETOST, KOJU TRAŽI DNEVNO PRIKAZIVA- NJE SV. MISE.

U Izlasku i Levitskoj knjizi, u kojima su dužnosti svećenika St. Zavjeta u pojedinostima određene, sam Bog govori Mojsiju: *Svećenici, koji pristupaju Gospodu, neka budu sveti, da ih ne udari³⁶*). — Bit će svet u onima, koji mi se približuju³⁷). — Bit će sveti Bogu svome i neće obeščastiti ime Njegovo: jer će prinositi tamjan Gospodina i kruh Boga svoga, stoga će biti sveti³⁸). Čini se, da je hebrejski tekst još jači; mogao bi se prevesti: bit će svetost — *sanctitas erunt*. Ovu dužnost, da provode čist, svet i što savršeniji život nego obični lajici, često puta dozivlje Sv. Pismo u pamet svećenicima iz roda Aronova. Ali na čemu se ta dužnost ovdje osniva? Na to treba misliti: Oni se približuju Gospodinu — *accedunt ad Dominum* — oni Mu žrtvuju i hljebove stavljaju na oltar — *incensum et panes offerunt*; —

36) 2. Mojs. 19, 22.

37) 3. Mojs. 19, 3.

38) 3. Mojs. 21, 6.

zbog te božanske službe — *et ideo* — i da je s potrebnim dostojanstvom mognu obavljati, da pri službi ne obešcate Boga, koji je jedini predmet te službe — *et non polluant nomen ejus* —, da u svetištu smrt ne nađu radi pomanjkanja poštovanja — *ne percutiat eos* —, zato se traži od njih, da budu sveti — *sancti erunt*.

Iz ovoga se da povući zaključak, kome nikakva domišljatost ne može umanjiti snage, a to je ovaj: Ako je istina, da svetost mora odgovarati stupnju što ga čovjek zauzima u kući Božjoj i službama, koje tamo vrši; ako u zemaljskoj kao i nebeskoj Crkvi, ljubav mora to jače plamjeti, vatrenje i oduševljenje buktjeti, što se više približuje k Onomu, koji dopušta da se zove *ignis consumens* — *vatrom, što uništaje*³⁹⁾, kolika istom tada mora biti nevinost, ljubav i svetost pri žrtvi svećenika Novoga Zavjeta? O svećeniče, kako si bliz Bogu u svetoj misi! Kad tvoj glas, brz poput misli, projuri kroz devet andeoskih korova do prijestolja Očeva da tamo — da tako reknem — uzme slavnu Utjelovljenu Riječ da je iznova snizi u stanje žrtve; kad je ona tu pred tvojim očima, u tvojim rukama, i doskora usko sjednjena s tvojom dušom i tijelom po svojoj dvostrukoj božanskoj i ljudskoj naravi, — postoji li još kakav razmak između tebe i Vrhovnog Veličanstva? Tko ne vidi, da su tvoji odnošaji sa Sinom Božijim blizi, srdačni, bilo da Ga promatramo u tom času kao sve-

³⁹⁾ Deut. 4, 24.

ćenika, bilo da Ga promatramo kao žrtvu? O svećeniče, kako si bliz Bogu u misnoj žrtvi!

I. Zastupnici Krista-Svećenika.

Ukoliko je Spasitelj svećenik, imamo čast da Ga zastupamo. On se ne pokazuje; ljudi vide samo nas; ali u stvari mi smo samo Njegovi organi. Mi Mu dajemo svoje ruke i jezik, kaže sv. učitelj, ali sve se događa po Njemu u vezi s Ocem i Duhom Svetim: *Pater et Filius et Spiritus Sanctus omnia facit, sacerdos et manus et linguam praebet.* Mi smo samo oruđe; On je pravi djelujući uzrok, *instrumentum principalis agentis*, kaže sv. Toma Akvinski — *Sacerdos quidem minister est Dei, utens verbo Dei, per iussionem et institutionem Dei; Deus autem ibi est principalis auctor et invisibilis operator.* — Svećenik je sluga Božji, koji se služi riječju Božjom po zapovijedi i odredbi Božjoj, a Bog je tu glavni pročelnik i nevidljivi tvorac⁴⁰⁾). A da Krista dostoјno zastupa, zár Mu ne mora barem u nekom stupnju sličan biti? Kakva bi to nepodnosiva drskost bila, kad bi se nekrepostan ili jedva krepostan čovjek drznuo zastupati Sveca nad svećima? Zar bi bilo previše, kad bi imao čistoću andeosku, kao zastupnik i službenik Velikog svećenika, koga sv. Pavao opisuje ovim krasnim rijećima: *Dolikovalo je, da nam takav bude veliki svećenik: svet, nevin, neokaljan, odvojen od grješnika i uvišeniji od nebesa*⁴¹⁾.

⁴⁰⁾ Naslijeduj Krista 4. knj. 5. gl. 1.

⁴¹⁾ Žid. 7, 26.

U vezi s Isusom, kao posrednikom za sve, stoji svećenik kod prikazivanja sv. žrtve u sredini između Boga i ljudi, kako se izvrsno i lijepo izražava sv. Iv. Krizostom: *Medius stat sacerdos inter Deum et naturam humanam.* Šta on radi sad u tome položaju? Pribavlja zemlji milost i blagoslove, koje je crpao u nebu, u krilu Božjem; prinosi nebu svoje molbe, koje je na zemlji sakupio i polaže ih pred noge najvišega Veličanstva, *illinc venientia dona ad nos deferens et nostras petitiones illuc referens.* Njegova ljubav mora biti neizmjerna i njegovo se srce mora raširiti, koliko je to moguće, da zauzme razmjere Sreća Isusova, koje je dostoјno klanjanja; mora mu biti veliko kao svijet, jer mora sve njegove poklone i sve njegove potrebe u sebi obuhvatiti; ono mora biti veće od svijeta, jer trpeća Crkva, koja nije više od ovoga svijeta, mora u njem svoje mjesto da nađe; ono mora biti uzvišenije nego nebesa, jer ga svi članovi slavodobitne Crkve opunomoćuju da se zahvaljuje Onome, koji se u svojim nagradama pokazao tako velikodušnim prema njima.

Ali to još nije dosta; on mora da prodre u duhoga božanskog posredovanja, on mora da razumije njezine različite svrhe, da tako svoja čuvstva s njima dovede u sklad. On prikazuje žrtvu klanjanja; kako velika mora da bude njegova revnost za čast i slavu Božju! kako veliko strahopočitanje pred Njegovom neizmjernom veličinom! kako duboka podložnost pred Njegovom najvišom vlasti! kako velika

želja, da Mu podloži sva srca, ako je to moguće! O kako živo mora da osjeća uvrede, koje prima tako dobri Otac od tako mnoge nezahvalne i neposlušne djece! *Opprobria exprobantium tibi ceciderunt super me⁴²⁾*, *Sramota pogrditelja Tvojih na me pada.* Kako mora da mu je mučno kad vidi, da Ga tako malo poznaju, tako Mu se malo klanjaju, tako Ga malo ljube! *Pater juste, mundus te non cognovit.⁴³⁾* On prinosi žrtvu zahvalnicu i to kao i Krist u ime svih stvorenja; mora dakle biti prožet zahvalnošću prema najvećem Dobročinitelju. On prinosi žrtvu pomirnicu; zar ne bi morao po pravdi da sa Spasiteljem tu oplakuje mnogobrojne grješne i tvrdokorne duše, koje na to nikad ne misle, i da pokoru čini za njihove zloče? »*Dužnost je svećenikâ, da za narod od Božja traže oproštenje plačem, molitvom i pokorom,*«, veli Kornelije a Lapide; zar ne mora on tu biti čist od svake ljage, kad milost traži za grijesnu braću svoju? Napokon on prikazuje Bogu s Isusom molitvu, žrtvu prošnje, koja može sve da dobije; on mora dakle biti čovjek molitve, koji osjeća sve potrebe Crkve, koji sažaljuje bijedne duše po primjeru Onoga, koji je na se uzeo bijedu svih nas, koji je nosio naše zloče i prekršaje — *vere languores nostros ipse tulit⁴⁴⁾*. Zar ovi zajednički pogledi, namjere, klanjanja, zahvale, molbe, pomirenja, što ih sv. misa pret-

42) Ps. 68, 10.

43) Iv. 17, 25.

44) Iz. 53, 4.

postavlja između Isusa i nas, ne izriču jasno, da mi u svemu i po svemu moramo jedno biti s Kristom? Zar ne traži to, da mi u čitavome svom životu budemo vjerna slika Njegova, da se On može u nama opet prepoznati, kako to želi sv. Ambrozije: *Luceat imago Christi in operibus nostris et factis, et tota ejus species exprimatur in nobis?* Eto zašto hoće Crkva, u času, kad se Jaganjac Božji u sv. pričesti predaje našoj ljubavi, da ga molimo: *fac me tuis semper inhererere mandatis et a te numquam separari permittas — daj mi da uz Tvoje zapovijedi uvijek prijanjam, i ne dopusti, da se ikada od Tebe odijelim.* Eto zašto su oduvijek pobožni svećenici nastojali, da žive Kristovim životom, ili još više, da On u njima živi, da upravlja njihovim mislima, da vodi njihove želje, da uređuje njihove čine: *Jam non nostram sed Christi vitam, sed Christum ipsum vivimus.* O kako moramo biti sveti, da dostoјno zastupamo utjelovljenju Riječ u svojstvu svećenika!

II. Najuže sjedinjeni s Kristom.

Ukoliko je On žrtva, dotičemo Ga se, vršimo nad Njim neku vlast, jedemo Njegovo tijelo i pijemo Njegovu krv — tri nova bezdna Njegove ljubavi prema nama, tri nova razloga, da se uvijek sve više i više pročišćavamo, posvećujemo i k višem se savršenstvu uzdižemo, *qui justus est, justificetur adhuc et sanctus, sanctificetur adhuc.*

1. Mi Ga se dotičemo. Zar to nije svakog udviđenja vrijedno, da se sama Riječ, koja je po riječima sv. Ambrozija našla samo dva dosta dana prijestolja: božansko u krilu svoga Oca i djevičansko u krilu svoje Majke, *sola Verbi digna sedes, aut in Patre divinitas aut in Matre virginitas;* da taj neograničeni Gospodar naše subbine, koji će doći na svršetku vremena u svemu sjaju slave svoje da sudi narodima i pucima, da taj tako veliki Bog, taj Gospodar nad vojskama dnevno dolazi u naše ruke! Mi držimo u rukama Onoga, koji svijet drži na tri prsta. *O miraculum! O Dei benignitatem!* kliče sv. Krizostom, *qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo, hominum manibus pertractatur — O čuda! o dobrote Božje! Onoga, koji s Ocem kraljuje u nebu, u isti čas dotiču se ruke ljudske. I nastavlja: Kolika se čistoća éudoređa, kako se duboka pobožnost mora s pravom očekivati od čovjeka, koga nebesa na tako bogat način obdaruju! Traži li se mnogo, da se udovi, koji su božanskim tim doticajem počašćeni, svojom čistoćom takme sa čistoćom sunčanih zrakâ? Quantam ab eo integritatem exigimus! quantam religionem! Quo solari radio non splendidiorem esse manum carnem hanc dividentem, os quod igne spirituali repletur, lingua quae tremendo nimis sanguine rubescit? — Koliku čistoću, koliku pobožnost moramo od njega tražiti? Ne mora li ruka, koja dijeli tijelo, usta, koja su napunjena vatrom nebeskom, jezik, koji se crveni od te strašne i uzvišene krvi, —*

ne moraju li biti sjajniji od svake sunčane zrake? O svećeniče, tvoja su usta, usta Kristova, kaže sv. Augustin; *os tuum, os Christi est.* Dnevno posvećivana tijelom Njegovim i bojena krvlju Njegovom zar ne bi morala služiti jedino za to, da govore sasvim božanskim jezikom? *Si quis loquitur quasi sermones Dei.* — Ako tko govori, neka govori riječi božanske.⁴⁵⁾ Sv. Augustin kao da ne može zadržati svoga zanosa kad o tome predmetu govori. *O sacram et coeleste mysterium,* govori on svećenicima, *quod per vos Pater et Filius et Spiritus Sanctus operatur! Uno eodemque momento idem Deus qui praesidet in coelis, in manibus vestris est in sacramento altaris. O venerabilis sanctitudo manuum! O felix exercitium! O vere mundi gaudium! Christus tractat Christum, id est, sacerdos Dei Filium... Super hoc tam insigni privilegio stupet coelum, miratur terra, veretur homo, contremiscit diabolus et veneratur quam plurimum angelica celsitudo.* O kako je sveto i nebesko otajstvo, što ga Otac i Sin i Duh Sveti po vama vrši! U isti čas isti Bog, koji kraljuje na nebesima, nalazi se u vašim rukama u oltarskom sakramantu. O dobrostojnih li i svetih ruku! O sretne li službe! O pravoga li veselja za svijet! Krist se dotiče Krista, t. j. svećenik Sina Božjega... Toj tako uzvišenoj povlastici dive se nebesa, čudi se zemlja, čovjek je štaje sa strahopočitanjem, vrag strepi, i uzvišeni joj anđeli iskazuju svoje počitanje.

⁴⁵⁾ 1. Petr. 4, 11.

2. Ali ako toliko nevinosti moramo imati, da se dotaknemo božanske žrtve, koliko nam je onda nužnija poniznost, kad vidimo, ako se tako može kazati, da se neograničeni Gospodar svemira pokorava našoj rijeći? Svaki dan On sluša, i s kolikom točnošću i ustrajnošću! i to ne više neoskrnjenu djevcicu Majku, nego grješne ljude, koji ne zaslužuju da se nađu u Njegovoj nazočnosti. Na riječ tih ljudi silazi na oltar, predaje se njihovoj volji, da raspolažu s Njime, kako hoće. On im dopušta, da Ga žrtvuju Ocu na slavu, a svijetu na spasenje. Ali šta! Zar možemo žrtvu prikazati, a da nemadnemo prava na njezinu smrt i njen život? A tko drugi može to pravo da ima nad Kristom nego sam Krist? *Ego ponam animam meam... nemo tollit eam a me... sed ego pono eam a me ipso.*⁴⁶⁾ I makar ovo pravo izgledalo neprenošivo, On ga je ipak prenio na svoje svećenike i izričito im zapovjedio: *Hoc facite in meam commemorationem.* »Prepostavivši to«, kaže Bourdaloue, »onda nemá više svetosti osim svetosti Božje, koja bi dovoljno bila velika, da odgovori dostojanstvu uzvišene službe.«

3. Ali dotičemo li se mi samo te divne žrtve i prikazujemo li je samo? *O res admirabilis! manducat Dominum pauper, servus et humilis! O sacrum convivium in quo Christus sumitur!* Svaki dan mi blagujemo tu nebesku gozbu; Euharistija je naš svagdanji kruh. Vjernici je primaju od nas i poslije nas,

⁴⁶⁾ Iv. 10, 17.

Spasitelj je uveo taj red, *ut sumant et dent caeteris.* Uzmi, svećeniče, a zatim daj drugima. Ali koja dužnost nastaje također odatle za nas, da budemo sveti i da stalno napredujemo putem savršenosti! *O kako moraju biti čiste ruke, kako čista usta, kako sveto tijelo, kako neokaljano srce svećenika, kojemu se toliko puta navraća početnik čistoće!*⁴⁷⁾ Sveti jedan učitelj ispoređuje srce kršćanâ, koji se pričešćuju od vremena do vremena, s onim prenoćištim, u kojima kakav dostojanstvenik prenosi samo na prolazu i zato se zadovoljava najnužnjim, a ne traži tu sjaja ni raskoši; a srce svećenikâ, koji se dnevno pričešćuju ispoređuje s palačama toga dostojanstvenika. Jer te su palače građene zato, da budu njegov svagdanji stan, zato one moraju odgovarati tome cijelim svojim namještajem. Kada se Krist daje običnom vjerniku u sakramantu ljubavi, tada On, tako reći, zatvara oči, da ne vidi manjak velikih i izvrsnih kreposti. Kad se je netko sabrao, i očistio kajanjem i bolom ili time, što se okupao svetim krstom, kad se je pripravio, što je bolje mogao, da primi božanskoga Gosta, koji se je udostojao da ga pohodi — Gospodin mu ne uzimlje za зло, što mu nije donio šire i urešenije srce, jer njegova je duša za božanskog Kralja samo prenoćište. Ali srce svećenikovo Njegova je palača, Njegov stalni stan. Tu On traži živu vjeru, široku

⁴⁷⁾ Naslijeduj Krista 4. knj. 11. gl.

ljubav, nepokolebljivu nadu i uistinu *kraljevski sjaj u krepostima koje ga rese.*⁴⁸⁾

Ova razmatranja uzeta kao cjelina objašnjuju nam skrajnu brigu, kojom Crkva bdi, i pažnju, kojom se trudi, da samo svete ljudi na oltar šalje, i da njezine sluge uvijek vrše te uzvišene tajne sa svim strahopočitanjem koje im pripada. Sad na usta svojih učitelja, kaže im, *da duše svećenička mora imati veću čistoću od sunčanih zraka, mora sjati pravednošću kao zvijezda svijetлом, solaribus radiis puriorum esse oportet animum sacerdotis... luminis instar universum orbem illustrantis splendescere debet;* mora imati takovu nevinost, takovu savršenosć, da bi izgledao, kada bi u nebesa bio stavljen u središte blaženih duhova, da je na svom mjestu — *necessere est sacerdotem sic esse purum, ut in ipsis coelis collocatus inter coelestes Virtutes medius staret;*⁴⁹⁾ jer je tom divnom službom pretpostavljen anđelima; da on mora provoditi više andeoski nego ljudski život — *potius angelicam quam humanam debet conversationem habere;* da se on mora, jer je pozvan da zastupa Krista i da u Njegovo ime radi s Njegovom punomoći, tako oltaru približavati, kao da bi on bio sam Isus Krist, da se tu mora tako divno ponašati, tako pobožan biti kao jedan od onih čistih

⁴⁸⁾ Prikazivanje je misne žrtve nešto neoporecivo više i što po sebi traži veću svetost nego pričest. Autor knjige *Idée du Sacerdoce* (po svoj prilici P. Condren) to solidno dokazuje.

⁴⁹⁾ Sv. Hrizostom.

duhova, koji na nebu stoje pred prijestoljem Božjim, mora tu na stranu pustiti sve, što se ne slaže sa točnošću i pobožnošću sveca, — *accedat... ut Christus, assistat ut angelus, ministret ut sanctus* (sv. L. Justinian). Sad na svojim saborima govoreći uvijek istim jezikom, jer je uvijek isti Duh, koji je vodi, Crkva izjavljuje, da svećenik koji žrtvuje mora uvijek k tome uzvišenom činu pridonijeti svu brigu, sav mar, svu vanjsku i nutarnju svetost, koliko je sposoban, *satis apparet omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest, interiori cordis munditia et puritate, atque exteriori devotionis et pietatis specie peragatur.*⁵⁰⁾

S jezikom govora veže Crkva jezik djelâ i slikâ. Ona vodi onoga, koga u svojstvu poslanika u ime svih stvorova hoće Bogu da šalje, u svetu sobu, u kojoj se sv. odijelo čuva. Tu ga ona uresi kao u predvorju neba, da se pojavi pred licem neizmjernog Veličanstva. Ali hoće li on moći da podnese božanski pogled, hoće li se on kao Mojsije moći sakriti u tajinstveni oblak, da govori sa Gospodinom o spasenju svoga puka? Može li on zaboraviti, da ni sama nebesa nijesu čista u očima Njegovim? *Coeli non sunt mundi in conspectu tuo?*⁵¹⁾ — *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus?*⁵²⁾ Crkva

50) Trid. sabor, 22. sjed.

51) Naslijeduj Krista, 3. knj. 14. gl.

52) Ps. 28, 8.

je uvjerena, da samo poniznost nalazi milost pred Bogom, zato ona hoće, da svećenik bude duboko prožet čuvstvom svoje bijede. Ona mu zapovijeda da ruke opere, zatim da s velikim poštovanjem uzimlje znakove svoje uzvišene svećeničke i žrtvovateljske časti; ono tajinstveno crkveno odijelo, koje je ona blagoslovila, i molitve, koje mu zapovijeda da ih za oblačenja moli, isto su tako velike pouke, koje mu daje. Ona hoće, da se on rastane s onim, što mu je još ostalo od staroga čovjeka i njegovih zemaljskih nagnuća, da tako primi duh Kristov, da obuče novoga čovjeka, čije su misli tako dostoje i želje tako svete. Ona želi, da iz njega učini živu sliku svoga nebeskog Zaručnika, kakav je bio, kad se za nju na smrt predao, da je otkupi cijenom svoje krvi. U naglavniku, koji mu stavlja na glavu, spoznaje ona onu sramotnu koprenu, koju su bacili na lice Spasiteljevo, da izrugaju proročku službu; u pasu spoznaje bič, kojim su izranili Njegovo tijelo; u manipulu i stoli spoznaje lance i okove, kojima je bio sapet i za stup privezan. Ona ga odijeva, tako reći, potpuno nevinošću bijelog odijela, koju ono predstavlja, i ljubavlju misne odjeće, koja je slika te ljubavi.⁵³⁾

Kad ga je napokon izvana posvetila i poučila, da se iznutra posveti, dopušta mu da ide na oltar. On polazi tamu, anđeli ga prate, nebo ga gleda. Ali istom je došao na podnožje svete gore, Crkva ga za-

53) *Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas integratur*, govori biskup ređenicima, kad im stavlja paramente.

ustavlja, da mu iznova dozove u pamet nazočnost Boga, koji je sama svetost; ona hoće da još jednom shvati bezdan svoje bijede.

Uistinu, eno ga, kako pada, kako se, tako reći, sagnuo pod teretom svoje nevrijednosti. Kako je velik njegov strah, kako velika njegova tjeskoba uoci onoga, što je naumio da čini! On pita svoju dušu, zašto je žalosna, i on to dobro zna; on moli svoga Spasitelja i Suca da ga odijeli od grješnika, *de gente non sancta* i uvede u društvo pravednika. Ne biti svet, a tu žrtvu prinositi nije li to pravi uzrok, da se nebeski duhovi, koji svetište ispunjuju, na plač natjeraju! On priznaje svoje grijehе, uzdiše i tuče se u prsa. Istom kad je zazvao Mariju, vazda Djевичu, u čije se krilo, — čemu se s pravom divimo, — nije bojao doći isti Bog, koga je on naumio primiti; istom kad je zamolio sv. Mihovila, sv. Iv. Krstitelja, apostole Petra i Pavla, te prve žrtvovatelje Novog Zavjeta, i sve svete, pa kad je zazvao u pomoć i proste vjernike, koji ga okružuju, jer mu je potrebita molitva cijele Crkve u tom važnom času, kad su interesi cijele Crkve povezani s njegovim; istom kad je Gospodina zamolio, da mu bude milosrdan, *ostende nobis, Domine, misericordiam tuam*, istom tada usuđuje se on uspeti na strahovite i uzvišene stepenice uvijek se kajući i moleći za oproštenje: *aufer a nobis, quae sumus, Domine, iniquitates nostras*. Ali prije nego se popne, on će se sjetiti svo-

ga poziva, zapovijedi Božje, i Onoga, koji ga je svećeničkom službom počastio, morat će zaklinjati, da ga pri uzvišenoj službi koju počinje, svojim svjetlom i istinom vodi i da upravlja njegovim koracima u svetište: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt et adduxerunt ad montem sanctum tuum et in tabernacula tua*. To je, kao kad bi s pobožnim piscem »Nasljeduj Krista« rekao: »*Da Ti nijesi zapovjedio, tko bi se usudio pristupiti*«. I nastavlja pisac s pravom ovako: »*Sa strahom i poštovanjem ima se pristupiti k djelu ovome*«. *Omnia, veli Abelly, in illo mysterio summa, excelsa, sancta ac prorsus divina sunt, proinde omni cultu, reverentia et honore dignissima. — Sve je u tome otajstvu veliko, uzvišeno, sveto i posve božansko, zato je vrijedno svakoga štovanja, počitanja i časti.*

njegova srca po ljubavi, koju u njem rađa, život svih njegovih djela: ona posvećuje najobičnija djela, a istodobno ga čini sposobnim da poduzme najveće i najteže stvari. Šta nedostaje svećeniku, ako ima to blago? Kako je siromašan ako ga nema!

»Zamišljam«, piše P. Berthier, »da se nalazim na vrhuncu visoka brda i da promatram odatle neizmjerne krajeve. Nebo mi se čini silno veliko i neobično lijepo; zemaljski predmeti čine mi se kao malene točke. Taj visoki brijeđ to je živa vjera. Ona Te očituje, o moj Bože toliko, koliko je to ljudskom razumu moguće da Te upozna. Zapažam Tvoju neizmjernost, Tvoju puninu, svu Tvoju vječnost i beskrajnost. Vidim Tebi s desna Isusa Krista, svoga Spasitelja, sva sjajna u slavi i kako Ti pokazuje svoje divne rane da umiri Tvoju pravednost. Ja se sjedinjujem s Tvojim Duhom Svetim, izvorom svake svjetlosti i ljubavi. O moj Bože, kako mi se u ovom času lijepom čini molitva, koju molim svaki dan na podnožju oltara: *Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum.* Pošalji svjetlost svoju i istinu svoju, neka me vode i izvedu na svetu goru Tvoju. Jest, s toga brijeđa vjere očituje mi se Tvoja vječna ljepota, učim, šta si Ti, a šta sam ja, šta bih morao biti, što ne mogu bez Tebe. S vrhunca te gore gledam na zemlju i vidim tamo samo atome, kako se sudaraju, lome i međusobno nište.«⁵⁷⁾

57) Réflex. spirit. T. 4.

POGLAVLJE TREĆE.

OSOBITE KREPOSTI, KOJE SE TRAŽE ZA SVETKOVANJE TAJNA.

Sveto odijelo, u koje Crkva hoće da su njezini službenici obučeni pri službi na oltaru, najrječitiji je znak i najjači poticaj na nevinost života, bogoljubnost, pobožnost, ukratko ona pravednost, koja sjediniuje u sebi svaku savršenost i koja je pravo odijelo svećenikovo: *Sacerdotes tui induantur justitiam*⁵⁴⁾ — *Eluceat in eis totius forma justitiae*⁵⁵⁾ — Neka odsijeva pravednost u svoj svojoj ljepoti iz života njihova. Izgleda međutim, da su svećeniku na oltaru tri kreposti još nužnije od ostalih, naime: živa vjera, duboka religioznost i velika čistoća duše.

I. Živa vjera.

Vjera je pravedniku, što duša čovjeku; ona je po riječima sv. Pavla, koji opetuje proroka, život duše: *Justus meus ex fide vivit*.⁵⁶⁾ Ona je život njegova razuma po rasvjetljenju i istini, koje mu daje; život

54) Ps. 131, 9.

55) Biskupova molitva na ređenju.

56) Rim. 1, 17., Habak. 2, 4.

Ovo duboko čuvstvo Božje veličine i ništavila svakoga stvorenja pred Njim; ovo živo sjećanje na tajne otkupljenja, koje nam predočuje to otajstvo i čini na nas isti utisak, kao da se upravo sada zbiraju pred našim očima, zar nam nije sve to baš osobito nužno na oltaru?

Vjera nas čvrsto osvjeđočava o onome, što ne vidimo, i živa vjera stavlja nam donekle pred oči ono što vjerujemo. Vjera je *oko srca*, kaže sv. Augustin. Ako je njezin pogled prodoran, ako probija oblake, ako očituje Boga i Njegove neizmjerne savršenosti, kojima se u sv. misi na doličan i divan način klanjamo; ako opaža Krista i neizreciva djela Njegova milosrđa, tada će bez sumnje dirnuti naše srce.

P. de la Colombière preokrenuvši Augustinovu izreku, u kojoj sve dužnosti svodi na ljubav, — *ama et fac quod vis* — u *crede et fac quod vis*, smatrao je, da je vjernicima tako izmijenjenim načelom dao dobro pravilo, da dostoјno sudjeluju pri stolu Gospodnjem. »Vjerujte, govori mi on, ali živo, sve što vas vjera uči o onome koga ćete primiti, o onome, što hoćete činiti, pa će manje trebati vašu pobožnost poticati nego je zadržavati i voditi. Izgleda mi da se to isto može reći o svećeničku koji žrtvuje. Kakva je njegova vjera, takva će biti i njegova pobožnost prije, za i poslije mise.

Kakva je njegova vjera, takva mu je i pobožnost prije mise. Pozna li on odgovornost, koju mu

Crkva nalaže, poslanje, koje mu povjerava, kad ga na oltar šalje; poznaje li on neizmjerne savršenosti Onoga, kome nebo, zemlja i čistilište hoće, po njemu, da se klanjaju i molitve da prikažu; je li on tvrdo osvjeđočen o posljedicama, koje jedna jedina misa može da ima za cijeli svijet i za njega samoga, tada će on *ispitati svoje bubrege i svoje srce* i sve će više i više pročišćavati svoju savjest i neće zanemariti nijednu vrstu priprave. Ne treba se tada bojati, da će, prije nego uzme znakove svoga uzvišenog, ali strašnog dostojanstva, slušati razgovore, kojima u sakristiji u taj čas nema mjesta; on je odveć zaokupljen božanskim činom, koga hoće da započne.

Kakva je njegova vjera, takva mu je i pobožnost za vrijeme sv. mise. Predočite si pobožna svećenika, koji poslije žarke molitve ostavlja sobu i ide na oltar. To je Mojsije, koji ide na goru, da se razgovara s Bogom kao prijatelj s prijateljem. Kad stupi u svetište, kao da se anđeo pojавio. S kakvom sabranošću ide k oltaru! Kako se dostojanstveno i ozbiljno uspinje na oltar! Vidi se, da Duh Sveti već na nj dјeluje i da ga je uslišao, kad je molio: *Emitte lucem tuam*. To svjetlo iz visine daje mu razumijevanje svega, što govori i čini. U jasnoći toga svjetla, koje mu očituje skrovite stvari, prodire on u dubinu svetih tajna; sve mu se otvara; sve mu govori k sreću.

Poslije sv. mise upozorava ga napokon vjera na blago, koje posjeduje, na utjecaj što ga ima kod svog

Spasitelja, koji mu se bez obzira predao. On iskoristava časove, koji vrijede koliko cijedan život i njegovo srdačno zahvaljivanje privlači nove i bogate blagoslove na nj, na njegov narod i sve vjernike.

Još ćemo bolje procijeniti dar žive vjere na oltaru, ako razmišljamo o žalosnom stanju i pogiblja svećenika, koji te vjere nema. On se usuđuje baciti usred plamena, što okružuje prijestolje Božije, ne misleći da ga može proždrijeti. Njegova smionost raste s njegovom sljepoćom. On se umiruje time što nije kažnjen, a ne zna da ima tajnih kazna, strašnijih od onih kojima su kažnjeni Oza i Betsamićani. On ima oči, a ne vidi. Ako njegov duh ne može da misli i srce da osjeća, zar se ne bi morao često erveniti, kad bi se znalo, kakvim se sanjarijama i neurednim slijekama bavi u času, kad pobožni vjernici misle, da je sasvim uronio u Boga, da se zadubao u uzvišeno poslanje, koje treba da ispuni u ime čitavog svemira? Otvoreno mu je blago nebesko, cijena kojom je svijet otkupljen u njegovim je rukama; svi stvorovi očekuju, šta će on činiti ili se dive i tresu od uzbudnja gledajući šta on čini; samo on nepomičan i bez osjećaja kao kamen, hladan kao mramor izgovara umornim usnama uzvišene riječi svete liturgije. Ide, dolazi, kreće se oko svetohraništa, otvara ga i zatvara s istom ravnodušnošću, kao da ne duguje nikakva počitanja neshvatljivom Veličanstvu, koje tu prebiva i Nazočnost Jaganca, koji uvijek živi i uvijek se žrtvuje, ne čini nikakva dojma na nj, on ni ne misli na

Nj. On promatra, dotiče se, diže i spušta Onoga, koji na tri prsta svijet nosi, kao da čini najobičniji posao; čovjek bi mislio, da je to kruh, što će ga on jesti, i vino, što će ga pitи. Utonuo u ocean pun ljubavi, kaže sv. Augustin, on nema ni najmanjeg čuvstva ljubavi, *immersus amori amore non sentit*. A kamo vodi ta sljepoća? Od navike do svetogrđa samo je kratak skok. Glasovit primjer o tome sačuvale su nam sv. knjige.

Kad su leviti i svećenici roda Aronova prvi put bili pripušteni službi u zavjetnom kovčegu, koji je bio u pustinji smješten, već pogled na taj znak, koji je sjećao na savez Boga s njegovim narodom, na stupove oblaka i vatre, koji su pred njim išli, raskoš i strahopočitanje, što ga pružaše sjaj obreda, veličanstvo Božje, što ispunjavaše to strahovito mjesto — sve je to činilo velik i živ utisak na te ljudе, koji su bili pozvani na tako uzvišenu službu; nije im trebalo govoriti: *Pavete ad sanctuarium meum; ego Dominus⁵⁸⁾*, *Imajte strahopočitanja pred mojim svetištem; ja sam Gospodin*. Kako je bila velika njihova pažnja u ispunjavanju svih propisa zakona! Ali malo pomalo njihovo je štovanje sv. stvari postalo navikom. Dnevno obavljanje sv. čina oduzelo je i neopazice u njihovim očima svu uzvišenost, što su je čini po sebi imali. Oni se privikoše na službu zavjetnoga kovčega i oltara. Sa strahopočitanjem uma-

58) Ezek. 8, 8.

Spasitelja, koji mu se bez obzira predao. On iskoristiava časove, koji vrijede koliko cijedan život i njegovo srdačno zahvaljivanje privlači nove i bogate blagoslove na nj, na njegov narod i sve vjernike.

Još ćemo bolje procijeniti dar žive vjere na oltaru, ako razmišljamo o žalosnom stanju i pogiblima svećenika, koji te vjere nema. On se usuđuje baciti usred plamena, što okružuje prijestolje Božije, ne misleći da ga može prozdrijeti. Njegova smionost raste s njegovom sljepoćom. On se umiruje time što nije kažnjen, a ne zna da ima tajnih kazna, strašnijih od onih kojima su kažnjeni Oza i Betsamićani. On ima oči, a ne vidi. Ako njegov duh ne može da misli i srce da osjeća, zar se ne bi morao često crveniti, kad bi se znalo, kakvim se sanjarijama i neurednim slikama bavi u času, kad pobožni vjernici misle, da je sasvim uronio u Boga, da se zadubao u uzvišeno poslanje, koje treba da ispuni u ime čitavog svemira? Otvoreno mu je blago nebesko, cijena kojom je svijet otkupljen u njegovim je rukama; svi stvorovi očekuju, šta će on činiti ili se dive i tresu od uzbudjenja gledajući šta on čini; samo on nepomičan i bez osjećaja kao kamen, hladan kao mramor izgovara umornim usnama uzvišene riječi svete liturgije. Ide, dolazi, kreće se oko svetohraništa, otvara ga i zatvara s istom ravnodušnošću, kao da ne duguje nikakva počitanja neshvatljivom Veličanstvu, koje tu prebiva i Nazočnost Jaganca, koji uvijek živi i uvijek se žrtvuje, ne čini nikakva dojma na nj, on ni ne misli na

Nj. On promatra, dotiče se, diže i spušta Onoga, koji na tri prsta svijet nosi, kao da čini najobičniji posao; čovjek bi mislio, da je to kruh, što će ga on jesti, i vino, što će ga pitи. Utonuo u ocean pun ljubavi, kaže sv. Augustin, on nema ni najmanjeg čuvstva ljubavi, *immersus amori amore non sentit*. A kamo vodi ta sljepoća? Od navike do svetogrđa samo je kratak skok. Glasovit primjer o tome sačuvale su nam sv. knjige.

Kad su leviti i svećenici roda Aronova prvi put bili pripušteni službi u zavjetnom kovčegu, koji je bio u pustinji smješten, već pogled na taj znak, koji je sjećao na savez Boga s njegovim narodom, na stupove oblaka i vatre, koji su pred njim isli, raskoš i strahopočitanje, što ga pružaše sjaj obreda, veličanstvo Božje, što ispunjavaše to strahovito mjesto — sve je to činilo velik i živ utisak na te ljude, koji su bili pozvani na tako uzvišenu službu; nije im trebalo govoriti: *Pavete ad sanctuarium meum; ego Dominus⁵⁸⁾, Imajte strahopočitanja pred mojim svetištem; ja sam Gospodin*. Kako je bila velika njihova pažnja u ispunjavanju svih propisa zakona! Ali malo pomalo njihovo je štovanje sv. stvari postalo navikom. Dnevno obavljanje sv. čina oduzelo je i neopazice u njihovim očima svu uzvišenost, što su je čini po sebi imali. Oni se privikoše na službu zavjetnoga kovčega i oltara. Sa strahopočitanjem uma-

58) Ezek. 8, 8.

njila se doskora i pažljivost, te su brzim i bijednim napredovanjem došli do strašnog svetogrđa. *Fili hominis, fode parietem — Sine čovječji, prokopaj ovaj zid.*⁵⁹⁾

Nije li to posve točna slika onoga, što se dogodilo već više nego jednome svećeniku Novog Zavjeta? Prenesimo se u vrijeme svoga svećeničkoga ređenja; misao na to nije nam manje korisna zbog prigovora, što nam ga daje, nego radi sreće, na koju nas potiskeća. Rukopoloženje, koje nas je dovelo među proroke, izvršilo je u nama čudan preokret: *Insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alienum*⁶⁰⁾, *Sići će na te duh Gospodnji, te ćeš prorokovati s njima i postat ćeš drugi čovjek.* Kako smo tada shvaćali različite službe svećenikove, osobito one, koje su nam se s pravom činile uzvišenije i više nadljudske nego ostale? Nijesmo lazili ništa što bi se moglo ispoređivati sa sv. misom. Veselje i strah izmjenjivali su se u našoj duši već pri pogledu na sveto odijelo. U pripravama za žrtvu kao i u okolnostima, koje su je pratile, sve je bilo za nas tajanstveno i sve je povećavalo našu pobožnost. Mi smo se zgražali nad najneznatnijim pogreškama; mala napažnja sasvim nas je zbumila. O, kako smo bili pažljivi, sabrani, prožeti pri prvoj konsekraciji sv. hostije! Kakvo nas je veselje ispunjalo, kada smo je u svojim rukama promatrali i kada smo je prikazi-

59) Ezek. 8, 8.

60) 1. Samuel. 196.

vali za spasenje svoje i cijelog svijeta! Kakvu snagu, kakvu moć nam je davala, da nas uzdrži u našim kušnjama! Ali kad danas pitamo svoju savjest, kad se s prorokom⁶¹⁾ zapitamo, kako je tako čisto zlato potamnjelo, koji je prvi uzrok naše nesreće bio, zašto smo tako duboko pali: šta ćemo tada odgovoriti? Zanemarili smo, da na oltaru svoga srca podržavamo božansku vatru.⁶²⁾ Time, što smo izgubili onaj duh sabranosti, koji nas je držao pod vlašću vjere, izgubili smo ujedno i onu razumnu bojažljivost, ono dragocjeno čuvstvo finoće, koje bi se uzbudilo i samom prividnošću grijeha. Pobožnost je ohladnjela, a sklonost k mlakosti se razvila; duševni je život potisnut od sjetlnoga i mi smo došli dотle da se više ne zbumujemo zbog velikog, uvijek većeg nerazmjera između našeg vladanja i svetosti, koju traži posve andeoska služba. Dapače došli smo tako daleko, da i ne opažamo svojih prekršaja, osim ako na sebi nose očitu značajku teškoga grijeha. Ah! da probijemo zid, koji nam sakriva žalosne tajne naše nutarnjosti, *fili hominis, fode parietem* — šta bi vidjeli? Mi, koji smo zasađeni na rijeci, što struji iz Spasiteljeva vrela, mi, koji smo bili određeni da *donesemo tako lijep plod, a da nikad ne izgubimo ures svoga lica*, mi, koji smo trebali učvrstiti blagoslove Gospodnje nad svojim radom, mi, koji smo trebali napredovati u svim svojim poduzećima Bogu na

61) Jerem. 4, 1.

62) Lev. 6, 12.

čast⁶³⁾ i spas svoje braće, — mi smo, postali osušena i sasvim nekorisna stabla, *ecce ego lignum aridum.*⁶⁴⁾

II. Duboka religioznost.

Kad se živi u jasnome svijetu žive vjere, tada se ne može ništa visoko cijeniti, što je, da se poslužim riječima P. Berthiera, izvan »vječnoga Svebitka Božjega«. Čovjeku nije dosta reći: *Samo Bog je velik;* on odvažno veli: *Samo Bog postoji — Videte quod ego sim solus*⁶⁵⁾; tako nam se sve, čemu se svijet kod stvorova najvećma divi, čini jednako ništavilu. Ta spoznaja božanskih savršenosti, koje pisac Knjige Mudrosti zove savršenom pravednošću, — *nosse te consumata justitia est*⁶⁶⁾ — unosi u nas neizmjerno poštovanje pred Bogom i svim, što je u vezi sa Njegovim štovanjem; ona utiskuje našoj duši čuvstvo dubokoga štovanja, koje bi nas, kad bi bilo moguće, dovelo do uništenja, da častimo Veličinu i Svetost, koje idu do u neizmjernost.

Kod svih pravih sluga Božjih možemo opaziti: što više primaju nebeskih rasvijetljenja, to više vole gledati sve stvari i same sebe kao ništa pred najvišim Veličanstvom. Odatle ona lakoća, kojom oni preziru svijet i sve što zamamljuje one, koji ne dižu svoj pogled naviše; odatle ono nevjerojatno veselje, kad si predstave tisuću milijuna stvorova, koji su hi-

63) Ps. I, 3, 4.

64) Is. 56, 2.

65) Deut. 32, 39.

66) Mudrost 15, 3.

ljadu i milijun puta ljepši od onih, što postoje, i kada taj broj toliko puta povećaju i kada te tako mnogobrojne i savršene stvorove isporede s velikim Bogom, *koji je uzvišen nad svako naše znanje — Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram*⁶⁷⁾ — i kad vide, da se ti stvorovi u jedan čas vraćaju u svoje ništavilo, čim se pokaže božansko Biće. Odatle također onaj pobožni strah, s kojim se približuju Onome, koga anđeli hvale, kome se vojske klanjaju i pred kojim vlasti strepe — *Quem laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates.*

Jer je svećenik čovjek Božji, jer je pozvan, da čuva Njegovu čast, zato je određen, da na zemlji čini ono, što anđeli čine u nebu. Isto tako kao što blaženi duhovi u dubokom strahopočitanju pred prijestoljem Vladara svijeta neprestano pjevaju svoje hvale i opetuju svoj uzvišeni *Svet*, Gospodin htio je, kaže Olier, da Ga i ljudi na sličan način časte; no jer je video, da ih većina neće biti dovoljno slobodna od drugih obaveza i dužnosti, ustanovio je svećenstvo, da ono mjesto ljudi vrši to vječno klanjanje.

Dobar svećenik posvud éuti strahopočitanje pred Bogom i vruće želi da promiče njegovu slavu. Ali se njegova religioznost pokazuje osobito pažljivom i požrtvovnom prema presv. olt. sakramantu. U tome se otajstvu, kako je već spomenuto, Spasitelj za nas najviše ponizio. Zahvalnost traži da Ga u tome sakra-

67) Job. 36, 26.

mentu još više častimo nego u ostalima. U tome slijedimo slavan primjer, primjer što nam ga Crkva i sam Bog daje. Crkva štuje svoga božanskog Zaručnika najvećma u otajstvima, u kojima se je On najvećma ponizio. Tako ona ne govori o Njegovom utjelovljenju a da se ne pokloni; tako obasiplje križ svim znacima počasti, što ih je mogla zamisliti. Isto tako Bog sa svoje strane nastoji, da slava Njegova Sina bude u razmjeru, u kojem se taj predragi Sin većma zaboravio, da svoga Oca proslavi. On se ponizio u svome rođenju — nebeske Ga čete uzdižu svojim hvalama; On se ponizio u jaslicama — kraljevi Ga časte; ponizio se na krštenju, a nebesa se otvaraju i Otac Ga proglašuje, da Mu je po volji, Duh sveti silazi na Nj u slici goluba. Zato eter zapovjeđeno je blaženim duhovima, da Mu se klanjaju u Euharistiji, u kojoj je sakriven. Sveti su ih učitelji vidjeli u velikome broju, gdje se nižu oko naših oltara i prikazuju Mu sve najsavršenije poklone pobožnosti; Crkva na zemlji naslijedujući nebo šalje svoje službenike, koji su njezini anđeli, da to isto čine Bogu, koji je sakriven u tami naših svetиšta. Ne stavlja li Ga Njegova ljubav prema nama u stanje, koje je nedostojno Njegove veličine? »Svećenici, kaže Alain de Solminiac, jer su sluge prijestolja, imadu osobitu dužnost, ne samo da časte svoga božanskog Kralja, nego da Mu iskazuju i sve časti, koje mu pripadaju.«

Kada sluga Kristov stoji pod uplivom uzvišenih i moćnih utisaka, što ih živa vjera proizvodi u duši,

tada se pokazuje, kao posljedica toga, u svoj njegovo vanjskini, neka svestrana čednost, neko držanje puno poštovanja, pridržanost u pogledima i načinu vladanja, sabranost svih sjetila, što je već prva počast Bogu, a za one, koji su svjedoci toga, vrijedna propovijed. Puk više vjeruje primjeru nego riječima. Tko ne zna, da je sam pogled na pobožna svećenika, koji je klečao pred svetohraništem nepomičan i kao uništen pred nazočnošću Gospodinovom, već često bio sredstvo, kojim se milosrdna Providnost poslužila, da mlake kršćane ponovno potakne, da grješnike obrati a same nevjernike osvijedoči, potaknuvši ih na razmišljanje, učenje i molitvu!

Neki veoma pobožni redovnik Družbe Isusove⁶⁸⁾ bijaše na zapovijed poglavara otišao iz Rima, da u jednom gradu Apulije propovijeda u korizmi. Stanovnici gradski rekoše mu pri dolasku, da je suvišno, što je ostavljao svoje mjesto za tako dalek put; da oni imaju izvrsnog propovjednika, koji se svakome dopada i na čije propovijedi svi idu. Sveti svećenik, bez i najmanjeg prigovora, ode u gradsku crkvu da rekne misu prije nego pođe kući. On je misu čitao s tolikom pobožnošću, sabranošću i pozornošću, da se stanovnicima činilo, da je to više s neba sišao anđeo nego iz Rima poslani svećenik. Od toga časa njihovo se raspoloženje prema njemu promijenilo i oni su ga molili, da ispuni svoje poslanje, te on to i učini s velikim uspjehom.

68) O. Emerik de Bonis.

Sv. Vinko Paulski izgovarao je riječi sv. liturije tako jasno i toplo, da se često vidjelo, kako mu se srce s ustima slaže. Njegova čednost i vedrina njegova lica, čitava njegova vanjština bijaše takva, da je djelovala i na najneosjetljivije. U čitavoj njegovoј pojavi bilo je nešto neobjašnjivo velika a istodobno tako ponizna, da su prisutnici često puta jedan drugome tihov govorili: »*Moj Bože, kako ovaj svećenik pobožno govoriti sv. misu!*«

Naprotiv ne može se proračunati šteta, što je vjeri nanose one sv. mise, koje trčeći govore svećenici bez držanja i dostojanstva, izgubljena pogleda, žurnih kretnja i najbržim glasom; svećenici, čije brze korake, polovična, kao iz milosti učinjena, poklecanja, sve neozbiljnije ceremonije ne može čovjek gledati, a da se ne pita, je li se to oni Bogu klanjavili rugaju, *sacrificat aut insultat?*⁶⁹⁾ Pretpostavimo začas da sv. Bazilije i podvoritelji, koji su mu u cazejskoj crkvi na oltaru služili nijesu obavljali bo-

⁶⁹⁾ Tertulijan. — Po trident. koncilu ovaj nedostatak poštovanja i ozbilnosti u tako božanskoj službi teško je ispričati od bezbožstva: *Quae ab impietate vix sejuncta esse potest.* Sess. 22.

Sv. Ivan avilski, prisustvujući jednoj takvoj žalosnoj misi u kojoj je klanjanje postajalo ruglom, očutio je takvu bol, da je, nemogavši trpjeti to svetogrđno nepoštivanje, digao se sa svog mjesta, lagano se približio k oltaru, kao da će nešto na njemu popraviti i obrativši se celebrantu, koji je upravo htio da uzme hostiju, rekao mu: *Ne postupajte tako zlo s onim, koji je u vašim rukama; on toga ne zaslzuće.* Srećom savjet je bio poslušan. Otvorio je oči tome nepromišljenom svećeniku, da je iza mise bacio se pred noge onoga, koji ga je opomenuo i uzeo ga kasnije kao svog duhovnog vođu.

žansku službu s onim strahopočitanjem i dostoјnom ozbiljnošću, koja čini, da se Božje veličanstvo u nekoj mjeri osjeća u našim svetištima, nego da su je vršili kao oni lakomisleni, nepobožni i nepažljivi svećenici, kojima je teško dočekati svršetak dosadne im službe; zar bi oni tada doveli cara Valensa da probljedi i zatetura, kad se približavao, da donese žrtveni dar, okaljan krivovjerjem i koji se nitko nije usudio uzeti?

Neki poštovani pisac uvjerava, da je poznavao heretika, koji se poslije mnogih razgovora sa svetim i učenim redovnikom bio odlučio povratiti u krilo Crkve. Ali kada je jednoga dana došao u crkvu i video svećenike, kako se na oltaru ponašaju bez strahopočitanja i prinose sv. žrtvu bez sabranosti, toliko se je bio sablaznio, da se nije mogao uvjeriti, da je katolička vjera prava, te o obraćenju nije htio više ni čuti.

Najsigurnije sredstvo, da izbjegnemo tom nedostatku poštovanja prema svetim stvarima i propasti, u koju on vodi, da se uvijek uzdržimo u onome svetom strahu, koji najsvetijoj službi tako dobro odgovara, jest točno obdržavanje sv. propisa i obavljanje propisanih ceremonija savršeno, kolikogod je to moguće. Ta je točka od najveće važnosti.

Tronson u jednoj raspravi o tom predmetu upozoruje, s kojom je brigom, s kako jakim izrazima sam Bog u Starom Zavjetu do u tančine sve uredio i udesio, što je spadalo na javno i vanjsko bogoštovlje,

i kako je strašno kažnjavao i najmanje pogreške u tome. On potsjeća na tri strašna primjera: na dva sina Aronova, Nabada i Abiju, koje je plamen prožderao, jer su, protivno zakonu ceremonija, bili stavlji u kadionike vatru koja nije bila uzeta iz svetišta; na nesretnoga Ozu, koga je snašla smrt, jer se bio dotakao sv. kovčega, a da na to nije imao prava, iako je izgledalo da je iz nužde morao to učiniti; na Ofnija i Finesa, koji su tako vidljivo bili kažnjeni kao i njihov otac, koji je svojom slaboćom skrivio, da su mu sinovi drzovito prestupali zapovijedi Božje.

Tko bi mogao misliti da Bog zahtijeva manje pažnje pred našim divnim tajnama, nego je tražio za tajne Staroga Zavjeta, koje su bile tek slika i sjena onoga što se među nama zbiva. Čujmo sv. tridentski sabor i sudimo: »*Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiae catholicae ritus in sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni aut omitti pro libitu sine peccato, aut in novos alios per quem cunque Ecclesiae pastorem mutari posse, anathema sit.⁷⁰⁾* — Ako bi tko rekao, da se primljeni i odobreni obredi Kat. Crkve, koji se običaju upotrebljavati u dijeljenju sakramenata, mogu bez grijeha prezreti ili po volji propustiti ili promijeniti u nove po kojem god crkvenom pastiru, neka je proklet. Prokletstvo je najviša crkvena kazna. Pa proti koga ona izriče to proklestvo ovdje? Ne proti onih, koji obred,

⁷⁰⁾ Sess. 7. Can. 12.

što ga je ona primila i odobrila, uistinu svojevoljno mijenjaju, preziru ili propuštaju, nego proti onih, koji tek govore, da ih svaki dušobrižnik može mijenjati, bez grijeha da ih može prezirati ili propuštati. Kada Crkva s takvom strogošću sada kazni svakoga, koji kaže, da se to može činiti, hoće li tada poštediti one, koji to zbilja čine? Možemo se sami zavaravati i uvijek govoriti, da mi propise ne preziremo; tko u isto doba ozbiljno ne nastoji, da rubrike točno vrši, teško je razumjeti, kako može miran i bezbrižan ostati, kad misli na tu osudu Crkve, organ Duha Svetoga.

Možda će tko reći da se u ovome kanonu radi o sv. sakramentima; ali žrtva naših oltara sadržaje najuzvišeniji sakramenat i govoreći o sv. misi kaže sv. sabor: *Si quis dixerit caeremonias, vestes et extera signa, quibus in missarum celebratione Ecclesia catholica utitur, non esse officia pietatis, anathema sit.⁷¹⁾* Rimski koncil pod Benediktom XIII. god. 1725. veli: »*Ritus qui... in minimis etiam sine peccato negligi, omitti vel mutari non posunt... peculiari studio ac diligentia serventur.*«

Sve je strogo propisano, što se odnosi na misu, od časa, kad svećenik stoji na podnožju oltara pa do časa, kad siđe na to podnožje. Poklecanje do zemlje, nakloni glave ili tijela, križanje i riječi — sve je to strogo propisano. *Communis sententia docet rubricas*

⁷¹⁾ Sess. 22. Can. 7.

*esse leges paeceptivas, quae obligant sub mortali ex genere suo.*⁷²⁾

Praksa se da svesti na dvije stvari: točnost i po-božnost. Točnost se sastoji u tome, da sve ceremonije vršimo i to u pravo vrijeme i onako, kako su propisane. Ne ispustimo nijedne, jer sve su zapovijedene; tko nam daje pravo, da u nečem slušamo, u nečem ne slušamo? Nastojmo da zaslužimo pohvalu, koju sv. Jeronim daje Nepocijanu: *Brinuo se je, da se oltar sjaji, da su zidovi čisti, da je pod pometen, da je vratar često na ulazu, da su zavjese uvijek na vratima, da je sakristija uređena, nije zanemario ni male ni velike dužnosti.*⁷³⁾

Pazimo također na vrijeme i način, jer to nije manje važno nego ceremonije same. Ako ne nastojimo, da ih činimo u isto vrijeme s riječima, na koje se odnose, tada nemaju smisla, promašuje se svrha, za koju ih je Crkva ustanovala. Tako Crkva hoće na pr. da kod imena Isusova glavu naklonimo, da pokažemo poštovanje, što ga zaslužuje to divno ime; ako ja taj naklon učinim prije ili kasnije, pri izgovoru koje druge riječi to onda više nije nikakva religiozna ceremonija, jer

⁷²⁾ Benedikto XIV. u svome djelu »De sacrificio missae«. Više teologa, a među ostalima i Suarez, ne smatraju grijehom izostaviti molitve što ih svećenik govori dok oblači sveto ruho. Drugi smatraju da je to smrtni grijeh. *Sententia communis*, kaže sv. Liguori, drži da je ispuštanje tih molitava grijeh, ali da ne nadilazi lakog grijeha. Theol. moral. lib. 6. n. 410. dub. 3.

⁷³⁾ Pismo Heliodoru.

nema više značenja. Isto je tako propis, da kod prikazivanja kruha patenu držim u rukama kod riječi: *Suscipe, sancte Pater*, da oči dignem k nebu i kod riječi: *hanc immaculatam hostiam* da moram pogledati u hostiju. Ako ja sad iz nemarnosti ili iz žurbe počнем molitvu *Suscipe* u času, kad kalež otkrivam; ako kod riječi: *hanc immaculatam hostiam* ne pogledam u hostiju, tada ne postizavam svrhu tih ceremonija, promašujem namjeru, koju je Crkva imala, kad ih je ustanovala. Vrijeme je određeno, a isto tako i način. Nemojmo činiti srednji poklon, kad je nareden duboki, niti činimo duboki, kad je propisan srednji, i t. d. Napokon ne smijemo ostati kod vanjštine; mi moramo tim tjelesnim kretnjama da damo duh i život; zato je nužno da prodremo u smisao rubrika, da budu vjeran izraz naših osjećaja.

Crkva je ceremonije ustanevila za svećenike i vjernike. Za svećenike, kaže Tronson, da ih pripravi na tajanstvene i božanske čine, koje njihov poziv od njih traži, da u njima probudi živu vjeru i da ih napuni poštovanjem prema onom, što na oltaru vide, čega se dotiču i što čine. Za vjernike ih je ustanovala, da im ulije poštovanje, koje duguju tim uzvišenim tajnama, i da im vidljivim znakovima uzdigne duše do promatranja uzvišenih stvari, koje su predmet njihove vjere: *Quod et majestas sancti sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per haec visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum,*

quae in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.⁷⁴⁾

Običaj da unaprijed vidimo, šta će se određenoga dana celebrirati, osobito se preporuča; pregledanje »Reda mise«, godišnje čitanje misnih rubrika iz misala, iz brevijara za oficij, iz rituala za dijeljenje sv. sakramenata očuvat će nas od mnogih pogrešaka i mnogo će nam olakšati teret na sudu Božjem.

III. Uzvišena čistoća.

Ako mi krepot čistoće stavljamo tek na treće mjesto među krepostima, koje neodoljivo traži češće i dnevno svetkovanje svetih tajna, to je jedino zato, što ona proizlazi iz duha vjere i religioznosti kao učinak iz svog uzroka; jer prema onome, što smo u predašnjem poglavljju rekli, lako je shvatiti, da ništa nije potrebniye od ove kreposti. Vidjeli smo da crkveni učitelji i sama Crkva traže od čovjeka, koji žrtvu prinosi, visoki stupanj svetosti i savršenosti. A čistoća savjesti i sloboda od grijeha samo su negativna strana svetosti; time se mora početi. Žrtva, koju prinosimo, neizmjerno je čista, nevidljivi žrtvovatelj, koga zastupamo, sama je čistoća i početnik sve čistoće; mi stupamo, u nazuži odnošaj s Onim, koji je dapače i na svojim anđelima našao mrlja. Ma kako velika bila nevinost života, s kojom dolazimo na oltar, nikada ona neće biti u razmjeru s tako božanskom službom.

74) Trid. sabor, 22. sjed. 5. gl.

Velika nježnost savjesti, živo zgražanje nad svim, što Boga vrijeda, stalna pažnja da potisnemo svaku nižu sklonost, trajno pobuđivanje kajanja, da se očistimo od najmanjih pogrešaka prije nego na oltar podemo — sve se to oduvijek smatralo najsigurnijim znakom prave pobožnosti kod svećenika. A otkud dolazi ovaj njihov sveti nemir, koji je upravo temelj njihovoј sigurnosti? Bez sumnje od njihove ljubavi prema Bogu, ali također od njihova straha, da neopazice ne bi prešli od nemarnosti k mlakosti, i od mlakosti ne samo k neplodnim pričestima, koje im se pričinjaju već kao velika nesreća, nego do profanacije svetih stvari i do svetogrđa. U tako važnoj stvari nećemo da išta govorimo svojim riječima.

Kardinal Bona pita se otkud dolazi, da od tolikih svećenika, koji svaki dan celebriraju, tako malo prima plodove, što bi ih pričest trebala da proizvodi:
— Zašto tolika Kristova poniznost nije otjerala duh oholosti? Zašto tolika Njegova blagost nije srdžbu obuzdala?... I odgovara: Ovo je prvi uzrok tolikoga zla, što jedno jedemo, a za drugim gladujemo; blagujemo kruh andeoski, a gladujemo za sočivom nečistih životinja... Treba dušu očistiti od tjelesnih i sjetilnih naslada, od mlakosti.⁷⁵⁾

Sv. Grgur Veliki dosta jasno pokazuje, u kako dubok ponor mogu pasti svećenici, koji misnu žrtvu prinose jedino iz običaja, a da se ni časa nisu sabrali,

75) De sacrif. missae, c. 6. n. 7.

a da nisu ispitali svoju savjest, svoje srce, koje još prijanja uz lake grijeha. »Onomu tko dnevno ne crpe što je pogriješio, makar bili najmanji grijesi što ih je počinio, malo pomalo duša će se napuniti, i s pravom će mu odnijeti plod sitosti. I sv. nam Pavao strogo nalaže, da se moramo oteretiti od te napunjenoštì, kad veli: »Neka čovjek ispita sam sebe...« Šta drugo znači ovdje »ispitati sam sebe«, nego da moramo biti svjesni, da smo bez grijeha, i tada se pokazati dostojnim i čistim pred stolom Gospodnjim? Za one, koji su napunjeni, nadodaje: »Jer koji nedostojno jede i piye, taj jede i piye svoje osuđenje! Koji dakle svaki dan grijesimo, trčimo svaki dan k suzama pokore.⁷⁶⁾

Sv. Bonaventura istoga je mišljenja. On govori o onim riječima apostolovim: »Neka ispita sam sebe« ovo: *Moramo se čuvati ne samo smrtnih grijeha nego i lakih, koji se gomilaju radi nemarnosti, i također radi nepažnje i rastrešenosti neuredna života i zla običaja; jer premda oni dušu ne ubijaju, ipak čine čovjeka mlakim, tromim i zaslijepljenim, ako se ta prašina i slamke lakih grijeha ne odvjetre dahom Duha Svetoga i ne nište ognjem ljubavi.* Zato se čuvaj da odviše mlak i neuredan ne pristupaš k oltaru; jer nedostojno primaš sv. pričest ako ne pristupaš smjerno, promišljeno, razborito. Stoga apostol veli: »Osudu sebi jede i piye« — stoga su među vama

⁷⁶⁾ In I. Reg. I. 2. c. 1.

mnogi slabi i bolesni, spavaju mnogi naime lijenošću i mlijetavošću.⁷⁷⁾

Na koga dakle primjenjuju prema onome, što smo gore čuli, ta dva crkvena naučitelja strašne riječi sv. Pavla: »Osudu sebi jede i piye«? Na ljude, koji si još samo lake grijeha mogu predbaciti, ali lake grijeha, koji će ih dovesti do teških, ako nemarnošću, rastresenošću života i zlim običajima narastu.

»Isus Krist jasno pokazuje«, kaže Bossuet, »kačko je velika dužnost da se pročišćavamo od svagdanjih pogrešaka, kad govori apostolima: »Ako vas ne operem, nećete imati dijela sa mnjom...«, jer nemarnost u pročišćavanju lakih grijeha može uzrokovati opasnu hladnoću između Isusa Krista i duše, i dapače ta nemarnost, kad dođe do izvjesnog stupnja može postati smrtnim grijehom.⁷⁸⁾

Osim ovog ispitivanja da ne bi jeli svoju osudu, ima još jedno ispitivanje i priprava, koji su potrebni da s plodom jedemo ovaj kruh nebeski... Inače će nas on preopteretiti, pa ako i nije smrt u nama, skupljaju se sokovi, za koje se treba bojati da ne prouzrokuju ponovni pad. Česte svete pričesti treba dakle da se boje oni, koje ona ne vodi duhovnom napretku i izvjesnom snažnom stanju.⁷⁹⁾

Riječi O. Berthiera nisu manje podesne da nas nadahnu ovom svetom bojazni, koja ne isključuje

⁷⁷⁾ De praep. ad miss. C. 5.

⁷⁸⁾ Medit. sur la Cène, 10e jour.

⁷⁹⁾ Médit., 48e jour.

pouzdanja, ali tjera nemarnost i mlakost: »Bojim se, piše on, da se divna žrtva, što je u mojim rukama ne digne jednog dana proti meni; da ne zapečati moju osudu. Nije za to potrebno da čovjek padne u sramotne zločine, da se posve udalji od vjerskih načela, da sablazni Crkyu Božju. Mlak, mlijatav, sjetilan život, posve ljudsko gledanje u pojedinostima mojih čina, srce koje se odvratilo od Boga pri molitvi, niz svjetskih poslova, nekorisne riječi, sebični ili slavični pothvati, gotovo stalno zaboravljanje kršćanskog mrtvenja, srce zatvoreno za potrebe bližnjega, napokon puno ljubavi prema samome sebi a malo ljubavi prema Bogu, to je dosta da u ponor strovali svećenika... O Isuse Kristu, koji se žrtvuješ u Euharistiji, odvrati od mene nesreću koja prijeti da će obeščastiti tvoj sveti oltar!«⁸⁰⁾

Ovi razni navodi, vidi se, svode se na tvrdnju, da mlakost može voditi svetogrđu, kao što laki zanemarivani, prezirani grijeh vodi teškom grijehu. To je nauka svih učitelja, prema riječima sv. Pisma: *Qui spernit modica, paulatim decidet.*⁸¹⁾ — *Vae qui spernis, nonne et ipse sperneris?*⁸²⁾ — *Qui in modo iniquus est, et in majori iniquus erit.*⁸³⁾

Ne smijemo li iz svih ovih misli zaključiti, da svećenici moraju biti revni u ispovijedanju svojih grijeha, što im je uostalom lakše i spasonosnije, ne-

⁸⁰⁾ Réflex. spirit. c. 10.

⁸¹⁾ Eccli. 19, 1.

⁸²⁾ Is. 33, 1.

⁸³⁾ Luc. 16, 10.

go je Aronu bilo pranje u mjedenoj posudi, što se nalazila pred ulazom u svetinju nad svetinjama? Po-božni se vjernici ispovijedaju svaki tjedan da se pričeste jedanput ili dvaput, a svećenici, koji celebriraju svaki dan ostavljaju po mjesec i više razmaka od jedne do druge ispovijedi. Razmišlja li se dosta o velikim dobrima, što ih uzrokuje sveto i često služenje sakramentom pokore? *Omnibus ferre piis persuasum est quidquid hoc tempore sanctitatis, pietatis et religionis in Ecclesia... conservatum est, id magna ex parte confessioni tribuendum.*⁸⁴⁾

»Kad s duhom vjere pristupamo svetom sudištu, i naročito kad si to uzmemo kao zakon da mu često pristupamo, osjećamo se daleko bolje oboružani proti svojim zlim sklonostima; imamo mnogo više snage da se opiremo vanjskim napastima; mnogo se lakše otimljemo ljubavi prema sjetilnim dobrima; mnogo se življe obraćamo nebeskim dobrima; osjećamo mir o kome apostol govori, i koji nije mogao jače ocrtati nego kad je rekao *da nadilazi svaki osjećaj.*⁸⁵⁾

I koliko kreposti čovjek vrši, u dobro obavljenoj ispovijedi! Sinovski strah, koga nam Duh Sveti često preporuča: *beatus homo qui semper est pavidus,*⁸⁶⁾ strah, koji se može protegnuti i na već oplakane, okajane grijehе, i koje možemo smatrati oproštenim, *de propitiato peccato noli esse sine metu,*⁸⁷⁾ taj

⁸⁴⁾ Catech. Conc. Trid.

⁸⁵⁾ P. Berthier, Réflex. spirit. t. 5. p. 201.

⁸⁶⁾ Prov. 28, 14.

⁸⁷⁾ Eccli. 5, 5.

strah može onda postati snažan razlog nade: *Est ipse timor firmissima quaedam et efficax materia spei;*⁸⁸⁾ vjera u obećanja Božija; pouzdanje u njegovo milosrđe; mržnja na grijeh; odricanje; a naročito poniznost, koja stavlja jednog svećenika pred noge drugome, da prizna svoje slabosti i da primi bratske opomene uvijek tako mučne našoj oholosti; to vodstvo, ti savjeti, koji duhovnim vodama trebaju isto tako kao i vjernicima, ako hoće da se sačuvaju od brodoloma: *Consilii expers similis est navigio rectore carenti, quod quibuslibet ventorum flatibus committitur.*⁸⁹⁾

Ali neovisno o tim prednostima i mnogim drugim, kako da čovjeka ne dirne gubitak brojnih oprosta, koji se, gotovo svi, mogu primijeniti dušama u čistilištu, a koji se mogu dobiti ako se čovjek ispovijeda svakog tjedna? Šta! Bilo bi mi lako zamijeniti svako jutro za jednu ili dvije duše patnje čistilišta s nebeskim slastima; pribaviti Bogu veselje da okruni jednog ili više svojih odabranika; steći za se sama novo pravo na milosrđe Božje i zahvalnost ovih duša, čija će moć postati tako velikom; i da u tim neizrecivim dobrima ne nađem dovoljnou nadoknadu svoga truda oko ispitivanja savjesti; četvrt sata žarkog razmatranja pred raspelom, da se potaknem na skrušenost; časovito uznemirenje da odem

⁸⁸⁾ S. Bern. Serm. VI. in psal XC.

⁸⁹⁾ S. Basil. orat. de Felic.

do ispovjednika! Oh, kako mlakost stavlja debelo velo pred oči!

Boji se čovjek, govori se, da se često primanje ovog sakramenta ne pretvorи u naviku, te u otrov ne promijeni tako izvrstan lijek. Sigurno da navika može zamazati naše savjesti samim činom, koji bi trebao da je čisti. To je opasnost, kojoj pod svaku cijenu treba izbjjeći, ali ne tako da nastradamo od druge, koja ne bi bila manje kobna. Ako je taj strah iskren, kako da nije jednako brižan obzirom na pričest kao obzirom na ispovijed? »Budite uvjereni, kaže O. Nouet, da je općenito bolje, ispovijedati se često nego se sustegnuti od ispovijedanja pod izlikom, da se ne bi prešlo k neosjetljivosti ili nemarnosti, koja oduzima plod tako svetu djelu. Hrabro nadvladajte muku što vam je uzrokuje ispovijed, ako osjetite odvratnost... To je često obmana duha tmine, učinak tajne oholosti, kazna mlitavosti, malodušnosti; ali odakle to god dolazilo, to je uvijek veliko zlo i velika zapreka spasenju.«

Uostalom, od nekorisnih ispovijedi sačuvat ćemo se, ako živa vjera, podržavana revnošću i razmatranjem, ne dadne našem duhu da se odveć udalji od prisutna Boga, koji kao naravno stavlja u naše srce strah i ljubav. S ova dva osjećaja, čovjek bez napora obavlja kajanje i skrušenje, koji su priprava za dobru ispovijed.

Završimo ovo poglavlje s nekoliko navoda iz djela opravданo uvaženih; naći ćemo u njima načela

i savjete sposobne da nas vode u stvari, o kojoj zavisi sreća ili nesreća velikog broja svećenika.

Kardinal Bona, a iza njeg i pisac djela *Triplex Expositio totius missae*, počinje razlikujući isповијед absolutno potrebnu od one koja je samo korisna.

Strašna je i ne može se bez užasa slušati prijetnja apostola, koji veli: »Kojigod nedostojno bude ovaj kruh jeo ili kalež pio, bit će krivac tijela i krvi Gospodnje«. Tko hoće da misi treba zato da si u pamet dovede apostolovu zapovijed: »Neka pak ispita čovjek sam sebe i onda neka jede od toga kruha i piye iz toga kaleža; jer koji nedostojno jede i piye, svoju osudu jede i piye. I to ispitivanje sasvim je nužno, da se nijedan ne usudi pristupiti na žrtvanje, ako je svijestan smrtonosne kuge, a da ne učini prije sakramentalnu isповијед, kolikogod mu se činilo, da je skrušen; inače će primiti kruh života za smrt i osuđenje.

Da se pako duh iz ove božanske gozbe, koja svetim dušama pruža neizrecive naslade, obilnije krije, treba biti čist nesamo od smrtnih nego također i od lakih grijeha i od svake želje za zemaljskim, i treba ga Bogu prinijeti čista i ponizna, da ga napuni i ukrasi darovima svoje milosti. Radi toga dobri svećenici običavaju ili svaki dan ili preko dana ili barem dva puta u sedmici da se skrušeno isповијede,kušajući da iščupaju sve korjenje zla i da operu svaku pa i najmanju ljagu.

Sad slijede savjeti o načinu isповиједanja:

U samoj pak isповијedi neka se izbjegava opširnost i prevelika briga u izbrajanju lakih grijeha, jer bolje je unutra žalostiti se zbog njih i pobožnim obraćenjem srca k Bogu zadovoljiti za njih, nego se zadržavati u izbrajanju njihovu kao u pripovijedanju bez odluke da se popravimo, kako većinom biva. Isto tako treba se čuvati zablude mnogih, koji se dugo tuže na stvari, koje nijesu grijeh, kao zli običaji, napasti i okolnosti: da su oholi, srditi i drugo koješta; o tome i drugome, što se odnosi na isповијed, savjetujem, da se svakako pročita traktat sv. Bonaventure, o načinu isповијedanja i čistoći savjesti.

Ali najvažnije je pokajanje, bez koga se nijedan grijeh ne opravičava. Pisac nabraja više motiva za nj, od kojih može svaki da ih izabere nekoliko prema sklonosti za razmišljanje.

Jer je bitni dio ovoga sakramenta, i to glavni, bol i žalost zbog počinjenih grijeha, najviše ćemo se za nj brinuti razmislivši prije ukratko koji od motiva pokajanja, kaošto su:

1. Težina grijeha, kojima se Bog vrijeda, čija se neizmjerna dobrota ne smije ni najmanje povrijediti, pa bilo to i za spas cijelog svijeta.

2. Najstrašnije štete, koje se i u ovome i u drugome životu rađaju iz grijeha.

3. Nedokučivost sudova Božijih, koji često nezahvalnike napušta i mlake ispljune.

4. Kratkoća i neizvjesnost vremena milosti, kad se može okajati uvreda Bogu nanesena.

5. Misao vječnosti i njezino neprekidno trajanje.

6. Neprocjenjivo dostojanstvo Božje, koji je tako trpio, da te osloboди od grijeha.

7. Veličina dobara, što ti ih je Bog dao, te je sramota, ako se ne pokažeš zahvalan dobrim životom.

8. Uzvišenost vječne nagrade i lakoća sredstava da je postigneš.

9. Neizmjerena ljubeznost Boga, koji je dostojan neizmjerne poslušnosti zbog sebe samog, jer je On najveće dobro i jer te neizrecivo ljubi.

Ako ove motive pažljivo proučiš, lako ćeš moći u sebi probuditi najveće pokajanje. Tako pak raspoložen pristupit ćeš k nogama isповједnikovim kao kupelji krvi Kristove i uzdat ćeš se, da ćeš se očistiti od svih svojih zloča. Mislit ćeš, da su tamo dva svećenika, jedan vidljivi, drugi nevidljivi, koji gleda nutarnjost srca. Tako ćeš najponiznije, vraćajući se kao rasipni sin, tražiti blagoslov i milost, da se dobro isповijediš, kad si učinio opću isповijed, obnovit ćeš čin pokajanja. Tada ćeš s velikim mutarnjim i vanjskim poštovanjem, koje krivac običaje svecu da iskaže, isповijediti svećeniku, koji Krista zastupa, grijehje svoje prosto, iskreno, ponizno, ne iz navade i običaja... Dok pak svećenik izgovara odrješenje, opet ćeš učiniti djelo pokajanja, i držat ćeš, da te Krist prima s poljupcem kao rasipnog sina, da te

novom haljinom odijeva i da te grli... Zato ćeš Mu zahvaliti govoreći s prorokom: »Nunc coepi — Sad počinjem« i počni od toga časa da svetije živiš.

Uzet ćemo još od O. Noueta nekoliko nabačenih uputa, kako moramo postupati, da taj sveti sakramenat češće i dostojno primamo.

1. »Prije isповijedi upotrijebi razborit dio vremena za pripravu. Stavi se s dubokim strahopočitanjem u nazočnost Božju; i videći kako je potrebna njegova pomoć moli Duha Svetoga, da zapali u tvome srcu vatrnu svoje ljubavi, da u njem probudi pokajanje, koje će svaku ljugu grijeha uništiti. Moli Sina Božjega, da ti dadne svjetlo, da spoznaš svoje pogrješke i ponizne riječi, da ih isповijediš. Izmoli od Oca milost jakosti, da mogneš pokoru činiti i okajati nepravdu, koju si Mu nanio. Moli preblaženu Djericu i anđela čuvara, koji je svjedok tvojih čina, za pomoć, i tada se ispitaj za grijehu, što si počinio od zadnje isповijedi. Duši, koja redovito svaki dan savjest ispituje, bdiće nad sobom i Boga doista traži, tako se boji da ga ne uvrijedi, ne treba mnogo vremena, da ispita, čime je srce svoga nebeskog Zaručnika mogla raniti i oči Mu povrijediti. Njezina glavna briga mora biti, da probudi po mogućnosti što savršeniji čin pokajanja.«

2. »Kod isповijedanja služi se jednostavnim, određenim i jasnim riječima, želeći da se tvoji grijesi spoznaju onako, kakvi su pred Bogom, koji gleda dno srca i koji je tvoj vrhovni Sudac. Sramota, koju

ćeš osjetiti, računat će ti se u zadovoljštinu i privuće ti blagoslov s neba. Kod ispovijedanja lakih grijeha izbjegavaj okolnosti, opširnost i suvišne riječi. Zadovolji se, da između njih izabereš četiri pet i to takvih, koji će te najviše poniziti i koji će ti najvećma škoditi, ako zanemariš njihovo liječenje. Osim toga imaj vrlo nježnu savjest u poslušnosti, bratskoj ljubavi i strahopočitanju, koje Bogu duguješ u razmatranjima i usmenim molitvama.«

3. »Poslije ispovijedi uđi duhom u rane našega Spasitelja, da se izlječeš od svojih rana i da tu nađeš snagu, koja ti je nužna, da se osloboдиš od samoga sebe i svojih slaboca, koje te tako često nadvladaju. Primaj opomene svoga ispovijednika s osjećajem duboke poniznosti, primi pokoru, koju ti naloži, rado i dragovoljno, i stvori svetu odluku, da ćeš nadodati novu pokoru, da pravdi Božjoj zadovoljšći i da predusretneš kazne u čistilištu. Siguran znak, da ovaj sakramenat koristi, jest uobičajena mržnja na grijeh, koja poslije ispovijedi ostaje i plodove pokazuje, gdje joj se pruži prilika.«

O. Judde upozorava na mnoge pogreške, koje se obično uvlače kod onih ispovijedi, o kojima se može kazati, da se iz pobožnosti obavljaju, jer smo moralno uvjereni, da samo lake grijeha ispovijedamo.

1. »Ispovijedamo se iz običaja i samo napola sabrano. Morali bismo se uvijek ispovijedati samo poslije dobro obavljene molitve, a ne poslije po-

sjeta, rastresenih poslova ili razgovora, u kojima se o svemu govori osim o Bogu.«

2. »Nedostaje skrušenosti. Ako su laki grijesi, koje ispovijedamo, sa znanjem i privolom počinjeni, tada osobito moramo kušati da ih okajemo; i to nije nemoguće. Ako su počinjeni iz čiste naglosti, tada nije nužno, da se pokajanje i čvrsta odluka protegne i na te pogrješke, nego na nemarnost u primjeni sredstava, koja bi tu mogla pomoći da ih ne činimo ili da im barem broj smanjimo.«

3. »Priviknemo se, da ispovijedamo neznatne, često nesvojevoljne pogrješke, koje čovjek ne žali; bilo bi bolje, da pazimo na one, za koje više osjećamo potrebu, da ih se odučimo.«

4. »Poslije ispovijedi brzo se vraćamo na svoj posao ili na razgovore koji rastresaju. Nije to mala milost, koju smo primili; čuvajmo se, da je ne izgubimo. Zahvalimo Bogu, budimo velikodušni, obnovimo odluku da ćemo se popraviti.«

1. Spasitelj naš uzor mrtvenja.

Naša je prva dužnost da *umremo* svijetu i svojim naravnim sklonostima.

Sv. je misa uspomena muke Isusove. Sve na oltaru: zasebno posvećeno tijelo i zasebno krv Bogičovjeka, mistična smrt; ukrasi puni križeva; križ koji se nalazi u svim ceremonijama, pri svim blagoslovima; ali naročito šutnja, blagost, strpljivost divne žrtve, sve nam to prikazuje one tako ponižavajuće i bolne događaje njegove krvave žrtve. Uostalom, uvrede nisu prestale za Isusa s njegovim smrtnim životom; mi znamo kako se nedostojno s njim postupa pod velom Euharistije. Zar On, nažalost, ne nailazi u našim crkvama na isti opori postupak, koji je našao na Kalvariji? Ista žalost obuzima Njegovo Srce gledajući tolike zločine, što se počinjaju svaki dan, dok se On prikazuje svome Ocu da nadoknadi Njegovu povrijeđenu slavu. Gleda tu istu hladnoću, istu ravnodušnost, isto napuštanje sa strane onih, koji su primili veće obilje njegovih dobara i s čijom je vjernošću on najviše računao; iste pogrde: na križu su ga židovi njima obasuli; na oltaru kao da ga njima obasipaju krivovjerci i bezbožnici. A zar nema u ovom primjeru Spasiteljevu, koji ne samo da se odaje mukama i smrti, nego na neki način produljuje i trajnom čini svoju muku među ljudima, neka neizreciva sila koja nas potiče da ljubimo mrtvenje ili nam ga barem lakšim čini?

POGLAVLJE ČETVRTO.

SVETKOVANJE SVETIH TAJNA ZA SVEĆENIKA JE VELIKO SREDSTVO POSVEĆENJA.

Svetost za običnog vjernika svodi se na dvije glavne točke: umrijeti i živjeti, svući sa sebe starog čovjeka i obući novog, *expoliantes vos veterem hominem..., et induentes novum.*⁹⁰⁾ Svećenik osim toga mora pružati dušama onaj nadnaravni i božanski život, što ga je crpao u Isusu; ta on nije svet kako bi morao biti, ako istodobno ne posvećuje druge. Za nj posvetiti se znači *umrijeti, živjeti i oživljavati:* tri stupnja koja ćemo lako steći, ako hoćemo da se okoristimo dirljivim *primjerima*, što nam ih Spasitelj pruža na oltaru, snažnom *pomoću*, koju nam tu daje.

I. Divan primjer Isusov.

Mi smo samo utoliko dostojni službenici euharistijskog Spasitelja ukoliko ga naslijedujemo; gdje da nađemo privlačiviji i miliji uzor?

⁹⁰⁾ Colost. 3, 9.

Isus Krist je sve predvidio. Kad se privezao uz Euharistiju vezom svoje ljubavi, znao je za buduća progonstva kao i za sadanja. Njegova je nježnost pobijedila svaku odvratnost: dvostruki je kalež primio. Pomišljajući na to — a sve nas u sv. misi na to potsjeća — kako da svećenik ne bude velikodušan i odvažan. Šta, Gospodine, ti si se za me žrtvovao, a ja da se ne žrtvujem za te! Ti si znao ustanovljujući oltarsku žrtvu i birajući me unaprijed da budem njezin sretni službenik, kroz kolike ćeš nevolje proći da do mene dođeš; Ti si znao koliko ćeš bezbožnih okrutnosti i svetogrdnih napadaja morati podnijeti u ovom razdoblju od devetnaest stoljeća, koliko ćeš Juda sresti na svom putu, koliko ćeš puta na tim brojnim Kalvarijama, biti napojen žučju i octom. A ipak tako strašna prerspektiva nije mogla ohladiti Tvoje ljubavi, ni spriječiti Te da obzirom na me ispunиш to čudo milosrđa; a ja, ja ју u svom srcu nalaziti samo kukavičluk kad se radi o tom da ti pravedno vratim! Ti si žrtvovao svoje utjehe, svoju slavu, svoj život; a ja ју kolebati da Ti žrtvujem svoju osjetljivost, svoju mušičavost! Ti si pristao da Ti se narugaju, da Te se pogazi, razapne; Ti si pristao da budeš izložen udarcima svojih neprijatelja, da budeš prezren, pogrđen, dapače i sa strane mnogih tvojih učenika, i to sve do konca svijeta; a ja ју se tužiti da sam zaboravljen kroz nekoliko dana dok prolazim ovom zemljom! I male uvrede, časovite protivštine razljutit će me toliko da će mi i mir oduzeti! I ja ју i dalje biti

nadut, nestrpljiv, senzualan, pun zahtjeva! Takva oprečnost bila bi nepodnosa.

Nitko na zemlji ne mora tako sličiti Isusu kao svećenik. Njegov sluga i nastavljač Njegova djela; nitko dakle ne mora toliko trpiti. Ali ako vjerno razmatra euharistijsko otajstvo i slijedi nauku koju mu ono pruža, neće više držati do trpnja (ma kakve bile, ma s koje strane dolazile), nego su mučenici, okrijepljeni ovim nebeskim kruhom držali do tamnica, križeva i lomača.⁹¹⁾ Naučit će da umire sam sebi, prema opomenu što je Crkva daje u ceremoniji ređenja: *Imitamini quod tractatis, quatenus mortis dominicae mysterium celebrantes, mortificare membra vestra a vitiis et concupiscentiis omnibus procuratis.*⁹²⁾ Sretne smrti, koja će pružiti najsvetiji i najsvađenijsi svećenički život!

2. Duh Božanske mudrosti.

Kakav je Spasiteljev život u presvetom oltarskom sakramantu? To je život koji se sav ravna božanskom mudrošću. Ljudska mudrost nikako ne shvaća one duboke skrivenosti, u koju se obavilo

⁹¹⁾ Pobožni baron de Rentj govorio je u zanosu ljubavi prema Bogu: »Kao zrno što je bilo bačeno u zemlju, pa se tamo rastvorilo, smrvljeno pod kamenom, mijesito vodom i pečeno u vatri, da postane moja euharistijska hrana, tako treba da i ja budem bačen u prašinu, da prezren trunem, da budem smrvljen i uništen klevetama i progostvima, mijesit u vodi žalosti i suza, pečen u vatri boli i nevolja, da postanem kruh Isuov kao što je on moj.«

⁹²⁾ Pontif.

vrhovno veličanstvo, one neizrecive sjedinjenosti kontemplacije i akcije; jer u euharistiji Isus kao da ništa ne čini a ipak sve čini; iz tog poniznog svetišta on ravna svijetom. Sav život Isusov u svetohraništu i na oltaru stoji u tom, da slavi Boga svojim klanjanjem i ponizivanjem; da posvećuje i spašava ljudne izlijevajući na njih sve blagoslove svoje ljubavi. To je život u kome se neprestano očituju sve kreplosti, u savršenom stupnju. Kakva blagost kod ovog Jaganjca Božijeg! Kakva strpljivost! Kako dopušta da mu se približuje, dotiče, da ga se pogrdjuje! On ne tjera od sebe nikoga. Mali kao i veliki, priprosti kao i učeni, grješnici kao i pravednici mogu vrlo lako do Njega. Kakva poniznost! On se drži daleko od sveg što bi mu moglo dati sja; On sakriva svoju božansku veličinu i prekriva dapače i svoje čovještvo. On ne pokazuje što jest, ili bolje rečeno On se ne pojavljuje, kao da Ga nema. Kakva poslušnost! On je Kralj kraljeva, Gospodar gospodara; i on se podvrgava, kome? i u čem? koliko vremena? Proteče li samo jedan sat a da On nije u kome dijelu svijeta, u rukama svojih službenika, koji Ga prikazuju klanjanju naroda ili Ga zatvaraju u svetohranište i raspolažu s Njime kako im se sviđa. Kakav život pun sabranosti, šutnje i odricanja! Kakvo tjesno sjedinjenje s Bogom! Kakva molitva! Ona se nije ni časa prekidala već devetnaest stoljeća, i toj neprekidnoj molitvi svijet duguje svu svoju sreću. Eto pravog uzora svećeničkog života!

Da živimo kao svećenici i dostojno nosimo takvo lijepo ime, potrebno je da duh Božji bude načelo i pravilo naših misli, poticaj naših djela; da se u sve му ravnamo po vjerskim propisima, udaljujući od sebe daleko tjelesnu mudrost, koja je prava smrt: *Prudentia carnis mors est.*⁹³⁾ A zašto je ona smrt? Veliki apostol odgovara: jer je neprijateljica Božija, *quoniam... inimica est Deo;* jer nas dijeli od Boga, izvora svakog života, čineći da uvijek volimo više stvorene nego Stvoritelja; potičući nas na rad i na okretnost samo kad se radi o imetku, kao da bi onaj, tko je sve ostavio da slijedi Isusa imao još sticati kakav imetak: *Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te.*⁹⁴⁾

Spasiteljev primjer u presv. olt. sakramentu uči nas toj divnoj mudrosti, koja je svjetu ludost, odgaja nas u čvrstoj i čistoj ljubavi, koja traži samo Boga i koja samo za Boga radi; u ljubavi hrabroj, koja se diže iznad svih ljudskih obzira, vidi zapreke a da se, zbog njih ne uzinemiruje, i s pouzdanjem ide prema svome jedinom cilju, volji Božjoj. Taj primjer, divna mješavina snage i blagosti, istodobno nas privlači i vodi putevima nutarnjeg života, koji je sav u Bogu, koji mora biti duša apostolskog djelovanja. Šutnja, tišina, mir, koji vladaju oko svetohraništa dosta nam govore da se Gospodin ne nalazi u nemiru i buci; i da onaj, tko hoće s uspjehom raditi

93) Rom. 8, 6.

94) Mat. 19, 27.

oko nebeskih stvari i u službi bližnjega mora posjedovati sama sebe.

Uzmimo svećenika koji sluša i slijedi nauku što je prima svaki dan na oltaru, kakva li će biti njegova obična sabranost i njegova ljubav prema razmatranju! Sv. Pavao neće morati da mu rekne ono, što tako nekorisno govori drugima: *Attende tibi... Attende lectioni... Noli negligere gratiam quae in te est... Haec meditare, in his esto.*⁹⁵⁾ On neće pustiti da mu duša ističe kao voda kroz sve otvore, što ih otvaraju sjetila, da skuplja vani tisuće slika, nekorisnih uspomena, koje će doći da ga rastresu kad se bude bavio molitvom. On će neprestano hodati u prisutnosti Gospodinovoj; bit će razborit i promišljen u nastupima, diskretan u riječima, pazit će na sve pokrete svoga srca. Kakva li će biti njegova strpljivost, njegova poniznost, njegova blagost, njegova poslušnost zapovijedima Providnosti, njegova poslušnost onima, koji imaju dužnost da ga vode! Apostol hoće da *budemo urešeni svim krepostima*⁹⁶⁾, a Crkva da budemo savršeni u vjeri i djelima, *ministros Ecclesiae fide et opere debere esse perfectos.*⁹⁷⁾ Mi ćemo to postati trudeći se da nasljedujemo božanski uzor, koji nam je predložen u svetištu. Tako eto Isus, naučivši nas najprije u velikoj tajni svoje ljubavi, da se odričemo sama sebe, uči nas da živimo Njegovim vla-

95) I. Tim.

96) I. Tim. 3, 2.

97) Pontif.

stitim životom. On nas čini sposobnim da oživljujemo duše pružajući im Njegov duh.

3. Revnost za spas duša.

Najveća bi nesreća za svijet bila, kada bi se u svetome staležu ugasila revnost za spas duša, komu je, kako veli koncil milanski, Bog povjerio blaženstvo svih naroda. *Magna et inclyta Dei instrumenta sacerdotes, a quibus omnium populorum pendet beatitudo.* Najveća bi nesreća zadesila svećenika, kada ne bi imao kreposti, koja pripada biti svećenikovoj. *Curam fratrum nostrorum gerere summa vitae nostrae.*⁹⁸⁾ *Si officium vis exercere presbyteri aliorum salutem fac lucrum animae tuae.*⁹⁹⁾ Kršćanin sam za se, svećenik za druge: *omnis pontifex... pro hominibus constituitur.*¹⁰⁰⁾

Ništa mi na času smrti ne će davati tako veliku utjehu kao misao na rad, što sam ga uložio, na patnje, koje sam izdržao za spas duša; kao što s druge strane nema ništa strašnije za me, nego pasti u ruke Boga živoga¹⁰¹⁾, a ne moći Mu pokazati djelâ revnosti, koja bi pokrila množinu mojih grijeha.¹⁰²⁾ Svećenik bez revnosti nema ljubavi ni Božje ni bližnjega. Kako se onda može nadati, da će jednom imati dio u blaženoj nagradi izabranika u carstvu ljubavi? On ne ljubi Boga, jer se ne zanima za čast Njegovu,

98) Sv. Krizostom.

99) Sv. Jeronim.

100) Žid. 5, 1.

101) Žid. 10, 31.

ne odazivlje se Njegovim najvrućim željama, da sudjeluje u spasenju i blaženstvu svoje braće; jer je osujetio sve namjere, koje je Njegovo milosrđe imalo s njim, kad ga je uzdiglo na čast svojih službenika. Jer za koju ga je drugu svrhu »učinio svojim poslanikom, svijetlom svijeta, solju zemlje, gospodarom, učiteljem naroda i lovcem ljudi«, ako ne da duše spasava? On također ne ljubi svoga bližnjega. Jer može li se ljubiti kamenim srcem? Ipak takvo srce mora čovjek imati, kad ga žalosno stanje tako mnogobrojnih nesretnika ne može da gane, nesretnika, koji žive u grijesima i bijedi, koji ne znaju najnužnije stvari, ili se svojim znanjem na zlo služe, da budu još nesretniji i grješniji. I kamo idu ti slijepci? Kuda trče ti luđaci? Nad kakvim ponorom spavaju ti grješnici? *Tot occidimus quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus.*¹⁰²⁾ Zato je pitanje revnosti, i to prave revnosti, za svećenika pitanje života ili smrti. Ipak nam je neće nedostajati, ako se brižno trudimo da upoznamo primjer, što nam ga Spasitelj daje na oltaru i ako zbilja svojski nastojimo da ga slijedimo. Jer mi u njemu nećemo naći samo najjaču pobudu, da se potpuno predamo spasavanju svoje braće, nego ćemo naći i najsigurnije uporište za taj rad.

Najprije taj primjer potiče nas na revnost, jer nas potsjeća, šta je sve Krist učinio za spas duša, šta još čini svaki dan i svaki čas. Jer sveta je misa

¹⁰²⁾ 1. Petr. 4, 8.

¹⁰³⁾ Sv. Grgur.

spomen svih tajna Njegova života i osobito ganutljive tajne Njegove smrti; a sad je sve u tome životu i toj smrti upravljeno jednomet cilju: slavi Božjoj po spasenju duša. Te duše htio je Isus da traži na zemlji po mnogim poniženjima, oskudjevanjima i patnjama; misao na njihovo blaženstvo davala Mu je ono, što Ga je u Maslinskem vrtu i na Kalvariji tješilo i u tjeskobi Ga držalo.

U Euharistiji je On uvijek veliki revnitelj duša. Time, što se dnevno prikazuje Ocu za žrtvu preko svećenika, nastavlja On djelo otkupljenja istim žarom ljubavi, s kojim je započeo to djelo po svom Utjelovljenju. Revnitelj duša dopušta da Ga na tisuće oltara spuštaju, kako je dopustio, da se jednom spusti u krilo prečiste Djevice i tu svoju prvu žrtvu doprinio. U euharističnom životu čini isto, što je činio za vrijeme smrtnoga života; On radi i dalje da rasprši naše obmane, da sredi naše sklonosti, On nastavlja naše otkupljenje. Kroz devetnaest vjekova on je u Crkvi, u sakramantu, — koji se s pravom zove otajstvo ljubavi, — ono, što je sunce u prirodi: On širi svijetlo, plodnost i život.

U svome svetohraništu On čeka grješnike i poziva ih, da teret njihova grizodušja primi na svoje Srce. On im daje svoje zasluge, svoj ugled i posredovanje kod svog Oca. Kao i za vrijeme zemaljskoga života tako i sada On ima samo jednu želju: da pakao zatvori, a nebo da otvorí zapalivši svugdje svetu vatru, koju je s neba na zemlju donio. *Ignem veni*

*mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur.*¹⁰⁴⁾ On se troši neprestano i potpuno za duše. I jer je predvidio, da Njegov primjer neće biti dovoljan da raspali našu revnost, On spaja s njim, upravo u času svoje mistične žrtve najsilniju opomenu. Jer On nam zapovijeda, da se sjećamo Njegove muke, kada nam se daje u ruke kao žrtva, i kad smo na oltaru, da Kalvarije ne zaboravimo: *haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

U tako svečanom času kad smo Ga se sjetili, kad smo pomislili šta je sve za duše pretrpio, zar nam time najdirljivije ne preporučuje brigu za spas duša? Je li moguće čitati sv. misu sa sabranošću, koju traži taj sveti čin, a da u dubini srca ne čujemo onu riječ, koja je nutrinu Petrovu tako snažno potresla, i koja je u sva vremena rađala najvjernije svećenike, riječ: »Ljubiš li me više nego ostali? Tada pasi ovce moje; brini se za duše. Bi li mogao dopustiti, da braća tvoja propadnu za koje sam, kao što znaš, umro? Kako bi mi mogao govoriti o svojoj ljubavi, kad bi tek slabo želio blaženstvo onih, koje sam ja tako nježno ljubio, i čiji me je spas tako skupo stajao?« Zato je i sv. Ćiril Aleksandrijski govorio: *Iz ovoga mjestu uče se učitelji vjere, da se vrhovnome Pastiru neće moći drukčije dopasti, nego ako budu sa svim marom nastojali, da razumne ovce pravo vode;* a sv. Lovro Justinian: *Ništa Bogu nije tako milo i ugodno, nego kad čovjek prema silama nastoji, da ljudi postanu*

¹⁰⁴⁾ Luka 12, 49.

bolji; sv. Grgur: *Onaj je kod Boga u ljubavi veći, koji njegovoj ljubavi što više ljudi privede;* sv. Križostom: *Ako silan novac razdijeliš, više ćeš ipak učiniti, ako jednu dušu obratiš ... to je najveći dokaz ljubavi prema Kristu.*

Olier, izvanredno revni svećenik mnogo je radio oko posvećenja neke osobe, koja njegovu revnost nije shvaćala niti si je mogla objasniti razlog tih njegovih nastojanja. On joj pisaše jednoga dana: »Vi se čudite onome, što ja činim, i koliko želim učiniti i pretrpjeti za Vašu dušu. Po svoj prilici Vi ne znate ili ste barem zaboravili, da ja svako jutro poslije konsekracije kaleža vidim, kako u mojim rukama teče uzvišena krv, koja je bila prolivena za Vaše otkupljenje.«

Potičući nas na *revnost* svojim riječima i primjerom, što nam ga na oltaru daje, Isus također nju *uređuje i vodi.* Kako su čiste Njegove namjere! Traži li On nešto za se, kad traži slavu Imena svoga? Miješa li On imalo svoj vlastiti interes, lični obzir s onim što čini za ojačanje spoznaje, ljubavi i slave Oca svojega? Gleda li On imalo na tijelo i krv, na položaj pred ljudima, na razliku staleža, čudi, imanja, kad se potpuno žrtvuje za duše? I kako su nježna i mila sredstva, kojima ih je od grijeha oslobođio i priveo ih k milosti! S kakvom nježnošću u srca ulazi! Kako On svima postaje sve, da ih sve predobije za krepost i blaženstvo! Gasi li On stijenjak, koji još tinja?

Odbija li On prezirno grješnike, makar to bili najveći grješnici? I ako ih još ne pripušta k svojemu stolu, to ih ipak trpi u svojoj nazočnosti. Kako su mnogi došli do podnožja oltara i tu Ga najsurovije i najosjetljivije vrijedali, a On im se nije osvećivao za tu njihovu svetogrdničku drskost, nego se za njih molio i nudio im prijateljstvo. I kako je ustrajan u toj ljubavi, koju su tako često prezreli, i u revnosti, koja je za mnoge ostala bez ploda! — O vi svećenici, učite, da točno poznate taj uzor! I ljubav će Isusova za duše iz Njegovog Srca prijeći u vaša. O vi dušobrižnici, učite Ga točno poznavati! I vi ćete ljubiti svoje ovce, koje je Isus ljubio tako silno, i vi ćete s obzirom na stado, koje vam je On povjerio, primiti mišljenje sv. Pavla, koje je imao za one, koji su u vjeri rođeni: A ja ју najradije sve prikazati i sama sebe žrtvovati za duše vaše. Kad vas ljubim izvanredno, zar ćete vi mene manje ljubiti?¹⁰⁵⁾ Vi ćete svaki trud uložiti, svaku žrtvu pridonijeti, svaku zapreknu svladati, kad se radi o spasenju duša; i da im budete korisni, vi ćete se oslanjati više na blagost nego na svoj ugled, više na strpljivost nego na tvrdoću nagle revnosti; i s ljubavlju, koja bukti kao vatrica, vi ćete spajati ustrajnost u ljubavi, koja je isto tako nesavladiva kao i smrt: *fortis ut mors dilectio.*¹⁰⁶⁾ Uvjereni, da uspjeh apostolskoga djelovanja stoji u razmjeru s patnjama apostolovim, vas ne

¹⁰⁵⁾ 2. Kor. 12, 15.

¹⁰⁶⁾ Priče 8, 6.

samo da ne је oboriti prigovori i poteškoće, koje se stalno vraćaju, nego је naprotiv raspaliti vašu srčanost, dok utvrđuju vaše pouzdanje. I dok mirno očekujete čas milosti, vi ćete ga požuriti svojim molitvama i suzama, i nećete nikada u tome popustiti. Neka se sto puta povrate, vi ćete sto puta s većom nadom doći. Charitas omnia sperat.¹⁰⁷⁾ Ako bude trebalo, vi ćete za zalutalom ovcom ići do paklenih vrata i tražiti je. Ako vam se grješnici protive, ako vas također najsurovije i najosjetljivije vrijedaju, to će svaka nepravda, koju vam nanesu, povećati vašu sućut prema njima. *Tantum quisque portat, quantum amat.*¹⁰⁸⁾

Tako Sin Božji obavljujući i nastavljujući svoju smrt svaki dan u našim svetištima, svakim svojim korakom poravnava put svećeničkog posvećenja time, da nas svojim primjerom uči, da mremo, ljubimo i dajemo dušama život, koji smo od Njega primili. — Mi ćemo sada još vidjeti, da samo do nas stoji, hoćemo li tim putem brzo i lako napredovati pomoću uistinu svemoćnih sredstava, koja nam oltar daje.

II. Silna pomoć Isusova.

Kakva sramota i bogohuljenje, kad se tužimo svome plemenitom Učitelju, koji nas tako rado prijateljima nazivlje — *jam non dicam vos servos, sed amicos*¹⁰⁹⁾ — te mu predbacujemo, kao što je onaj

¹⁰⁷⁾ 1. Kor. 13, 7.

¹⁰⁸⁾ Sv. Krizostom.

¹⁰⁹⁾ Iv. 15, 15.

zli sluga u paraboli svome gospodaru predbacivao: »Oštar si čovjek; uzimlješ, što nijesi ostavio, žanješ, što nijesi posijao.«¹¹⁰⁾ Ne! Bog ne skuplja nikakvih plodova, gdje nije posijao. Ako nas obavezuje na višu svetost od obične, On nam je čini lakom po mnogim i uspješnim sredstvima, koja za nas u pripravi drži i čuva ih u riznici svoga milosrđa. Mi ćemo ovdje govoriti samo o svetoj misi. O kada bi Isus Krist po vjeri stanovao u našim srcima, kako to želi veliki apostol: Da Krist stanuje vjerom u srcima vašim¹¹¹⁾; kada bismo mi dovoljno napredovali u ljubavi Božjoj da uzmognemo sa svim svetima sasvim shvatiti čudnovati opseg ljubavi Otkupiteljeve, — *ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum*¹¹²⁾, — s kolikom bi utjehom tada naša duša bila napunjena, kada pomisli, kako nam sv. misa pruža neizmjerne izvore sredstava, da dovršimo veliko djelo posvećenja! Bog nikada ne škrtari sa svojim darovima; ali On je samo tada prema nama rasipan s njima, kad vidi, da mi sa svom mogućom brigom i religioznošću vršimo uzvišenu svećeničku službu žrtve. Ako je tako, tada po riječima sv. Evandjelja daje u naše naručje *mensuram bonam et confertam, et coagitatam et superfluentem — mjeru dobru, nabijenu, stresenu i preobilatu.*¹¹³⁾

¹¹⁰⁾ Luka 19, 21.

¹¹¹⁾ Efež, 3, 17.

¹¹²⁾ Efež, 3, 18.

¹¹³⁾ Luka 6, 38.

Šta mi činimo na oltaru? Primamo sakramenat i prikazujemo žrtvu. Kada bismo mogli svoju zahvalu produžiti kroz svu vječnost, ipak to ne bi dostajalo da dostoјnim načinom priznamo sve milosti, koje primamo iz ta dva čina, uvezvi svakoga napose. Kako bi bilo tada moguće izreći, koliko milosti skupa sadrže!

1. Izvor božanskog života.

Na oltaru mi primamo sakramenat. Ali kakav? Najsvetiji i najspasonosniji od svih sakramenata, onaj, koji zbiljski i bitno u sebi sadržava početnika svake svetosti. Moj Bože! možemo li se pričešćivati i to dnevno se pričešćivati, a da se ne uzdignemo do najviše svetosti, da ne postanemo veliki sveci? Šta ima izvrsnije među blagom nebeskim, šta ima ljestvije među onim, što anđele ushićuje, šta ne bi kruh izabranika sa sobom u srce donio? I ako mi u euharističnom vinu ne nalazimo osnov i jezgru najsavršenije čistoće, gdje ćemo je tada tražiti? *Quid bonum ejus, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines.* — Šta je tako dobro, tako lijepo kao kruh izabranika i vino, iz koga djevice niču.¹¹⁴⁾

Pričest nije ništa drugo nego Bog, koji nas obogaćuje cijelim svojim bićem; jer kad nam se daje, ne stavlja svojim darovima nikakvih granica; sve, što ima, sve, što jest, postaje našom svojinom. Kada smo jedanput primili od Njega tako krasni dar, u ne-

¹¹⁴⁾ Zah. 9, 17.

ku ruku stičemo baštinsko pravo na sva neizmjerna dobra Njegova i na sve neizmjerne savršenosti Njegove ljubavi! Kad sam blagovao kruh života, koji je s neba sašao, tada je cijeli Isus moj, sasvim moj, Njegovo Božanstvo i Njegovo čovječanstvo. Kada bih Ga ja znao razumjeti, pošto se nastanio u svetištu moje duše, tada bih Ga čuo, gdje mi govori, što je govorio slijepcu, kad ga je susreo na putu u Jerihu: »Što hoćeš da ti učinim? Što očekuješ od moje nježne ljubavi? Što želiš? Govori! Kada sam došao na zemlju i u krilu Marijinu čovjekom postao, tada sam se predao za sav svijet, danas se predajem samo tebi: *Quid tibi vis faciam.*«¹¹⁵⁾ — O svećeniče, hoćeš li i dalje ostati bolestan, kada ti je Bog dao lijek od svih tvojih zala, ili siromašan, kada ti je dao na raspolaganje sva bogatstva svoje moći i nedokučive ljubavi? Milošti zasluge, kreposti Isusove, sve je to po sv. pričesti tvoje. *Usuđujem se reći, da Bog nije mogao više dati, premda je svemoguć; da nije znao više dati, premda je premudar; da nije imao više dati, premda je neizmjerno bogat* (sv. Augustin).

O nedokučiva uzvišenosti Stvoriteljeva! O čudo ljubavi! Tko da tu ne strepi, tko da se ne čudi i ne veseli? (sv. Lovro Justinian).

Imaš ponajprije u sv. pričesti sve Njegove milosti. U ostalim sakramentima i drugim sredstvima, po kojima postajemo dionici nebeskih dobara, erpemo iz potokâ; u Euharistiji imaš sam izvor, i to

¹¹⁵⁾ Luka 18, 35.

izvor, koji neće nikada presahnuti, koji cijelu Crkvu za sva vremena opskrbljuje vodom, koja utječe u život vječni. Svetlost, koje rasvijetljuje, snaga, koja gore diže, i strah, koji strasti obuzdava, nutarnja vatra, koja tjesi, nada, koja oživljuje: sve te milosti u najrazličitim oblicima, kojima se Bog služi za spasenje svojih izabranika, imadu jedan te isti glavni uzrok: presveto Srce Isusovo; i to Srce, koje je prava riznica neba i zemlje, daje se tebi u sv. pričesti.

Ali time imaš također Njegove zasluge. Ako možeš Otkupitelju reći: Ti si moj, tada stoji samo do tebe da nastaviš: i sve Tvoje zasluge pripadaju mi. Jer osobito ovim otajstvom stvara se između Sina Božjega i duše, koja Ga prima, ona sretna zajednica, koju sam Isus ispoređuje s onom, što postoji između vječne Riječi i prve Osobe presv. Trojstva, kako nas vjera uči: *vivo propter Patrem, et qui manducat me et ipse vivet propter me.*¹¹⁶⁾ Kao što Otac daje cijelo svoje Biće Sinu, koji je Njegova Riječ, a da ništa ne gubi od svog neizmernog Bića, isto tako u Euharistiji utjelovljena Riječ sadržava svoje čovječanstvo i Božanstvo za se, a ipak daje i jedno i drugo bez pridržavanja duši, koja Ga prima, sretnoj duši, koja zbog toga jedinstva u neku ruku može reći Spasitelju ono, što je On rekao Ocu svome: Sve tvoje moje je: *omnia tua mea sunt.*¹¹⁷⁾ Kako je utješna ta misao!

¹¹⁶⁾ Iv. 6, 58.

¹¹⁷⁾ Iv. 17, 10.

Ja, nemarni radnik, gledam samo sa strahom gdje dolazi, zadnji čas onoga dana, kada će podijeljena nagrada odgovarati radu. Oh! kako sam malo dobra učinio, i dobro, što sam ga učinio, kako sam ga učinio? Koliko sam vremena izgubio u svome životu? Na osnovu čega mogu dobiti nagradu nebesku? Ja, nekorisni sluga, na čemu mogu temeljiti svoje pravo na kraljevstvo izabranika? Na čemu, dušo moja? Umiri se na neizmjernim zaslugama Kristovim, koje su tvoje, otkad si imala sreću da se pričešćeuješ, i samo do tebe stoji, da ih prisvojiš. — Napokon imaš također i *kreposti*. U blaženome času, kada je Isus u tebi, kao što je Njegov Otac u Njemu — *ego in eis et tu in me*¹¹⁸⁾ kada ti daje svoju božansku slavu, koju Mu je

¹¹⁸⁾ Iv. 17, 21.
sam Otac Njegov dao — *ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis*¹¹⁹⁾ — u tome času ne trebaš se bojati, da se pokažeš pred licem tri puta svetoga Boga. Ti sjaš, ako se smijem tako izraziti, krepostima Njegovog Sina. Sa svetim ponosom digni glavu i reci pouzdano: »Gospodine ma kako bila velika moja niskost i ništavilo, ma kako me ponizivala misao na bezbrojne moje grijehe, ja ipak još zasluzujem, da me pogledaš svojim Veličanstvom. O Bože, pogledaj lice svoga Pomanika. Šta Ti može milo biti, a da na meni ne vidiš, i to kako Ti to želiš? Dopada li Ti se pravednost? Tā pogledaj, kako se moja duša, sjedinjena s dušom Kristovom, sja u svjetlu pravednosti i svetosti. Tražiš li nevinost, blagost, poniznost, revnost za

¹¹⁹⁾ Iv. 17, 22.

čast svoju, ljubav krepsti u mome srcu, Ti će ih naći u taj dragocjeni čas u meni. Da, te krepsti i hiljade drugih u meni su, jer imam neizmjerno savršeno Srce Tvoga uzvišenog i presvetog Sina. Ja se ne tužim više stara i vječno nova ljepoto, da Te ne ljubim, kako si zasluzio, kad mi je već dano, da Te ljubim Srcem Boga-Čovjeka. Ja se više ne tužim, da Ti ništa ne dajem, da Te ne mogu štovati, kako doličuje Tvojoj veličini, da Ti nijesam dovoljno zahvalan za dobročinstva, da Ti ne mogu dovoljno zadovoljiti za uvrede, kada Ti poklone zahvalnost i pokoru Kristovu mogu žrtvovati. Što Ti se na Njem u najvišem stupnju dopada, zar da Ti se to i na meni ne dopadne?«

Da, još više; nesamo za nekoliko časaka, nesamo kao s tudim odijelom možeš se ti poslije pričesti s kraljevskim Kristovim plaštem krepsti urešen počazati pred Bogom. Ne! Ako ne stavљaš nikakvih zapreka namjerama Njegove ljubavi, sve te božanske krepsti preći će iz Njegova Srca u tvoje i postati u tebi navikom; te pomoću njih postat ćeš drugo biće, sebe s njima učiniti dostojnim predmetom dopadanja Njegova Oca.

Zašto da se odveć plašimo sjećajući se svoje skrajnje slabosti? Bog je za nas našao zaštitu, koja će nas nepokolebivima učiniti, i On nam je na oltaru pokazuje u kruhu odabranika i u euharističnom vinu: *frumento et vino stabilivi eum.*¹²⁰⁾

¹²⁰⁾ Mojs. 27, 37.

Naša je služba bez sumnje puna poteškoća; mi nailazimo svaki čas na zapreke; na svim stranama imamo se zamkama uklanjati, zapreke svladavati i neprijatelje tući. Ali kad je Gospodin postao naša svjetlost i naš spas, koga ćemo se tada bojati? *Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?* Ako On sam hoće da bude branitelj našega života, što nas onda može još da uznemiruje? *Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo?*¹²¹⁾ Zar nije Bog jači da nas spasi, nego tijelo, svijet i vrag da nas upropaste?

Nadalje naša je služba bez sumnje teška; brige, koje traži, iscrpljuju nas, poslovi, koje sa sobom nosi, uništaju nas malo pomalo. Nama treba jaka i zdrava hrana, da popravimo svoje sile i da se uzdržimo u onoj apostolskoj svježini, koja je nužna da ispunjavamo svoje dužnosti; orao i lav ne hrane se crvima, *non pascitur leo vermicibus.* Ali odakle ćemo uzeti ovu nebesku snagu, koju traže naši poslovi i patnje, ako ne sa stola Gospodnjega? Nije li kruh, što ga tu jedemo, uistinu kruh jakosti? Nije li taj kruh mučenicima davao onu divsku postojanost, koja je umarala njihove krvnike? Sv. Augustin veli o sv. Lovri: *Illi carne saginatus, illi calice ebrius, tormenta non sentit.*

Naša je služba napokon puna gorčine i odvratnosti, puna žalosti i protuslovlja. A nije li s toga

¹²¹⁾ Ps. 21, 1.

gledišta Spasitelj divno pobrinuo za naše potrebe? Kako sveto veselje nalazi čista duša na stolu Njegovu! Ne kuša li ona upravo tu, kako je Gospodin sladak i opijena najčišćim užicima, ne zaboravlja li sasvim patnje i veselja zemaljska? *Suavitatem hujus sacramenti nullus exprimere sufficit, per quod spiritualis dulcedo in suo fonte gustatur* (S. Thomae, opusc. 57).

Koliko li izvora pomoći i koliko li jakih sredstava spasenja ne prima svećenik dnevnim sudjelovanjem u sakramenu naših oltara? Ako se mi ne vraćamo odatle, kako sv. Krizostom želi, *tanquam leones ignem spirantes, facti diabolo terribiles*, to moramo pripisati sami себи: *non est defectus in cibo sed in sumente* (Kar. Bona). Ne opirimo se više nježnim izlijevima Srca Isusova, ne stajmo više na put slobodnog Njegovom djelovanju u nama i doskora ćemo imati uzroka da s kraljevskim prorokom uskliknemo: *calix meus inebrians quam praeclarus est!*¹²²⁾ — moj opojni kalež kako je divan! — Toliko o sakramenu, što ga primamo kod svetkovanja svetih tajna.

2. Izjave bezbrojnih Sabora.

Što se tiče žrtve, koju na oltaru prinosimo, mi smo već rekli držeći se tridentskog koncila, da je to jedna te ista žrtva s onom na križu. Njezina je vrijednost neizmjerna, njezin je učinak svemoćan: kao žrtva pomirnica može srdžbu Božju ublažiti, pa bila ma kako velika; kao žrtva zaklinjanja može nam postići od Njegove darežljivosti sve vrste milosti, pa

¹²²⁾ Ps. 22, 5.

bila naša lična nedostojnost ne znam kako velika. Mi znamo, da jedna jedina sveta misa može posvetiti i otkupiti više nego tisuće svjetova, da postoji. »*Zaista nitko ne može ljudskim govorom izraziti, kako je bogat plod, koliko duševnih dobara izvire iz njezina prikazivanja. Grješnik se naime miri s Bogom, a pravednik biva još pravedniji; anđeli se vesele, zasluge se gomilaju, zločini se oprastaju, kreposti se množe, mane se brišu, đavolske se zamke svladavaju, bolesni ozdravljaju, pali se dižu, slabici se oporavljuju, umrli se vjernici oslobađaju*« (sv. Lovro Just.). To su opći učinci sv. žrtve; ali mi previše zaboravljamo na onaj sasvim posebni dio, neizmjerni dio, što ga mi na njezinim plodovima imamo kao svećenici, koji smo pozvani na tu čast, da je prikazujemo.

O kako je to čudnovato! Mi se pojavljujemo u ime cijele Crkve kao poslanici pred prijestoljem Božjim, da Mu tu prinesemo poklone svih stvorova i da tu zastupamo njihove interese; mi uzlazimo na oltar kao poslanici neba, zemlje i onoga nevidljivoga svijeta, koji, tako reći, drži sredinu između zemlje i neba, t. j. čistilišta. Čini se, da bi nas to moralo priječiti da mislimo na svoje posebne stvari, kad nam je povjerena tako zamašna zadaća i kad imamo da zastupamo tako opće interese; jer čovjek, koji je uzeo javnu službu, tako se posvećuje općim dobrom, da bi on sam sebi za zlo uzeo, kad ne bi sebe zaboravljaо pri onome, što u ime drugih radi. Sasvim je drukčije kod svećenika

pri tom najodlučnijem, najizvrsnijem i najuzvišenijem činu njegove službe. Ne samo da mu se dopušta nego mu se zapovijeda, da misli na se, na svoje potrebe i oskudice prije nego progovori za svoju braću; žrtva, koju prinosi za cijeli svijet, biva osobito za onoga, koji je prinosi. Zato mi prikazujemo pravdi Božjoj preobilna zadovoljenja žrtvovanog Spasitelja najprije za otpuštenje naših vlastitih grijeha, mnogovrsnih uvreda i propusta; prve će kaplje Njegove krvi zato tražiti, da se duše naše operu od svega onoga, što im je preostalo od lakih grijeha i ljaga, pošto smo ih već očistili: *Suscipe sancte Pater... pro innumerabilibus peccatis et offensionibus et negligentiis meis.* Istom, kad sam milosrđe Božje dobio za se, mislim na to, da ga dobijem za sve prisutne, za žive i mrtve vjernike: *sed et pro omnibus fidelibus Christianis vivis atque defunctis... ut mihi et illis proficiat ad salutem, in vitam aeternam.* Gle, za moj spas, za moje blaženstvo moraju prije svega suze, rane, krv i smrt Kristova da rade; tada moraju dionici zaslužiti biti svi oni, koji Mu po vjeri pripadaju. To je red, što ga je Crkva Njegova označila.

Mi ga možemo naći u svim dijelovima žrtve; kao što je svećenik prvi u prikazivanju poklona Bogu, tako je uvijek prvi kod blagoslova i dobročinstava, koje će nam ti pokloni donijeti. Na svršetku sv. mise govorimo presv. Trojstvu: Neka Ti bude milo, sveta Trojice, djelo službe moje i daj da žrtva, što je pri-nesoh nedostojan očima veličanstva Tvojega, bude

ugodna Tebi, a meni i svima, za koje sam je prinesao, bude pomirenje po milosrđu Tvome. Dakle: *mihi et omnibus propitiabile*, upravo kao što smo govorili kod prikazivanja: *mihi et illis proficiat*.

Ali sad dolazimo na nešto, što naše udivljenje mora još više povećati i još više nas ganuti, a to je možda za svećenika najutješljivije u cijeloj vjeri. Pazimo na formulu, kojom se po zapovijedi Kristovoj služimo, da učinimo čudo pretvorbe vina u krv Njegovu. Svećenik govori i čini u tome velikom času ono, što je Krist govorio i činio kod ustanove božanske žrtve. Pomislimo, da smo nazočni kod te prve sv. mise i predočimo si apostole i njihova dobrog Učitelja, kako za stolom sjede; na njih i na sve baštinike njihove svećeničke časti upravlja On svoje čudotvorne riječi (da li bi ih mogao ijedan svećenik opetovati, a da se ne napuni najživljom zahvalnosti?): Uzmite i pijte iz njega, ovo je krv moja, *qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum* — koja će se proliti za vas i za mnoge na otpuštenje grijeha. Mi čujemo to: *pro vobis et pro multis*; jasno je: bila su dva razreda ljudi sasvim različita, koje je Krist imao pred očima u svojoj muci, i za koje i dalje prinosi svoju krv na oltaru: *pro vobis t. j. za vas, moje apostole, koji ste glava moga puka, za vas, svoje služe, svih mjesta i svih vremena, po kojima ću ja ljudi voditi do spoznaje moga imena, za vas se ja žrtvujem; i tada također za sve one, koji će po vašim revnim nastojanjima vjerovati u me i koji će pristupom*

u moju Crkvu postati članovi tijela mojega. Ja nikoga ne isključujem iz plodonosnoga svog otkupljenja, ali vi, moji svećenici, vi ste prvi njegov predmet kao što ste prvi predmet moje najnježnije ljubavi.

Dakle našem ljubeznom i darežljivom Spasitelju nije bilo dosta, da se u onome lijepom govoru kod zadnje večere, u kome sve nosi na sebi pečat ganuljive ljubavi općenito moli, nego je za svakoga od nas, ukoliko smo Njegoiv zastupnici, posebno i pomenće molio: *Pater sancte, serva eos... non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum.*¹²³⁾ On hoće također, da mi najprije osjetimo učinak onoga vapaja za milosrđem, što ga je na križu prolivena Njegova krv u nebo slala i koga On ponavlja svaki dan u tišini naših svetišta. — Sad ćemo se jamačno složiti, da nam je uz dnevno prikazivanje sv. mise svetost isto tako laka, kao što je apsolutno nužna.

123) Iv. 17, 11. 20.

ugrijali.«¹²⁵⁾ Mnogo ste posijali i malo ste želi; kako vam je bogatu žetvu zasluga moralo donijeti svetkovanje tolikih svetih žrtava, a koliko ste ploda iz toga dobili? Jeli ste kruh anđeoski i nijeste utišali svoju glad; trebalo vam je drugih užitaka. Pili ste iz rijeke čistih, vječnih naslada, a nijeste ugasili svoje žedi; vi još tražite tašta zemaljska veselja. Sakrili ste u svojim njedrima svetu vatrnu, koja je u sva vremena srce pobožna svećenika raspaljivala, a vaše je srce ostalo hladno i sumorno. *Quam ob causam, dicit Dominus exercituum?* Potječe li ta čudnovata pojava od neba ili od pakla? Gdje joj je uzrok? Čuj ga! Navodi ga sam Duh Sveti. *Quia domus mea deserta est.*¹²⁶⁾ Kuća je Gospodnja pusta; vaša je duša u kojoj se On udostojao prebivati, kao zapuštena zemlja, otvorena je svim prolaznicima. Ona niti je sabrana, niti je čista, niti je dostojno urešena, da mogne služiti Njegovim milostima. Zbog toga eto, veli sv. Pavao, vi Ga priječite, da ostvari namjere svoje ljubavi s vama; zato ostajete uvijek u svojim nesavršenostima, u svojim duševnim slabostima, u drijemanju, koje vas može dovesti do neizlječive pospanosti: *ideo inter nos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi.*¹²⁷⁾ Tako tumači sv. Bonaventura riječi velikog apostola.

Kardinal Bona gotovo jednako tumači ove riječi.

¹²⁵⁾ Hag. 1, 9.

¹²⁶⁾ Hag. 1, 6, 9.

¹²⁷⁾ Kor. 11, 30.

POGLAVLJE PETO.

BLIŽA PRIPRAVA ZA BOŽANSKU ŽRTVU.

Potrebu ove priprave ne moramo dokazivati; ona dosta jasno proizlazi iz dosadanjeg razmatranja. Hoćemo samo da upozorimo na jednu strašnu pogibao, u koju nas može dovesti zanemarivanje te bitne točke. Naša sveta oltarska tajna nije ništa za sjetila. Ako se mi ne budemo trsili svom mogućom brigom, da osvježujemo onu vjeru, koja oblake prodire i koja nam u neku ruku daje pravo kao Mojsiju da Nevidljivoga gledamo — *invisibilem tanquam videns sustinuit*¹²⁴⁾ kao da vidi Onoga, koji se ne vidi, — tada će običaj utjecajem što ga nad nama vrši, s našim nesretnim pristajanjem, učiniti, da s nepažnjom obavljam ono, što često činimo, te će najsvetiji čin pod suncem postati za nas kao i svaki drugi. Ići ćemo mlaki na oltar, i nažalost više nego sigurno moći će se na nas primijeniti riječi prorokove: »*Sijali ste mnogo i malo ste sabrali, jeli ste i nijeste se nasitili; pili ste i nijeste se napili, oblačili ste se i nijeste se*

¹²⁴⁾ Hešr. 11, 27.

Vrlo je poznato načelo, kaže on, kod sv. Otaca da se Bog tako pruža duši, kako se ona na Božji dolazak spremi. Stoga je Krist u Euharistiji jednima plod života, anđeoski kruh, skrivena mana, raj slasti, žarka vatra i treće nebo u kome se čuju tajanstvene riječi, kojih čovjeku nije slobodno govoriti. A drugima je kruh neukusan, bez ikakve slasti i životnog djelovanja, i mučno je dušama njihovim od te hrane, jer je naime smrt zlima, život dobrima; i kakvim se tko pokazuje prema Bogu, takav ćeuti da je i Bog prema njemu. Malo ih je koji u sebi osjećaju divne učinke ove svete gozbe, jer malo ih je koji se na njih kako treba pripravljuju, koji ozbiljno razmišljaju da stupaju svetinji nad svetinjama, oltaru Božjem, samome Bogu. Stoga su mnogi slabici i bolesni i spavaju mnogi. Smrću je nekoće prijetio Bog velikom svećeniku, ako bi se usudio ući u svetinju nad svetinjama bez zvonjenja praporaca, a da ne sjá od dragog kamenja, a da ne blista okružen zlatom svih kreposti. Kakvu će dakle kaznu zaslужiti svećenik Novog Zavjeta, koji pristupa ne tipskom kovčegu, nego samom Bogu, da Sina Njegova Gospodina Isusa Krista žrtvuje, dira, jede, ako to ne čini onom brigom, pažnjom i pripravom koji su dostojni takve gozbe, dostojni Boga? Prije dakle nego će misiti treba da se svom snagom brine da u skrovištu srca rasplamti žar božanske ljubavi, da izražava kreposti, koje su junačke, koje odgovaraju koliko više moguće, tolikoj žrtvi.

Moramo se dakle pripravljati. Ali kako? Isus Krist mora nas tomu naučiti.

Citav život Spasiteljev bio je samo priprava za žrtvu na Kalvariji. Ta mu je bila neprestano pred očima, tako da se je već od prvoga časa svoga dolaska na svijet žrtvovao svome Ocu nebeskom kao priprava za žrtvu na križu.

Tako je također cijeli život pobožna svećenika priprava za dostoјno prikazivanje žrtve na oltaru. On pravo misli, da bi se za tako uzvišeni čin odveć kasno pripravljaо, kad bi se počeo pripravljati tek u času, kad je naumio da žrtvu prikazuje.

On traži ne samo da brevijar, koji je tako usko u vezi sa sv. misom, ne samo da ispitivanje savjesti na svršetku i molitva na početku dana, nego da sve svoje čine, svoje nauke, poslove i patnje upravi na uzvišeni cilj, da misu dobro celebrira. Sve je kod njega ili dokaz njegove zahvalnosti za žrtvu, koju je prikazao, ili priprava za žrtvu, koju će prikazati. Neprestano mu lebdi misao u duši: *danas sam misio i sutra moram opet misiti*. U tome nalazi pobudu da uvijek na se budno pazi, da uvijek živo čezne, kako će se Bogu dopasti. On postupa tako, da njegovo srce čuva tajno i jako ukorjenjeno nagnuće za oltar, koje je slično nagonu, koji vrapca i grlicu stalno vuče k mjestu, što su ga izabrali za svoje počivalište: *Passer invenit sibi domum et turtur nidum sibi... altaria tua Domine virtutum.*¹²⁸⁾ Mislimo, o mislimo na

¹²⁸⁾ Ps. 83.

sv. misu! Iako se ne možemo neprestano njome baviti, bavimo se barem na koncu dana, prije nego zaspemo. Tako je dobro zaspati u mislima: sutra ujutro, opet će se pojaviti za stolom velikoga Kralja: *Etiam cras cum rege pransurus sum.*¹²⁹⁾ Također ujutro, od časa probuđenja upravimo svoj duh i svoje srce na veliku i tako važnu žrtvu.

Sv. Karlo Boromejski, uza sve svoje mnogobrojne poslove, stavio si je za nepovredivo pravilo da vanjske poslove neće obavljati prije sv. mise. Slijedimo ga u tome običaju i kao što on, tako i mi upotrijebimo vrijeme, što nam preostaje od razmatranja do mise, za čitanje sv. Pisma, za molitvu jednog dijela brevijara ili za čitanje duhovnoga štiva; može nas nužda prisiliti, da u to vrijeme moradnemo izvršiti posao, koji je daleko od onoga nebeskoga čina, ali nemojmo ga barem nikada izgubiti ispred očiju, i tražimo po mogućnosti da dobijemo nekoliko dragocjenih časova, prije nego stupimo na oltar, da s udivljenjem razmišljamo o neizmjernosti moći, koju vršimo, o neizmjernom dostojanstvu osobe, koju zastupamo, o najvećoj zamaštosti posla, što ga moramo ispuniti. Mi ćemo savršenu sliku za tu pripravu naći u Srcu Isusovu onakvom kakvo je ono bilo tako uzbuđeno i raspaljeno u oči velikoga dana, kada je na križu umrlo za spasenje svijeta. Čujmo sv. apostola Ivana i shvatimo pravo njegove misli: Znajući Isus da Mu je Otac sve dao u ruke, i da je on Boga izišao i k Bogu da ide;

¹²⁹⁾ Est. 5, 12.

ustade od večere... i poče da učenicima noge pere.¹³⁰⁾ Kako nam se neiscrpiv predmet za sveto razmišljanje daje ovdje prije svetkovanja svete žrtve! Razmotrimo sve to pobliže.

Prva priprava Spasiteljeva za žrtvu na Kalvariji bila je u spoznaji moći, koju Mu je Otac dao. Sve Mu je bio dao u ruke; može sa svim raspolagati; On je toga svijestan, *sciens quia omnia dedit ei Pater in manus.* A vi, koji ste Njegove sluge, budite također i svijesni, kad hoćete sv. žrtvu da prinosite, i spoznajte, kakva vam je čudesna moć u ruke dana. I o vama se u taj čas u neku ruku može reći, što je sv. Ivan o Kristu rekao: *Omnia dedit ei Pater in manus.* Sva dobra nebeska i zemaljska vama su predana. Gledajte biti u položaju, da se brinete kako ćete ispuniti želje slavodobitne i potrebe vojujuće Crkve, i kako ćete ublažiti bol Crkve, koja trpi. U nekoliko časaka stavit će vam se žrtva neizmjerne vrijednosti na raspolaganje, i njezine zasluge možete tako upotrijebiti i tako prisvojiti, kako vam se bude činilo, da će biti najprikladnije za slavu Božju, za posvećenje duša, za spasenje svijeta. O svećeniće, kako ćeš moćan biti, kada će ti se Bog u neku ruku podložiti! Moći ćeš tolike lance raskinuti, tolike suze osušiti, tolike sretnim učiniti, kada ti se otvorи sve blago milosrđa i potpuno će ti biti slobodno da iz njega crpeš! Budi dakle pripravan da izvučeš svetu korist za se, za povjerene ti duše, za

¹³⁰⁾ Iv. 13, 3.

cijeli svijet iz neograničenog upliva, što ti ga daje neoskrnjena žrtva kod Boga, komu ćeš je prikazati. Boj se jedino da premaš ne želiš i premaš se nadas; nebo će ti dati upravo zalog, koji je dragocjeniji nego sva dobra, što bi ih mogao moliti.

Druga priprava Kristova bila je u spoznaji Njegova visokog dostojanstva: *sciens quia a Deo exivit*. Bog od Boga, svjetlo od svjetlosti, pravi Bog od pravoga Boga. On je izašao iz krila Očeva i Njemu u svemu jednak. Isus zna, tko je on; On će biti dostojan sama sebe u bolnoj žrtvi, na koju se pripravlja. I vi, koji imate čast Njegovu žrtvu da obnavljate i nastavljate, zar možda hoćete da daleko zaostajete za činom, pred kojim drhću i anđeli? Neka vas živo prožmu misli: ja ēu brzo svoj glas, svoje ruke, svoju službu dati tome velikom i jedinom svećeniku žrtvovatelju; za čas ja ēu biti vidljiva pojava vrhovnog nevidljivog svećenika, prikazivat ēu Isusa Krista, jer će On u meni govoriti, raditi, mimoilazeći zakone prirode i tvoreći najveća čudesa. Pod utiskom te istine lako će vam biti da u svome izgledu, u držanju, u čitavoj svojoj vanjštini zauzeme divnu ozbiljnost i držanje Sina Božjega, da vaša vanjština, dok svojim nutarnjim duševnim stanjem nebo razveseljujete, bude opomena vjernicima i ulijeva im strahopočitanje, koje pripada tako svetim otajstvima. Neka je zato na vama sve tako čisto, tako pobožno, tako dostoјno uzvišenog Svećenika, koga zastupate, da On, čije oko otkriva najskrovitije tajne gledajući vas

na oltaru, mogne o vama reći: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Shvatite duh i slovo svih ceremonija tako dobro, nastojte da ih s takvim držanjem vršite, da ih s takvim duhom vjere, sabranosti i pobožnosti oživljujete i hranite, da time Boga častite, prisutne pobudjujete i da vjernici u osobi službenika mognu Spasitelja prepoznati.

Treća priprava Kristova bila je u spoznaji tako važnih interesa što ih je imao da ispunji: *ad Deum vadit*. Nijedna zapreka ne zadržava Ga da neizmjerno savršenosti Boga, svoga Oca, u cijelom njihovu sjaju, pred očima ima. Na Boga, na slavu Božju sve se odnosi kod Njega: Njegove riječi, Njegovi čini, Njegova muka, Njegova smrt isto tako kao Njegov život, *ad Deum vadit* — k Bogu ide. On zna, koliko Mu klanjanje, koliku hvalu i koliku zadovoljštinu duguje. On zna, da se Bogu ide predstaviti kao glava cijele Crkve i da mu cijelu Crkvu u njezinoj ponizenoj, ubijenoj, uništenoj glavi žrtvuje; da je Njegova zadaća da Ga za nju obožava, u njezino ime da Mu zahvaljuje, da za njezino otkupljenje moli pomirenje i milosti. Eto stoga to mi ne smijemo nikada s vida izgubiti, kad hoćemo da celebriramo. Bogu samome, ovome Bogu, koji je, kako nas vjera uči, tako velik, tako veličanstven, tako moćan, tako blag u svome milosrdju, tako strog u svojoj pravednosti, tako divan u svojoj nagradi, tako užasan u svojim kaznama; tome Bogu, koji ne bi mogao biti počašćen, kako zaslужuje, kad ne bi imao Boga kao poklonika i kao žrtvu,

Njemu hoćemo mi kao poslanici cijele Crkve, istu žrtvu s istom namjerom da prikažemo. Zar ne moraju te tako uzvišene, tako važne svrhe, te visoke nakanje da zaokupe naše misli, da napune naš duh, da zanesu našu dušu?

Svećenik, prožet tim spasonosnim razmatranjima bez truda će razumjeti način Isusova mišljenja, koji, u neku ruku da dovrši svoju pripravu i da nas pouči, kako i naša priprava mora biti savršena, ustaže iza stola — *surgit a coena* — i ne ograničuje se više na to, da se ponizi pred svojim Ocem, nego se tako duboko ponizuje, da svojim učenicima, dapače i Judi, noge pere — *coepit lavare pedes discipulorum*. Kakva nauka! Kakav uzor! Nauka čistoće i nevinosti; mi ih nećemo nikada dovoljno imati da se približimo ovom oltaru Boga, pred kojim sveti strepe. O! Ako su se svećenici St. Zavjeta morali toliko prati i čistiti, da se priprave za svoju službu, oni, koji su Gospodu prinosili samo materijalni kruh i neznatne životinje; s kolikom pravednošću mora tada svećenik biti odjeven, koji hoće Boga da žrtvuje? Makar nam savjest davala ma kako dobro svjedočanstvo, pročistimo je još više; perimo se sve više u svojim suzama; svojim kajanjem izbrišimo i najneznatnije tragedije naših starih ljaga; mi hoćemo da svetkujemo tajne, koje nebeski duhovi jedva se usuđuju promatrati, *quod angeli videntes horrescunt, neque libere audent intueri propter emicantem inde splendorem* (Sv. Krizostom).

Ali mi tu nalazimo također uzor divne poniznosti i ganutljive ljubavi; Bog postaje slugom ljudi, kleca pred njihove noge, iskazuje im najniže službe, koje su, kako izgleda, najnedostojnije Njegova vrhovnog Veličanstva! Makar mi upotrijebili svu moguću brigu, da u pravom duševnom stanju pristupimo k tome božanskom žrtvenom činu, mi ćemo ipak najdubljom poniznošću nadoknaditi ono, što nam manjka na pripravi. Nigdje nismo tako uzdignuti kao na oltaru; nigdje također ne možemo Boga proslaviti kao tu; slijedimo zato savjet Duha Svetog: »Makar velik, ponizi se u svemu, pa ćeš naći milost pred Bogom; jer jedino je Božja moć velika, i nju poštiju ponizni.«¹³¹⁾ On nam daje također krasan uzor ljubavi. Isus pere noge svojim apostolima, koji će ga skoro ostaviti, onome izdajici, koji će ga prodati i krvnicima predati. Ne uči li nas time, da svako negodovanje, svako čuvstvo gorčine proti onih, na koje bi se mogli tužiti, moramo nesamo prije žrtve odgoditi za drugo vrijeme, nego da ga moramo ugušiti zauvijek?

Neovisno od ove opće priprave, koja se može činiti za vrijeme molitve, koja kad god dolazi neposredno pred misu, ima još također osobita priprava, koju si može svaki propisati prema potrebama svoje duše i prema ukusu, što ga u njoj nalazi. Dapače je korisno svoje navike promijeniti, čim se opazi, da se iz njih ne dobiva ista korist, i da se dušu mora opet novošću probuditi.

¹³¹⁾ Eccl. 3, 20.

Mi ćemo o raznim formulama za molitvu i nakanе prije sv. mise, koje se svagdјe nalaze, reći samo jedno, da previše postajemo nemarni služeći se njima, i mjesto da u sebi probudimo duh i pobožnost svetaca, koji su te molitve za svoju potrebu sastavili, često gubimo dragocjeno vrijeme u praznim mislima, koje ne mogu srce ni očistiti ni ugrijati; i hoćeemo osobito da upozorimo na ono, što Lantages govori u svojim »Crkvenim napucima«, u kojima je sadržana vrlo dobra poduka u ovoj stvari. On je naime bio u uskom prijateljstvu s jednim od onih ljudi Božjih, koji su svojim velikim krepostima i vanrednom pobožnošću ures svetišta; i kad se jednoga dana s njime razgovarao o neizrecivoj sreći, koju imamo, što smijemo tijelo Kristovo posvećivati i žrtvovati, molio ga je, da mu posve jednostavno objasni, kako se on običaje pripravljati za najbožanskiji od svih čina. Mi ćemo navesti bitno iz njegova odgovora.

»Već više godina«, reče on, »tako rado se bavim ovim radosnim otajstvom, te mi je u svim mojim vjerskim vježbama nazоčno. Ja osjećam sasvim dobro, da mi ta navada neće nikada dodijati; iskušto me je već poučilo: što više promatram šta je misa i u kakav nas blaženi odnošaj s Bogom stavlja, to me većma obuzimlje čuđenje i ljubav za ljepote i krasote, koje u njoj otkrivam. To raspoloženje, što mi je prešlo u običaj ujedno je osnov moje priprave.

Tu pripravu počнем odmah ujutro, dok razma-

tranje obavljam, a već sam u to doba duhom na oltaru. Jer je najodličnija svrha molitve u tome, Bogu se klanjati, Njega slaviti, Njemu zahvaljivati, uistinu i ja uvidam, da te dužnosti prema Njemu mogu ispuniti jedino prikazivanjem uzvišene žrtve. Obvezan da se obratim k Njegovom milosрdu za svoje grijehе, »jer je svećenik posrednik za sve, za grijehе cijelog svijeta«, nemam nijednog drugog sredstva, — da Ga učinim milostivim sebi i drugim grješnicima, — koje bi se moglo isporediti sa žrtvom Njegova jedinorođenog Sina, koja je na križu prolivena i koja se na oltaru žrtvuje *in remissionem peccatorum*. Osim toga posve mi je jasno, kad Boga molim za druge milosti, i kad Mu prikazujem potrebe svoje i svoga puka, da bi moja molitva bila hladna, malodušna i nemoćna, kad je ne bih obavljaо u jedinstvu sa svojom svetom žrtvom, koja je uistinu žarište moje pobožnosti i čvrsto uprište mojih dana.

Ibi Poslije te prve dnevne duševne vježbe i poslije te prve priprave za žrtvu čuvam koliko mi je moguće sabranost s milošću Božjom i razmatram u tišini klonеći se nekorisnih razgovora poput svetog Karla i drugih svećenika, koji živu nutarnjim životom. Molim dio brevijara uвijek prema duhu Crkve u vezi s misom; i ako moram prije mise obaviti koju drugu svećeničku službu, tada kušam je na taj način obaviti, da mi ujedno služi kao priprava za misu.

Napokon, svaki put kada je tako željeni a ipak tako strašni čas došao, da moram na oltar poći, tada

milošću Gospodnjom saberem sve sile, da tamo ponesem stvari, koje mi se čine apsolutno nužne: sa- bran duh, pobožno srce i dobro uređenu vanjštinu.

1. *Sabranost.* Ne mora li se naša duša sasvim zadupsti u promatranje tog otajstva koje sve obuhvaća? Može li svećenik na oltaru drugim mislima dopustiti ulaz u svoju dušu? Koliku budnost ne mora vršiti nad svojim sjetilima, osobito nad očima? »Očima, koje moraju Krista gledati, ne dolikuje išta drugo gledati« (Sv. Jeronim).

2. *Pobožnost.* Kada ču je imati, ako je na oltaru ne bih imao? U posve opravданoj brizi da je uvijek pre malo imam, molim svete svećenike, koji su već okrunjeni u zemlji slave, molim anđele, osobito Mariju, *Vas insigne devotionis*, da za me Bogu pri nesu žar svoje nebeske pobožnosti. Molim Duha Svetoga, da me sjedini sa Kristom, našim Velikim svećenikom i najsvetijom Žrtvom, koji na oltaru cio gori od ljubavi i samo čast Boga, svoga Oca i spas ljudi želi.

3. *Vanjština.* Da bude dobro uređena, traže se tri stvari: savjesna briga da propisane ceremonije li jepo i dostoјno vršimo; da jasno i srdačno izgovaramo svaku svetu riječ, koja nam dolazi; čednost u držanju i kretnjama, koja svjedoči o našem jedinstvu s Bogom i o našoj pažnji na Njegovu nazočnost.«

Sv. Karlo daje svećenicima, koji hoće da celebriju, ovih šest savjeta:

1. Radi pogreške, koja je u svakom dijelu mise teška, u kanonu teža, u konsekraciji najteža, da misu čitaju i napamet ne govore.

2. Da se saberu, prije nego će misiti. Dosta je nekoliko časova, kad je razmatranje obavljeno i kad je rastresenost odtad izbjegavana.

3. Da najprije misu pročitaju i pojedine dijelove tako priprave i zabilježe, da za vrijeme mise ne pogriješe i ne odulje. Ništa nije mučnije za prisutne nego kad vide svećenika, kako se zadržava, luta, listove prevrće, ne može da nađe, što traži.

4. Kad su se obukli u sveto odijelo, da ni s kim ne govore i da ne slušaju razgovore drugih.

5. Ako su župnici, neka ne započinju misu zbog straha ili kakve milosti prije niti je odgađaju, nego neka je čitaju u onaj sat, koji je puku najzgodniji.

6. Da se misa ne čita kao iz običaja nego s velikom pažnjom i pobožnošću, tiho, mirno i polako.

Tako pripravljen, i srca puna svetih osjećaja, koji se molitvama, što ih prije mise dospijemo obaviti, mogu još samo pojačati; sasvim zanešen vjerskim mislima i, da se poslužim izrazom sv. Bonaventure¹³²⁾, postavši već sasvim božanski, imajući samo Boga pred očima i u srcu, oblači svećenik crkveno odijelo. On gleda u njemu, kako je rečeno, slike, čije tajanstveno značenje ne može njegovoj pobožnosti izbjegići; i njegova živa vjera čini molitve, koje prate taj naoko obični čin, *plodnim za nove milosti*. On po-

¹³²⁾ *Abstractus et divinus factus, nihil aliud videat, nihil aliud sentiat quam Deum.*

zdravlja sa strahopočitanjem sliku umirućega Spasitelja, čiju uspomenu *nosi sa sobom na oltar*. Neka je neprestano nazočan u njegovom duhu, dok svetkuje uspomenu otajstva, u kom nam je Sin Božji tako rasipnu ljubav dokazao! Tako stavljen pod zaštitu križa, opirući se na moćnu snagu, koja iz njega teče, podi, službeniče Isusov, podi s pouzdanjem u svećište, gdje narod očekuje Onoga, koji je čeznuće naroda. Andđeli gledaju odozgo na te, cijelo nebo pazi; žrtva počinje.

D R U G I D I O

DRUGI DIO

zdravljia se, zdravstvenim i vjerskim željama, i u
čemu, čiji interesima biva da zadovolji. Ako je
nepristano željato, ali ne moguće, tada se već
neporučena mogućnost je bez osude u Crkvi. Tada je
stupna molitva pozivajući Isusa Krista, Božju
žetu, otkriće se pomoćnim znacim. Tada je treba tako
podi, slike svetih lica, moli se poticanjem u svu
takvu vrstu načina molitve. Kao je počasnoj posuđu
roda. Anteđi gledajući svetog mističnog, u kojima,
črva jezika.

DRUGI DIO

U Crkvi postoji još dva načina na čime se može
biti molitvena. Taj je od strane i naziva se crkvena
molitva, koja se obvezuje na vježbu na sljedećem način: Kao
članice Crkve, tijekom sljedećih vježbi u Crkvi
sljedeći način uživaju učenja, u novim počini molitvenih
članova, a obvezuju se učiti i učiniti vježbe
načinu, u kojima se obvezuju.

POBOŽNOST POD MISOM I ZAHVALA POSLIJE NJE.

Traži se veliki žar pobožnosti, kaže Petar Blois,
kod prikazivanja žrtve, jer je u njoj čitavo naše spa-
senje: *Magnus ignis devotionis et dilectionis exi-
gitur, quia ibi est tota nostra salus.* I pobožni pisac
nastavlja: *Certe indevotissimus est sacerdos, qui ibi
non conteritur, ubi Filius Altissimi ante Patris oculos
immolatur.*

Prodrijjeti u smisao milotve, koja se govori, i
ceremonija, koje se vrše; slijediti Spasitelja korak po
korak tokom cijele Njegove muke; obje te metode
spajati jednu s drugom, zadržati se na jednoj ili dru-
goj dulje ili kraće, prema poticajima pobožnosti i
duševnoj koristi, koja se odatle dobiva, — to je po
sudu i praksi najrevnijih svećenika najbolji način
celebriranja. Mi ipak držimo, da se pažnja na riječi i
čine ima staviti na prvo mjesto. Jer pravo shvaćena
pobožnost uvijek crpe hranu iz misli Crkve, koja je
s tako pobožnom brigom propisala kod mise različite
molitve i obrede.

Procí čemo sada po mogućnosti što brže različite pripravne molitve i bitni dio mise, zadržavajući se pri tom osobito na onom, što najviše pobožnost promiče. Iz opširnih razjašnjenja, koja čemo o nekim molitvama dati, može se lako uvidjeti, kako se ostale same objašnjuju, i može se prodrijeti u njihovo različito značenje.

POGLAVLJE PRVO.

PRIPRAVA.

Priprava počinje s dolaskom svećenikovim na stepenice oltara a svršava se s prikazanjem. Ona obuhvaća u dosta uskom okviru sve, što najbolje može pripraviti dušu na veliki čin žrtve: psalmodiju, koja dušu na neki način budi i potiče je da pazi; ponizno priznanje vlastitih grijeha, što pročišćava; uzdi-saje njezine bijede, koji zazivlju na nju poglede božanskoga milosrđa; sveti hvalospjev, koji je napunjana zanosom; molitvu, t. zv. kolekte, koja je tim uže s Bogom sjedinjuje, što se više obavlja u duhu ljubavi i uime Crkve; napokon pobožna čitanja, koja je podučavaju, prosvjetljuju i ozivljuju.

I. Na podnožju oltara.

Misa za nas počinje, kao što je za Spasitelja započeo put sramote i muke, koji se otvara napuštanjem blagovaonice na zadnjoj večeri i svršava na Kalvariji. — Svećenik na podnožju oltara — to je Krist na Maslinskoj gori.

Gledajte Boga-Čovjeka, kako u prahu leži pred Ocem, pred čijim se očima pojavio s bremenom svih grijeha svijeta: *Non est species ei, neque decor...* Ne bi obličja ni ljepote u Njega, i vidjesmo Ga... prezrena... i kao jednoga, od koga svak zaklanja lice, i držasmo ga kao gubavca.^{132a)} Pod težinom bezbrojnih nevjernosti ljudskoga roda, koje je dragovoljno na se uzeo priget, slomljen, gotovo do zemlje pritisnut oplakuje ih, nosi njihovu sramotu, kaje se za njih, kao da ih je sam počinio. Čini se, da će se preplašiti na pogled strašnoga kaleža, — ipak će ga piti, jer to traži naše otkupljenje. Ako je tri puta zaželio, da ga se oslobodi, to ga je ipak tri puta uzeo iz sućuti za našu bijedu. On se žrtvuje velikodušno, On hoće da bude krvna žrtva za cijeli svijet, da se podloži svim poniženjima i mukama, koje smo zasluzili mi. »Sveti, pravedni Bože, zaroni dušu moju u gorku bol; daj, da bude žalosna do smrti; osveti se na svome Sinu, ali poštedi grješnoga čovjeka.« Tako viču Njegove suze i krv; jer Njegova krv teče već u ovoj strašnoj smrtnoj borbi.

Sad pogledajte na svećenika. Jedva je pred oltar Božji došao, gdje mora da obnovi žrtvu Kalvarije, odmah zapada u tjeskobu poput Isusa na ulazu u vrt. Mogao bi čovjek pomisliti, da čuje prijeteći glas, koji je Mojsija zaustavio na podnožju gore Horeba: *Ne appropies huc; solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim in quo stas terra sancta est.*¹³³⁾ —

^{132a)} Iz. 53.

Ne idi ovamo. Izuj obuću s nogu svojih, jer je mjesto, gdje stojiš, sveta zemlja. On se mora tri puta ohrabriti, da se k Bogu približi, čija dobrota tješi čiste duše, razveseljuje pobožna srca isto kao što je Njegova svetost strašna za mlake i za one, koji su se udaljili od puta nevinosti: *Introibo al altare Dei. Psalam*, kojim počinju pristupne molitve, glasi:

1. Sudi mi, Bože, i vodi parbu moju protiv bezbožnoga naroda; izbavi me od nepravednih i lukavih ljudi.

2. Jer si Ti, Bože, jakost moja * zašto me dakle odbacuješ i zašto idem sjetan dok me rastužuje moj neprijatelj?

3. Pošalji svjetlost svoju i istinu svoju: * neka me izvedu na Tvoju svetu goru i u Tvoje šatore.

4. I pristupit ću k Božjem žrtveniku, * k Bogu, koji razveseljuje mladost moju.

5. Slavit ću Te uz kitaru, Bože, Bože moj: * zašto si dakle žalosna dušo moja? i zašto se uzne-miruješ?

6. Uzdaj se u Boga, jer ću Ga još slaviti: * On je moje spasenje i moj Bog.

On moli Spasitelja, da sam uzme njegovu stvar u svoje ruke, da ga odijeli od onih, koji nijesu sveti; svećeniku je tako potrebno da bude svet, da dostoјno mogne obaviti božanski čin, za koji se spremam! On traži od njega pravdu proti samom sebi, proti onoj rulji stranih ili grješnih misli i neurednih sklonosti,

¹³³⁾ 2. Mojs. 3, 5.

koje na nj tako dosadno navaljuju. On zazivlje Njegovu pomoć proti onome starom čovjeku, *varalici i pretvaralici*, koji novoga čovjeka hoće da uvuče u svoju naravnu pokvarenost, *ab homine iniquo et doloso erue me*. O moj Bože, nijesi li Ti jakost onoga, koji ima čast da bude Tvoj službenik? *Tu es Deus fortitudo mea*. Zašto bi ga morao otjerati? Zašto bi ga morao ostaviti u tuzi i boli, kada ga njegov neprijatelj progoni i tlači?

Dok pobožni svećenik moli taj psalam, koji je divni izraz straha i pouzdanja, oba ta čuvstva prodiru do u dubinu duše njegove. Anđeli u svetištu plješću i prigiblju s njime svoje glave, kad opetuje na koncu svakoga divni zaključni stih ovih svetih psalama: *Gloria Patri . . .*, koji izgleda, da se tu na početku mise najsavršenije primjenjuje. S pravom se kaže ovdje: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetom! Jer čast Očeva stoji u tome, da Mu se klanja Sin, koji se utjelovio i žrtvovao; slava Sina stoji u tome, što je postao krvnom žrtvom svog Oca i što je postao spasenjem svijeta; slava Duha Svetoga stoji u tome, što je mač kojim je obavljena ta žrtva, i što je vatra, koja će tu žrtvu spaliti; čast presv. Trojstva stoji u tome, što su sva nastojanja đavolska, da čovjeka odvrati od Boga i da ga sruši u propast, služila samo zato, da čovjeka po Kristu najsavršenije k Bogu povrati.

Svećenik se već osobno pripravio na strašnu službu, stalnom svetošću, žarkim molitvama, sjeća-

njem na kreposti koje Bog osobito traži od svoga predstavnika, ali potrebna je osim toga i javna priprava, u kojoj učestvuju vjernici, jer će oni sami vršiti neku vrstu svećeništva, prikazujući po njemu žrtvu i prikazujući sami sebe s njome. To je cilj ovog uzvišenog dialoga što ga Crkva ustanavljuje, na podnožju oltara, između svećenika i prisutnika.

Osjećaj koji prevlađuje tada u svim srcima jest osjećaj skrušenosti, svetog straha, koga ipak uvijek ublažuje sveta nada. Kao da Gospodin daje da u svim dušama odjekuju riječi njegova proroka: *Ad quem respiciam, misi a pauperculum, et contritum spiritu, et trementem sermones meos, Na koga ēu pogledati ako ne na siromaška, i čovjeka skrušena srca, i onoga koji drhće pred mojim rijećima* (Is. 66. 2)? Svi se ponizuju, svi se udaraju u prsa priznajući se grješnicima, silnim grješnicima, *peccavi nimis*, i grješnicima bez isprike, *mea culpa*. Svećenik prvi, a vjernici za njim, priznaju posve otvoreno, u prisutnosti Svemogućeg Boga, koji voli očitovati svoju moć i svoju veličinu štedeći slabost i smilovavši se bijedi; u prisutnosti Djevice, koja nikad nije znala za grijeh, i koja je zbog toga još milostivija prema siromašnim grješnicima; u prisutnosti sv. Mihovila, koji je razvio toliko revnosti da nadoknadi uvredu što ju je Bogu nanio prvi i glavni nevjernik; bl. Ivan Krstitelja, koji je posvećen u krilu svoje majke: sv. apostola Petra i Pavla, obojice grješnika, ali grješnika

koji su se pokajali; svi svetih napokon, koji svoju sreću duguju samo pobjedi što su je izvojevali nad grijehom; svi isповijedaju pred Bogom i pred čitavom Crkvom da su, nažalost, grijesili i mnogo grijesili, i na sve moguće načine zlorabeći svoja sjetila i sve svoje sposobnosti, *cogitatione, verbo et opere, mišlju, rječju i djelom.* Svećenik moli milosrđe Gospodnje za vjernike, a vjernici za svećenika, *miseratur vestri, smilovao vam se, miseratur tui, smilovao ti se;* dirljiv vapaj jecaja i uzdisaja, različit vrlo od one nebeske glazbe s kojom ćemo kasnije moliti da sjedinimo glasove. Tada ćemo pjevati slavu Boga tri puta sveta; sada plaćemo nad svojim nezahvalnostima i smionosti *kojom smo rušili* slavu Božju^{134a)}.

O svećeniče, ne propusti nijednu riječ, nijedan znak, gdje je Crkva s tako velikom mudrošću sve uredila; ali osobito pazi sad na to, da si i ti javni pokornik, jamstvo za sve grješnike. Ti imaš zadaću da ih s Bogom po zaslugama krvi Njegovog jedinorođenog Sina opet pomiriš i sve njihove nepravde zajedno sa svojima okaješ. Ponizi se, posrami se u nazočnosti Gospodnjoj općom isповijedi svojih grijeha i grijeha svoga puka: Confiteor. Sjedini svoje pokajanje s pokajanjem Isusovim u smrtnoj borbi i udaraj se u

^{134a)} *Sacerdos et minister dicunt Confiteor, et orationem Misereatur, quia sacerdos et minister, seu populus pro quo minister loquitur, mutua ejusmodi confessione et oratione assicuros sese confidunt levium peccatorum remissionem, quo puriori mente Deo sacrificium offerant. Ben. XIV. de miss. sacrif. I. 2. c. 3. n. 5.*

prsa naget pod teretom tako mnogih grijeha, moli milost za sva tvrdokorna srca, da ih Bog gane; i moli oproštenje za samoga sebe; ah! to ti je tako potrebito! Kada tvoja duša, očišćena u krvi Jaganjca, ne bi imala bjelinu snijega, bi li se mogao usuditi da prekoračiš stepenice, koje te još od oltara dijele, i da stupiš u svetište? *Aufer a nobis, quaesumus, Domine, iniquitates nostras...* — Ukloni od nas, moli-mo Te Gospodine, nepravde naše, da dostojni budemo čista srca ući u svetinju nad svetinjama. Da sigurnije postigneš oproštenje grijeha svojih, moli zagovor svetih. Između tebe i njih stvara ljubav zajednicu dobara i zasluga. Ali časti i zovi osobito one, čije dragocjene moći štuješ, kada pun strahopočitanja poljubiš grob, u kom se nalaze. *Oramus te, Domine...* — Molimo Te, Gospodine, po zaslugama Tvojih svetih, čije su moći ovdje, i svih svetih, da se udostojiš oprostiti mi sve grijeha moje.

II. Ulaz i Kyrie.

Na podnožju svetoga brijega ti si uzdisao nad svojom nevrijednošću i žrtvovao se sa Spasiteljem pokornikom; ti si zaklinao Gospoda, da ti iskaže milosrđe — *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam,* — molio si Ga za otpuštenje, odriješenje i oproštenje grijeha svih grješnika, i kao zalog toga oproštenja poslao si puku pozdrav mira: *Dominus vobiscum!*^{134b)} i uspeo si se na oltar.

^{134 b)} Za vrijeme mise osam puta svećenik želi vjernicima da Isus bude s njima; vjernici to žele također svećeniku.

Kod Ulaza časti prvi dolazak Kristov na svijet, kada je došao da rod ljudski otkupi i da sve siromašne salutale ljude povrati na put blaženstva, za koje ih je Bog stvorio. Ne zaboravi, da ti cijeli rod ljudski nalaže, da se u ime njega zahvališ za tako veliko dobročinstvo. Vapi opet za oslobođenjem naših duša, za otkupljenjem naših zala, u svojim željama naslijeduj sveti i nestrpljivi žar čeznuća patrijara i proraka, kojim su oni uzdisali: Rosite nebesa odozgo i vi oblaci dajte da siđe pravednik.¹³⁵⁾ — Ti ćeš biti uslišan; Isus će doći; On će doskora biti pred tvojim očima i u tvojim rukama. Ali jao! On je već često dolazio i dok nas je tako rado svojim milostima obasipao, mlakost našega srca uvijek Ga je silila, da nam zatvori blago svojih milosti: Spoznajmo svoju sljepoću i bojmo se njezinih posljedica: Jer zemљa, koja piće kišu, što često na nju pada... ali koja rađa trnjem i bodljikama, nevaljala je i blizu je prokletstvu.¹³⁶⁾ Da se očuvamo od te skrajnje nesreće i da se izlijecimo od te bolesti, koja bi nam mogla smrt donijeti, utečimo se onome, kome je vlastito smilovati

To je izvrsno sredstvo, da se neprestano pobuđuje pažnja svih, kad im se daje na znanje, da moraju Krista u srcu imati, da se Isusova žrtva uzmogne redovito prikazati, da ih Duh Njegov mora oživjeti i ljubav ih Njegova napuniti. Quoties ea dices: Dominus vobiscum, optabis intimo affectu Ecclesiae Dei et toti mundo omnem Dei benedicitionem, per quam singulis animabus id quo maxime indigent, conferatur. Bona, de sacrificio missae. C. 5.

¹³⁵⁾ Ps. 45, 8.

¹³⁶⁾ Žid. 6, 7, 8.

se i oprostiti — *cui proprium est misereri semper et parcere*. Zamolimo Njegovo nježno čuvstvo sućuti i upravimo Mu s potištenim židovima onu molitvu, koja je tako potresna, tako jednostavna, tako puna strahopočitanja, koja je to uspješnija, što se oslanja jedino na Njegovo milosrđe: Gospode, smiluj se, *Kyrie eleison!*

U taj čas, kaže Bossuet, zamisli da čitavo čovječanstvo s tobom leži pred veličanstvom Božjim i da moli za smilovanje kod milosrdnoga Boga, koji samo zato na svijet dolazi, da smilovanje iskaže. Devet puta izasebice šalje cijela Crkva, svećenici i vjernici, taj vapaj tjeskobe i trpnje u nebo. Zar se u tom opetovanju ne spoznaje govor srca, koje živo za nečim čezne i nada se to postići?^{136a)} Uistinu je duša poslije toga zanosa pobožnosti takvim pouzdanjem ispunjena, da njezino veselje mora provaliti u onome krasnom hvalospjevu, čije riječi pripadaju nebeskim glasovima.

^{136a)} Misericordia petitur dicendo: Kyrie eleison; ter quidem pro persona Patris, ter autem pro Filii cum dicitur Christe eleison, et ter pro persona Spiritus Sancti cum subditur Kyrie eleison; contra triplicem miseriam ignorantiae, culpae et poenae; vel ad significandum quod omnes personae sunt in se invicem. S. Thomas, in 3. part. q. 83, art. 4.

Kyrie eleison ad singulas tres personas mente in coelum erectus diriges, petens remissionem peccatorum cordis, oris et operis, pro te et alius; et quia novies repetitur, quot sunt angelorum chori, ipsorum vocibus tuam conjuges, et cor ad illos elevabis. Bona de sacrif. missae, c. 5. art. 5.

III. Gloria in excelsis Deo.

Slava Bogu na visini. Vi andeli zemaljski sjedinite svoje pjesme s pjesmama andela nebeskih da slavite veliko otajstvo izmirenja i mira, što ga je u djevičanskom krilu započela Marija, koje se u Betlehemu pojavilo, na Kalvariji dovršilo i na oltaru se obnavlja. Bog je opet došao do časti, koju mu je grijeh bio oduzeo. Dapače on će biti još više proslavljen, nego kad ne bi bio uvrijeđen; i čovjek u Kristu više je dobio nego što je u Adamu izgubio.

Slava Bogu i mir ljudima! U žrtvi, koja se mora prinijeti, dolazi do saveza između pravednosti i mira, jer je sramota, koju je grijeh Božjem veličanstvu nudio, popravljena i dignuta prokletstvo, koje je Njegova pravda bila bacila na grješnike. Bog nalazi ovde svoju čast — *Gloria in excelsis Deo* — u pokornosti svoga Sina, koji je ispravio našu otpornost proti Njemu; u Njegovim dragovoljnim i tako dubokim poniženjima, koja okajavaju našu oholost. Čovjek nalazi ovde mir — *et in terra pax hominibus* — u svome jedinstvu s Bogom, koje ta žrtva opet uspostavlja; u pobjedi nad svojim strastima, koju mu ta žrtva pribavlja; u vječnome posjedu neba, koje mu ta žrtva osigura. Ipak to se događa pod uvjetom, da on tu božansku žrtvu prinosi barem s početno dobrom voljom, sa željom da se opet Bogu približi; pod uvjetom, da pomoću milosti te žrtve hoće uistinu i potpuno biti čovjek dobre volje, čovjek koji je odlučio grijeh mr-

ziti i izbjegavati i popraviti ga; čovjek, koji se u sve му podlaže presvetoj volji Gospodnjoj, jedinome ravnalu svoje volje, *bonae voluntatis*.

Sada ta dobra volja, ta odluka da se Tebi dopadnem, o moj Bože, stavlja Tvoju hvalu u moja usta i Tvoju ljubav u srce moje: *Laudamus te.*

Jest, vrhovno Veličanstvo mi Te slavimo radi Tebe samoga i radi Tvojih neizmjernih savršenosti; mi slavimo onu tako čistu svetost, onu tako staru i tako novu ljepotu, onu mudrost, koja je dublja od bezdne, onu pravednost, koja je viša od bregova, ono milosrđe, koje je šire od neba i zemlje.

Benedicimus te. Mi te blagosivamo, i s Tobom blagosivamo Onoga, koji u Tvoje ime dolazi, da bude naš svećenik i naša žrtva. Mi Te blagosivamo za sve, o Bože, čija se očinska providnost proteže na sve, za nevolju kao i na blagostanje, jer oboje dolazi iz Tvoje ljubavi prema nama; za križ, kojim nas iskušavaš, kao i za veselje, kojima našu slabost podupireš.

Adoramus te. Mi Ti se klanjamo u jedinstvu s blaženim dusima, od kojih pozajmljujemo jezik i doskora čemo Ti se klanjati u jedinstvu s Tvojom utjelovljenom i žrtvovanom Riječi, koja Te jedina dostoјno obožava; i primi naše poklone, ljubljeni Oče, koji si tako nježno svijet ljubio, da si mu svoga Sina dao, klanjamo se Tebi, velikodušni Sine, koji si nas tako nježno ljubio, da si za nas umro; Tebi, Sveti Duše,

uzroče te ljubavi, sveta vatro, koja mora našu žrtvu da spali.

Glorificamus te. Slava, čast, gospodstvo i moć Bogu, koji sjedi na prijestolju svoje vječnosti, Jaganjcu, koji se na oltaru žrtvuje, da mrtve uskrisi na život. Mi Te sada slavimo svojim hvalospjevima, mi hoćemo da Te svojim djelima stalno slavimo, mi se nadamo da ćemo Te vječno slaviti čašću, koju Ti Tvoji izabranici iskazuju.

Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Ti stavljaš svoju slavu u to, da nam dobro iskažeš. Tvoja je velika slava i naše veliko blaženstvo Isus Krist, koji je izvor svega blaženstva za nas. Mi Ti zahvaljujemo zato, što si nam dao Isusa Krista, jer si nam u Njem i po Njem dao sva dobra. O Gospode, o Bože, o najveći Kralju, Tvoja veličina ne čini da zaboravljaš svoju dobrotu, koja je puna sućuti; Ti misliš na nas u svome sjaju, i zbog svog neizmjernog blaženstva nisi bez osjećaja za našu bijedu: *Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.*

Ima nešto nadzemaljsko u toj plemenitoj jednostavnosti ovog hvalospjeva, koji je jedan od najstarijih i najpunijih milja među onima, koje Crkva upotrebljava. Sve u njem odiše veseljem, udivljenjem, nadom i žarkom ljubavlju. Zar ne izgledaju osobito ove zadnje riječi: *Tu solus Sanctus, tu solus Dominus, tu solus Altissimus, Jesu Christe,* iz usta pobožna svećenika kao iskre božanske vatre, kojom gori njegovo srce?

IV. Molitva.

Poslije hvalospjeva dolazi molitva. Mi smo Bogu platili danak našega klanjanja i time Ga sklonuli, da Mu naše molitve budu ugodne. Zato je vrijeme, da te molitve svoje kao i cijele Crkve, šaljemo pred prijestolje vječnoga milosrđa. Pomolimo se! tako velimo prisutnima. *Oremus!* Jer oni se moraju pridružiti nama i za se moliti ono, što mi molimo za njih i za se. Ali svećeniku kao posredniku pripada da sve želje vjernika skupi, iz njih da učini kolekte i da ih Gospodu prinese. Na nj također spada da javnu molitvu oživi i oduhovi, kada on nutarnjom srdačnošću, s kojom svoju molbu prinosi, nadopunjue ono, što puku od toga nedostaje. Kolika bi sramota za nj bila u očima anđela, da se među sakupljenima nađe jedna priprosta duša, koja bi bolje molila nego on koji žrtvuje! Stojeci između neba i zemlje raširenih ruku, kao da želiš obuhvatiti molbe cijelog svijeta, govori, slugo Gospodnj, moli u ime svih; zastupaj stvar cijelog svijeta; i bile tvoje molitve ma kako mnogovrsne, zaslужivao ti ma kako malo da budeš uslišan radi sebe, to ipak moli s pouzdanjem, jer da ješ da moćno Ime prodre u uši i srce Božje, ti puštaš da velike zasluge za te govore: *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.*

V. Pouka: Poslanica, Evanđelje, Credo.

Molitva je slijedila hvalospjev, a sada mjesto molitve dolazi pouka. Svim svojim molitvama mora-

mo samo to moliti, da vršimo volju Gospodnju. On nam daje da tu volju sad upoznamo. Jer On govori nama, kaže sv. Augustin, kada čitamo Sv. Pismo ili kada slušamo čitanje, dočim mi u molitvi Njemu govorimo. Slušajmo Ga, ako hoćemo da i On nas čuje. Najprije pravo shvatimo istine, koje nas On uči, podložimo im svoj duh, otvorimo im svoje srce i slijedimo ih kao pravilo života. Neki pobožni duhovnik običavao je govoriti, da on svaki dan sluša dvije propovijedi: u poslanici sluša riječi apostola ili prorokâ, u Evandelju riječi Isusa Krista. Ima li zaista ijedna korisna nauka, koja se ne bi mogla naučiti u školi tako dobrih učitelja?

Ali svećenik nije samo učenik Božji kao prosti vjernici; on je Božji poslanik kod ljudi, tumač i propovjednik Njegova zakona — strašna služba, osobito za onoga, koji nije uvijek obdržavao taj sveti zakon, koji je neprijatelj svake ljage — *lex Domini immaculata*. Je li čudo da pri pomisli na svoje grijeha dršće u času, kad baš hoće da tu službu vrši? On se boji, da bi mu Gospodin mogao reći: Budući da si grješnik, kako možeš biti drzovit, da moju pravdu naviještaš i da riječi moga Zavjeta obečašćeš, kada ih nečistim usnama izgovaraš? *Quare te enarras justitias meas?*¹³⁷⁾ Njega je strah spopao kao Izaiju u času, kad je dobio slično poslanje. On bi želio govoriti i nije vjerovao sebi: *Vae mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum.*¹³⁸⁾ Pošalji, o Bože, poš-

¹³⁷⁾ Ps. 49, 16.

¹³⁸⁾ Iz. 5, 6.

Iji anđela svoga, da mi vatrom s oltara očisti usne, koje naskoro moraju biti Tvoje, i budi Ti sam u moje srcu i mojim usnama, da mognem Tvoje Evandelje dostoјno i kako dolikuje naviještati: *Munda car meum...*

Prije čitanja riječi Božje označujemo knjigu, koja je sadrži, svoje čelo, svoje usne i svoje srce znakom križa. Kakva se korist iz tih vanjskih čina može dobiti, ako se ostane na njihovoj površini a da se ne prodre u njihov smisao? Označivanje Sv. Pisma ovim uzvišenim znakom znači, da je križ učiteljska stolica, s koje je Isus Krist stroge evanđeoske istine najuspješnije propovijedao, dakle da svaki dobar propovjednik mora biti raspet. Mi označujemo zatim svoje čelo tim znakom, da se radi zasluga križa naš razum rasvjetli zrakama, koje u toj knjizi knjigâ svagdje izbijaju sjajem; križamo svoja usta, da ih učinimo dostoјnjima da propovijedaju riječ, koja po sudu sv. Augustina ne zaslužuje manje poštovanje nego i samo tijelo Sina Božjega; napokon križamo svoje srce, da se dlijetom križa duboko u dušu urežu potezi novoga čovjeka, koji je stvoren u pravednosti i pravoj svetosti, da se osnovima Evandelja pripravi ulaz u srce, da u tome nađemo svoje dopadanje, da svoje misli i djelovanje možemo po njima udesiti. Poslije čitanja poljubimo, puni strahopočitanja, riznicu nebeske znanosti, da ujedno usišemo u se milosti, koje su u bogatoj mjeri u njoj sadržane, da njihovim duhom dišemo, da njihovo milje osjećamo, da

djelom ljubavi izbrišemo zadnje tragove svoje nevjernosti. *Per evangelica dicta deleantur nostra delicta.*

Iza Evandžela i propovijedi, koja je obično tumačenje Evandželja, dolikuje da svećenik i vjernici zajedno *ispovijede vjeru*, dok vjerovanje mole ili pjevaju, i da se time završe sve priprave za žrtvu. Dok molimo vjerovanje, iskat ćemo od Boga da zadržimo tako dragocjenu milost žive i čvrste vjere; po njoj postajemo u velikoj mjeri dionicima plodova u tajni otkupljenja.

Dosad smo se samo pripravljali za žrtvu: prikazanje ili žrtvovanje prvi je njezin dio.

POGLAVLJE DRUGO.

POČETAK ŽRTVE ILI PRIKAZANJE.

Ovaj prvi dio mise sadržava prikazanje žrtvene materije Bogu, miješanje vode i vina, pranje ruku s molitvama *Suscipe sancte Pater; Deus qui humanae substantiae; Offerimus tibi; In spiritu humilitatis; Veni sanctificator; Lavabo inter innocentes; Suscipe sancta Trinitas*, a svršuje s *Orate, fratres.*

I. Prikazivanje kruha. Suscipe sancte Pater.

Kod pripravnih molitava, čitanja i ceremonija, o kojima smo govorili, mogle su nas razne kretnje, promjene mjesta svećenika, koji je sad na sredini oltara, sad opet prelazi na jednu ili drugu stranu, posjetiti na Isusa u Njegovoј muci, kako je bio vučen od jednoga sudišta do drugoga, od Ane do Kaife, od Pilata do Heroda; i kako je svagdje primao nezahvalnost i sramotu za ljubav kojom je dobra rasipao. U času, kada kalež otkrivamo, da žrtvu započnemo, mora se naša duša potresti pri pomisli na tog u isto doba velikodušnoga i tako nježnoga Spasitelja, koji je dopustio, da Mu svuku odijelo i Nje-

govo božansko tijelo da bićem razdiru. On se predaje za nas svim strogostima pravedne Očeve kazne. To je naime ista žrtva, koju prinosimo, makar naša nedostojnost bila ma kako velika: *quam ego indignus famulus tuus offero tibi; čista i neoskvrnjena žrtva; immaculatam hostiam*, koja se doduše još ne nalazi na oltaru, ali će skoro doći. Mi je prinosimo istome Bogu, velikome Bogu, čiju svetost, svemoć, vječnost, život savršeno i dovoljno može da počasti samo žrtva, koja ima sve te neizmjerne savršenosti: *Suscipe, sancte Pater, omnipotens, aeterne Deus.* Primi je sveti Oče, jer tako Te je nazvao Spasitelj u molitvi što ju je obavio između žrtve u dvorani Posljednje Večere i žrtve na Kalvariji; *Bože svemogući*, kome jedinome pripada vlast i da nam oprostiš naše grijeha, i da učiniš čudesa u koja će doskoro cio nebeski dvor uprti svoje začuđene oči; *Bože vječni*, o komu zavise sva stvorenja, koja su samo od Tebe primila bića, jer Ti sam ga po sebi posjeduješ; primi ovaj dar iz ruku svoga sluge, ma kako nedostojan bio da predstavlja svećenika, sveta, nevina, odijeljena od grješnika, uzdignuta nad sva nebesa. O Ti koji si *moj Bog živi i pravi*, jedini izvor života, počelo svake istine, ne uskrati zaslugama tako čiste hostije, oproštenje mojih bezbrojnih grijeha, uvreda ili nemarnosti i grješnih propusta. Prikazujem Ti je i za svoje otvorene prekršaje Tvoga zakona, i za mlakost koja me je priječila da ga dostoјno vršim; za zlo koje sam učinio, za dobro koje sam trebao učiniti, za beskraj-

na nesavršenstva koje su se uvukla u moja, po sebi, najizvrsnija djela, *pro innumerabilibus peccatis et offensionibus et negligentias meis.* Neka postigne milosrđe onome kome si dao službu tako malo u razmjeru s njegovom slabošću, i koji mora snositi pred Tobom, s teretom već tako teškim svojih grijeha, teret grijeha svoje hraće; neka spusti svoj blagoslov na sve koji okružuju Tvoj oltar, na sve vjernike, žive i mrtve. Neka krv te neokaljane žrtve ne ostane radi naše krivice neplodno sjeme, nego neka u nama proizvede sve plodove milosti i spasenja; neka bude svima uzrok i zalog onoga blaženoga života, koji se sastoji u vječnoj spoznaji i ljubavi Tebe, *ut mihi et illis proficiat ad salutem in vitam aeternam.*

Kad smo znak križa učinili nad korporalom, stavljamo na nj kruh, koji smo baš sad prikazali i koji će doskora postati tijelo Kristovo. Ta ceremonija, koja je prividno tako neznatna i koja je za površna svećenika prošla neopažena, sposobna je do suza ganuti onoga, koji je od Boga primio one rasvijetljene oči srca, kakve sv. Pavao tako živo želi svojim učenicima: »Da vam dade duha mudrosti — da rasvijetli oči srca«.¹³⁹⁾ On vjeruje da vidi, kako se Jaganjac Božji po žrtvenom oltaru pružio, kako se Isus svojim krvnicima predaje za žrtvu. — Ovdje je pravi čas, da sami sebe zajedno sa Spasiteljem Bogu prikažemo bez okljevanja, sebe i sve svoje, svoje tijelo, život, dobra, da ih samo

¹³⁹⁾ Ef. 1, 17.

po Njegovoј presvetoј volji upotrebljavamo; svoju dušu i sve njezine moći, da nas On svojim Duhom vodi i da nas učini sličnima svome božanskom Sinu, kao što se kruh i vino pretvara u tijelo i krv Njego-voga predragoga Sina.

Prikažimo se također Isusu i dajmo, da s nama raspolaže, kako On nađe, da će biti dobro za čast Nje-govog Oca, za spas duša i za dobro Crkve. On hoće da postane mojom žrtvom. Nije li onda, pravedno, da Mu se i ja iz zahvalnosti i ljubavi predam za žrtvu, da On na meni vrši službu žrtvovatelja, koju do-pušta meni da na Njemu vršim; prepuštajući se Nje-mu, kao što se On prepušta meni, stavljajući se u Njegove ruke, kao što On hoće da se stavi u moje? *Sanctissime Pater... offero tibi hanc hostiam in corpus Filii tui convertendam, atque cor meum in tui amore transformandum¹⁴⁰⁾* — Presveti Oče, žrtvu-jem Ti ovu hostiju, da se pretvori u tijelo Sina Tvo-га, i svoje srce, da se preobrazi u ljubav prema Tebi.

II. Miješanje vode s vinom: Deus qui humanae substantiae.

Kod tako božanskoga čina sve ima vrlo duboki smisao, sve govori srcu sabrana svećenika. Tako oni česti prikloni križu, osobito na koncu molitve, *per Dominum nostrum Jesum Christum...* ili na mje-stima, koja se odnose na čast Božju, kao u *Gloria in*

¹⁴⁰⁾ *Triplex expositio...*

excelsis Deo, Gloria Patri i t. d.; zar nije križ tako-đer najviše očitovanje Božje slave i uzrok svakom uspjehu naših molitava?; tako i oni pozdravi mira, kojima svećenik pozdravlja vjernike, *Dominus vo-biscum*, bilo da im pobudi pažnju i pobožnost, bilo da im podijeli milosti, koje je u riznici Božjoj za njih crpao; — tako napokon ono ljubljenje oltara, kojim očituje svoju ljubav, punu strahopočitanja, prema njemu.

Kada čisti kalež, prije nego će vino uliti, koje ima da se pretvori u krv Kristovu, tada on pomišlja na drugu posudu, na onaj živi kalež, koji je isto tako određen da primi Božansku krv; on misli na svoje srce, i premda je ono pripravljeno, on ga još više pri-pravlja. Kada pomiješa malo vode s vinom, misli na ono čudnovato sjedinjenje naše naravi, koju voda predstavlja, s osobom Riječi, koju predstavlja vino. On pobudi u sebi živu želju, da blažen uroni u neiz-mjerni bezdan Kristovih savršenosti i zasluga i da se u njima izgubi; on uzdiše za srdačnim jedinstvom s ovim Bogom Spasiteljem; i kao što je voda, koje je nekoliko kapi u kalež ulio, sasvim izgubila svoja svoj-stva i primila svojstva vina, koje ju je sasvim prože-lo, tako i njegova duša moli da u Isusu Kristu izgubi sve svoje nesavršenosti i da postane sasvim božan-skom; tako, da i mi budemo dionici Njegova Božan-stva, kako je Sin Božji postao dionikom našega čovje-čanstva. On je naše grijeha uzeo; daj nam, Bože, da primimo Njegovu svetost. On je uzeo naše slaboce,

daj da primimo Njegovu jakost; i kao što to združenje čovječanstva s Božanstvom neće nikada prestati, tako ne daj da se ikada odijelimo od Njegove božanske ličnosti: *Da nobis per hujus aquae et vini mysterium... — daj, da mi otajstvom ove vode i vina budemo zajedničari božanstva Onoga, koji se udostojio biti dionikom našega čovječanstva, Isus Krist, Sin Tvoj.*

Miješanje vode i vina predočuje tri jedinstva, koja nam daju pravo kazati, kad nam je Bog kod našega stvaranja dao čudnovato dostojanstvo, *humanae substantiae dignitatem mirabiliter condidisti*, da se je kod našega otkupljenja za nj još više pobrinuo, *mirabilius reformasti*, naime: združenje ljudske i božanske naravi u utjelovljenju, jedinstvo čovjeka s Isusom u sv. pričesti, jedinstvo čovjeka s Bogom u slavi, *ut sint consummati in unum*¹⁴¹⁾ — da ih veže savršeno jedinstvo.

Vlč. Cochin razvija ovako svoje misli o lijepoj moći »*Deus qui humanae substantiae*: »O Bože koji si tako divnim načinom stvorio našu narav, jer si sjedinio dvije tako različite biti, materijalno i uništivo tijelo s dušom, jednostavnom, neumrlom, stvorenom na Tvoju sliku; Ti naročito koji si je obnovio još daleko čudesnijim načinom, sjedinivši neshvatljivim načinom svoju narav s našom, to jest jedinivši svetost i pravdu sa slabošću i obličjem grijeha; nijesi li nam dao pravo, ovim dvostrukim čudom, da Te

141) Iv. 17, 23.

zamolimo za još jedno utješnje? Da nas naime učiniš dionicima božanstva onoga koji je dотle išao u svom milosrđu da se obukao u naše čovječstvo, i kojeg ime samo navješta to neizrecivo jedinstvo; On je pravednik, Spasitelj svoga naroda, Krist, slika biti Očeve, On je Tvoj sin i naš *Gospodin, Jesus Cristus, Filius tuus, Dominus noster.*«

Napokon lako je uvidjeti: 1. zašto se voda smije pomiješati s vinom u vrlo maloj mjeri; to je da se tako, kako jedan koncil veli, uzvišena krv Kristova nalazi u većoj mjeri, nego slabi i grješni puk, što ga voda predstavlja; 2. zašto svećenik vodu blagoslovuje, a vino ne blagoslovuje; to je stoga što je Isus, kojega vino predstavlja, sama svetost i izvor svakoga blagoslova, dok narod, predočen vodom, treba očišćenja, prije nego postane član tijela Spasiteljeva.

III. Prikazanje vina: *Offerimus tibi.*

Svećenik čini s kaležom, što je činio i s kruhom; diže ga u vis da ga Bogu prinese: *Offerimus.* (Kod žrtvovanja kruha svećenik je najprije podigao oči i odmah ih spustio; — *oculis ad Deum elevatis et statim dimissis* (*Rubr.*). — on se je zastidio svoje nedostojnosti: *quam ego indignus famulus tuus offero.* Kod žrtvovanja kaleža njegov je pogled stalno upravljen na Boga; — *intentis in Deum oculis.* (*Rubr.*) — jer združenje puka s Isusom i učestovanje na zaslugama Božjim ulili su mu pouzdanje i dali mu pravo da k nebu gleda. Ta molitva glasi:

Prinosimo Ti, Gospode, kalež spasenja, moleći Tvoju blagodat, da uziđe s ugodnim mirisom pred lice božanskoga veličanstva Tvoga za spasenje naše i svega svijeta. Amen.

Kod prinošenja kruha on je u molitvi *Suscipe* govorio samo u svoje ime, ali sada govorи: prinosimo Ti, govoreći u ime svih; puk, za koji je upravo molio, koji je dodavanjem vode bio predočen i blagoslovljen, moli i žrtvuje sada s njime. *Calicem salutaris;* ovaj će kalež doskora primiti krv Kristovu, zato se s pravom zove kalež spasenja. *Tuam deprecantes clementiam...* Kada se ovdje, o Bože, obraćamo na Tvoju dobrotu, da ovu žrtvu primiš s ugodnim mirisom, tada se to ne događa obzirom na samu tu žrtvu; jer takav žrtveni dar mora Ti svakako sam po sebi ugodan biti, i u tom pogledu ne moramo se obraćati Tvojoj blagosti da ga primiš. Ali ako Ti se dar uvijek dopada, ah kako se mnogo toga može i mora ne dopadati na onima, koji Ti ga prinose! Osim toga mi Ti prinosimo sami sebe; i šta smo mi? Zaslužujemo li mi da se pojavimo u nazočnosti Tvoga božanskoga veličanstva? *Pro nostra et totius mundi salute;* kako mnogo može ipak žrtva! Sv. Epifanije zove je »vječnim spasenjem Crkve.

IV. In spiritu humilitatis. Veni sanctificator.

Lavabo.

Što više svećenik koji žrtvuje napreduje u svom uzvišenom poslu, to više osjeća, kako je daleko od

svetosti, koju traži tako nebeski svet čin. Zato ga vidite kako glave dosta prgnute, raširivši ruke stavlja ih na oltar i Bogu prinosi najprije žrtvu skrušena, ponizna srca: *In spiritu humilitatis et in animo contrito suscipiamur a te, Domine* — U duhu poniznosti i u srcu skrušenome daj nas primi, Gospode, i tako neka bude danas *naša žrtva pred Tobom, da ugodi Tebi, Gospode Bože.* Crkva uzimlje tu molitvu od trojice mladih babilonskih sužnjeva, koji pri pogledu užarene peći, u koju su morali biti bačeni, čvrsto odlučiše da se žrtvuju za čast Gospodnjу.¹⁴²⁾ *Suscipiamur;* mi, svećenici i vjernici prikazujemo sami sebe, i budući da smo grješnici, možemo oči božanskoga milosrđa na se navući samo time, da svoje čelo stavimo u prah i da žalimo, što smo uvrijedili Boga, koji bi morao da bude jedini predmet naše ljubavi. *Ad quem respiciam,* pita Gospod, — Na koga da pogledam, osim na siromaška, koji je skrušena duha i koji sa strahom sluša riječi moje?¹⁴³⁾

Jedva je svećenik taj čin poniznosti dovršio, već osjeća istinitost izreke: *Oratio humiliantis se nubes penetrabit... et non discedet, donec Altissimus asperiat.*¹⁴⁴⁾ — Molitva poniznoga prodire oblake i ne odilazi, dokle je Svevišnji ne usliša. On vjeruje, da je pravo dobio da se s pouzdanjem približi prijestolju neizmjernoga Veličanstva. Zato on diže svoje oči, ru-

142) Dan. 3, 39.

143) Iz. 66, 2.

144) Eccli. 35, 21.

ke i sve svoje želje k vječnim visinama, odakle očekuje svoju pomoć. On zazivlje Duha Svetoga, od koga dolazi svaka svetost, zove svemožnoga i vječnoga Boža, da blagoslovi ovu žrtvu, koja je pripravljena u čast imena Njegova: *Veni sanctificator...* Dođi, posvetitelju, svemogući, vječni Bože i blagoslovi ovu žrtvu, pripravljenu Tvojemu svetom imenu. Ali sad se ta žrtva sastoјi iz dva žrtvena dara; iz materijalnoga, kruha i vina, i iz moralnoga, iz cijelog tijela vjernika, koje se po svećeniku i sa svećenikom Bogu predaje. Za ova dva dara molimo i dva različita blagoslova: za prvi molimo blagoslov moći, da učinimo čudo pretvorbe; za drugi molimo blagoslov milosti, da sjedini našu volju s Božjom zauvijek i da uništi sve, što se u nama protivi duhu Njegovu. Samo Bog može da učini obje te pretvorbe, koje obje pripravljaju čast imenu Njegovu, *tuo sancto nomini praeparatum.*

Ali nas uvijek još i dalje zaokuplja briga, da naše ruke neprestano budu nevinije i srce naše čistije: *Lavabo inter innocentes manus meas.*

Umivam među nevinima ruke svoje: * i obilazim žrtvenik Tvoj, Gospode.

Da glasno Tebe hvalim * i propovijedam sva čudesna Tvoja.

Gospode, ljubim krasotu doma Tvojega: * i mjesto prebivanja slave Tvoje.

Ne pogubi dakle, Bože, dušu moju sa bezbožnicima, * ni život moj s krvopijama.

Kojima su opačine u rukama: * desnica puna im je mita.

A ja idem svojim putem nevin: * i zato me izbavi u milosti svojoj.

Moji su koraci upravljeni putem pravde, usliši me i ja će te blagosivati, Gospode, u Tvojoj Crkvi.

Naše ruke naznačuju naše čine; svoje ruke prati ne znači ništa drugo nego svoje čine pročistiti. U tom psalmu uostalom nalazimo dosta vjerno izraženo duševno stanje u kojem bismo se morali nalaziti, način života, kojim bismo morali živjeti, kreposti, koje bismo morali vršiti, da dostojno i često mognemo svete tajne slaviti, naime: nježnost savjesti i zgrajanje nad svakim grijehom, strpljivost u kušnjama, stalnost u progonstvima, udaljivanje od puta bezbožnika, revnost za kuću Božju, poniznu zahvalnost za već primljena dobročinstva, pouzданo i ljubezno uticanje Gospodu, uvijek novu težnju, da iz dana u dan postanemo čišći i savršeniji.

V. Suscipe sancta Trinitas. Orate, fratres.

Kad je svećenik oprao svoje ruke, koje će domalo nositi vječnog Sina Božjeg i kojih bi čistoća po sudu sv. Krizostoma morala biti jednaka čistoći sunčanih zraka, opet se povratio u sredinu oltara. U dvostrukom osjećaju pouzdanja i poniznosti on podiže oči križu i odmah ih spušta. Ponovno se prigiblje pred veličanstvom Gospodnjim i dok spaja sve bitne dijelove svoje žrtve, kruh i vino, koje će pretvoriti u tijelo

i krv Kristovu, samoga sebe i sve vjernike, koji se moraju združiti s tim početnikom spasenja, dotle pruža presv. Trojstvu tu žrtvu, koja se sastoji iz cijelog Krista, iz glave i članova. On je prinosi na spomen otajstava, kojima je On htio da žrtvu prinese u svome naravnom tijelu, da bi se tako i svi učinci njezini mogli protegnuti na sve članove Njegova mističnoga tijela.

Nijesu li iz ove žrtve blažena Djevica Marija, apostoli, mučenici, svi sveti kao iz neizcrpivoga vrela erpili milosti, koje su ih učinile prijateljima Božjim i pomogli im do pobjede u njihovim borbama? Na olтарu se udružuju interesi neba i zemlje: sveci nalaze tu svoju čast a mi svoj spas, *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem.* Sretnom zamjenom dobročinstava oni nam uzvrćaju zagovorom i molitvama velike počasti što ih mi njima iskazujemo, doveći ih u vezu s velikom i uzvišenom žrtvom, koja je prinesena u gorkim mukama i smrti, proslavlјena u uskrsnuću, uzvišena uzašašćem do prijestolja Božjega i Njemu prikazana. *Suscipe, sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriam Passonis, Resurrectionis et Ascensionis... et illi pro nobis intercedere dignentur in coelis, quorum memoriam agimus in terris.*

Uzvišeni se čas približuje. Domalo neće se više raditi o uvodu i pripravi: pretvorba će se izvršiti. Žrtva će biti podvrgnuta smrti. Dosada je svećenik,

tako reći, općio s pukom, jer mu je želio razne milosti, davao mu pouke i u njegovo ime molio. Sada on se spremi, da uđe u svetinju nad svetinjama, da zade, kao Mojsije u tajinstveni oblak, da se samo s Bogom razgovara. On se na neki način opraća s vjernicima, kojima se više neće okretati dapače ni kad ih bude pozdravljaо, dok ne dovrši žrtvu, jer služba koju će sad vršiti diže ga iznad čovječanstva i odijeljuje od svega zemaljskog. U tako strašnom času on se sjeća da nosi u sebi ljudske slabosti, da treba osobitu pomoć s neba. Osim toga on se smatra obvezanim saopćiti svojoj braći, da ako se Crkva moli za sve, ona također zahtijeva, da svi mole za opće potrebe. On ih upozorava i potiče da revnošću ispune tu svetu dužnost, govoreći im: *Orate, fratres — Ne dijelimo se braćo; sjedinimo se naprotiv, u ovoj zgodji, gdje se radi o dobru svih.* Ja ћu misliti na vas, mislite i vi na me; ja ћu zastupati vašu stvar, ne zaboravite ni vi da ja imam pravo na vašu ljubav. Mi smo braća u Kristu Isusu; služba, koju obavljam i kojom se uzdižem nad vas ne oslobađa me od vaše bijede. Žrtva, koju upravo prinosim, moja je i vaša žrtva, *meum ac vestrum sacrificium.* Ona je moja, *meum*, jer imam čast da je prikazujem usprkos moje duboke nedostojnosti; ona je vaša *vestrum*, u širem, ali istinitom smislu, jer žrtva vam pripada kao i meni jer je preko mojih ruku s Isusom prinosite, koji je pravi vrhovni Svećenik, jer i vi imate dio od njezinih plodova. Dakle za sve

je važno, da je Bog, svemogući Otac rado primi, *ut... acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem.*

Šta će puk odgovoriti na tu spasonosnu opomenu i tako opravdan poziv? *Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis — Neka primi Gospod žrtvu iz ruku tvojih u hvalu i slavu imena svojega, na korist takodjer našu i svekolike svoje svete Crkve.* Da, mi ćemo moliti i sad odmah zaklinjemo Gospoda, da milostivo primi žrtvu, koju Mu tvoje ruke prikazuju, te ruke, što su od ređenja uljem posvećene, što su već tako često nosile zavjetni kovčeg, te ruke, što nas tako često blagosivaju; mi molimo Boga, da dovrši njihovo posvećenje, pa da se s uspjehom za nas i za te k nebu dižu, kako bi imale snagu poput ruke izraelskog zakonodavca da ublaže srdžbu Gospoda i da osiguraju pobedu puku Njegovu. Hoćemo da prvi učinak žrtve bude iskazivanje počasti Bogu, koju su Mu naši grijesni oduzeli. Sa svetim žrtvenim darom, što ga prinosiš, prikazujemo i mi Gospodu poklone svoje poslušnosti prema Njegovim zapovijedima, svoga pouzdanja u Njegovu dobrotu, svoje zahvale za Njegova dobročinstva, *ad laudem et gloriam nominis sui.* I dok želimo slavu imena Njegova, molit ćemo Ga, da na nas izlije sve blago svoga milosrđa, *ad utilitatem quoque nostram totiusque Ecclesiae suae sanctae.* — Neka bude tako, *Amen*, odgovara svećenik! Neka naše zajedničke želje budu uslišane, neka ova sveta žrtva pribavi Bogu slavu, koja mu pripada, a nama oproštenje grijeha, napredak u pravednosti i u svim milosti-

ma, koje su potrebne za naše spasenje i čitavoj Crkvi sva sredstva, koja su joj potrebna.

Prikazanje ili prvi dio mise gotov je; drugi dio, posvećenje, odgovara žrtvovanju samog dara kod žrtava St. Zavjeta. I u tom dijelu mogu se razlikovati tri stvari: predslavlje ili uvod u veliki žrtveni čin, dio kanona prije i za vrijeme posvete, od posvete do Očenaša.

POGLAVLJE TREĆE i drugi poglavlj

PREDSLOVJE

Kad je svećenik jednom pozvao puk na molitvu, sabire se u dubokoj šutnji, da sam moli. Njegov je odnošaj s Bogom postao srdačniji; on je prodro do otajstva blizine Gospodnje; zato Crkva zove molitvu, koju on sada moli, *oratio secreta — tajna molitva*. Šta se zbiva tada između Boga i njegova sluge? Kad izlazi iz te tajinstvene šutnje, rekao bi čovjek da izlazi iz velikog zanosa. Zemљa, vrijeme, sve stvorene stvari nestale su ispred pogleda njegove duše i podižući svoj govor u visine naših misli on govori samo o vječnim stvarima: *Per omnia saecula saeculorum*. Vatra božanske ljubavi bukti u njegovom srcu, *concaluit cor meum intra me, in meditatione mea exardescet ignis*; (Ps. 38.) ; on bi želio da njome upali srca svih prisutnih. Odatle onaj usklik, kojim ih poziva, da pokažu zahvalnost za dobročinstva Božja i dio, što ga imaju u onome, što on u ime njihovo govori i čini. Zaista puk glasno moli molitve, koje je svećenik u tišini k Bogu upravio; puk se priključuje njegovim molityama, nje-

govoj slavi i hvali. To je misao onog *Amen*, koji se smatra da dolazi iz sviju usta, iz sviju srdaca. Sv. Jeronim uvjerava, da u prvo vrijeme kršćanstva, kada je krv Kristova, tako reći, još posve svježa bila, i vjera puna žara, *quando Domini nostri adhuc calebat cruar, et ferrebat recens in credentibus fides*, da je cijeli puk s izvanrednom pobožnošću odgovarao ovu riječ; taj *Amen* orio se sa svih strana crkve kao buka grmljavine, *ad similitudinem tonitru reboat.* Amen.¹⁴⁵⁾

Kakva se sve harmonija pobožnih čuvstava, kakvo plemenito natjecanje u pobožnosti zbiva između onoga, koji žrtvu prikazuje, i onih, koji joj pribivaju i po njegovim je rukama prinose! Kada celebrant vjernicima govori, ne okreće se više k njima; sigurno zato ne, jer se boji, da se ne bi rastresao u času, gdje jedva dostaje sva pozornost, koju čovjek može da ima. Ipak ih on živo opominje da ostave zemlju i sve svoje misli, sve svoje želje uzdignu k prijestolju Božjem. Ali jao, kako je velika naša slabost! Nova težnja, da našu dušu trgne iz sna i da je k nebu uzdigne, traži također novu pomoć od Gospoda. Svima nam ona treba, svećeniku kao i laicima; svećenik moli Gospoda za puk, *Dominus vobiscum*, a puk to želi i svećeniku, *et cum spiritu tuo*. On ju je već postigao: »*Gore srca!*« *Sursum corda!* dovikuje svećenik, i svi odgovaraju na taj poziv: što ti tražiš, dogodilo se je, *Habemus ad Dominum*. Ako je tako, nastavlja sveće-

145) Praefat. in ep. ad Gal.

nik, ako su se vaša srca vratila k uzvišenome svom određenju, ako su se obratila k Bogu, k prvom početku i konačnom svršetku, tada zahvalimo Onome, od koga smo svako dobro primili. Dok je On naš vrhovni Gospodar i Bog oduvijek, On je u vremenu postao *našim Bogom* time, što je našu narav združio s jedinorođenim svojim Sinom i nas u osobi predragoga Sina primio za odabran i puk, *Gratias agamus Domino Deo nostro*. Priznajte glasno, vjernici, da ništa nema, što bi bilo dostojniye, pravednije, primjerene časti Božjoj i našem spasenju: *Dignum et justum est*; i ti svećeniče, tumači svih Njegovih želja, plati vrhovnom Dobročinitelju dug zahvalnosti svih nas, uzmi odgovor naš opet, opetuj iste riječi, da se pokaže, da cijelo ovo sakupljeno mnoštvo ima jedno srce i jednu dušu, kad se radi o tome, da se Bogu prinese poklon zahvalnosti. Razlozima pravde i pravičnosti, koje oni navode, nadodaj još razloge koristi.

Mi smo primili velika dobročinstva od božanske Dobrote; ništa neće naše molbe bolje štititi, ništa ih jačim učiniti, nego zahvalno sjećanje na primljena dobročinstva; para sa zemlje diže se k nebu samo za to, da opet što obilnija kiša padne. *Vere dignum et justum est aequum et salutare*. Priznaj, da mi moramo uvijek i na svakom mjestu *semper et ubique*, zahvaljivati Onome, koji uvijek i na svim mjestima očituje svoju nježnu ljubav prema nama; moramo slaviti i obožavati Onoga, pred kojim su svi stvorovi ništa, koji njima upravlja i po volji raspolaže, jer je sve

Njegovo: *Mea sunt omnia*, i jer je On jedini Gospodar, kako smo u Slavi pjevali: *Tu solus Dominus*; jedini svet: *Tu solus sanctus*, i ipak se udostojao s nama stupiti u tako srdačnu zajednicu. On hoće da se nazovemo Njegovom djecom i da uistinu jesmo: *Dominne sancte Pater...* jer je On svemožni Bog, početnik i cilj svih stvorenih bića i jer sve sile i snage u sebi združuje; vječni Bog kome pripada vječnost od klanjanja, zahvalnosti i ljubavi, *omnipotens, aeterne Deus*. Njegova dobrota prema nama nije se mogla sjajnije očitovati, nego kad nam je jedinorođenoga Sina dao za posrednika i žrtvu. Po njemu, po tome Sinu, dostoјnom predmetu njegovoga dopadanja, slave Ga anđeli, obožavaju Ga gospodstva, klanjaju Mu se vlasti pred kojima đavoli drhēu, a i one same drhēu u prisutnosti tako velikoga Boga, združujući s tim klanjanjem duboko strahopočitanje i žarku ljubav; po Njemu veličaju slavu Njegovu nebesa i nebeske sile i blažene čete serafina u zanosu i skladnosti svoga veselja, *sacra exultatione concelebrant*; po Njemu On će također milostivo primiti i našu hvalu.

Prikažite tu hvalu neizmjernoj Njegovoj Veličini u zajednici s bezbrojnim nebeskim duhovima, koji u prahu leže oko Njegova priestolja; i premda uzdišete pod teretom smrtnoga tijela i pri pomisli na svoje grijeha imate razloga da se stidite, ipak se uzdajte u zasluge i upliv tako moćnoga Zagovornika i usudite se da svoje glasove pomiješate s glasovima svih krovova anđeoskih, da se složite u svetom hvalospjevu,

od koga se nebesa razligežu: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Četiri tajanstvene životinje o kojima govori sv. Ivan u svom Otkrivenju,¹⁴⁶⁾ stalno opetuju taj pjev pred prijestoljem Božjim, *requiem non habebant die ac nocte dicentes: Sanctus...* Crkva ga s pravom stavlja svojoj djeci u usta u času, kada mjesto njihova sastanka, po prisutnosti Kristovoj, mora postati pravo nebo. Natječimo se u svojoj duši s anđelima, i neka naša srca ispunja ista pobožnost, kojom oni gorere.¹⁴⁷⁾

»Po radosti, kojom odiše ova *pobjednička pjesma*, kako su je Grci zvali (Ben. XIV. ibid.), zadrhće zemlja. Ovaj poklik radosti, koji seže u blaženo vječno boravište, odjekuje i po kraju našeg ropstva i prognanstva... Naši slabi glasovi izmiješaju se s glasovima prijatelja Božjih; On ih sluša s istom naklonosću. Napunimo stoga pouzdanjem svoje srce: ako još nismo u domovini, barem smijemo unaprijed osjećati njezine užitke; ako još nemamo pobjedničke palme, vidimo tu palmu u rukama Božjim koji se udo-

146) Apok. 4, 8. Iz. 6, 3.

147) Kada Crkva na zemlji s najdubljim strahopočitanjem, s najživljim veseljem, s najvrucim čeznućem opetuje Svet, svet, svet je Gospod, Bog vojska, ona je odjek Crkve nebeske. To trostruko opetovanje posljedica je naše nemoći. Mi hoćemo da kažemo, Gospod je neizmjerno svet, hiljadu puta svet, vječno svet; i kada mi to klanjanje svodimo na broj tri, time priznajemo svetost i slavu triju različitih i potpuno jednakih osoba u Bogu; ali mi govorimo ujedno Gospod, da priznamo jedinstvo Boga u Trojstvu Oca, Sina i Duha svetog. (Lecourtier).

stojaо steći je i koji nam je pripravlja. Posve razliti od naroda Božjeg, koji se nije usudio izgovarati ime Gospodnje, mi s pouzdanjem hvalimo Boga vojska. Učinivši nas svojim prijateljima i svojim narodom, on voli slušati nas kako govorimo o njegovim čudesnim djelima i hvalimo Njegove veličinu. On je triput svet a mi smo tisuću puta krivi; ali on je pun milosrđa, i neće da prezre hvale što mu je prinosi ponizno i zahvalno srce (Cochin. Prônes, V. n. 200).«

Crkva nam daje da izgovaramo ove riječi, uzete iz psalma 117., — u cilju da iskažemo počast Sinu Božjemu, koji će doći među nas, kao žrtva za naše spasenje. Ona ima pred očima sve blagoslove kojih je on tako obilan izvor za cijelo svijet. Pobjeda nad smrću i grijehom, mir na nebū, izmirenje ljudi, zauzimanje kraljevstva sa strane pravoga kralja, uklanjanje idolopoklonstva na svim stranama, postiđenje nasilnika nad zakonom Božjim dolaskom i žrtvom Isusa koji ga je pobijedio, to sve tako silno ushićuje Crkvu. I da pokaže svoju zahvalnost ona sjedinjuje glasove sve svoje djece i pjeva s njima: *Benedictus qui venit in nomine Domini, hosana in excelsis.* Da, neka slavljenje Boga tako dobrog, Spasitelja tako velikodušnog, bude u svim ustima, Njegova ljubav u svim srcima. Neka je blagosloven od svakog stvorennja, Onaj koji dolazi raskinuti naše lance, ublažiti naše boli, izliječiti nas od svih zala, donijeti nam sva dobra. Neka primi naročito one blagoslove do

kojih mu je tako stalo videći nas kako primamo Njegovu nauku, naslijedujemo Njegove kreposti, potpuno se podvrgavamo volji Njegova Oca. Nek je blagosloven po našoj strpljivosti u kušnjama, našim neuznošenjem u uspjesima, našom budnošću u napastima. Nek je blagosloven u našem tijelu čistoćom i mrtvenjem, u našem duhu poniznošću, u našoj volji poslušnošću; blagosloven na zemlji kroz sve vrijeme našeg prognanstva; blagosloven u nebu vječno u društvu anđela i svetih, *hosanna in excelsis*.

Ovaj tako kratki i tako jaki pjev ima dva dijela, koji se lako dadu razlikovati: prvi slavi svetost Božju, *Sanctus*, drugi slavi ljubav Krista, koji k nama dolazi da nas otkupi i da nam udijeli zasluge svoga silnog otkupljenja, *Benedictus qui venit*; svaki se dio završuje usklikom veselja *Hosana in excelsis*. Kad su nebesa i zemlja puna slave Gospodnje, zar ne bi morale slijedeće riječi neprestano izlaziti iz u ime Gospodnje? *Benedictus, qui venit in nomine Domini*.

Sanctus se upravlja na presv. Trojstvo, *Benedictus* na Krista, Njegova poslanika, našega Spasitelja. *Sanctus* je čin klanjanja, zato ga mora pratiti ponizni stav; svećenik se zato priklanja; *Benedictus* je pjev slave; zato se svećenik opet uspravlja; i jer nam je Krist svojim križem otvorio blago milosti, zbog čega je i došao na zemlju da ih pripravi, zato se svećenik križa kod riječi: *Benedictus...*

POGLAVLJE ČETVRTO.

PRVI DIO KANONA — DO KONSEKRACIJE UKLJUČIVO.

Od ovog časa pa do posvećenja polazi pobožni svećenik sa Spasiteljem na Kalvariju. On gleda, kako krvnici pripravljaju križ, kako Mu nude vino pomiješano s mirhom i žući, kako svlače krvavo odijelo s uzvišene žrtve. On osobito promatra žarku ljubav Isušovu, koji, predajući se za nas jače nego ikad, moli Oca da Mu spasi rod ljudski. Svećenik podvostručuje pažnju; kuša sa svom revnošću, da se živo prožme raznim molitvama koje moli, i potresnim značenjem ceremonija koje vrši. Već je ušao u tajanstvenu šutnju.

I. *Te igitur — Tebe dakle, preblagi Oče.*

Iz svega, što je sad u predslavlju rekao i iz priprave koju mu je puk pokazao sjedinjujući se s njim i s anđelima, da Bogu prinese dužnu hvalu i klanjanje, celebrant je imao pravo zaključiti, da je došao čas da započne *tajnu najsvetijega čina*. On diže oči i

ruke i odmah ih spušta, povećava dokaze strahopočitanja prema oltaru, koji doskora mora da služi Kralju svijeta kao prijestolje; ljubi ga pun ljubavi i u dubokom naklonu ponizno moli svevišnjeg Oca, da te nazočne darove, *haec dona, haec munera...* milostivo primi i blagoslovi. Ovdje je osobito svaka riječ važna i vrijedna pažnje.

Te igitur, clementissime Pater. Mi smo, ukoliko to dopušta naša slabost, pripravljeni na čudesa milosti koja će se zad zbiti; svoje smo duše pripravili molitvom, poukom i pjevom hvale u čast Bogu triput svetom; usudit ćemo se *dakle* približiti veličanstvu Gospodinovu. Ne moramo se više bojati da ćemo ga kušati, dolazeći preda Nj prazna srca i praznih ruku. Već smo Mu prikazali kruh i vino, koji su određeni da postanu neokaljana hostija i kalež spasenja. S tom smo sjetilnom i vidljivom tvari žrtve spojili ono, što Bog voli vidjeti kod nas griješnika: skrušeno i ponizno srce; dapače uzdignuti vjerom, već smo prekorčili granice vječnosti; uzdigli smo se do neba, pozajmivši od anđela njihove oduševljene glasove ljubavi i njima smo veličali slavu svetoga, neizmjerno svetoga Boga. Ali taj slatki posao, kojim se oni stalno bave, može za nas trajati samo čas; jer kako bismo mogli uvijek pjevati sionske pjesme u tuđoj zemlji? Stoga, *igitur*, vraćajući se opet svojoj bijedi, ali srcem u nebu, prema kojemu dižemo oči, i stavljajući ruke na oltar o koji naša slabost još treba da se osloni, govorimo: »*Clementissime Pater.* Oče Isusov i naš! Ako

drhćemo zbog svoje nevrijednosti, Tvoja nas dobrota umiruje; slobodno nam je da na nju računamo gledajući oltar, sjećajući se Kalvarije. *Supplices rogamus:* Mi Te jako molimo, uništeni pred Tobom i u zajednici s poniznošću Sina Tvoga; *ac petimus:* mi Te molimo u ime i po zaslugama Boga Spasitelja, koji je kao uosobljenje Tvoga milosrđa prema nama: *per Jesum Christum*, daj da Ti se ova žrtva dopadne, *uti accepta habeas*; a kako Ti se ne bi morala dopasti onakva, kakva će doskora biti u našim rukama? I blagoslovi sve ove darove svemogućim blagoslovom, koji će ih pretvoriti u žrtvu Tebe dostojnu, *et benedicas haec dona*; jer mi smo od Tebe primili sve što imamo; *haec munera*, jer posvećeni su ovi darovi, *haec sancta*, jer pripadaju prečistoj krvi, *sacrificia illibata*, posvećena su, mi smo ih odijelili od svega što nije sveto, stavivši ih na tvoj oltar, što znači već na neki se način posvetiti; neizmjerno svetija međutim u stanju u kome će se doskora nalaziti, jer doskora mjesto ovog kruha i vina vidjet ćeš pred sobom žrtvu, isto tako čistu, isto tako svetu, isto tako uzvišenu, kao što si Ti sam: Isusa Krista, Sina Svoga, pravu sliku Tvoga bicea, otsjev slave Tvoje.

Ali zašto Ti prikazujemo ovu žrtvu, kojoj nema ravne? Koga preporučamo božanskoj blagosti da pobere njezine plodove? Prije svega, o moj Bože, prikazujemo Ti žrtvu za Crkvu, *imprimis quae tibi offerimus pro Ecclesia*. Nije li ona vrijedna, da joj osobito pomogneš? Ona je Tvoja Crkva, *tua*, ona Te je tako

skupo stala! Ona je sveta, *sancta*; Ti si je očistio u krvi svoga Sina tako, da je ona u očima Tvojim bez svake ljage. Ona je raširena po čitavoj zemlji, *catholica*; od istoka do zapada prikazuje ona čistu žrtvu časti i slavi imena Tvoga. Gospode! daj joj mir, osloboди je od onih raznih progona, onih borba, iz kojih nastaju toliki nemiri, od onih sablazni, koje tako bole i do kojih dolazi zbog pada i propasti velikoga broja njezine djece, *quam pacificare*. Čuvaj je i štiti proti svih nastojanja njezinih vidljivih i nevidljivih neprijatelja, tako da joj, po Tvojome obećanju, vrata paklena ne mogu nikad naškoditi, *custodire*. Bdij, da se održi njezino jedinstvo, udaljujući od nje raskole, krivovjerja i sva žalosna cjepljanja, za koja se u Tvojoj sv. obitelji ne bi smjelo ni znati, *adunare*. Upravljam napokon njome na cijeloj zemlji vodeći duh i srce onih, koji je sačinjavaju: pastirâ i stada; dajući jednima mudrost, blagost i ljubav, koji su zaštitnicima Boga mira tako potrebne, a drugima podložnost i poslušnost u ljubavi prema onima, koji ih vode, *et regere digneris*.

Ne može nam međutim biti do mira i dobre uprave Crkve, a da ujedno živo ne molimo za njezinog vidljivog vrhovnog poglavara bogati izlijev nebeskih milosti. Stoga napose molimo za Vrhovnoga Pastira kršćanstva. On je središte katoličkoga jedinstva; on se brine da na pašu Gospodnju vodi ovce i janjce. Kako li je velik utjecaj njegov na cijelo tijelo vjernika! Osim toga spominjemo u svojim molitvama bisku-

pa, koji je na čelu biskupije u kojoj misimo, *et anti-stite nostro*. Preporučamo Bogu sve pravovjerne kršćane, koji isповijedaju katoličku i apostolsku vjeru; ali se na osobit način sjećamo onih, za koje imamo posebnih razloga moliti.

II. Memento, Domine.

Kod Boga sjetiti se znači ljubiti, znači pomoći, i kao što je David govorio: »*Sjeti nas se, Gospode, po ljubavi k narodu svomek*,¹⁴⁸⁾ tako molimo također i mi Njega, da misli na nas po velikome milosrdju svome.

Famularum famularumque tuarum. Crkva nam daje ovdje slobodu, da jedan dio žrtvenih plodova namijenimo izvjesnim osobama, koje Bogu preporučujemo zbog obaveza prema njima ili kojega drugoga razloga.¹⁴⁹⁾

Et omnium circumstantium. Ovim se ne označuju samo osobe, koje su fizički prisutne na sv. mjestu u času žrtve i koje zato imaju osobiti dio plodova, nego svi kršćani, dapače i cijeli rod ljudski. Jer svećenik, kaže neki pobožni i učeni pisac, mora stvar tako promatrati, kao da on stoji u središtu cijelog svijeta,

148) Ps. 105, 4.

149) Prije mise i za vrijeme priprave mora svećenik učiniti odluke, da ih kod prvog mementa ukratko obnovi za žive. Rubrika navodi razlog: *ne circumstantibus sit morosus* — da prisutnima ne bude dosadan. Kao što se mora izbjegavati nedostojna brzina, tako se mora izbjegavati i preveliko otezanje, koje prisutne ozlovoljuje i umara.

okružen svim ljudima, koji ga šalju k prijestolju Božjem, da tu prinese njihove poklone i molbe.

Quorum tibi fides cognita est et nota devotio. Crkva prepostavlja, da oni, koji se za vrijeme sv. mise nalaze na svetome mjestu, prisustvuju njoj pobožno i kršćanski. Ali kako će Bog tu vjeru i pobožnost moći zapaziti u svjedocima žrtve, ako u duši samog svećenika koji prikazuje, ne vidi ništa što bi tome sličilo, ako svećenik u žalosnom smislu ponovi čudo gorućeg grma, koji je usred plamena ostao zelen?

Pro quibus tibi offerimus vel qui offerunt. Prije desetog stoljeća govorilo se samo: *qui tibi offerunt*, jer su sami vjernici donosili kruh i vino za žrtvu. Ali kasnije, kad mnogi nijesu više donosili u crkvu žrtvenih darova, nadodalo se: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, da bi se i jedne i druge uključilo u tu molitvu. Kako pobožnost puka ohlađuje, tako naša sućut za nj mora se pojačati. Najviše sažaljavati, o Bože, ne treba baš one, koji pod osjećajem tereta svoje bijede na podnožju Tvojih oltara traže ozdravljenje od svojih prekršaja, s nama se sjedinjuju, Tebi svoje darove prinose i sami sebe s nama žrtviju; daj da se Tvoje milosrđe protegne i na one, koji Te zaboravljaju; za sve Ti se molimo.

Pro se suisque omnibus. Treba da se divimo brizi, kojom se Crkva brine za sve i svu svoju djecu, kojom ulazi u sve opravdane njihove želje i uči ih, šta mogu i moraju moliti, i koga se reda imaju držati u svojim

molitvama. Pravo je, da najprije za se a onda za druge molimo, *pro se*; da mislimo prije na dušu nego na tijelo. Eto stoga hoće Crkva, da vjernici prinose *pro redemptione animarum suarum*, za otkupljenje svojih duša, *pro spe salutis*, da postignu spasenje, kojemu se nadaju. Naše su duše otkupljene, t. j. oslobođene od svakoga ropstva, očišćene od svakoga grijeha, oslobođene od svake kazne, koja nas tereti zbog grijeha, one postižu spas jedino po zaslugama muke Kristove i po tome što nam ona biva primjenjena. Uzdržanje zdravlja, *et incolumitatis*, ukoliko pridonoši našem spasenju, bilo po zahvalnosti koju izazivaju u našim srcima, bilo po revnosnim djelima koja nam daje da činimo, bilo po kušnjama od kojih nas čuva, također je dragocjeno dobro, za koje se moramo Bogu moliti po Isusu Kristu.

III. Communicantes.

Ovako božansku žrtvu, kao što je naša, morali bi da vrše sasvim božanski ljudi; jer kad je anđelima strašna, kako da nesavršeni ljudi pred njom ne strepe? Ovo čuvstvo naše nedostojnosti, koje nas ne smije ostaviti ni jedan čas za vrijeme svete mise, postaje u srcu pobožna svećenika to dublje, što se većma približuje času, kada će se zbiti veliko otajstvo. Ono ga potiče da se pri ovom sasvim nadzemaljskom i nebeskom poslu sjedini s onim, što nebo ima najsvetijeg, najslavnijeg, najmoćnijeg. *Communicantes*.

Mi se stoga združujemo sa svim prijateljima Božjim, s onima, za koje je vrijeme kušnje prošlo, ali

osobito s onima, koji su bili putnici na zemlji kao i mi, ali su sad postigli cilj svoga blaženstva, no još uvijek sačinjavaju jedno tijelo s nama; djeca jedne obitelji, između njih i nas postoji zajednica ljubavi, i to je najutješnija dogma naše vjere. Mi se radujemo njihovoj pobjedi, oni se brinu da nas pomognu u pogibeljima, u kojima se nalazimo; mi se priključujemo njihovoj zahvalnosti, oni suosjećaju našu bijedu; mi častimo njihovu uspomenu, oni nam pribavljaju pomoć. Za njih i za nas postoji samo jedna žrtva, žrtva Isusa Krista. Pa kako imamo pravo da je s njima primisimo, zovemo ih, da je i oni s nama prinesu.

In primis gloriosae semper Virginis Mariae. Kako nam je slatko da svoje molitve združujemo najprije s molitvama Marijinim, svoje izraze štovanja s njezinima i da se utičemo njezinom zagovoru, dozvajući si u pamet velika djela, što ih je Svetogući njoj učinio! Pravo je, da se ovdje kao i svagdje, nije spomenemo prije svih svetih, jer je ona njihova kraljica i jer ih svojim zaslugama, ugledom kod Boga i ljubavlju prema nama neizmjerno nadvisuje: *Gloriosae semper virginis Mariae, genitricis Dei i Domini nostri Jesu Christi.* Koju čast nije ona pripravila Gospodu i koju čast nije od Njega primila! Vazda Djevica, Majka Božja, jer je Majka našega Gospodina Isusa Krista, Sina Božjega — ljestve hvale u manje riječi nije Crkva mogla iskazati. Jednako oduševljena za njezino štovanje nije mogla Crkva propustiti, da se je u svetoj žrtvi često ne spomene.

Ne dugujemo li Mariji na neki način sreću, što žrtvu možemo prinositi? Nije li naša žrtva kost od njezine kosti, tijelo od njezina tijela? Nije li iz njezina djevičanskoga krila prostrujala krv, koju prikazujemo Bogu, kao cijenu našeg otkupljenja?

Poslije presv. Djevice spominjemo dvanaestoricu apostola, jer su oni stupovi Crkve, prvi svećenici žrtve Novoga Zavjeta i jer smo od njih primili vlast žrtvovanja. Mi im pribrajamo drugih dvanaest znamenitih mučenika, pomoću kojih se združujemo sa cijelom četom onih plemenitih boraca, koji za Isusa Krista predadoše krv za krv, život za život.

Et omnium sanctorum. Napokon se sjedinjemo sa cijelom četom blaženih, s tako mnogobrojnim svetim biskupima, revnim svećenicima, čistim dušama, koji su tako pobožno svete tajne svetkovali, koje mi svetujemo i kod kojih su sami sebe kao žrtve paljnice uništili u plamenu svete ljubavi. *Communicantes.* *Mi se uzdamo,* o Bože, da ćeš nam, obzirom na njihove zasluge i na njihove moćne zagovore, *quorum meritis precibusque,* u svim stvarima, duhovnim i vremenitim, uvijek i na svim mjestima pružiti svoju zaštitu, koja će nas kao neustrašivim štitom sačuvati i od svake pogibli braniti: *concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio.* Za tu milost mi Te molimo po istom Isusu Kristu, Gospodu našem, koji je dopustio da Ga kao janje na smrt vode: *Per eundem Christum Dominum nostrum.* Neka bude ta-

ko, o moj Bože! *Amen.* Mi Te molimo za to zbog ljubavi Tvoga Sina, koji je zbog našega spasenja htio, da Mu odijelo skinu, da Ga na križ razapnu, da Ga na taj krvavi oltar pribiju i da se na njem Njegova žrtva dovrši.

IV. Hanc igitur.¹⁵⁰⁾

Čovjek se osjeća kod Boga zaštićenim, kad za se ima Majku, kojoj nema ravne, i sve one, kojima je On obećao volju ispuniti kao nagradu za njihovu revnost u Njegovoј službi, *voluntatem timentium se faciet — izvršit ēe volju onih, koji Ga se boje.* Ova misao oživljuje naše pouzdanje; sve nam dopušta da očekujemo, da će naše darove milostivo primiti: *Hanc igitur oblationem, quaesumus, Domine, ut placatus accipias.* Jer imamo prednost da smo u zajednici s onima koje ljubiš, to Te molimo, Gospode, obzirom na tu vezu, koja nas čini manje nedostojnim Tvoje očinske dobrostivosti, jer pušta na nas nekoliko zraka svetosti naše braće vjernije od nas i već okrunjene; molimo te da nam budeš milostiv te primiš milostivo ove darove, koje ti smjerno prinosimo: *oblationem servitutis nostrae.* Mi, koji imamo čast, biti tvojim službenicima, mi Ti polažemo na oltar ove darove u znak naše potpune ovisnosti i kao pri-

¹⁵⁰⁾ Ovaj dakle prinos službe naše i sve obitelji svoje, molimo, Gospode, da umilostiviljen primiš i dane naše u svom miru da razrediš i da zapovijediš, da se od vječnoga osudjenja izbavimo i izabranih Tvojih se stadi pribrojimo. Po Kristu Gospodu našem. Amen.

znanja Tvoje vrhovne i sveopće vlasti; jer mi ne radimo ovdje u svoje vlastito ime; mi smo opunomoćenici, upravitelji velike obitelji, kojoj si Otac Ti: *sed et cunctae familiae tuae.*

Kod ovih riječi držimo ruke raširene nad kaležom i kruhom, izraziti znak, koji srce pobožna svećenika živo dira i koji vrlo odgovara trima različnim stajalištima s kojih nas vjera u taj čas promatra.

Kao službenici i opunomoćenici Crkve uzimljemo, ako se smijem tako izraziti, Krista u posjed, prisvajamo Njegove zasluge, da Bogu možemo dostoјnu žrtvu prinijeti.

Kao svećenici Svevišnjega i radeći u Njegovo ime uzimljemo prinesenu žrtvu, koja je postavljena na mjesto cijelogra grješnoga čovječanstva i tako reći stavljamo na nju grijehu svih prema onoj prorokovoj: *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum* i kako je radio starozavjetni svećenik: *Ponet manum super caput hostiae, et acceptabilis erit atque in expiationem proficiens.¹⁵¹⁾ — Neka metne ruku svoju na glavu žrtvi, i primit ēe mu se, i očistiti ēe ga od grijeha.*

Napokon kao udovi Spasiteljevi mi se sjedinjujemo s Njime kao i svi vjernici, i mi na neki način držimo njihove duše u svojim rukama. Mi poistovjetujemo cijelo otajstveno tijelo Isusovo s materijom žrtve, kako bi sačinjavali jednu te istu žrtvu s Njegovim naravnim tijelom.

¹⁵¹⁾ 3. Mojs. 1, 4.

Tada, iskorišćujući neobično povoljne prilike, shvaćajući da u takvom času možemo sve postići, usuđujemo se sve moliti: *diesque nostros in tua pace disponas*, udijeli nam mir, ali ne mir svijeta, nego mir Božji, *in tua pace*; mir Isusov, mir koji On daje, *pacem meam do vobis*, plod Njegovih rana, plaću Njegove krvi, prvi učinak pomirenja s Njegovim Ocem; mir, koji nadilazi svaki pojam, koji srce napunja tihim veseljem i traje i ured najtežih muka, *superabundo gaudio in omni tribulatione nostra*,¹⁵²⁾ obilujem radošću usred sve nevolje naše. To želimo za sadanji život. A šta molimo za budući? Da nas sačuva od najvećega od svih zala, *ab aeterna damnatione nos eripi*, molimo Ga da nam da sretni dio izabranika, *et in electorum tuorum jubeas grege numerari. Per Christum...* To znači: mi zaklinjemo Boga po ljubljenom Njegovom Sinu, koji će doskora biti na oltaru kao žrtva, da nas brani od naših neprijatelja, da nas zaštiti, da pomogne našoj slaboći i da nas vodi putem koji ide k vječnom blaženstvu.

Spomenimo ovdje krasnu misao O. Lebruna, koji kaže: Nitko ne zna broj izabranika, ali može se tvrditi da je veliki znak izabrana čovjeka to, da prodire u duh svetih molitava, da želi mir Božji, da se boji samo vječne smrti, da živo moli od Gospodina milost i pomoć, da može do konca ustrajati«.

152) 2. Kor. 7, 4.

V. Quam oblationem tu Deus...¹⁵³⁾

Napokon se približio strahoviti i uzvišeni čas: *Adhuc unum modicum est, et ego commovebo coelum et terram... et implebo domum istam gloria*¹⁵⁴⁾ — Još malo, i pokrenut ēu nebo i zemlju i ovu ēu kuću slavom napuniti. Zadnji put govori svećenik molitve nad vidljivim darovima. Dočas naći će se Isus u njegovim rukama. Ovdje, kao i za vrijeme cijele žrtve, on je u isto doba zamjenik Spasiteljev i zastupnik njegove Crkve. U ime Crkve počinje on zazivanjem božanske svemoći nad kruh i vino, da se izvrši čudo pretvorbe; odmah iza toga, kao službenik Kristov on ne govori ni u svoje ime ni u ime Crkve, nego izgovara Spasiteljeve riječi i tim se riječima zbiva čudo pretvorbe; sam Isus Krist posvećuje ali pomoću naših usta i na našu molbu. Sveti Toma pita se, čemu svećenik moli za ono, što zna sigurno da će se dogoditi? I odgovara: kako je često Isus molio za ono, za što je znao da se sigurno mora dogoditi, kao kad je svom Ocu govorio: *Clarifica Filium tuum!*¹⁵⁵⁾ Uostalom nastavlja Toma, čini se, da svećenik ne moli toliko za čudo pretvorbe, koliko za sretne učinke njezine obzirom na nas, *ut nobis fiat...* Evo kako se on izražava: *Non videtur ibi sacerdos orare, ut conse-*

153) Ovu žrtvu Ti, Bože, u svemu, molimo, udostoj se učiniti blagočslavljenu, namijeđnjenu, odočbenu, razložnu i prijatnu, da nam postane Tjeđevo i krvo preljubaznoga Sina Tvojega, Gospoda našega Isusa Krista.

154) Hag. 4, 7.

155) Iv. 17, 1.

cratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa. Kad s prorokom Izajiom kažemo: *Parvulus natus est nobis*¹⁵⁶⁾, time mislimo, da se je rodio za naše spasenje; isto tako molimo ovdje, da žrtveni darovi postanu tijelo Kristovo nama na spasenje. Daj o Bože, molimo Te, udostoj se ovu žrtvu učiniti u svemu blagoslovljennom; Tebi posvećenom, od Tebe odobrenom, razložnom i prijatnom, da nama postane tijelo i krv Sina Tvoga, Gospoda našega Isusa Krista. *Quam oblationem tu Deus, in omnibus, quaesumus, benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi.*

A da i ne izlažemo najdublje značenje ove molitve navest ćemo dva njezina značenja, koja zaokupljaju svu pažnju pobožnog svećenika. Prvo se odnosi na prikazivanje kruha i vina, u koliko mora da postanu tijelo i krv Kristova; drugo se odnosi na Crkvu, koja, dok žrtvuje svoga uzvišenog Zaručnika, sama se žrtvuje sa svim svojim članovima.

1. Molimo Te, o Bože, da se udostojiš ovu žrtvu uistinu blagosloviti, kad je bitno pretvaraš u onaj blagoslovjeni plod utrobe neoskvrnjene Djevice, koji je izvor svakoga blagoslova, *in omnibus benedictam*. Daj da ono, što je dosad još kruh i vino, postane tom blagoslovljennom pretvorbom sasvim božansko, da sasvim odgovara svom određenju, da postane Bogu

156) Is. 9, 6.

posvećena žrtva, *in omnibus adscriptam*; ova žrtva, koja je istom započela, daj da pred Tobom vrijedi, da se dovrši i kao potpuna i u svemu savršena žrtva da se uznesu na Tvoj uzvišeni oltar, *in omnibus ratam*: daj da iz ove dosad još zemaljske i nežive žrtve postane duhovna i živa, kad ćeš je pretvoriti u slavno i živo tijelo svoje božanske Riječi za hranu naših duša, *in omnibus rationabilem*; daj napokon da postane žrtvom, koja jedina zasluzuje da Ti bude ugodna i prijatna, koja je Isus Krist, Sin Tvoj, Gospod naš, kojega Ti sam sa zadovoljstvom gledaš, i po komu Ti se jedinom što je prineseno može dopasti, *in omnibus acceptabilem*.

2. Drugi uzimajući sa sv. Tomom i sv. Augustinom te riječi u drugome smislu, t. j. primjenjujući ih na Crkvu, na tijelo vjernika, koje se sa svojom glavom Isusom Kristom žrtvuje i tumače ih ovako: Daj, o Bože, molimo Te, da ova žrtva, koja mora uvjek biti *blagoslovljena, Tebi posvećena, od Tebe primljena, razložita i Tebi ugodna*, — ukoliko je naime ona Isus Krist Tvoj predragi Sin — da takva bude u svemu onome, što u sebi uključuje. Molimo Te, da žrtva nas samih mogne u zajednici sa žrtvom Isusa Krista, Gospoda našega nama zasluziti bogate blagoslove Tvoje, *benedictam*; da nas posvema priveže uz volju Tvoju i posveti, te da po njoj naša imena budu upisana u knjizi života, *adscriptam*; da ona bude tako stalna i neopoziviva, da se mi nikada više od Tebe grijehom ne odijelimo, *ratam*; da naše

srce, naša sjetila i sve, što je u nama, tako duhovnim učini, da Te ubuduće štujemo, kako to tražiš od svojih pravih štovatelja, da Te štujemo u duhu i istini, da naše štovanje bude potpuno razumno, *rationalibem*; da naš život i život svih mističnih članova Isusovih uzmogne napokon trajnom težnjom u sebi uspostaviti Njegovu sliku i kreposti, kako bi Ti se sve više i više dopadao, *acceptabilem*.

Benedictam, per quam benedicamur; adscriptam, per quam in coelo scribamur; ratam, per quam in bono firmamur; rationalibem, per quam rationabiles efficiamur, et a sensu bestiali exuamur; acceptabilem, per quam accepti et Deo grati reddamur. (Tript. expos.).

Ut nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi. Ova jednostavnost s kojom molimo za veliko čudo pretvorbe, jednak je jednostavnosti koja sv. Pismo tako divnim čini kada priповijeda svemoć Božju u činu stvaranja: *Fiat lux, et facta est lux¹⁵⁶* i jednak nepojmljivo čudo utjelovljenja Riječi u krilu Marijinu: *Fiat mihi secundum verbum tuum... et Verbum caro factum est.¹⁵⁷*

VI. Qui pridie quam pateretur.

Sjetila i razum moraju sada naročito zašutiti, ovdje je sve iz područja vjere. Samo vjeri pripada da oblake prolomi, da nas sa svetim strahom prožme,

¹⁵⁷⁾ Luka 1, 38. Iv. 1, 14.

dok nas u isto doba ispunja najnježnijom i najpouzdanijom ljubavlju. O svećeniče, kako se ne bi morao pri takvom iznad svake mjere nadljudskom činu posvema udupstti u Krista, koji se Tobom služi kao sredstvom, da svoje tijelo i svoju krv oživi na oltaru? Ti posuđuješ Njegove riječi, nasljeđuješ ono, što je On kod Zadnje večere učinio, radiš samo u ime Njegovo, po vlasti koju ti je Otac dao, i po snazi Njegova duha. Sve, što je On učinio u oči svoje smrti kod ustanove ove neizrecive žrtve, ti ćeš to sada isto učiniti. On je uzeo kruh u svoje svete i časne ruke; uzimlješ ga i ti u svoje. Ipak tvoje ruke, kolikogod ti nastojao da ih sačuvaš u nevinosti ili da ih opereš u suzama pokajanja; pa i premda su blagoslovljene i posvećene, oh! kako su još daleko, da se isporede sa božanskim rukama Isusa Krista, jedinim doličnim oltarom, da nosi tako svetu žrtvu! *Accepit panem.*

Kao i On dižeš oči k nebu, k Onome, koji sve može i koji će sada očitovati svoju moć i ljubav. Ti prolaziš, tako reći, kroz devet korova anđeoskih, da u krilu Božjem potražiš Riječ, koja u početku bijaše, i po kojoj je sve postalo, da sama mimođe zakone prirode, koje je ona učvrstila, i da stupi na mjesto tih sjetilnih darova: *Et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem.* On zahvaljuje Ocu na svemu, što se je udostojao da za ljudе učini, od stvorenja do ovoga časa, kad im daje svoga Sina kao otkupninu, tijelo ovoga predragoga Sina kao jelo i krv kao pilo. On zahvaljuje ovome Ocu, koji ga je

uvijek uslišavao, na tome, što je prolaznim poniženjima i mukama svoga Sina pribavio neizmjernu čast Njemu a onima koji Mu pripadaju neprocjenjivo blago; zahvaljuje mu za to, što će moći tmine, koje će doskora pobijediti, u Njegovu triumfu naći svoje poniženje i poraz; što će se žalac smrti koji će ga domalo raniti, proti samoj smrti okrenuti, da je uništi. *Ego mors tua, o mors.*¹⁵⁸⁾ Ukratko, on Mu zahvaljuje za sve učinke žrtve križa i oltara: *Gratias agens.* I ti svećeniče, koji si organ zahvale svih, ti, koji imaš tako veliki udio na božanskim dobročinstvima, i ti zajedno s Isusom zahvaljuj. On blagosiva, a i ti blagosivlješ, *benedixit;* i taj blagoslov, koji čini ono što znači, nakon što je izišao iz tako mnogobrojnih usta kroz 19 vjekova, neće biti manje moćan ni u ustima tvojim, neće biti manje djelotvoran nego i u ustima Kristovim. Ali zašto je On taj sveti kruh razlomio, *fredit,* ako ne zato, da nas pouči, da je po volji Oca nebeskoga određen za svu djecu Njegove obitelji, i da svi za stolom Njegovim primaju zalog svoje blažene besmrtnosti, *deditque discipulis suis?* *Dedit,* gle, šta čini s najdragocjenijim, što ima na nebu i na zemlji. Otac Mu je sve bio predao: *Omnia dedit ei Pater in manus;* i dok uzimlje sada sve, što Mu je Otac predao, sve, što posjeduje u dobrima, bogatstvu, milostima i zaslugama, svetosti i savršenosti, kako će i prema čijoj će volji On tim neizmernim blagom raspolagati? Hoće li ga dati natrag

¹⁵⁸⁾ Hor. 13, 14.

Ocu? Ne, On ga daje svojim učenicima, *deditque discipulis suis, dicens: accipite;* uzmite, veli im, ovo je tijelo moje, ovo je krv moja, ovo je moja duša, moje Božanstvo; ovo sam Ja, to je sve, što imam, sve što jesam; ipak uzmite, Ja vam to dajem. Ne budite zadovoljni time, da me u svojoj sredini u svetištu čuvate, gdje sam uvijek pripravan da vas uslišam, kad zamolite pomoći moje milosti, da vas utješim, kad mi se potužite na svoju bijedu; ne ograničite se na to, da me Ocu prikazujete kao krvnu žrtvu, da ublažim Njegovu pravdu i da vam osiguram Njegova dobročinstva; primite me u svoja usta, hranite se mojim bićem, pripojite si svoga Spasitelja, svoga Boga, *manducate.* Ali Gospode! mi nijesmo svi jednako čisti, jednakovo sveti, nemamo svi nevinosti i pobožnosti u jednakoj mjeri. — To je istina! ali ako ste vi svi inače moji učenici, ako ste vi inače po vjeri i ljubavi sa mnom već združeni, to se još jače združite sa mnom u sakramentu moje ljubavi; Ja ēu sam vašu nevinost i pobožnost povećati, djelo vašega posvećenja Ja ēu dovršiti; jedite svi ovaj kruh života, Ja ga dajem, prepuštam ga i izručujem svima, *manducate ex hoc omnes.*

O, kako su svi ljudi skupa bili daleko da predvide, da naslute toliku prekomjernost ljubavi! O kako su silno Kristove misli nadilazile naše duše. Kako je velikodušno Srce Njegovo, kako su zamašne Njegove namjere, kako su dragocjeni i divni Njegovi darovi! O svećeniče, kako si bogat s takvim blagom!

Kako lako možeš pustiti, kod užitaka ovoga stola, da svo svjetsko tašto veselje prođe pokraj tebe! U uzvišenom i svečanom času, kad izgovaraš riječi posvete, šta biva od tebe, slugo oltara? Nijesi li uzdignut u nebo i ushićen, ili nijesu li se nebesa zbog tebe na zemlju spustila? Prigni koljeno, pokloni se Isusu Kristu, Bogu-Čovjeku, koji sjedi s desne Očeve i u isto se vrijeme nalazi u tvojim rukama; budi kao uništen pod težinom Njegova Veličanstva. *Adoro te supplex, latens Deitas.* Kad si Mu se poklonio s anđelima, koji oko Njega u prahu leže, dok ti hostiju u vis dižeš, a da je ni jedan čas nijesi s oka izgubio. Žrtvuj Ga Ocu Njegovom kao otkupninu za rod ljudski i kao žrtvu za naše grijeha. U isto vrijeme žrtvuj Mu sama sebe i cijelu Crkvu, da s Njim budeš jedna te ista žrtva. Prepusti svoje srce svim poticajima što bi ih živa vjera i žarka ljubav trebala u njem da pobudi, kada bi bio stajao na Kalvariji pokraj žalosne Majke ili sv. Ivana, kad bi ti bilo moguće da obuhvatiš noge ili križ umirućeg Spasitelja, da budeš svjedok Njegove grozne smrtnе borbe, kada bi čuo zadnje Njegove riječi i kada bi krv iz Njegovih rana mogla da kaplje na tvoju glavu.

Nikad u cijelom toku svete mise ne mora svećenik biti tako pobožan i pažljiv kao u ovome dijelu, gdje se zbiva najbožanstvenija tajna, gdje se nebesa otvaraju i najniže se združuje s Najvišim. Sa strahom prisustvuju anđeli hvaleći dobrotu i milosrđe Božje odvijeka dovijeka, strepe sile nebeske od

straha videći, kako je Gospodin predan grješnicima u ruke; čude se kerubini i serafini da se Onaj — komе neprekidno kliču: Svet, Svet, Svet — pokorava riječi bijednoga svećenika i silazi na oltar, da se žrtvuje. Teško dakle ludim svećenicima! teško mlakim ili nepripravnim! Jer zbog nemarnosti bit će strašno suđeni, ako ne budu dostoјnim poštovanjem obavljali takva otajstva.¹⁵⁹⁾

Simili modo. — Tako isto po večeri uzevši i ovu preslavnu čašu u svete i časne ruke svoje opet Tebi zahvali, blagoslovi i dade učenicima svojim govoreći: uzmite i pijte iz nje svi: *Jer ovo je čaša krvi moje novoga i vječnoga zavjeta, tajna vjere, koja će se za vas i za mnoge prolini za otpuštenje grijeha.*

Ista moć, koja je kruh pretvorila u tijelo Kristovo, pretvorit će također sada i vino u krv Njegovu. Kao što Spasitelj tako i mi uzimljemo divni kalež u svoje ruke, *accipiens et hunc praeclarum calicem*, čija je slika bio kalež, koji je kraljevskom proroku pribavio slatku opojnost: *Calix meus inebrians quam praeclarus est.* S Isusom mi blagosivljemo ovaj kalež prave zahvale, koji dolazi sliku zamijeniti stvarnošću; i tada čujemo uzvišenog svećenika, kako nam govori, kao što je nekoć govorio prvim svojim namjesnicima: »*Accipite et bibite ex eo omnes;* ovo je kalež moje krvi, ovo je krv novoga i vječnoga zavjeta, koji s vama sklapam«. O, kako nadvisuje ovaj zavjet onaj, koji

¹⁵⁹⁾ Tripl. exp. *...nečim... nečim... nečim...*

je bio slava starozavjetnoga puka! Kako je nov u svom obliku, u svojim učincima, u svome opsegu! Prvi je bio samo privremen, drugi je vječan; onaj je bio potvrđen krvlju životinja, ovaj je zapećaćen krvlju Sina Božjega. Kako je za nas grješnike utješno da se sjetimo toga, da je ta krv prolivena za nas na Kalvariji, za otpuštenje grijeha, i da se na oltaru žrtvuje: *in remissionem peccatorum.*

Taj kalež, koji sadrži tako veliko bogatstvo, ne zove se bez dubokoga razloga *mysterium fidei*; jer pod običnom vanjštinom obuhvata najljepše i najskrovitije blago. Najveće otajstvo ili, bolje reći, otajstvo cijele vjere stoji s jedne strane u tome, što se krv Božja morala prolići za spas ljudi, a s druge strane u tome, što je Bog čovjeka toliko ljubio, da je za njegovo otkupljenje htio svoju krv dati. U tome se nalazi kratak i povezan sadržaj dogmata naše vjere; cio podatak božanskih nakana obzirom na naše otkupljenje: duboku zloču grijeha, koja se samo krvlju takve žrtve mogla oprostiti; neizmjernu mudrost Gospodnju u izboru tako vanrednoga sredstva; Njegovu božansku pravednost, koja je nevjernost čovječju progonila sve do osobe svoga Sina; ali osobito prekomjernu ljubav Spasiteljevu, koji je kalež, što je bio napunjen srdžbom Očevom, pretvorio u kalež blagoslova za nas. Napokon nalazimo u otajstvu Kalvarije i oltara čitavu tajnu našega posvećenja, čitavu znanost spasenja; strah, koji nas čuva od grijeha kao najvišeg zla, ljubav, koja nas združuje s Bogom kao

navjećim dobrom. Ova je žrtva mješavina strahovite kazne i ganutljive dobrote, bezdan pravednosti obzirom na Boga, koji žrtvu traži, i bezdan ljubavi obzirom na utjelovljenu Riječ, koja je preuzimljena.

Haec quotiescumque feceritis. — Kolikogod puta budete to činili, činite na moj spomen. Evo najdivnije moći što je ikad bila dana Ijudima *Haec*, šta je to Krist sad učinio? Šta su postale vidljive tvari, što ih je pred sobom imao? Šta sada drži u svojim svetim i časnim rukama? Čudo, što ga je učinio, činit će svećenici na isti način, istim riječima, ne jedamput, nego kolikogod puta hoće, do svršetka svijeta.

In mei memoriam facietis. Mi smo već prije spomenuli kako je ganutljiva ta preporuka. I zar nam, barem u ovom dijelu žrtve, koji nas tako živo i potresno sjeća događaja na Kalvariji, ne bi moralo biti lako sjetiti se te dobrote, koju je Isus smatrao sigurnim sredstvom da osvoji naša srca?

Ovo podjeljivanje najčudesnije vlasti, ova dvostruka zapovijed Sina Božjeg svojim službenicima, i da čine što je On učinio, i da to čine za Njegov spomen, bit će svetim svećenicima, u boravku slave, razlog i prilika vječnog zanosa; oni vole o njima razmišljati za života; da im stoga u tom pomognemo navodimo ovdje nekoliko lijepih misli.

»Ove riječi: *Činite to na moj spomen* sadržavaju za nas dužnost veoma važnu, jer ona je jedina spomenuta u ovom svečanom času. Ona stoji u tome da

se sjetimo Isusa Krista i onoga što je On za nas učinio, a to uključuje otajstva Njegova života, osobito otajstvo Njegovih trpnja i Njegove smrti. Ali, Gospodine, zar je to sve što Ti tražiš od onih koje si oslobođio od tolikih zloča i koje si oteo paklu, vječnoj smrti, trajnom prokletstvu, pravdi čija bi ih strašna težina zauvijek smrvila? Kakvo pravo Ti nemaš na naš život? Kakvu žrtvu ne možeš tražiti od onih za koje nisi odbio da umreš na križu? Kako da nam ne zapovijedaš takvu žrtvu? Zar ne bi bilo pravo da mi izdahnemo kao i Ti od boli i poniženja? Zar to ne bi za nas bila dapače odveć velika čast da Te slijedimo? I može li biti šta tako teško i tvrdo u Tvojim zapovijedima,iza primjera koji si nam dao svojom poslušnošću do smrti?

Ali čime se svršava spomen kojim se zadovoljavaš? Čime ga ispituješ? Čime tražiš da zasvjedočimo da se zaista sjećamo Tvoga djela? Izgleda, Gospodine, da nam nalažeš samo zahvalnost i ljubav. Ali zar je bilo potrebno da nam ih nalažeš? Zar to nije za nas slava kao i dužnost da možemo žrtvu, što si je prinio da nas izmiriš sa svojim Ocem, obrnuti u žrtvu zahvalnicu? Koja bi nezahvalnost bila više zločinčaka od naše, kad za vrijeme dok Te žrtvujemo i dok napunjamo čašu Tvojom krvlju, ne bi mislili na proljevanje Tvoje krvi na križu? Ne bi li tada sama žrtva koju prinosimo bila nam prigovor? I živa predodžba Tvoje smrti, koja dijeli Tvoje tijelo od Tvoje krvi, i koja tako osjetljivo označuje snažno odjele-

nje Tvoje duše od Tvojog tijela, dopušta li nam ona da zaboravimo tajnu koju nam sam naš čin stavlja pred oči i koju produljuje? Gdje da bude naš duh, naše pamćenje, ako u samome času kad postaješ prisutan po našim riječima, i kad Tvoj božanski Duh, kao nebeski plamen obraća darove u Tvoje tijelo i Tvoju krv, i kad dižemo jedno i drugo prema prijestolju Boga Oca ako tada ne mislimo na to? Zar ćemo se dotle zaboraviti da ne znađnemo dapače šta radimo? O moj Bože, ako bismo bili sposobni dotle doći, zar ne bi zasluzili da naša ruka, koja obavlja tako velike tajne, zaboravi sama sebe, i da se naš jezik, koji izgovara bez nakana i bez razumijevanja riječi pune duha i života, sasuši i prione uz nepce naše? *Oblivioni detur dextera mea; adhaerat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui* (Ps. 136. 6).

S kakvom lakoćom, Gospode, usred velike šutnje i duboke sabranosti, kad smo uostalom inače vođeni i potpomagani molitvama i redom uzvišene liturgije, možemo se sjećati Tvoje smrti i neshvatljive ljubavi koja Te je navela da trpiš za grješnike koji Te ne poznaju i koji su obeščaćivali Tvoju žrtvu svojim hulama? *Usred njihove bučne galame, pune proklinjanja i pogrda, Ti si se sjetio nas. Tvoje okrutne boli, koje su bile povećane porugama i prezironom, ni časa nisu odvratile Tvoje pažnje od naših potreba.* Ti si me vidio sa svog križa, u stoljećima još dalekim i Ti si izasuo na me posebno svoje suze i svoju krv prije nego sam primio biće. Kako da ja sad zabora-

vim takvo milosrđe? I kako bih mogao, primajući žrtvu koja me je izmirila s Tvojim Ocem, ili prikazujući Mu je, ne prepoznati je, ili zatvorenih očiju učestvovati na njoj, ili je primiti u nezahvalno i ludo srce?^{159a)}

Uostalom, ne zaboravimo, da se ova uspomena, na koju, čini se, Spasitelj svodi svu našu zahvalnost, ne smije ograničiti na same misli niti na nekoliko prolaznih osjećaja nježne ljubavi. Ako ona u istinu prebiva u našim srcima, tada će proizvesti učinke, koji su po nauci sv. Pavla od Njega neodijeljivi. Kad je naime Apostol naveo riječi: Ovo činite meni na spomen, dodaje: Jer kad god budete jeli kruh ovaj i pili kalež ovaj, smrt Gospodnju navješćujete, dok ne dođe.¹⁶⁰⁾ Po mišljenju vrijednih tumačitelja htio nam je sv. Pavao time kazati, da mi, prisustvujući božanskoj žrtvi i osobito prinoseći je, preuzimljemo dužnost da cijelim svojim životom zasvjedočavamo, da pripadamo Kristu, koji je za nas umro i pokopan i koji poslije svog Uskrsnuća više ne umire, nego dok živi, živi još samo za Boga i prema Njegovoj volji.¹⁶¹⁾

^{159a)} Explication du mystère de la passion de N. S. Jésus-Christ, t. 4. p. 668.

¹⁶⁰⁾ 1. Kor. 11, 26.

¹⁶¹⁾ Rim. 6, 10.

POGLAVLJE PETO.

DRUGI DIO KANONA: OD KONSEKRACIJE DO OCENAŠA.

Žrtvovanje je dovršeno. Kome će sada pripasti njezini neizmjerni plodovi? Oni se dijele između Boga, kome se žrtva prinosi, i ljudi, za koje se i po kojima se prinosi.

I. Unde et memores.

Najprije je Bog, koji — da se poslužim izrazom sv. Pavla — *s altara dobiva svoj dio*. Istom tada mi imamo pravo da tražimo svoj dio milosti, koje nam je božanska žrtva zaslужila, kada je žrtva Gospodu prikazana, i kada je On, tako reći, nekom vrstom pričesti svoj dio uzeo primajući čast, koja Mu dolazi iz njezina prikazivanja. Eto stoga mi, sluge Njegove, *unde et memores nos servi tui*, a s nama i sva kršćanska zajednica, pravi puk Božji, sveti narod, kraljevsko svećenstvo¹⁶²⁾, *sed et plebs tua sancta*, prinosimo ono, što nam je baš Isus jednoč tako nježnim načinom

¹⁶²⁾ 1. Petr. 2, 9.

preporučio: *in mei memoriam facietis.* I dušom punom sjećanja na Nj, — *unde et memores,* — prinosimo božanskome Veličanstvu, *offerimus praeclarae majestati tuae,* čistu žrtvu, svetu i neoskvrnjenu žrtvu, koju nam je sam htio pokloniti; *hostiam puram,* jer se ona djelovanjem Duha svetog začeta u čistom krilu Marijinu; *hostiam sanctam,* jer je s Božanstvom bitno jedna; *hostiam immaculatam,* jer nikada nije mogla na se navući ma kakvu ljudu, i jer se svojim preobraženjem oslobođila one vanjske sličnosti s grijehom, koju je ona u smrtnome stanju na sebi nosila; *kruh sveti,* početak onakva života za nas, kakav želimo, život koji ne stari i ne gasne: *panem sanctum vitae aeternae;* divno piće, koje daje vječni spas; *calicem salutis perpetuae.* Eto stoga se sjećamo još jednom izrično triju otajstava iz Kristova života, kojima je Bog bio najvećma počašćen, kao bitnim dijelovima žrtve Njegova Sina, kako smo to već kazali, naime: *Njegove muke,* koja je za Nj bila tako bolna, a za nas tako sretna, *tam beatae passionis,* jer nas je oslobođila od svih pravih zala i jer nam je zaslužila prava dobra; *Njegova uskrsnuća,* u kome otsijevaju sva božanska svojstva, ali osobito moć, pravednost, mudrost i dobrota u čitavome sjaju; *Njegova slavnog uzašašća na nebo,* koje je tako dostoјno okrunilo otkupljenje roda ljudskoga.

Ovo zadnje otajstvo bilo je nužno dopunjene uskrsnuća i dovršenje žrtve cijelog života, koju je Krist prikazao svome nebeskom Ocu. S uskrsnućem

on započinje život besmrtan, život bez боли, život slavan; ali On još ne ulazi u mjesto boravka koji tome slavnom životu odgovara. Istom svojim uzašašćem dolazi u nebo, sjeda s desne Ocu, ulazi u svoje kraljevstvo i prima ujedno posljednju nagradu, koja pripada najdivnijoj i najvelikodušnijoj požrtvovnosti. Tu također dovršuje svoju žrtvu, prikazujući se neprestano za nas.

Ali čemu sada toliki znakovi križa? Pet puta svećenik u ovoj kratkoj molitvi čini znak križa. Time Crkva želi, da bismo za vrijeme sv. mise mislili samo na Kalvariju, ili barem da poslije posvete Krist bude prisutan u našem duhu i postane središtem svih naših misli i želja.

Uostalom, ne smije se zaboraviti da križanje poslije konsekracije ima sasvim drugo značenje, nego križanje prije ili za vrijeme nje. Ona prva križanja čine se zato, da privuku blagoslov Božji na žrtvene darove ili da označe, da se te milosti očekuju zbog zasluga propetoga Spasitelja; dok ova druga od konsekracije naime do pričesti imadu zadaću, da našoj duši čvrsto utisnu misao, da je ova žrtva što je pred našim očima jedna te ista sa žrtvom na križu, te da nas živo prožme mišlu o istovjetnosti žrtve na križu i oltaru.^{162a)}

162a) *Sacerdos post consecrationem non utitur crucesignatione ad benedicendum sed solum ad commemorandum virtutem crucis.* S. Thomas. III. p. q. 83. art. 5. Ili, ako se hoće da ostane pri riječi *blagosloviti,* benedicere može se u smislu u kome je tumači Bossuet: »Riječ blagosloviti znači općenito

*II. Supra quae propitio ac sereno vultu respicere
digneris.*

Može li Bog a da žrtvu, tako uzvišenu i tako svetu, kao što je sam, nesamo milostivo ne gleda nego i s ljubavlju ne promatra i neizmjernim dopadanjem ne primi? Zaista ne! Ali, kako smo već spomenuli, On može opaziti i zaista opaža u onima, koji prikazuju žrtvu, — svećenicima i vjernicima, — nesavršenosti i pogreške koje su u žalosnom protuslovlju sa svetošću u sebi tako savršenog vjerskog čina i koje ga priječe da blago svoje milosti na nas izlije u onoj mjeri, kako bi to želio.

Naši su Ti darovi ugodni, moj Bože, i šta Ti se boljeg može prikazati da dirne Tvoje srce? Ali griješni ljudi Ti ih prikazuju; zato Te jako molimo da nas ne rastaviš od našeg dara. Tvoje ga oči promatraju s ljubavlju; zbog njega gledaj na nas s blagošću.

Dodajmo još k tome, da Crkva, nakon što je predašnjom molitvom Bogu žrtvovala naravno tijelo Kristi dobru riječ, benedicere. U ovom smislu može se Boga blagosloviti, kad ga se hvali, i nema nikakve sumnje ovako se može blagosloviti i Isusa Krista (u sv. misi); ali o ovome se blagoslovu ne radi kad se blagosjava vjernike, kad se moli nad njima, i kad se blagosivaju sakramenti, kad se posvećuje u misi. Blagoslov popraćuje obično znak križa da se time zasjedoci da svaki duhovni blagoslov silazi na nas po križu Isusa Krista.«

Pet znakova križa što ih svećenik pravi u ovaj čas nad hostijom i kaležom predočuju pet rana Isusovih. S. Thoms. L. c. Bened. XIV. l. 2. c. 16. a 6.

stovo, sada Mu žrtvuje Njegovo mistično tijelo, čiji članovi, jer su još grijehu podložni, često imadu nesreću da Mu se ne dopadaju. Mi tražimo u Njegovoj dobroti lijek proti ova ta zla; mi Ga molimo, da nas milostivo pogleda i kao žrtvovatelje i kao dionike žrtve.

Stoga, ujedinjući tako reći u sebi pobožnost minulih vjekova, mi potsjećamo Gospoda na one stare žrtve, koje su mu pribavljale najveću čast i zadovoljštinu, bilo zbog odnošaja, u komu su stajale prema žrtvi Njegovog Sina, bilo zbog velikih kreposti i plemenitih osjećaja onih, koji su mu ih prikazivali. Kako je velika bila nevinost Abelova, čiju je smrt prouzrokovala bratova zavist, kao što je i Spasitelj bio žrtvom zavisti književnika i farizeja! Kako je velika bila vjera, kako je herojska poslušnost Abrahama, koji je po svojoj žrtvi postao otac svih vjernika, kao što je Krist po svojoj postao glava svih pravovjernika! Kako je velika bila samozataj, svetost i sličnost sa Spasiteljem ljudi u Melhisedeku, tome kralju pravednosti i mira, koji — kako veli sv. Leon — nije prinosio nikakve židovske žrtve nego simbolične darove, koje je naš Spasitelj posvetio, kad ih je pretvorio u svoje tijelo i krv! To je Njegovoj žrtvi dalo ime *sanctum sacrificium, immaculatum hostiam*. Ako Ti se sjena i slika, o moj Bože, mogla svijjeti, koliko Ti se većma mora dopasti božanska zbiljnost, koju Ti prikazujemo. Daj da Ti budemo dragi svo-

jim ličnim osobinama, kao što smo Ti sigurno uvijek mili po Isusu Kristu, Sinu Tvojemu, Gospodu našem!

III. Supplices te rogamus.

Po treći put prikazujemo Gospodu žrtvu, koju nam je u svojoj dobroti dao. Ali dok smo u dvjema pređašnjim molitvama ovu žrtvu namijenjivali njezinoj prvoj svrsi, slavi Božjoj, kojoj se i prikazuje, u ovoj se obaziremo na dobro onih, za koje žrtvujemo ili koji s nama žrtvuju.

Za prvih osam stoljeća nije se pokušavalo otkriti tajanstveni smisao ove divne molitve, i oni, koji su prvi to pokušali, nijesu držali da su baš uspjeli. *Flor*, đakon lionske crkve, piše u 9. vijeku: »Tko može razumjeti tako duboke, tako divne, tako čudesne riječi i dostoјno o njima govoriti? Da protumačimo njihovo značenje prikladnije je počitanje i sveti strah nego istraživanje. I papa Inocent III. gotovo jednako govorи: *Tantae sunt profunditatis verba haec, ut intellectus humanus vix ea sufficiat penetrare.*

Lebrunovo tumačenje izgleda nam najpravilnije. Navest ćemo ovdje iz njega samo najbitnije.

Prateći u duhu pred Bogom kako to dolikuje poniznim moliteljima, i uvjereni, da se ti tako sveti darovi, što su pred nama, *haec*, i koji nijesu ništa drugo nego tijelo i krv Kristova, samo po Kristu mogu dostoјno prikazati: mi izrazujemo želju, da bi ih Krist prikazao, da se tako Gospodu dopadne na našoj žrtvi sve, i darovi i ruke, koje je prikazuju:

O svemoguće Bože, zapovijedi, ponizno Te molimo, *supplices te rogamus, jube*. Ali komu mora zapovijediti? Strahopočitanje nam ne da reći: zapovijedi Isusu Kristu, Sinu svome; zato kažemo samo: zapovijedi da Ti ove božanske darove prinesu ruke Tvojega svetog Andjela, Andjela velikoga savjeta, andjela zavjeta, Tvojega poslanika, onoga, koji je među nas došao da Tvoju čast uspostavi i nas da otkupi; da te darove uznesu na uzvišeni Tvoj oltar, t. j. na nebo, koje mi smatramo prijestoljem božanskoga Tvoga veličanstva.

Bez sumnje, mora se kod ovog tumačenja riječ *perferri* uzeti u metaforičnom smislu. Budući da Krist više ne ostavlja nebo, zato i ne može ponovno ni da bude uznesen u nj. To je potsjećanje na starozavjetne žrtve, u kojima se životinja morala spaliti, da se dizanjem dima s oltara u neku ruku uznesu sa zemlje na nebo; i to nas mora sjetiti da je Kristovo uzašašće na nebo stvarnost i da je po njemu Bogu predstavio svoje preobraženo čovječanstvo. — A šta ne bi mogao Isus dobiti, kad je kao žrtva prikazan Ocu od Krista kao velikog svećenika, On o kome sv. Pavao kaže, da se *pred licem Božjim pojario zbog nas?* Ne tražimo previše, kad želimo da svi, koji s nama blaguju tijelo ove uzvišene žrtve i piju krv, zbog Njega budu napunjeni svakim blagoslovom nebeskim i osobito milošću, koja svece stvara i koja je najdragocjeniji blagoslov: *Ut quotquot ex hac altaris parti-*

*cipatione sacrosanctum Filii tui corpus et sanguinem
sumpserimus, omni benedictione coelesti et gratia re-
pleamur.*

Ne treba se čuditi što Crkva u svojim molitvama osobito ističe one, koji s njezinim službenicima prisustvuju euharistijskoj gozbi. Oni učestvuju više od ostalih na oltaru zemaljskome; oni stoga moraju imati veći dio od ostalih na nevidljivom oltaru nebeskom.

Premda riječ *sveti andeo* u pravom svom smislu označuje Krista, a riječ *haec* darove oltara t. j. tijelo i krv Spasiteljevu, ipak sv. papa Inocent III. iz brige, da u izlaganju veličine otajstva ne zabludimo, dodaje: ovo: »Da ne diramo u skrovite tajne nebeskih izraza, mogu se te riječi jednostavnije i sigurnije na ovaj način objasniti: *Jube haec, zapovijedi da ove stvari*, tj. sve želje vjernika, njihove molbe i prošnje po rukama Tvoga sv. andela, po službi blaženih duhova budu uznesene na uzvišeni oltar, pred lice Tvoga božanskoga veličanstva onako, kao što je i andeo Rafael Tobiji govorio, da je njegove molitve i suze k Bogu uzñosio«.¹⁶³⁾

Združe li se oba ova tumačenja, tada ova molitva dobiva slijedeći smisao: Daj, o moj Bože, da Ti ovu tako čistu i svetu žrtvu, ovo tijelo i krv Tvoga Sina, koje Ti mi nedostojni prikazujemo, sam Tvoj Sin prinese, te da Ti se na našoj žrtvi sve dopadne i

163) Tob. 12, 12.

da ništa ne prepriječi obilne plodove, što ih od nje očekujemo. Daj također, da sveti andeli prinesu k Tvome veličanstvu naše želje, naše molitve, nas same, koji imamo čast da Ti se žrtvujemo kao članovi misticnoga tijela Kristova, i da postajući po svetoj pričesti dionici naravnoga tijela Njegova, primimo oblike tvojih nebeskih blagoslova.

IV. Memento etiam, Domine.

Crkva na sve misli. Njezina materinska briga obuhvata svu njezinu djecu, gdje — i u kojem se god položaju ona mogla nalaziti. Ta kako bi mogla u času kad joj je moguće otrti tolike suze zaboraviti na one koji plače u vatri čistilišta, jer su za neko vrijeme prognani od lica Božjeg? Ona hoće, da na njih privučemo rosu božanskoga milosrđa i da tako u našoj velikoj porodici ljubav sjedini sva srca i da sve svima učini zajedničkim. Crkva na zemlji žrtvuje se s Isusom Kristom, jedinom žrtvom svih grijeha, u zajednici sa svojim već u nebu proslavljenim članovima, kako bi svetom silom sklonila Boga, da se smiluje njezinim članovima u čistilištu, koje moramo tim više žaliti, što sami ne mogu svojih muka ni ublažiti ni skratiti. Mi pomažemo tim dušama, koje su dakako svete, jer su ostavile ovaj svijet označene pečatom vjere, i jer su po njoj također živjele, i jer u snu mira počivaju, ali koje se još moraju očistiti, prije nego se pripuste u ono kraljevstvo svetosti, u koje sve što je nečisto može ući samo kroz vatru.

Sam nam Bog nalaže ovu sućut prema onima, koje On očinski kažnjava i nježno ljubi. Oni su Njegova djeca a naša braća, kako da ne bi uslišio molitve, koje su mu tako ugodne, tim više kad su pomiješane s glasom krvi Njegova Sina? A šta mi tražimo za te nevoljne duše? Tri stvari, koje odgovaraju njihovim trovrsnim mukama: *Locum refrigerii, lucis et pacis.*

Predočimo si jednog bolesnika, koga muči žestoka žeđa i koga uništava žarka vatra. Ražarenih očiju i otvorenih usta on se požudno primiče časi divnog pića, no ona se odmiče natrag baš kad je htio da njome žeđu ugasi; ovo je slaba slika onoga, što trpi duša bez Boga, koga ljubi i kome ga vuče neizreciva želja. U nebu, kaže neki učeni kardinal, u scrima se izabranika neprestano izmjenjuje ljubav i veselje; ljubav rada veselje, veselje raspaljuje ljubav. U čistilištu naprotiv ljubav rađa i neprestano povećava muke. Što je veća želja duše, to ona većma trpi. Želja je ovdje združena s bolju, jer ga prati otsutnost željenog bića; otsutnost bez mira, jer bol, što ga ona prouzrokuje, pobuđuje uvijek novu želju. A ovo je samo kazna gubitka (*poena damni*), od koje se trpi u čistilištu. Dodajmo k tome još kaznu sjetila (*poena sensus*); pomislimo na to, da je vatra, koja tamo duše muči, po svoj prilici jednak vatri pakla; da su ove duše lišene gledanja Boga, na koje imadu pravo, ali im se uživanje Boga samo odgađa zbog njihovih pogrešaka ili zbog toga što su bile ne-

marne da ih na zemlji okaju, te su bačene u žalost i tamu; da ništa na ovome svijetu nije ravno muci i nemiru u koje ih je dovelo njihovo nesnosno stanje, pomislimo na sve to pa ćemo razumjeti, kako im je silno potrebna *okrepa, svijetlo i mir.* Ako nekih od tih duša moramo da se osobito sjećamo, ipak nijedne ne smijemo isključiti iz svojih molitava; one sve pripadaju našoj porodici i dosta je da su umrle u miru Kristovu pa da imaju pravo na dio plodova naše žrtve.

V. Nobis quoque peccatoribus.

I nama grješnicima, slugama Tvojim, koji se uzdaju u mnoštvo pomilovanja Tvojih, dostoј se podati neki dio i zajednicu s Tvojim svetim apostolima i mučenicima: s Ivanom, Stjepanom, Matijom, Barnabom, Ignacijem, Aleksandrom, Marcellinom, Petrom, Felicitom, Perpetuom, Agatom, Lucijom, Agnetom, Cecilijom, Anastazijom i svim svetim Tvojim. Molimo Te, dovedi nas u njihovu družbu ne procjenjujući naših zasluga nego darivajući nam oproštenje po Kristu, Gospodu našem, po kojemu sva, Gospode, vazda dobra stvaraš, posvećujuše, oživljaćeš, blagočivilješ i podaješ nama. Po Njemu i s Njime i u Njemu jest Tebi Bogu Ocušvemogućemu u jedinstvu Duhuš Svetoga svaka čast i slava. Po sve vijeke vjekova. Amen.

Napokon, kada nebo, zemlja i čistilište imaju toliko dragocjenih koristi od naše božanske žrtve; kada

Bog, kojemu je i prinosimo prima po njoj toliko slave, kada svi živi i mrtvi vjernici, za koje ju prinosimo, primaju toliku pomoć i utjehu, kakve li plodove nećemo pobrati mi, koji imamo čast da je prikazujemo? Ako znađemo da se njome okoristimo, sigurno će nam ova žrtva biti dovoljna za ostvarenje svih naših opravdanih želja. Izgleda, uistinu, kao da nam na olтарu Bog veli kao nekoć svome narodu: Proširite svoje želje, učinite ih velikim kakogod hoćete, ja ћu ih ispuniti, *dilata os tuum et implebo illud, otvorи usta svoja, i napunit ћu ih.*¹⁶⁴⁾

Upravo smo, kao i uvijek, molili Boga po zasluga Isusa Krista, Gospoda našega — *per Christum Dominum nostrum* — da dušama što trpe u čistilištu dokonča sve njihove muke i da ih uvede u veselje slavne Crkve. Ali možemo li mi taj boravak u vječnoj svjetlosti, to lijepo nebo, to zanosno društvo izabranika što ga molimo za svoju braću, ne zaželiti i ne moliti također za se? *Nobis quoque.* Mi smo istina toga nedostojni, jer smo grješnici, *peccatoribus;* stoga i molimo to veliko dobro samo udarajući se u prsa i ponizno priznavajući svoju krivnju sa carinikom iz Evandelja. Mi stavljamo sve svoje pouzdanje, o Božu, u veličinu i množinu Tvojih smilovanja, *de multitudine miserationum tuarum sperantibus.*

Izgovarajući početne riječi ove molitve nešto pojačamo glas, da nas prisutni čuju, te se nam pridruže,

¹⁶⁴⁾ Ps. 80, 11.

da se s nama ponize kako bi s nama od dobrote Gospodnje postigli neki dio, *partem aliquam donare digneris,* na sretnoj sudbini, svojih vjernih sluga, koji su se dobro borili, i čiju je pobjedu već okrunio.

Prije posvete stupili smo u vezu sa svetima, *communicantes*, da s njima prinesemo u ime Crkve opću žrtvu; ovdje se s njima združujemo, da od sveg srca molimo plodove, koje imamo pravo očekivati za se zbog njezine velike moći, da naime konačno budemo dionici njihova blaženstva. Spomenemo nekoliko mučenika, koji pripadaju raznim staležima od kojih se Crkva sastoji, sv. Ivana Krstitelja iz staleža profora; sv. Stjepana đakona, sv. Matiju apostola, sv. Barnabu učenika, sv. Ignacija biskupa, sv. Aleksandra papu, sv. Marcelina svećenika, sv. Petra eksorcista iz duhovničkoga staleža; sv. Perpetuu i Felicitu, iz reda onih, koji su živjeli u braku; sv. Agatu, Luceiju, Janju, Ceciliju i Anastaziju, iz reda djevica; da nas to sjeti, kako je put u nebo svima otvoren, te da mi isto tako možemo sretno njime ići kao i oni, koji su nosili teret istih slaboća, pod kojima mi uzdišemo. Izričito spominjemo samo mučenike, jer su oni prolivši svoju krv za istinu, predočili žrtvu Kristovu savršenije od ostalih svetaca. Ali svi su se sveti žrtvali, svaki na svoj način; svi su s Kristom bili samo jedna jedina žrtva, *et omnibus sanctis tuis.* Mi ne mislimo da Te molimo, o Božu, jednak dio s Tvojim svetim apostolima i mučenicima, tim velikodušnim junacima naše vjere, jer smo daleko od tog da bi slijedili

njihove primjere; ne tražimo isti stepen slave u mjestu gdje boravi Tvoja slava; bilo bi to odveć nad našim zaslugama. Naša je želja da budemo dionici te iste sreće u onoj mjeri koju odredi Tvoja pravednost. Ali mi te molimo, da nam dadneš *dio i društvo* s onima, koji su prolivši svoju krv, tako se savršeno združili s Tvojom žrtvom, kako bi mi htjeli da se s njome združimo uništivši grijeh u sebi i žrtvovavši se čitavi za Te. Jer tko hoće da sjedi u Tvojem kraljevstvu, pa i na najzadnjem mjestu, mora piti kalež koga si Ti prvi pio, i prikazati Ti, ako ne žrtvu svoga života, barem požrtvovan život. Daj nam, o moj Bože, da dođemo u blaženstvo svetih ne zbog naših zasluga, jer kao grješnici nemamo pred Tobom nikakvih zasluga, nego postupajući milostivo s nama. Nije to nikakav dug, koji mi tražimo od Tvoje pravednosti, nego je to samo milost koju molimo od Tvog milosrđa. *Non aestimator meriti, sed veniae, quaesumus, largitor admittit.*

Crkva ne propušta nijedne zgode, a da u našu dušu duboko ne utisne ovo čuvstvo duboke poniznosti, koje sačinjava jakost kršćanina, i kojim je prorok Danijel bio prožet, kad je u ime svih pravednika svoga vremena Bogu govorio: *I ne zbog pravde svoje, nego zbog velikog milosrđa Tvoga padamo pred tobom moleći se.*¹⁶⁵⁾

Lako je opaziti, da ćemo u svetoj misi, ako smo sabrana duha i poslušna srca, svaki čas vršiti najljep-

¹⁶⁵⁾ Dan. 9, 18.

še kreposti: sad strahopočitanje iz dubokog nutarnjeg poštivanja, klanjajući se tako često, priginjaći koljeno pred Vrhovnim Veličanstvom, zajedno s anđelom kojemu je naloženo da mu prinosi naše darove, naše poklone i naše molbe; sad ljubav prema bližnjemu, moleći, prikazujući za nj kao za se sama; sad poniznost, udarajući se u prsa, kako dolikuje grješnicima; sad nadu, bacajući se u krilo Gospodnje kao djeca u naručaj svoga oca, jer se uzdamo sve dobiti od Njegova milosrđa, jer očekujemo sve od Njegove dobrote, dapače i blaženstvo svetih, naše braće, koja su Mu mnogo bolje služila nego mi.

Kako je uvišena ova žrtva! Kako je ovdje sve samo Bog! Kako Ga se ovdje priznaje kao početnika svakoga dobra! Kako tu čovjek iščezava u svojim vlastitim očima i svečano priznaje svoje ništavilo! Kako priznaje da u naravnom redu kao i u redu milosti i u stanju slave ništa ne može osim po Isusu Kristu, po kojemu nam Bog daje sve dobro, što ga od Njegove darežljivosti primamo: *Per quem haec omnia Domine, bona creas!* Češće križanje uči nas, da Otkupitelj svojom smrću i primjenom zasluga svoje smrti te darove posvećuje, a po njima da posvećuje i nas same, *sanctificas;* da ih svojom smrti oživljuje, u svoje ih tijelo i krv pretvara i iz toga da stvara plodonosnu klicu besmrtnog i blaženog života za nas, *vivificas;* da svojom smrću i zaslugama njenim iz ovoga živoga kruha pripravlja žrtvu, koja je za Njegova Oca žrtva zahvale, za cijelu Crkvu neiscrpivo vrelo

milosti i blagoslova, *benedicis*; i kad je to Bogu prikazao kao žrtvu, da On to isto nama daje kao sakramenat za hranu i jakost našoj duši, *et praestas nobis*. Kod izgovaranja riječi *creas* ne činimo znak križa, jer je Isus sve stvorio ukoliko je Riječ i mudrost Očevo, a ne ukoliko je postao čovjekom i za nas na križu umro kao Otkupitelj. Dobročinstvo stvaranja dolazi prije otkupljenja; ali Crkva želi da nam duboko usadi misao, da je po križu ili po Isusu propetome, *per ipsum*, s Njime, *cum ipso*, u Njemu, *in ipso*, Bogu Svemogućem Ocu, u jedinstvu s Duhom svetim, iskazana svaka čast za svu vječnost.

Mi nalazimo ovdje tri stupnja našega jedinstva s Isusom, našim posrednikom, našim bratom, s glavom tijela, čiji smo udovi mi.

Per ipsum: po Njemu, Njegovim posredovanjem imamo pristup k Ocu, On nas predstavlja Ocu i Ovaj nas uslišava, opraća nam i ljubi nas radi Njega.

Cum ipso; On je, ako smijem tako reći, svoje interese s našim sjedinio; mi smo s Njime djeca Božja posinjenjem, koje nam je On zasluzio, i dosljedno smo i Njegovi subaštinici. Dok nas Bog gleda u društvu svoga Sina, Njegovim sjajem pokriveni, u Njegove zasluge obučene, s Njegovim duševnim raspoloženjem sjedinjujući svoje misli s Njegovim, svoju ljubav s Njegovom možemo biti sigurni da Mu se dopadamo.

In ipso; to je posljednji i najsavršeniji stupanj toga jedinstva. Između njega i nas postoji samo je-

dan i isti život; božanski život koji od glave teče u udove. On je u nama, mi smo u njemu, *in ipso*; naše ništavilo, naši grijesi, naša bijeda su kao nestali i isčezli u Njegovoj vrhovnoj svetosti, u Njegovim beskrajnim savršenstvima.

Per ipsum, mi stupamo za Njim kao štićenici, koje je On odlučio braniti; *cum ipso*, mi smo uza Njega kao braća, među kojom je On prvorodenac; *in ipso*, mi smo u Njemu, mi sačinjavamo jedno isto tijelo, jednog istoga Krista s Njime.

Kod riječi: *omnis honor et gloria*, dižemo malo kalež i hostiju u vis, kao da bismo htjeli ovu žrtvu, koju dugujemo darežljivosti Božjoj, Njemu opet u ruke predati i javno priznati, da mi jedino po Kristu, s Kristom i u Kristu, možemo ispuniti dužnosti, što nam ih vjera nalaže prema božanskome veličanstvu, dužnosti: klanjanja, slave i hvale, *omnis honor et gloria*. Oh! kad bi ove riječi i istodobno dizanje svetih darova uvijek bili popraćeni zanosom naše duše, čuvstvom božanske ljubavi, što bi iz našega srca strujala kao topilina iz zažarene peći, kakav bi se ugodni miris tada dizao k Bogu, nesamo iz žrtve, koja Mu je uvijek ugodna, nego također i od onoga, koji žrtvuje! A kako da se ipak događa, u samom času, kad ovu ljubeznu žrtvu uništava vatra ljubavi, da svećenik, koji je gleda, dira, pripravlja se za najuže sjedinjenje s njome, zna biti, rastresen, mlak i ravnodušan? *O amor et desiderium cordis! O hostia Deo Patri odorifera, cur non sum conversus totus in tuum amorem?*

Cur ego non sum illaqueatus et captus? Undique me circumdat amor tuus, et nescio quid sit amor.¹⁶⁶⁾ O ljubavi i željo srca! O žrtvo Bogu Ocu mirisna, zašto cio nisam pretvoren u ljubav Tvoju? Zašto nisam zapleten i uhvaćen? Sa svih me strana okružuje Tvoja ljubav, a ja ne znam šta je ljubav.¹⁶⁷⁾

Time završuje kanon ili nepromjenljivi red žrtve Kristove.¹⁶⁸⁾ Mi glasno izgovaramo posljednje njegove riječi: *Per omnia saecula saeculorum.* One se oslanjaju na pređašnje riječi *Omnis honor et gloria,* a prisutni odgovaraju *Amen*, dajući tako svoj pristanak na sve, što smo u tihim molitvama u ime njihovo govorili i tražili. Tako dolazimo do trećega i zadnjega dijela žrtve, koji se sastoji od pričesti.

166) Bonav. Stimul. amor. p. 2. c. 2.

167) Mi se potpuno slažemo sa razmatranjima, koja jedan uvaženi pisac o tome stavlja: »Po onome, što smo rekli o dubokome smislu ove zadnje molitve iz kanona, lako se da vidjeti, šta treba misliti o nekim svećenicima koji, držeći Kristovo tijelo u svojim rukama i izgovarajući tako dostoanstvene riječi, mjesto križanja nad svetim darovima pokazuju samo neko lamatanje rukama, koje ne znaš kako bi nazvao, o svećenicima, koji svetom hostijom nad kaležom i pred kaležom tako nedostojno, brzo i smeteno kreću tamo i amo, da to više sliči (to kažem sa žalošću) igri i šali nego tajinstvenom činu, koji zaključuje najsvetiјu od svih crkvenih molitava.« *Sacrifice de Jésus Christ*, t. 3. p. 415.

168) *Orationem dominicalem sunt qui putant partem canonis conficere; verior est tamen contraria opinio, quae statuit canonem ad sextam orationem terminari... Canone igitur expleto, in hac missae parte sacerdos propius se ad communionem parat.* Ben. XIV. c. 19, n. 1.

POGLAVLJE ŠESTO.

BLIŽA PRIPRAVA ZA SV. PRIČEST.

Iza konsekracije, po kojoj je uzvišena žrtva došla u naše ruke i na oltar, morali smo prije svega paziti na to, da je Bogu prikažemo kao divnu počast Njegovoј vrhovnoј vlasti, Njegovoј pravdi, dobroti i svim neizmjernim Njegovim savršenostima; zatim smo tek plodove svoje žrtve primijenili svima onima za koje je i po kojima je prikazana. Ali Isus Krist nije nam se dao samo zato da bude naša dragocjena žrtva. Kad nam je davao svoje tijelo i krv, govorio nam je: *Manducate et bibite. — Jedite i pijte*, kao što je kod obećanja ovoga otajstva neshvatljive ljubavi govorio: *Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. — Tijelo je moje u istinu jelo i krv moja u istinu piće.*¹⁶⁹⁾ Odsada mi ćemo se u mislima baviti još jedino svetom gozbom, na koju Crkva pozivlje svu svoju djecu, i koju njezini službenici moraju dijeliti vjernicima, pošto su sami na njoj najprije učestvovali. *O sacrum convivium!* S molitvom Go-

169) Iv. 6, 56.

spodnjom počinje se naša bliža priprava za tu svetu gozbu.

I. Očenaš.

Misnik moli ovu molitvu glasno i u ime prisutnih. Za vrijeme tištine, koja je pratila veliki žrtveni čin, svatko je u skrovitosti svoga razgovora s Bogom molio svoju ličnu molitvu; sada je ovo molitva sviju. Bog voli kod svoje djece ovo jedinstvo osjećaja, jedinstvo srdaca; zato se sad zajednica kao cjelina obraća svome Ocu.

Pomolimo se! govori misnik. *Oremus!* I čim sakupljeni čuju ove riječi, obnovi se njihova pozornost, njihova pobožnost dobiva nov život. U svim dušama živi samo jedna želja, da naime dobro mole.

Da se vjernici još bolje priprave na to, poziva ih svećenik kratkim uvodom u ovu molitvu, da promisle, šta će činiti, on nastoji da im objasni duboko i pravo značenje molitve kojom će se obratiti Gospodinu. Ova nas molitva dovodi uistinu u tako slavan i srdačan odnošaj s Božanstvom, *Pater noster*; ona potpuno obuhvata sve za što trebamo moliti, sve u njoj odiše tako djetinjskim pouzdanjem, ona je tako savršena i jednom riječju, tako nad našim shvaćanjem, da prije nego se usudimo započeti je, moramo se sjetiti spasonosnoga propisa, koji nam je nalaže, i uzvišenog Učitelja, koji nas je naučio da tako molimo: *Praeceptis salutaribus moniti et divina institutione formati audemus dicere. — Zapovijedima spasonos-*

nim opomenuti i božanskom naukom poučeni usuđujemo se govoriti.

Koliko se blago svijetla, kakav sjaj istine, kolika slast nalazi u ovoj uzvišenoj molitvi, koju upravljamo Gospodu i koju smo od Njega samog naučili! Vjera tu nalazi gotovo čitavo vjerovanje u nekoliko riječi: Boga, koji je neizmjerno iznad nas, jer je u nebu, ali ipak tako bliz nama svojom dobrotom, jer nam dopušta da Ga zovemo svojim Ocem; Boga čije je ime sveto i strašno, ali postaje ljudsko svakome tko ga zaziva i slavi; Boga, čija se vlast proteže na sve što postoji, i koji zapovijeda i ništavilu, ali koji vršeći svoju vlast nad nama daje nam, da u poslušnosti prema Njegovim zakonima nađemo svoje blaženstvo; Boga, koji u skrovitosti svoga veličanstva izgleda pristupačan samo anđelima, ali koji nama — slabim smrtnicima — dopušta da Mu skupa s njima služimo i koji želi da na zemlji naslijedujemo savršenu poslušnost punu ljubavi, kojom oni na nebu vrše Njegovu svetu i vrhovnu volju.

U prve tri molitve promatramo Boga u Njegovoj veličini, dobroti i pravima, u četiri ostale gledamo čovjeka s njegovim potrebama, bijedom i dužnostima. Molimo svoj kruh, tj. sve što nam je nužno za dvostuki naš život; život tijela mora nas manje zaokupljati nego život duše. Daj joj njezin kruh, o moj Bože, daj ovoj siromašnoj duši, koja se samo u Te uzda. Daj joj, što joj je potrebno, da pred To-

bom mogne živjeti potpuno i savršeno; ne daj joj da zapadne u slaboću, koja bi je u smrt odvela. Ako je žalosna, hrani je svojim obećanjima; ako je slaba, ojačaj je svemožnom svojom pomoći; ako gladuje za svetošću i pravdom, nasiti je svojom milošću; ali osobito nikad joj ne uskrati ovaj živi kruh, što je s neba sišao i koji sam toliko vrijedi koliko svi ostali darovi Tvoji. Mi Te molimo samo za kruh, tj. za ono jedino potrebno; mi ga molimo samo za svaki dan, jer nam stvarno treba samo za tekući dan. Kakva bi nas sloboda stigla, nas neutjerive dužnike, kada bi Ti s nama postupao po svojoj pravednosti! Ali Ti si obećao da ćeš biti milosrdan milosrdnima, da ćeš oprostiti onima, koji budu oprاشtali. Oprosti nam dakle, o milosrdni Bože, sve uvrede naše, jer mi zaboravljamo, i oprashtamo iz svega srca ono, u čemu su nas možda naša braća uvrijedila. Tvoje očinsko oko neka uvijek bdiće nad nama u svim pogiblima; ako se nagremo, podupri nas, ako panemo, opet nas podigni.

A u kome času šaljemo ovu božansku molbu u nebo, u kojoj svaka želja, neovisno o dobru, što ga za nas prosi, podučava nas u nečemu, i srce nam napunja pobožnim čuvstvom? I ako je već sama po sebi vrlo moćna, zar ne postaje još moćnijom po okolnostima, u kojima je šaljemo Gospodu? Čas nije mogao biti zgodniji. Upravc smo Bogu prikazali žrtvu, koja Mu se neizmjerno dopada, žrtvu, koja svoje zasluge na nas prenosi i time nam daje pravo da uvijek budemo uslišani. Kako da nam gledajući svoga Sina, žrtvo-

vana za Njegovu slavu kao i za naše spasenje, i čije je duboko poniženje na oltaru već jedna vrlo dirljiva molitva, kako, velim, da nam ne dadne ono što moli-mo: da posvećujemo ime Njegovo, da milost Njegova vlada nad nama, te nas pripravi za Njegovo nebesko kraljevstvo, da se ispuni Njegova uzvišena volja, da nas pomogne u svemu što nam je potrebno, da nam udijeli otpuštenje naših grijeha, mir s našom braćom, pobedu nad našim strastima, rasap i poraz naših neprijatelja, duhova tmine, i konačno: oslobođenje od svega što je zlo, *libera nos a malo?*

II. Libera nos ...

Dok je svećenik kao organ i posrednik vjernika molio Očenaš, morali su ga oni čuti, zato je i molio glasno. Puk, da pokaže uistinu kako se združio s njegovom molitvom, sam izgovara posljednji dio molitve, koja se uostalom ima smatrati kao živi izraz njegovih muka i bijeda: *sed libera nos a malo, osloboди nas od zla.* On osjeća teret svojih zala, uzdiše pod njima i moli da bude oslobođen od njih. *Amen*, neka tako bude, o moj Bože, odgovara misnik; molim Te srdačno u svoje ime i u ime sve braće; *izbavi nas od zla, osloboди nas od svih zala, libera nos, quae sumus, Domine, ab omnibus malis.*

Kao da je ovaj bolni uzdah, što se brzo oteo iz svih srdaca, *libera nos a malo*, još povećao sućut onoga koji je morao da nosi sve slabosti svoga naroda. Zato

se svećenik vraća na tu toplu molitvu, koja je uzbudila njegovu nutrinu i nastavlja je razvijajući je drugom molitvom, koja je zapravo *nastavak njezin*: O Gospode, kad si Ti tako dobar Otac, osloboди nas od svih prošlih, sadanjih i budućih zala. Množina grijeha, koje smo sigurno počinili, a koje nažalost sumnjamo da smo okajali; žalosne posljedice, koje nam od njih ostaju, kazne, koje smo po njima zasluzili, eto to su *prošla zla*, koja nas uznemiruju, *praeteritis*. Uvijek žive strasti, vanjski neprijatelji, koji uvijek bijesno rade o našoj propasti, i proti čijim se nastojanjima ne prestano moramo boriti, naša malodušnost, naša mlijavost, naše obmane — to je tek *dio sadašnjih zala*, koja nas muče, *praesentibus*. Napokon, u *budućnosti*, koliko novih bura, opasnosti i zapreka ugrožava našu sreću! *et futuris*.

Sva se ova zla dadu ipak svesti na jedno, naime na grijeh, jer grijeh sve ostalo za sobom vuče,¹⁷⁰⁾ napose razdor i nemir. Oslobodi nas od grijeha, o Božje, ali tako, da oslobođeni zauvijek sramotnoga i okrutnoga grješnog ropstva, uživamo slobodu djece Tvoje. Daruj nam mir, da *propitius pacem*, ali tako, da smo slobodni od svakog pogubnog nemira; od nemira srca, kad smo se iznevjerili Tvome zakonu; od nemira duha, kad nas tama okruži, i kad nam se učini, da nas je sama vjera sa svojim božanskim svjetлом ostavila. Oslobodi nas od svakog nemira u obite-

¹⁷⁰⁾ Nulla nobis nocebit adversitas, si nulla nobis dominetur iniquitas. (Oratio super populum Feria sexta post cineres).

Ijima, koji dolazi od nesloge i svađe, i od nemira u državi, koji dolazi po ratu; ali osobito od nemira u svojoj svetoj Crkvi, kada duh zablude i razdora kuša da u nju unese zabunu i nastoji da djecu potakne, nek ustanu protiv svojoj majci; očuvaj nas od svih tih žalosnih smetnja; *ut a peccato simus semper liberi et ob omni perturbatione securi*. U ovoj, kao i svim drugim molitvama, koje na Te upravljamo, Gospode, imamo pred očima samo Tvoje milosrđe, oslanjamо se jedino na nj, *ope misericordiae tuae adjuti*, i na neizmjerne zasluge Isusa Krista, Sina Tvoga, Gospoda našega: *Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum.*

Da što sigurnije postignemo tu dvostruku milost: nevinosti i nepomućenoga mira, molimo blaženu Djevicu Mariju, Isusovu i svoju Majku, svete apostole i sve svete, da naše molbe prinesu Bogu i da ih preporuče: *intercedente beata et gloria semper Virgine... et omnibus sanctis, posredovanjem bl. Djevice Marije... i svih svetih.*

Od ovog časa do pričesti molit ćemo gotovo jedino mir. Mir želimo vjernicima, kada držeći u ruci česticu svete hostije, koja je uspostavila mir između neba i zemlje, tri puta nad kaležom, sa samim tijelom Kristovim učinimo znak onoga križa, koji je sveto sredstvo istinskoga mira, i pri tome izgovaramo riječi: *Pax Domini sit semper vobiscum, mir Gospodnji bio uvijek s vama*. Narod opet želi nama, što mi njemu želimo: *Et cum spiritu tuo, i s duhom tvojim.*

O svećeniče, o vjerniče! molite osobito za onaj slatki mir, koga ćemo uživati, kad poslije dovršenih bojeva ovoga života u Bogu uđemo u veselje Gospodnje i postanemo dionicima blaženoga života. *Ovo sjedinjenje i posvećenje tijela i krvi Gospoda našega Isusa Krista neka bude nama, koji ga primamo, u život vječni. Amen.* Ovaj je dio liturgije pun tajnosti. Zaustavimo se na čas kod njega.

Dok svećenik izgovara riječi: *Per eundem Dominum*, koje zaključuju molitvom *libera nos*, on lomi hostiju i predočuje nam još jasnije nego dosad odijelenje duše od tijela Kristova, to jest smrt Njegovu. To je kao da bi rekli: Daj nam mir, o Gospode, očuvaj nas od grijeha i svakog nemira, koji iz njega nastaje ili ga uzrokuje; molimo Te stoga po zaslugama Isusa Krista, Sina Tvojega, koji je za nas na križu umro, po bolima što ih je podnio u onom posljednjem času kada je dušu ispustio.

Ali ako je smrt Spasiteljeva ovim lomljenjem hostije dobro prikazana, slično kao prije zasebnom konsekracijom obiju prilika, ništa bolje ne predočuje Njegovo uskrsnuće nego baš sjedinjenje obiju prilika miješanjem čestice hostije, koju svećenik u ruci drži, s dragocjenom krvi, koja se u kaležu nalazi.

Do ovog je dijela Crkva u svojim raznim ceremonijama jasno i određeno predočivala samo muku i smrt Sina Božjega. Ali jer je žrtva naših oltara zbiljska obnova prikazivanja svih tajna, koje su radile na našem spasenju, bilo je potrebno da se prika-

že također i Njegovo uskrsnuće i Njegov povratak k Ocu uzašaćem na nebo isto kao što je bila prikazana i smrt. To čini Crkva sada; jer time što prilike vina prožmu prilike kruha divno se izražava ponovno združenje tijela i krvi Kristove u Njegovom uskrsnuću i božanska slava, koja je Njegovo sveto čovječanstvo pri tome potpuno pronikla. Eto, stoga govorimo kod toga miješanja: *Pax Domini sit semper vobiscum*, potsjećajući tako na onaj pozdrav Gospodinov apostolima, kad im se javio poslije uskrsnuća. Uistinu On je ovim otajstvom osigurao naš mir i naše izmirenje s Bogom. *On je umro za naše opravdanje*¹⁷¹⁾; On se za nas borio umirući; On se za nas proslavio i pobijedio uskrsnuvši. Nema više borbe bez pobjede, za onoga, koji se bori s Kristom, nema više pobjede, koja ne bi bila zbog vječnog mira za onoga, koji se od Krista ne dijeli.

Drugi razlog ovoga obreda, drugo otajstvo, koje on izriče, jest jedinstvo i združenje koje će se izvršiti između čitava Spasitelja i čovjeka po sakramentalnoj pričesti. Jer duša će biti potpuno prožeta Kristom, Njegovim duhom i tijelom, kao što su prilike kruha prožete potpuno prilikama vina. I kako je ovo prolažno sjedinjenje Kristovo s nama po svetoj pričesti određeno da proizvede drugo, još savršenije, koje nikada neće prestati, tako ovo miješanje predstavlja jedinstvo, koje će nastati između cijelog tijela i za-

¹⁷¹⁾ Rim. 4, 25.

branika i Boga, po savršenoj zajednici glave sa udovima. Tada će Bog biti sve u svemu, *ut sit Deus omnia in omnibus*. Tada će izabranici u jedinstvu s Njime i u Njegovom miru biti potpuno sveti i savršeni u duši i u tijelu. To su divni učinci sakramentalne pričesti što ih Crkva hoće da pribavi svojoj djeci, kada moli, da ovo sjedinjenje tijela i krvi Kristove postane izvorom vječnoga života za nas, koji ga primamo, *fiat accipientibus nobis in vitam aeternam*.

III. Agnus Dei.

Sve molitve, koje smo od početka kanona do ovoga časa molili, bile su upravljene Bogu Ocu preko Njegova Sina, koga smo uvijek promatrali kao žrtvu i kao mrtva. Molitve, koje slijede do pričesti upravljene su samome Isusu, koga promatramo kao uskrasnula, otako smo miješajem i sjedinjenjem obiju sakramentalnih prilika predočili tajnu uskrsnuća. Kako se doskora trebamo s njome združiti po svetoj pričesti, gledamo ga samo kao puna života i slave, kakav je po uskrsnuću postao, združivši ujedno s tim stanjem svu dobrotu i blagost svoga zemaljskog života.

Ponizno prijeti i nježno upirući pogled u Spasitelja, mi mu govorimo riječima u kojima sve odiše poštivanjem, pouzdanjem i ljubavlju: »Jaganje Božji, koji uzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se!« Izgovarajući ove posljedne riječi udaramo se u prsa, jer

u svojim grijesima sa kajanjem zbog njih gledamo najjači razlog što ga možemo predočiti Isusu koji se žrtvovao za nas grješnike, da bi idao sućuti s nama.

Agnus Dei. Da, dajmo dragom Isusu ime »Jaganjac«. On je htio, da Ga tako nazivaju proroci i Njegov preteča¹⁷²⁾: *Ego quasi Agnus qui portatur ad victimam — Ecce Agnus Dei. Ja sam kao Janje koga se nosi za žrtvu. Evo Jaganjca Božjeg.* Janje i Pastir ujedno, a mi smo ovce na Tvojoj paši. Gra-bežljivi vuk neprestano obilazi oko stada, da ga proždere; spasi nas od okrutnih zubi toga neprijatelja. *Jaganje, koji si ovce otkupio, Agnus redemit oves;* uskrsno Janje, čijom se krvi više ne prskaju pragovi i vratinice naših stanova; kao kod židova u znak oslobođenja iz vremenitog ropstva, nego teče u našim žilama i u našem srcu, da nas otkupi od vječnoga ropstva; pravi Jaganje Božji, koji si jedini dostojan, da Ga ublažiš; Ti vanredna žrtvo Gospodnja, smiluj nam se!

Qui tollis peccata mundi, koji uzimaš grijehe svijeta. Da, Ti ne oduzimleš, ti uzimleš na se, ti brišeš ne samo moje grijehe, nego grijehe cijelog svijeta. Jedna jedina suza Tvoja bila bi dovoljna, da okaže prekršaje hiljadu svjetova, kad bi ih bilo, a gle, Ti mi daješ sve svoje suze i svu svoju krv; kako da Ti onda s pouzdanjem ne reknem: *smiluj nam se!* Zbog slave imena svoga, da nam osiguraš plod Tvoje smr-

¹⁷²⁾ Iz. 53, 7. — Iv. 1, 36.

ti, da pokažeš djelotvornost svoje krvi, da se naš i Tvoj neprijatelj ne bi mogao hvaliti, da nas je pobijedio, i da nas ne mogne prezirno upitati, gdje je Bog, kome služimo, gdje su dokazi Njegove ljubavi prema nama . . . , *smiluj nam se;* nama, koji smo Tvoj narod, Tvoji članovi, Tvoja braća, subaštinici Tvoga kraljevstva, djeca Tvoje Crkve; imaj prema nama u ovom času onu sućut, koja Te je potakla da s tolikom željom čezneš za svojim krvavim krštenjem, da s tolikom strpljivošću piješ kalež svojih muka i poniženja.

Dona nobis pacem, daj nam svoj mir. I opet mir; ima li dragocjenijeg blaga božanskoga milosrđa? Kad smo ga već toliko puta molili, molimo novom snagom za nj u prvoj od tri lijepe molitve, što se mole neposredno pred pričest i kojima ujedno završujemo sve svoje pripravljanje. Postat ćemo živo svetište Onoga, koji *ne stanuje u nemiru i buci, non in commotione Dominus^{172a};* ali koji rado prebiva u duši, u kojoj mir i pokoj prebiva, *in pace locus ejus, u miru je mjesto njegovo^{172b}.*

IV. Domine Jesu Christe.

Mir s Bogom, s bližnjim i sa samim sobom bezuvjetno je potrebit da mognemo po sv. pričesti postati jedno te isto tijelo i jedan te isti duh sa Spasiteljem i svim Njegovim članovima. Sklopljenum rukama na oltaru i neprestano gledajući u božanski sakra-

^{172a)} III. Reg. 19. 11.

^{172b)} Ps. 75. 3.

menat srdačno molimo za tako veliku milost. Potsjećamo Spasitelja da je u oči svoje smrti, dajući apostolima najdirljivije dokaze svoje ljubavi, govorio im: »*Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam.*« To isto dobro molimo i mi za se i za Crkvu. Ovdje se ne misli samo mir, koji im On ostavlja i koji su apostoli već imali, jer su bili čisti, *vos mundi estis*, nego također mir, što im ga On daje¹⁷³), Njegov mir, *pacem meam*, divni i nepokolebivi mir, što ga On uživa i koji je odredio za svoje izabranike; mir *koji je po Njegovoj volji, secundum voluntatem tuam*, jer On hoće da se svi s Njime sjedinimo u krilu Njegova Oca, da tako budemo dionici Njegova vječnoga blaženstva.

No kako ja mogu sebi tako željeni mir obećati, kako ga mogu za svoju braću postići, kad sam sam grješnik? O Isuse, ne gledaj, ponizno Te molim, *ne gledaj na veličinu i množinu mojih grijeha, ne respicias peccata mea;* ili ako Te predmet Tvoje žrtve nužno sjeća na zloće, koje si došao okajati na zemlji, otkako si ih Ti na se uzeo: *Iniquitates eorum ipse portabit, zloće njihove sam će nositi¹⁷⁴*), sjeti se, da si nam dao pravo, da Tvoje Ocu reknemo: *ne respicias, odvrati oči svoje, o Gospode; ne daj da gledaju na na-*

¹⁷³⁾ Sveti Augustin razlikuje dvije vrste mira. Jedan se sastoji, iako ne u potpuno savršenom miru duše, koji dolazi od dobre savjesti i iz veselosti srca, koja je s tim spojena. Kod toga mira moramo se još boriti i često Bogu govoriti: Oprosti nam naše uvrede. Drugi mir isključuje taj nemir. To je vječni mir, što ga sam Spasitelj uživa, i koji ga zato u pravome smislu zove svojim mirom.

¹⁷⁴⁾ Iz. 53, 11.

še prekršaje Tvojih zapovijedi, na naše bezbrojne nezahvalnosti; gledaj samo na svoga predragoga Sina, koji je za nas postao poslušan do smrti i do smrti na križu. Gledaj također na svoju Crkvu, koja si svojom vjerom prisvaja zasluge božanskoga svog Zaručnika, da njima pokrije svoju djecu i da ih na neki način otme pogledu Tvoje pravde: *ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiae tuae, ne gledaj grijeha moje nego vjeru Crkve svoje.* Udostoj se uzdržati je u miru i jedinstvu, *pacificare;* daruj joj svoj mir, *adunare;* udostoj se da utvrđiš i uzdržiš jedinstvo između svih njenih članovima.

V. Dvije ostale molitve neposredno prije pričesti.

U prvoj smo molitvi još govorili za Crkvu i za sebe. Za se smo molili oproštenje grijeha, za nju mir s Bogom i jedinstvo srdaca među svom djecom njezinom; u dvijema slijedećim govorimo samo za sebe. Čas je pričesti došao; sve su brige stupile u pozadinu pred silno velikom brigom da dobro obavimo tako svet čin. Ove dvije molitve na to neposredno pripravljaju. Jer ih je Crkva prihvatala¹⁷⁵⁾, a Duh Božji, koji njo-

175) U prvim stoljećima, na ovom mjestu nije bilo nikakove posebne molitve kao priprave za pričest, jer su predavašnje izgledale kao dovoljna priprava; no mnogi dobri svećenici gledajući kako se približuje taj strašni čas nisu mogli a da ne osjetite duboko poštivanje i sveti strah te su počeli ponovno moliti za oproštenje svojih grijeha i na plodove što ih mora proizvesti žarka sv. pričest. Između raznih molitava što su ih ovi osjećaji pobožnosti uveli u taj dio mise, Crkva je izabrala dvije, za koje se već šest ili sedam stotina godina drži da dolaze od svete predaje.

me ravna, nadahnuo, one su sposobne više nego ma koje druge da nas priprave na dostoјnu svetu pričest. *Prva molitva: Domine Jesu Christe, Filii Dei vivi.*

Gospodine Isuse Kriste, Sine Boga živoga, Ti si dao život svijetu svojom smrću, i ja promatram u ovom času ovo sveto čovječanstvo, i ja ёu se sjediniti domalo s ovim svetim čovječanstvom, koje se svo žrtvovalo za naše otkupljenje. Molim Te po ovom istom božanskom tijelu i ovom dragocjenom krvlju, *per hoc sacrosanctum corpus et sanguinem tuum:* osloboди me i od svih mojih grijeha i od svakog zla, *ab omnibus iniquitatibus meis et universis malis;* i jer Tvoja dobrota hrabri moje pouzdanje, udijeli mi drugu jednu milost, koja će biti vrhunac Tvojih milosti: ovjekovječi ovo sveto jedinstvo s Tobom do koga ёu doći, privezavši me tako jako uz Tvoj zakon, da me nikad ništa ne mogne razdijeliti od Tvoje ljubavi: *Fac me tuis semper inhaerere mandatis, et a te numquam separari permittas.* No kako je ova molitva od

Ovo ne poriče ni jedan liturgički pisac. Scribit Micrologus, non ex antiqua summorum pontificum institutione tres in missa recitari orationes ante communionem, sed piorum et religiosorum hominum traditione. Micrologo assentiuntur Bellarminus, Azorius, Gavantus, etc. Ben. XIV, c. 20. n. 20. — Lebrun, p. 479. — Le sacrifice de J. C. t. 3. p. 447. — Origines et raison de la liturgie catholique. p. 395. — Ex his liquet has orationes, non simul et semel, sed sensim fuisse inductas in liturgiam Romanam... Unde inferri potest lex de nihil addendo vel minuendo in celebratione missarum, non ita stricte ligaret uti jam post decretum Pii V. Ex ore religiosorum paulatim transierunt in libros liturgicos, donec tandem sub saeculo XIII partem fecerint liturgiae nostrae. (Romsée, t. 4. p. 329.).

najveće važnosti, sama u sebi i po času u kome se vrši treba da još pomnije promotrimo njezin sadržaj.

Ponajprije dolazi udivljenje: *Domine Jesu Christe, Gospodine Isuse Kriste!* »Prvi je pokret srca, koje želi ljubiti, kaže Bossuet, u nekom divljenju predmetu ljubavi, već time što ga se želi. To je prva rana što je sveta ljubav zadaje srcu. Sve što duša čini u tom blaženom udivljenju stoji u tom, da se da privući ljepotom Isusa Krista i da odgovara toj privlačnosti nekim »ah!« koji izrazuje udivljenje: O Isuse Kriste! O Kriste! O Isuse Kriste! To jedino zna reći srce koje se divi.« *Gospodine Isuse Kriste.*

Filius Dei vivi, Sine Boga živoga. Crkva nam pokazuje ovdje Isusa u onom svojstvu po kome nam može najlakše privući naklonost neba, kojim nas najbolje može potaći na poštovanje i pouzdanje. *Sin Božji,* jednak Ocu po dobroti, moći i mudrosti; vječan kao i Otac, iako rođen (kao čovjek) u vremenu od bezgrješne Djevice Marije, te se na neki način svaki dan rada, novim rođenjem, na našim oltarima po svećeničkoj službi; neizmjeran kao i Otac, premda sadržan u hostiji što je pred našim očima; slavan kao i Otac premda sakriven pod neuglednim prilikama i skučen zbog nas na najjadnije stanje. *Sine Boga živoga,* Boga koji je počelo života, koji ga daje svome Sinu, s vrhovnom moću da ga dadne kome hoće. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso,* kao što Otac ima život u sebi, tako

*je dao svome Sinu da imadne život u sebi. — Et Filius quos vult vivificat i Sin koje hoće oživljuje.*¹⁷⁶⁾ Hajdemo, moja dušo, tome izvoru života utažiti žed za srećom od koje izgaramo.

Ex voluntate Patris, po volji Oca. Premda je Sin Božji u svemu jednak svome Ocu, on je za nas postao najponizniji i najposlušniji Njegov sluga. Očeva je volja odredila vrijeme, mjesto, okolnosti Njegovog utjelovljenja. Ona je ravnala svim njegovim pothvatima, nadahnula sve Njegove govore, naredila da se dese ona čudesa za njegovog zemaljskog života, ustanovala čas, vrstu, trajanje njegovih trpnji i njegovih poniženja. Sadanje njegovo žrtvovanje na oltaru, *dar* što će nam ga dati kao hranu svojim tijelom, kao piće svojom krvlju dolaze koliko od Njegove poslušnosti Ocu toliko od Njegove nježne i velikodušne ljubavi prema nama. A kako je volja Boga, — koji nije samo Otac Isusa Krista nego i naš, — uvijek milosrdna, uvijek puna ljubavi prema nama, Duh Ljubavi, Duh Sveti ne može a da činom ne učestvuje u našem otkupljenju: *Cooperante Spiritu Sancto, sudjelovanjem Duha Svetoga.*

Po svom božanskom djelovanju, On je izgradio naš žrtveni dar u krilu prečiste Djevice, i On ga obnavlja još svaki dan u našim rukama; On je plamen kojim izgara naša žrtva; i žrtva što je mi prikazujemo na oltaru nastavlja žrtvu na križu, gdje je Isus Krist, svojom smrću dao život svijetu: *Per mortem*

176) Iv. V, 26 i V, 21.

tuam mundum vivificasti, po svojoj smrti oživio si svijet. Kakva li čuda! Bog umire, a rod ljudski koji je bio mrtav, izlazi, da tako reknemo, iz ovog groba. O smrti! gdje je tvoja pobjeda? (Ti si pobijedena). I da ne bi zaboravila svoga poraza, svaki dan, hiljadu puta na dan, ista žrtva se obnavlja i proizvodi iste učinke. Svaki dan brojne žrtve grijeha i smrti što je on zadaje duši, uskrisuju po misnoj žrtvi. Trajna volja Očeva, *koji neće da grješnik propadne, nego da se obrati i da živi¹⁷⁷*, ta volja puna milosrđa trajno se vrši; Sin, uvijek poslušan uvijek se žrtvuje; Duh koji uvijek posvećuje primjenjuje ljudima plodove ove žrtve koja se neprestano obnavlja.

Da, dopušteno mi je pouzدavati se, to mi je (da-pače) zapovijeđeno na oltaru, osobito kad hoću da se sjedinim s uzrokom svoga spasenja! Koliko razloga imam da kliknem: Oslobodi me, Gospodine, *libera me!* Oslobodi me od svih mojih bezakonja; oprosti; izbriši sve jače i jače sve grijeha što sam ih učinio, popravi zlo što su mi ga oni nanijeli, i sačuvaj me od nesreće da ikad više u njih upadnem. Zaklinjem Te, o moj Bože, po ovim svetim zalozima Tvoje beskrajne ljubavi prema meni, po ovom tijelu i ovoj krvi koje promatram i kojima se klanjam. Zaštiti me proti odvratnim sklonostima koje me navode da kršim Tvoj zakon. Čega da se bojim i kakva zla da mi naškode kad u sebi budem posjedovao svoga svemoćnog Spasitelja? Ab

¹⁷⁷⁾ Ezek. XXXIII, 11.

omnibus iniquitatibus meis et universis malis, od svih mojih bezakonja i od svakog zla.

O Isuse! nije li vrijeme da napokon prionem, ali zauvijek uz Tvoje božanske zapovijedi? Tvoja ih milost zna učiniti tako slatkim! Upiši ih neizrecivim načinom u moje srce; daj da do njih držim više nego do svih dobara, više nego do života: *fac me tuis semper inhaerere mandatis, daj da uvijek pristajem uz Tvoje zapovijedi.* Sve se Tvoje zapovijedi svode na jednu, a to je da Te ljubim; o moj Bože, daj mi ono što mi zapovijedaš. Zar ne idem crpstti na izvor božanske ljubavi? Zar nije iz Tvog Srca izašao plamen ljubavi što je raspalio sve svece, sve apostolske ljude? A ovo Srce bit će domalo moje blago. Daj mi da Te ljubim, kao što si me Ti prvi ljubio, dotle da se žrtvujem za Te, i da ljubim svoga bližnjega kako Ti hoćeš da ga ljubim, jer u tom je bit Tvoga zakona. Hoću dakle da se s Tobom sjedinim, Gospodine! *Onaj koji jede moje tijelo i pije moju krv, ostaje u meni i ja ostajem u njemu.*¹⁷⁸⁾ Slatkih li riječi! Kako da moje srce ne uzdrhće najživljim veseljem! O sveto, neizrecivo jedinstvo! Učini ga, Bože moj, vječnim, priveži me uza se ljubavlju jačom od smrti. Učini me sposobnim da prkosim paklu i bijesu njegovom, svjetu i njegovim varkama, žalosti i njezinoj gorčini, najvećim častima, najnižim poniženjima i pogrdama, svim stvorenjima, ma kakva bila, da me ništa od svega toga ne mogne

¹⁷⁸⁾ Iv. VI, 57.

odijeliti od Tebe: *Et a te nunquam separari permittas.*

Druga molitva: Perceptio Corporis tui, Blagovanje Tvoga tijela.

Razmišljajući o raznim molitvama koje misnika pripravljaju na sv. pričest, vidi se da Crkva hoće da temelj toj pripravi bude iskrena poniznost. Maločas prije ona ga je potakla nek se boji da njegovi grijesi nisu zapreka milosrdnim nakanama Spasiteljevim obzirom na nj i na njegov narod: *ne respicias peccata mea*, ne gledaj na moje grijeha. U pređašnjoj molitvi ona je htjela da, prožet osjećajem svoje slabosti, moli Isusa da nikad ne bude od njeg odijeljen; sad ga na njegovu nedostojnost pot-sjeća još jačim izrazima; ona ga sili da na nju misli. Šta će učiniti? Nije li to preuzetnost s njegove strane da se usuđuje primiti tijelo svoga Gospodina i svoga Boga? *Quod ego indignus sumere praesumo, koje ja nedostojan usuđujem se primati.* Zar ne mora drhtati nalazeći svoje suđenje i svoju osudu u najsvetijem činu, ako ga ne obavlja sa potrebnom svetošću? Ti to nećeš dopustiti, Bože moj! *Non mihi proveniat in judicium et condemnationem, neka mi ne bude na sud i propast.* Kad promatram Tvoju dobrotu prema meni, čudesnu ljubav kojom hoćeš da mi se dadneš, umirujem se, dolazim Ti, i nadam se izvući veliku korist od posjete koju se udostojavaš učiniti mi: *pro tua pietate proxit mihi, po Tvojoj milosti neka mi koristi!*

Ti ćeš biti moje utoчиšte kad se pobojim pravde Tvo-
ga Oca: *ad tutamentum, kao zaštita;* ti ćeš biti moje zaklonište i moja obrana proti svim vanjskim i nu-tarnjim neprijateljima, koji me neprestano napadaju. Ako me svaki dan nove napasti uzbuđuju, nove ne-vjernosti žaloste; svaki dan u ovom sakramantu, Ti ćeš doći obnoviti moju snagu i izlječiti moju slabost i moje rane. Tvoje će presveto tijelo biti za dvostruku bit od koje se sastojim obrana i lijek; ono će rasvijetliti i ojačati moju dušu, a i same moje ponižene kosti reći će: *Gospode, tko je sličan Tebi* (Ps. 34. 10)! Tvoje će tijelo proizvesti u mom tijelu učinak snage i čistoće kojima ću pobijediti požudu *ad tutamentum mentis et corporis, et ad medelam percipiendam, neka mi... brani i lječe dušu i tijelo.* Ako se u saobraćaju što ga moram imati sa svijetom uprljam, ako, slušajući neprestano govor strasti i moje se probude; ako po nesreći postanem dionikom njegove zloće i njegove pokvarenosti, otići ću, Bože moj, hitro da se operem u krvi Jaganjca i u svojim suzama; a zatim, Ti sam, ljubezni lječniče, doći ćeš po sakramantu svoje Ijbavi, dovršiti izlječenje moje duše: *ad medelam.* Ako me posao bude satirao, ako me neprijatelji progonili, ako me malodušnost obuzimala videći ne-koristnost mojih napora na polju koga si mi ga povjerio, u Tebi ću naći lijek: *ad medelam percipiendam.*

Jer šta znači *zazvati Gospoda*, kaže on, ako ne pozvati Ga u se, da bude naša snaga, naše svjetlo i naš život. *Quid est invocare, nisi in se vocare?* Može im se dati i drugi smisao: Zazvati Gospoda znači: klanjati Mu se, zahvaljivati Mu, ispuniti sve dužnosti, koje nam vjera obzirom na Nj nalaže. To neću nikada bolje učiniti, nego kad budem jedno s Isusom tako, da On živi u meni, a ja u Njemu.

Ali tijelo je Gospodnje već u rukama Njegova sluge, da prijeđe u nutarnjost njegova bića, da se s njime sjedini kao što se kruh sjedinjuje s tijelom, koga hrani i uzdržava. Gledajući to i najrevnijeg svećenika ponovno obuzme osjećaj straha. Šta da učini? Ne treba se čuditi, što strah i pouzdanje dolaze naizmjence u dušu s tolikom brzinom u času kad se spremaju da izvrši čin, koji nam po суду Crkve isto tako može biti uzrok smrti kao i izvor života? *Mors est malis, vita bonis.* Zato ću se postidjeti, o Isuse! i priznat ću svoju duboku nedostojnost; i posluživši se rijećima stotnika, čijoj si se vjeri Ti divio, govorit ću Ti udarajući se u prsa: *Domine, non sum dignus, Gospodine, nijesam dostojan, da uđeš pod krov moj, nego reci samo riječ, i ozdravit će duša moja.* Tko sam ja da se nastanjuješ u mojoj kući? Šta ima zajedničkog između vrhovnoga Gospodara i kukavnog stvora, između Presvetoga i grešnika? Boga ću primiti, a nebesa su mu pretjesna, i ovaj široki svemir samo je podnože nogu Njegovih. Boga hoću da primim, a On mi sam kaže, da je Bog revnitelj, da

POGLAVLJE SEDMO.

PRIČEST I POSLJEDNJE MOLITVE SV. MISE.

I. Domine, non sum dignus, i pričest.

Sve je spremljeno za dovršenje žrtve i za učestovanje u božanskoj gozbi; žrtva je žrtvovana, stol je pripravljen. Krist nestrpljivo čeka čas, kad će se dati onima, koje ljubi: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, vrlo sam želio da ovu paschu jedem s vama.* Svećenik pada na koljena i duboko se klanja Onome koji se toliko snizuje da postaje našom hranom. Ohrabren neizmernom naklonosću Boga, koji se tako nježno k njemu spušta, diže se opet, pun svetog žara, i gorljivošću izgladnjela čovjeka govorи: Uzet ću kruh, koji jedini može zadovoljiti sve moje želje; kruh nebeski, jer ga nebo daje, i on daje onima, koji se njime hrane, da unaprijed osjećaju slast neba: *Panem coelestem accipiam;* i u veselju srca svoga zazvat ću ime Gospodnje: *Et non men Domini invocabo.* Ove se posljednje riječi mogu po sv. Augustinu promatrati kao izraz žarke želje.

mu je bezakonje odvratno, da je pravednost Njegova puka kao prljavo rublje. Kako da se usudim pojavit pred Njim? *Domine, non sum dignus.* Kad bih gledao samo na svoju nedostojnost, o Bože, tada bi Ti morao reći s prvakom apostola: *Exi a me, quia homo peccator sum, odlazi od mene jer sam čovjek grješnik.*¹⁷⁹⁾ Ali ja mislim i na Tvoju dobrotu, Tvoju želju, Tvoju jasno i odlučno izraženu volju, da mi se dadneš, mislim na ono milosrđe, bezdani ponor, u kome nestaje sva naša bijeda; mislim na onu moć, koja je govorila, i sve je postalo, i ja Te molim, da rekneš onu djelotvornu riječ, koja stvara ono, što izrekne, onu blagu riječ, koja je učinila, da je toliko utjehe i veselja ušlo u dušu raskajane Magdalene, onu riječ pogleda, punog sućuti, što je srce Petrovo tako živo potresla i sretno ga preokrenula; reci tu slatku riječ, i svi će moji prekršaji biti izlijеčeni. *Sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.*¹⁸⁰⁾

179) Luk., 5, 8.

180) Origen ističe, kako spominje papa Benedikt XIV., (c. 21. n. 1) da je oduvijek bilo u običaju izgovarati ove riječi prije sv. pričesti: »Quando sanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quando vitae pane et poculo frueris, manducas et bibis corpus et sanguinem Domini; tunc Dominus sub tecum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc centurionem, et dicio: Domine, non sum dignus ut in intres sub tectum meum.«

On izlazi stoga kao s mukom iz ovoga zanosa udivljenja i ljubavi; on diže glavu koja je s tolikom slasti počivala na srcu Isusovu u ovoj drugoj dvorani Posljednje večere; on otvara oči kao da se čudi što je još na zemlji i njegovo srce odiše punim zahvalnosti. Šta da uzvratim Gospodinu, govori on zbuđenim glasom prorokovim, za sve što mi je učinio?» (Lecourtier).

Napokon je žuđeni čas došao. Činom predanja i neograničenog pouzdanja predaje se svećenik tako plemenitom i vjernom prijatelju; baca se u naručaj i na srce Isusu Kristu. On stavlja svoju dušu pod zaštitu božanskoga tijela, koje se žrtvovalo za njegov spas; neka joj ono bude ujedno tajinstvena sô, koja će je čuvati od svake pokvarenosti; neka joj utisne pečat blažene besmrtnosti: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen.* — Tijelo Gospoda našega Isusa Krista neka čuva dušu moju za život vječni. Tada uroni u ovo more nježnosti i ljubavi; to je sveto jedinstvo.¹⁸¹⁾

Pobožni se svećenik odmah zatvori s Isusom u svetište svoje duše. Gleda, kako anđeli oko njega ničice prostrti, slave njegovu sreću dijeleći s njime njegovo veselje, sluša ih kako govore: *Exulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tua Sanctus Israel, veseli se i raduj prebivalište sionsko, jer (Gospod) Veliki prebiva u sredini tvojoj, (Gospod) Sveti Izraelov.*¹⁸²⁾ S poštovanjem skuplja čestice sv. hostije i ujedno misli, kako će se zahvaliti: *Quid retribuam Domino, šta ју узвратити Gospodu за sve, što mi je učinio?* Uzimajući kalež on čuti da dug

181) »Tako svećenik, na vrhuncu svojih želja, sjedinjuje svoje srce sa srcem svoga Boga, i kroz malo vremena koje je potrebno da uzme svete prilike, on zaroni u razmatranje i u duši razgovara s Bogom kao prijatelj s prijateljem. Ipak ti su časovi prekratki, jer misa je samo čin, koji je uvijek obuzet onim što treba činiti ili što treba moliti.

njegov raste: *Calicem salutaris accipiam. Uzet éu kalež spasenja i prizvat éu ime Gospodnje.* Takvo je srce Božje: Ono voli da nas obogati svojim darovima, i mi Mu zahvaljujemo za primljena dobročinstva pružajući ruku da primimo nova dobročinstva. *Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo, uzet éu kalež i zazvat éu ime Gospodnje;* da, ja ču ga i dalje k sebi vući, k sebi zvati, hvaleći prizvat éu Gospoda; On će sam divnim načinom za me zahvaliti; On će biti moj branitelj i moj Spasitelj; s Njim ču biti siguran pred svim zasjedama svojih neprijatelja: *et ab inimicis meis salvus ero.* S kako živom vjerom, nadom, ljubavlju pije pobožni svećenik krv Kristovu! Izgleda mu kao da vidi, kako ona teče iz svih rana Njegovih; on je prima u sve dijelove svoga bića. Oplođena ovom nebeskom rosom, rađaj plodove, dušo moja, plodove, koji ostaju; neka ova otkupiteljska krv izlječi tvoje rane, neka te učini neranjivom i neka te čuva za život vječni: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam.*

II. Prva zahvala iza pričesti.

Poslije tako velikog dobročinstva zahvala ne može ni dovoljno rano početi ni odveć biti produljena. Svećenik ne čeka svršetak sv. mise da tu dužnost počne obavljati. On se priključuje duhu Crkve, moljeći pobožno molitve koje završuju svetu misu, i ko-

182) Is. 12, 6.

jima je glavna svrha da uzdrži dušu u srdačnom jedinstvu sa Spasiteljem i u vrućoj želji da se tim jedinstvom okoristi.

Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus, Gospode, daj da čistim srcem čuvamo ono što smo primili ustima.

Da nas u tako dragocjenim časovima potakne na budnost, Crkva nam govori o razlici između pričesti ustima i pričesti srcem. *Ore... mente.* Ah, to je i te kako opravdano. Samo je onaj, kaže sv. Augustin, uistinu utišao glad na stolu Gospodnjem, koji naslijedujući Ga ima dijela na Njegovom duhu, kao što ima dijela na Njegovom tijelu po sv. pričesti: *Ille saturatur qui imitatur.* Ali na žalost ima mnogo kršćana i svećenika, koji Spasitelja primaju ustima, ali se duhovno ne hrane Njime; koji imadu dijela na tijelu Njegovu, a da nikako ili jedva primaju Njegove misli i Njegovu ljubav. Ipak ovaj nebeski dan, što nam se u vremenu daruje, moći će nas samo tada osloboditi od svih zala, i za svu vječnost, ako budemo učestvovali na Njegovom duhu, Njegovoj istini i svetosti pričešćujući se duhom: *Et de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum, ovaj vremeniti dar neka nam bude na spas vječni.*

Kad primamo Isusa u sebe, preostaje nam samo još nešto da zaželimo, naime, da Ga mognemo uvijek imati i čuvati u svojoj nutarnjosti, u dubinama svoje duše. To molimo u molitvi: *Corpus tuum, Domine,*

quod sumpsi, et sanguis, quem potavi, adhaereat visceribus meis, Gospode, neka tijelo Tvoje, koje sam primio, i krv, koju sam pio, prionu uz moje srce. Nedaj, da u meni koji sam okrijepljen čistim i svetim tajnama ostane ikakva grješna ljaga, koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova. Amen. Hrana, koju uzimamo mora ostati u želucu, da se tu probavi i u sokove pretvori, koji se razlijevaju po svim dijelovima tijela i daju tjelesnu snagu i zdravlje; slično je s tijelom i krvlju Kristovom, koji će uistinu istom tada biti naša duševna hrana, kad prionu na nutarnjost naše duše da tu podržavaju i umnažaju život milosti šireći duh Spasiteljev. *Qui manducat me, et ipse vivet propter me, koji me blaguje i sam ē živjeti zbog mene.*¹⁸³⁾

Nakon što je obrisao i pokrio kalež, svećenik neprekidno obožavajući Onoga, koji prebiva u njegovom srcu ide čitati antifonu, koja se zove *communio, pričesna molitva*, jer je obično uzeta iz psalma, koji se nekoć pjevao za vrijeme pričesti vjernikâ.¹⁸⁴⁾ Sv. Ciril Jeruzalemski kaže da se u njegovo vrijeme razlijegalo u crkvi lijepo pjevanje: *Gustate et videte,*

183) Iv. 6, 58.

184) *Antiphona idcirco communio dicitur, quia, ut observat Gavantus, cenabatur interea dum populo Eucharistia distribuebatur. Haec missae pars, in qua communio et post communio recitantur, olim vocabatur gratiarum actio, ut ait Rupertus de divinis officiis, l. 2. c. 18: Cantus, quem communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, gratiarum actio est; quae multo antea dixerat Augustinus, Epist. 149 Participato tanto sacramento, gratiarum actio cuncta concludit. Ben. XIV, c. 24. n. 2.*

*quoniam suavis est Dominus, Kušajte i vidite, kako je sladak Gospodin.*¹⁸⁵⁾

Zatim slijedi posljednja molitva *postcommunio ili popričesna molitva*, kojom nam Crkva daje da se javno zahvalimo, prije nego to zasebno učinimo. Kad je svršimo zatvorimo misal; sveta je misna žrtva dovršena. *Ite missa est.* Podite u miru, kažemo vjernicima, božanske su tajne dovršene, učestvovali ste na žrtvi Kristovoj, i poškropljeni ste krvlju Njegovom. Preostaje dakle još jedna velika dužnost odgovaraju prisutni, naime: Bogu zahvaliti, *Deo gratias.* Ova tako kratka molitva ujedno je bogata sadržajem, tako savršena, tako u skladu s čuvstvima duše, koja je od neba primila tako neizmjerno dobro, da se svetu misu ne može prikladnije završiti: *Hoc nec dici brevius, nec audiri laetus, nec intelligi grandius, nec agi fructuosius potest, ovo niti se može kraće kazati, niti veselije čuti, niti uzvišenije zamisliti, niti plodonosnije učiniti.*¹⁸⁶⁾ Tako su učenici, primivši posljednji blagoslov Isusov dok je odlazio u nebo, povratili se puni radosti, hvaleći Gospodina i zahvaljujući Mu.

U prvim stoljećima Crkve svećenik bi poslije *Ite missa est* poljubio oltar i odmah bi zatim otisao; ali od 11. stoljeća pobožnost je svećenika i vjernika dodala troje: molitvu *Placeat, blagoslov i čitanje početka Ivanova Evangelija.*

185) Ps., XXXIII, 9.

186) Sv. Augustin.

Placeat tibi sancta Trinitas. Neka Ti bude milo, sveta Trojice, djelo službe moje i daj, da žrtva, što je prinesoh očima Tvojega veličanstva, bude Tebi prijatna, a na mene i za sve, za koje sam je prinesao, neka izlije Tvoj blagoslov. Po Kristu Gospodu našem. Amen.

Ova molitva, vrlo zgodna da srce svećenika napuni pobožnošću, stoji kao u nekom kratkom opetovanju svega, što je govorio za vrijeme uzvišenoga čina, koji je sad dovršen, u nekom kratkom skupu svih svetih osjećaja, koje je u sebi pobudio i koje sada sa žarom obnavlja. U njima skuplja sve sile da zamoli presveto Trojstvo, da Mu njegova služba koju je baš dovršio, bude ugodna, ma kako je nedostojan bio; da primi kao ugodan miris žrtvu, koju je prinio Njegovom neizmjernom veličanstvu, a njemu i svima, za koje ju je prikazao, da udijeli spasonosne njezine učinke: *mihi et omnibus pro quibus illud obtuli sit, te miserante, propitiabile*; ovu molitvu, kao sve drugo on obraća Bogu posredovanjem Isusa Krista. *Per Christum Dominum nostrum.*

Vjernici ostaju na svetom mjestu, premda im je rečeno, da se mogu vratiti svojim poslovima. O svećenike shvati njihove želje. Neće da odu, prije nego ih blagosoviš. Još jedamput približi svoje usne olтарu, kao da ćeš crpsti s izvora milosti, i blagosovi ih, napunivši srce, usta i ruke blagoslovom, u ime svemogüćega Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga. Blagoslovi pravednike i grješnike, blagoslovi svoj puk, sve ljude,

i oni će biti blagosloveni po Onome, od koga je svaki blagoslov došao, i koji u tebi stanuje. *Benedicat vos omnipotens Deus.*

Sad ćeš ostaviti oltar, na kome si tako veliku stvar izvršio, tako velika dobročinstva primio; ali prije promotri još na časak vječnu Riječ u krilu Očevu i svome. Okrijepi se riječima. *In ipso vita erat i Lux in tenebris lucet, u njemu je bio život i svijetlo svijetli u tami.* Boj se da se o tebi ne rekne: *tenebrae eam non comprehendenderunt, i tmine ga nisu shvatile.* Oplakuj, ali ne dijeli zasljepljenost svijeta, među kojim je On prošao čineći dobro, a svijet Ga nije htio spoznati. *In mundo erat... et mundus eum non cognovit.* *In propria venit et sui eum non receperunt.* Klanjam se odlikama ove Riječi, koja bijaše u početku, koja bijaše u Bogu, koja bijaše Bog, i po kojoj je sve stvoreno; ali klanjam se i neizrecivom poniženju, na koje Ga je osudila Njegova ljubav. Riječ je postala tijelom i prebiva među nama; Ona je puna milosti i istine: puna istine, da nas rasvjetli, puna milosti, da nas posveti, i da nas učini posvetiteljima braće svoje. Ostani s Njim u svom srcu, sišavši sa svete gore Božje, zatvori oči, koje su Gospoda gledale za zemaljske predmete. Imaj samo uši, da Ga čuješ, jer sada, sabran, moraš kušati, kako je sladak Gospodin, i svojom zahvalnošću osigurati svoju sreću.

poća! Nije li to možda ona žalosna noć, o kojoj je sv. Ivan govorio? *Erat autem nox.*

»Pa šta! kaže sv. Ivan Zlatousti, *Isus Krist vam daje svoje tijelo da ga jedete, a od vas ne prima ni rijeći zahvalnosti!* Za tako veliko dobročinstvo nimalo mu se ne zahvaljujete! Kad ste nahranili svoje tijelo materijalnom hranom, koja ga uzdržava, odlazeći od stola vi se molite; a kad ste primili, usprkos svojoj velikoj nedostojnosti, ovu duhovnu hranu koja vrijednošću nadilazi sva vidljiva i nevidljiva stvorenja, vi ne nalazite vremena da zahvalite Bogu i svojim rijećima i svojim djelima! Ali zar to ne znači vrijedati Gospodina i zasluziti najgoru kaznu¹⁸⁷⁾!«

Prije nego ste primili nebeski dar, koji sva dobra u sebi sadržava vi ste već bili pozvali srca na zahvalu: *Gratias agamus Domino Deo nostro, zahvalimo se Gospodinu Bogu našemu;* vi ste pred licem svijeta izjavili, da je pravedno, dostoјno i spasonosno Bogu u svako doba i svagdje zahvaljivati: *Semper et ubique;* a eto zanemaruјete tu dužnost upravo u času, kad je ta obaveza za vas postala još većom. Jedva ste izšli iz tajinstvenog oblaka, kojim vas je veličanstvo Boga Izraelova obavijalo, nosite još na svom čelu zraku Njegove slave, a već se služite za tašte razgovore jezikom, koji se još crveni od božanske krvi! Nema čas da ste svečano izjavljivali, sa svim znakovima najdubljega uvjerenja, da nijeste dostoјni biti prebiva-

POGLAVLJE OSMO.

ZAHVALA POSLIJE SVETE MISE.

I. Potreba zahvale.

Sveti Ivan govor o Judi izdajniku: *Cum accipisset buccellam, exivit continuo; erat autem nox, uzevši zalogaj odmah izide; a bila je noć.*¹⁸⁷⁾ Ne čine li nažalost tako i neki svećenici, koji, jedva što su sišli s oltara i u sakristiju se povratili, sa svom žurbotom skidaju sa sebe svećeničko odijelo, bacaju ga tako nedostojno, kao da se radi o svjetovnom odijelu, i odmah tada slušaju svakoga, tkogod hoće da s njima govor, izuzev Spasitelja, koji bi imao toliko toga da im rekne i toliko dobra da im učini; izmolivši kakvu kratku molitvenu formulu bez pažnje, bježe iz crkve kao sužnji iz svoje tamnice, noseći božanskoga Gosta u poslove i lakomislene razgovore a zaboravljaju Ga u svome srcu, kao što se zaboravlja na mrtvaca u grobu: *Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde.*¹⁸⁸⁾ Gdje je vjera? Kakva žalosna slje-

¹⁸⁷⁾ Iv. 13, 30.

¹⁸⁸⁾ Ps. 30, 13.

189) Homil. de baptim. Christi, in fine.

lištem tako svetoga Gosta: *Domine, non sum dignus;* a čim vam se on dao s naklonošću koja Crkvu napušta čuđenjem i udivljenjem: *O res mirabilis!* vi već ne mislite na Nj, okrećete Mu leđa; nemate šta da Mu reknete, nikakav poklon da mu prikažete, nikakvu milost da od Njega zamolite! Zar se ne bojite da najnježniju ljubav ne preokrenete u najstrašniju srdžbu, kada na tako uvredljiv način uskraćujete pažnju koju dugujete najprvom i najstrašnjem Veličanstvu?

Navedimo još jednom riječi pobožnog i svetog kardinala Bone: *Quia finis bonorum debet esse gratiarum actio, ab altari post sacram discessurus canticum incipis trium puerorum, quo ad gratias pro tanto beneficio Deo agendas omnes creaturas invitas. Ipsum itaque recitabis dum pergis in sacristiam, dum te sacris vestibus exuis, omni possibili devotione atque ardentissimo affectu Deum benedicendi et superexaltandi propter ipsius infinitam bonitatem. Quo absoluto in persona Ecclesiae, quae illo concludi sacrificium praecipit, in locum te recipies ab omni strepitu et distractione remotum, in quo clauso ostio cordis tui, caeterisque cogitationibus exclusis, soli Deo vacabis, nec ab eo recedes donec benedixerit tibi... Nullum certe pietatis sensum habere convictitur, qui non libenter cum Deo manet. Nec valent praetextus negotiorum vel studii, quibus se tepidi excusant; quod enim gravius et utilius negotium quam de animae salute*

*cum Deo tractare? Vel quid possunt docere libri quod non Deus praesens melius doceat?*¹⁹⁰⁾

Sv. Liguori bi htio da poslije sv. mise ostanemo najmanje po sata u razgovoru s Isusom. Ako možda naša mlakost, još više nego prešnost posla smatra da je to previše, tada se pobožni teolog zadovoljava s četvrt sata; ali po načinu kako se izražava, vidi se, da vrlo žali, što ne može više tražiti. *Četvrt sata, kaže on, vrlo je malo, upravo premalo.*¹⁹¹⁾

Prvi način zahvaljivanja.

Najbolje je, ako svećeniku ne treba, da si propiše kakvu stalnu metodu, kako će upotrijebiti vrijeme zahvale iza sv. mise. Za ovim sredstvom poseže samo onda, kada Duh Božji ništa ne govori. Promatrati Isusa, slušati ga i govoriti s Njime, eto u tome stoji, u dvije riječi izražena, *bliža zahvala*. Ali t. zv. *daljnja zahvala* stoji u tome, da čuvamo sjećanje na ono, što se zabilo između Spasitelja i nas za vrijeme tih sretnih časova, da se sjećamo čuvstava, koja nam je nadahnuo, i obećanja, koja smo mu zadali.

Stvarna nazočnost Kristova u nama, kada smo svetom pričešći žrtvu dovršili, stanje uništenja i žrtvovanja, u kojem se On sada nalazi, stanje, tako sposobno, da gane Njegova Oca i nas same. Njegovo srce, koje je osobito sada prema nama tako dobro raspoloženo — sve to doprinosi, da prvi časovi po

190) *Bona*, c. 6.

191) *Selva* 2. part. Inst. 1.

dovršenju svetih tajna budu najdragocjeniji časovi našeg života. Poznato je, da po sudu svete Terezije, *nema vremena, u kome bismo svoje duše mogli tako lako obogatiti krepostima, i tako brzo uzdići se do savršenstva kao u vremenu poslije sv. pričesti.*

Ovdje mašta nema što da radi, ne trebamo sebi predočavati ono što ne postoji. Ne samo Božanstvo Kristovo, nego također Njegovo sveto Čovječanstvo nalazi se stvarno u našoj nutarnjosti i ostaje tu tako dugo, dokle bi se nalazile biti kruha i vina, kad ih čudo pretvorbe ne bi bilo uništilo. Prije svete mise klanjali ste se Sinu Božjem na nebu i u svetohraništu; za vrijeme mise klanjali ste mu se na oltaru i u svojim rukama; sada Ga imate u svojoj vlastitoj nutarnjosti: *In me manet, et ego in eo.* Nema za svećenika ljepšega časa od onoga, kada svoja usta posve nesmetano može staviti na otvorenu ranu boka Kristova, da Njegovom krvlju ugasi svoju žđ, pije dugo na tom izvoru svih milosti i svih utjeha.

Shvatite dobro svoju sreću!

Po mišljenju više uvaženih teologa djela kreposti, pobuđena neposredno poslije svete pričesti, posebno su zasluzna, osobito vrijedna, jer ih je učinila duša, koja je bitno sjedinjena sa Sinom Božjim. Sve što činite u tim sretnim časovima po nadahnuću Onoga, koji postaje život vašega života, duša vaše duše, čini Krist s vama; klanjate li se, klanja se i On s vama; zahvaljujete li se, zahvaljuje se i On s vama.

Vaši su čini, kao i Njegovi, s kojim se miješaju, u neku ruku *teandrički, bogočovječiji;* i to je ono, što privlači na vas poglede Gospodinove i čini vas Njemu dragim.

Sve neka iščezne ispred očiju vaših, sve neka zašuti u prisutnosti tako velika i ujedno tako ljubezna Veličanstva: *Dominus in templo sancto suo; sileat a facie ejus omnis terra, Bog je u hramu svome svetom; nek pred licem njegovim zašuti čitava zemlja.*¹⁹²⁾ Povukavši se s Isusom u svetište svoga srca, ostanite što dulje možete šuteći od strahopočitanja i udivljenja, promatrajući u sebi Kralja svemira. Zaustavite pred Njim i uklonite sve pokrete svoje duše puštajući da Njegovo božansko Biće prodre u sve vaše moći, da vas čitava zaposjedne i da božanski život zamijeni vaš ljudski život: *Qui manducat me ipse vivet propter me. Tko mene jede živjet će zbog мене.*¹⁹³⁾ Nijedan način štovanja Boga ne odgovara bolje Njegovoj neizmjernoj veličini i našem ništavilu kao ovo časovito napuštanje svakoga djelovanja, svakog umovanja i na neki način, svakog vlastitog života u Njegovoj prisutnosti. Time priznajemo, da On neizmjerno nadmašuje sve, što o Njem možemo pomisliti, a još više što možemo o Njem izreći. Time se neizmernom Njegovom Biću klanjamo sa svime, što jesmo. Neka tāda sva vaša čutila, sve vaše moći govore Isusu: *Domine, quis similis Tibi, Gospode,*

¹⁹²⁾ Habak. 2, 20.

¹⁹³⁾ Iv. 6, 58.

tko Ti je jednak¹⁹⁴⁾ u dobroti, naklonosti prema ljudima, u domišljatosti ljubavi? Klanjajte se, zahvaljujte, ljubite, prikažite, molite!

1. Poklon.

Klanjajte se Spasitelju, koji je u vama, i klanjajte Mu se tim dublje, što se je više On za vas ponio. Prizovite sve moći svoje duše, sva sjetila svoga tijela i recite im: *Venite, adoremus et procidamus ante Deum, dodimo, poklonimo se, i prostrimo se pred Gospodinom,*¹⁹⁵⁾ kao što se zovu roditelji i susjedi, kada kakav knez dolazi u kuću, da ga pozdrave i dočekaju. Sjedinite svoje poklone s Marijinim, kad Ga je primila u svoje djevičansko krilo; s poklonima anđela, koji su sad oko vas prostrti kao oko sveto hraništa, zazovite sve korove nebeske, da Mu se klanjaju u vama: *Adorate eum, omnes angeli ejus.*

2. Zahvala.

Zahvalujte Mu to srdačnije, što manje zasluzuјete tako dragocjenu milost. Šta vam preostaje još da zaželite? Isus je vaš, potpuno vaš, Njegov vam Ga je Otac poklonio; On vam se je sam predao bez suzdržavanja i ograničenja, svoje čovječanstvo, svoje božanstvo, sve što ima, sve što jest: *Dilexit me et tradidit semetipsum pro me. Ljubio me je, i predao je*

¹⁹⁴⁾ Ps. 34, 10.

¹⁹⁵⁾ Ps. 94, 6.

*sama sebe za me.*¹⁹⁶⁾ Da, za me, ne samo da bude moje otkupljenje, nego i moj Utješitelj, moj Zaštitnik, moj Liječnik, moj Vođa, moj Zagovornik, moj Spasitelj: *Benedic, anima mea, Domino; et omnia quae intra me sunt nomini sancto ejus. Blagoslovi dušo moja, Gospodina i sve što je u meni neka blagosiva sveto ime njegovo.*¹⁹⁷⁾ O nebesa! *intra me, u meni!* Šta vidim tu u ovom sretnom času! *Gratias Deo super inenarrabili dono ejus. Te Deum laudamus — Magnificat anima mea Dominum. Bogu hvala na neizrecivom daru Njegovom. Hvalimo Te. — Veliča duša moja Gospoda.*

3. Ljubav.

Ljubite! Šta ćete učiniti sa svojim srcem, ako ga ne dadnete Onome, koji se služi tako jakim sredstvima da ga predobije? Hoćete li se protiviti privlačivosti tako čarobne Ljepote? Isus vam je darovao svoju ljubav, darujte i vi sada Njemu svoju. Predajte se čitavi takо plemenitome Prijatelju: dajući se u Njegove ruke, povjeravajući Mu sve svoje brige, sve što vas zaokuplja obzirom na sadašnjost i na vječnost; ne brinite se više ni za što, osim zato, da Mu se dopadnete; puštajući ga da djeluje u vama, kao u kući, gdje Mu sve pripada, gdje je On neograničeni Gospodar, gdje će se odsada samo Njemu pokoravati, samo Njega ljubiti. Recite Mu, sa sv. Filipom Neri-

¹⁹⁶⁾ Gal. II, 20.

¹⁹⁷⁾ Ps. CII, 1.

jem, koji je klanjajući Mu se na oltaru govorio: »Evo moje ljubavi, evo moje ljubavi, evo sve moje ljubavi«. Recite Mu sa sv. Paulinom: »*Sibi habeant divitius suas divites, regna sua reges, mihi Christus gloria et regnum est. Neka bogataši imaju svoja bogatstva, kraljevi svoja kraljevstva, moje bogatstvo i moje kraljevstvo to si Ti, o moj Isuse.*«

4. Prikazanje.

Prikažite najprije sebe Kristu Isusu, a tada prikažite Isusa Njegovu Ocu. Slijedeća molitva sv. Ignacija vrlo je zgodna za žrtvu samoga sebe, to više, ako dodaš tumačenje, koje će ti dati žarku ljubav: »*Suscipe, Domine, universam meam libertatem: accipe memoriam, intellectum atque voluntatem omnem. Quidquid habeo vel possideo, id mihi largitus es; id tibi totum restituo, ac tuae porsus voluntati trado gubernandum. Amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis, nec aliud quidquam ultra posco.*

»Gospodaru svih stvari i najblaži vladaru onih, koji Te ljube, uzmi cijelo moje biće kao poklon; ništa ne izuzimljem. Uzmi moju pamet i utisni u nju neizbrisivu uspomenu na svoja dobročinstva; moj razum, kome najugodniji posao neka bude razmatranje Tvo-
ga zakona i misao na Te; moju volju, koju podvrgavam zauvijek Tvojoj. Sve, što imam, sve, što jesam, nutarnja i vanjska dobra, sve si mi Ti dao, ja Ti sve vraćam. Ravnaj mojim mislima, pročisti ih, privuci

k sebi moja čuvstva, upravljam mojim djelima. Radi sa mnom kako Ti je drago u cilju Tvoje slave; ravnaj zdravljem i bolešću, uspjesima i nezgodama, veseljem i žalošću, životom i smrću, ravnaj svime po svojoj volji; ja više nijesam svoj nego sav Tvoj; odsada sav moj ponos mora biti u tome, da mognem s Tvojim apostolom reći: *Vivit in me Christus... mihi vivere Christus est. Krist u meni živi... moj je život Krist.* Daruj mi jedino svoju ljubav i milost; učini da Te ljubim, i da Ti ljubiš mene, ukloni iz moje duše sve, što bi Ti se moglo nedopadati, i stavi u nju ono što Ti se sviđa. O moj Bože, znam dobro, šta Ti se u meni dopada: to da neprestano napredujem u Tvojoj ljubavi; to je jedino, što želim; daruj mi tu milost, i bit će dosta bogat i neću više ništa od Tebe tražiti.«

Ali kada je Isus vaš, tada se Njime poslužite, kako to hoće Bog i sam Isus. Služite se Njegovim neiscrpivim blagom da platite sav svoj dug, i žrtvujete Ga u tom cilju Ocu nebeskome. Toliko klanjanja dugujete Njegovim savršenostima, toliko zahvale Njegovim dobročinstvima, toliko zadovoljština Njegovoj pravednosti. Da nemate Isusa, imali bi razloga da se uznemirujete pri pomisli na skrajnju svoju neimaštinu; ali s Njime imate sve. On vam se dao da dopuni sve što vam manjka. Čega da se bojite? Zar nedostatnosti svojih poklona, koji s vaše strane nijesu ništa, niti imalo odgovaraju neizmjernim savršeno-

stima Onoga, komu ih prinosite? Ali pogledajte u sebi Sina Božjega, koji je svojim bićem i u svemu jednak Ocu; On je ovdje ograničen na malen prostor i kao uništen i tim dragovoljnim uništavanjem On časti Božje veličanstvo. Bog, koji u nazočnosti Božjoj iščezava, koji tako reći leži pred nogama Njegovim, iskazuje Mu neizmjernu čast, čast tako veliku, kako je velik sam Bog. Eto šta čini sad Isus Krist u vama. Sjedinite se s ovim Bogom, koji se klanja, i sa svim bogoštovnim činima, što ih On prinosi svome Ocu. Ovim jedinstvom prisvajate sebi sve ove izvrsne čine i slavite Boga onako, kako zaslužuje.

Uznemiruje li vas sjećanje na vaše grijeha, neavršenost vaše pokore i pomisao na strašni sud, na koji ćete jednom doći? Tada prikažite Bogu pokoru, što ju je Isus Krist činio za vas od svog utjelovljenja pa do časa, kad je na križu ispustio svoju dušu. Prikažite Mu kajanje Njegova srca, žalost Njegove duše, boli Njegova tijela; prikažite Mu Njegov sveti i puni život, da nadoknadi za vaš prljavi i nekorisni, prikažite Mu Njegovu poniznost da zadovolji za vašu oholost, Njegovu žarku ljubav da zadovolji vašu mlakost, neizmjerne zasluge Njegove smrti za bezbrojne grijehе vašeg života.

Strašno je, kaže sv. Pavao, pasti u ruke Boga živoga,¹⁹⁸⁾ da, pasti praznih ruku, a s grijesima u duši. Ali bit će nam slatko, u njih zapasti s Isusom

¹⁹⁸⁾ Žid 10, 31.

Kristom, sa srcem koje je sjedinjeno s Njim, dušom obučenom u Njegovu nevinost, Njegovim zaslugama obogaćenim, mrzeći grijehе sa svom mržnjom koju Krist prema njima ima, sjedinjujući svoje raskajano srce sa skrušenim srcem Kristovim, novčić svoje pokore s neizmjernim blagom Njegove.

Napokon ne svratite Božju pažnju i ljubazne poglede na prošlu žrtvu Njegova božanskoga Sina, nego također na onu koju Mu On sad u vama prikazuje. Možda ne mislite na to. No dok vrijeme prolazi, anđeli motre u vama neizreciva čudesa. Trošenjem prilika kruha i vina gubi Krist u vašem srcu malo pomalo svoj sakramentalni bitak. Na vašem dakle srcu, kao na živom oltaru, on se u tom času žrtvuje u čast svome Ocu, za spas svijeta i osobito za vaš spas; i tom žrtvom, kojoj su svjedoci samo blaženi duhovi, On i dalje iskazuje Bogu neizmjernu čast, a ljudskome rodu pribavlja neizmjerne koristi svoje krvne žrtve na Kalvariji. Sjedinite se s ovim Bogom, koji žrtvuje i koji se žrtvuje; jer na vašem srcu kao na oltaru i na križu, Isus je uviјek Svećenik i Žrtva. Hvalite, slavite, zahvaljujte Bogu po Kristu i s Kristom Isusom, koji je hvala, čast, slast i vječno veselje svog Oca.

5. Molitva.

Data vam je sva vlast na nebu i zemlji, i tu vlast izvršujte molitvom. Može se u ovaj čas u ograničenoj mjeri primjeniti na vas, ono što sveti učitelji Crkve

kažu o neograničenoj moći Marijinoj: *Omnipotentia suplex, svemoć, koja moli.* Razmatrajte po metodi sv. Ignacija, koju smo gore naveli, ove dirljive Kristove riječi, što ih je izrekao na zadnjoj večeri: »Oče, došao je čas da proslaviš Sina svoga, i da Sin Tvoj proslavi Tebe.¹⁹⁹⁾ Kako je divna ova molitva u ustima svećenika, koji je upravo rekao misu, i komu su usne još rumene od krvi Kristove! U njoj nalazimo i ono što nam osigurava uslišenje naše molitve i ono što treba da molimo.

Pater! Oče! Uživajte najprije u ovoj slatkoj riječi; neka vam bude, kao ime Isusovo, med vašim ustima, kao divna glazba vašem uhu, kao zanosno veselje vašem srcu. Opetujte je s pouzdanjem punim strahopočitanja i ne bojte se, da se duže kod nje zadržite. *Pater!* Da, moj Oče! jer Ti to jesi, Gospodine, ja to osjećam i shvaćam u ovaj čas bolje nego ikada. Tko mi može uskratiti pravo, da Te nazovem tim slatkim imenom?

Dužnost je oca, da svoju djecu hrani; a kakvu si mi božansku hranu sad dao! *Pater!* Oče moj, jer sam sa Tvojim preljudljenim Sinom jedno; Njegova krv teče u mojim žilama, Njegovo srce kuca u mome; gledajući me gledaš Njega u meni: *In me manet, et ego in eo, ostaje u meni i ja u njemu.*²⁰⁰⁾ Kako rado mislim na to, o moj Bože, da me ljubiš kao Otac! Šta ne činiš za sreću svoga djeteta?

¹⁹⁹⁾ Iv. 17, 1.

²⁰⁰⁾ Iv. 6.

Venit hora, došao je čas, predobri Oče! Čas prikladan da ispunиш sve svoje namjere sa mnom i s dušama, koje si mi povjerio. Zar ćeš moći da mi šta odabišeš? *Pater, venit hora.* Došao je čas, ili neće nikada doći, čas, da mi udijeliš sve milosti, sva dobra, koja želim ili moram željeti, da mi ih dadneš obilnije nego ili mogu željeti i nadati se. Jer Tvoj Sin, koji prebiva u mome srcu, koji sa mnom i za me moli, zaslužuje neizmjerno više nego ja tražim, želim i nadam se. Došao je čas: *Venit hora,* da me uza se privežeš vječnim vezama, da blagosloviš moj rad, spasiš moj narod...

O moj Bože, o moj Oče! ne čuješ li svoga Sina, koji u ovom sretnom času u meni i za me moli, kao što je molio uoči svoje smrti: *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, Oče sveti, sačuvaj u ime svoje one koje si mi dao.*²⁰¹⁾ Tako se On molio Tebi za sve one, koji će po propovijedanju Njegovih službenika vjerovati u Nj, a osobito za same svoje službenike: »*Posveti ih, moj Oče,* govorio Ti je on, ali posveti ih pravom svetošću, svetošću koja stoji u tome, da mene naslijeduju i da žive mojim životom: *Sanctifica eos in veritate.* Pogledaj, kako su im potrebne velike i čvrste kreposti u velikom poslanju, koje im dajem, u uzvišenom poslu, koji sam im povjerio. Ja sam im obećao da će biti s njima i da će ih pomagati do svršetka svijeta. Moja riječ ne može biti uzaludna, jer je ona Tvoja riječ; ona je sama istina: *Sermo tuus*

²⁰¹⁾ Iv. 17, 11.

veritas est. Ja se žrtvujem za njih, da postignem te oni budu sveti, i da u njih izlijem svoju svetost sa svojom krvij: Pro eis ego sanctifico²⁰²⁾ me ipsum, ut sint et ipsi sanctificati. Time će oni ispuniti namjere moga milosrđa, obzirom na posvećenje duša i moći će da ih samo nagradim onako, kako želim. Jer ja hoću, moj Oče, da oni, koje si mi dao budu tamo, gdje sam i ja, da vide slavu, koju uživam, i da se ona odrazi na njima, da je moje blaženstvo njihovo blaženstvo, slava moja da je slava njihova: *Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem quam dedisti mihi.»*

Oče Isusov i moj, usliši ovu molitvu! Bog, Tvoj Sin, i Tvoj sin kao žrtva, koji se ovaj čas žrtvuje na oltaru moga srca, upravlja Ti tu molitvu za sve Tvoje svećenike, i osobito za onoga, kojega toliko ljubiš, kada mu daješ sama sebe. Ne zasluzu li, onaj uzvišeni molitelj, da Ga uslišaš, osobito kada s Njime mole Njegove suze, Njegova krv, rane kojima je pokriven, bezdan poniznosti, u koji je upao?

Clarifica Filium tuum, proslavi Sina svoga. On se je brinuo za Tvoju čast, pobrini se i Ti za Njegovu. Ti si Ga u ostalim tajanstvenim zgodama Njegova života proslavio to više, što je većma bio ponižen i uništen: kod utjelovljenja, kada si Mu dao najčišće, naj-

²⁰²⁾ Poznato je da u ovim tekstovima Sanctifica eos, etc. Ego sanctifico me ipsum, riječ sanctificare uzeta je u dva različita smisla: u prvom smislu znači učiniti svetim, a u drugom: žrtvovati se kao sveta Žrtva.

svetije, najuzvišenije svetište na svijetu, čisto krilo Marijino; u štalici, kada si Mu poslao pastire, kraljeve i anđele da slave Njegovo rođenje; zar bi mogao dopustiti, da ne bude počašćen u euharističnom stanju, u najponiznjem od svojih otajstva, jer je u njem najvećma sakriven? Proslavi Ga, o moj Bože, time, da mi dadneš kreplosti, čuvstva Njegove presvette Majke u času utjelovljenja, jer se utjelovljenje upravo obnavlja, i Riječ, koja je tijelom postala, prebiva u meni; time, da mi dadneš vjeru, žar i jednostavnost pastira-poklonika, jer je srce moje isto tako bogato kao i betlehemska štalica; da mi dadneš hrabrost i vjernost mudraca s Istoka, koji padaju u prah pred Njegovim jaslicama, jer sam ja sam kolijevka, u kojoj On počiva; da mi dadneš veselje i zanos anđela, jer za me je novo rođenje na oltaru i u mome srcu od većeg značenja nego za njih, *Clarifica Filium tuum.*

Ali kako ćeš Ga, Gospodine, u ovaj čas još proslaviti? Proslavi Ga tako, kako On to želi. Slava darežljivoga bogataša stoji u tome, da pomogne potrebnima. Slava liječnikova stoji u ozdravljenju, a slava Spasiteljeva u otkupljenju; daj Mu tu čast. Ne dopusti, da se mogne reći: Isus Sin Tvoj, posjetio je bolesnika, a nije mu dao zdravlja, slijepca, a nije mu povratio vida, siromaha bez ikakva imutka, a nije mu ublažio bijedu, raskajana grješnika, koji Mu se bacio u naručaj, a nije ga posvetio i spasio. Daj Mu

čast napokon, o moj Bože, da sve moje zle sklonosti pobijedi ili ih u dobre preokrene, da sve moje zloće iskorjeni, da mi pomogne u svim potrebama, da dušu moju ukrasi svim svećeničkim krepostima, koje će me učiniti manje nedostojnim da Ga zastupam i da Mu srca predobivam.

Ut Filius tuus clarificet te, da Sin Tvoj proslavi Tebe. O moj Oče, da mi udijeliš ono, što Te molim, — a nemoguće je da to uskratiš zaslugama i molitvi svoga Sina, — bit ćeš proslavljen; dakako ne po meni — jer kakvu bih Ti slavu mogao pribaviti ja sam od sebe? — Nego Sin Tvoj u meni učinit će to. On će prebivati u mome srcu, da ga oduševi za svete želje, u mojoj duši, da mi ulije svete nakane, u mojim ustima, kada Te budem hvalio. I kakvu će vrijednost dati mojoj hvali, mojim usnama, kada budem naviještavao Tvoj sveti zakon, kakvo svjetlo i snagu mojim rijećima? Kako će tada biti djelotvorna Tvoja sveta riječ, kada će je više naviještati Isus Krist nego ja? On će biti uza me u svoj mojoj službi, i u svim mojim poslovima da ih učini plodonosnima po blagoslovu, što će ga na njih izliti: grješnici će se obratiti, mlaki će postati revni, pravednici će napredovati na putu Tvoje ljubavi, — i sve će Ti časti iskazivati.

Pošto si dakle s Bogom tako govorio prikazavši mu bogati dar, koga si od Njega primio, poslije svih svojih čina klanjanja, zahvale, ljubavi, žrtve i moli-

tve; kad si prema pobudi, koju osjećaš, zazvao naklonost i milosrđe Spasiteljevo nad razne bolesti svoje duše i pokazao Mu malo pomalo svaku od svojih nutarnjih moći zajedno sa njihovim slaboćama, slično kao što liječnika među bolesnicima zovu od jednoga do drugoga;²⁰³⁾ kada si Mu konačno prinijeo sve svoje molitve za se, za sve kojima s posebnih razloga želiš dobro, tada počini blago na Njegovom božanskom Srcu, srdačno se sjedinjujući sa svim, što On u tebi čini u čast Oca svoga; prestani djelovati, da Ga pustiš sama djelovati u tebi, prestani da živiš svojim vlastitim životom, da jedino Njegovim živiš.

Drugi način zahvaljivanja.

Budući da je, po savjetu Naslijeduj Krista, korisno mijenjati način u pobožnim vježbama kako bi se izbjegla navika i probudila pobožnost, može se upotrebljavati oblik zahvale što ga nalazimo u djelima o. Bernardina Picquignya.

Da ga shvatimo treba primjetiti da postoje tri razna načina slavljenja Boga, koji nas kao postepeno uzdižu do neizmjerne punine Njegovog Bića. Prvi način pripada naravno-

203) Pravi učinak pričesti sastoje se u tome, da nas nauči ljubiti čitava Spasitelja, t. j. Njegovu uzvišenu osobu, njegovu riječ, Njegovu nebesku nauku, Njegov primjer, poslušnost i neizmjernu ljubav. Moramo kod pričesti zavoljeti sve te stvari; mora nam se Krist dopadati; moramo Ga sami u se kao utisnuti, moramo biti živa Njegova slika i moramo svoje veselje tražiti u tome, da postanemo slični Njegovoj svetoj volji. (Toulonski ritual).

me redu; on se sastoji u tom, da zazovemo sve stvorove, da hvale i slave Gospoda; tako često čini kralj prorok u psalmima kad na neki način poziva i zaziva bića da se s njime skupa zahvaljuju. Drugi način pripada redu milosti i hipostatičkom jedinstvu (združenju božanske i čovječanske naravi u Kristovoj osobi); tim se načinom služimo, kad sjedinjujući se s Isusom slavimo Boga u Njemu, s Njime i po Njemu; prikazujući vrhovnome Gospodaru slavu što Mu je pripravljaju Isus Krist i svi sveti, vrhovni poglavar Crkve i njezini članovi na nebu i zemlji. Treći je način božanskog reda i njime se služimo, kad u Isusu Kristu i s Njime, sjedinjujući se savršenom ljubavi s Bogom uživamo u neizmjerne me Njegovom Biću središtu i izvoru svake ljepote, svake veličine, svakoga dobra, svakog savršenstva; radujemo se toj neizmjerne punini sreće i slave, što je u Njegovoj naravi, i koja Ga uzdiže nad hvalu svakoga stvorenoga bića, i u tome veselju prikazujemo ovu slavu, koju posjeduje oduvijek u sebi i po sebi.

Prvi od ova tri načina štovanja Boga ograničen je, jer Ga štujemo i hvalimo po stvorovima. Drugi je neizmjeran sa strane božanske naravi Isusa Krista, ali nije sa strane Njegove svete čovječnosti, koja iako najsavršenija od svih stvorenih bića, uza sve to je stvor, pa stoga to štovanje ne odgovara potpuno veličini Boga, koji je u svakom pogledu neizmjeran. Treće, budući da se u njem sam Bog Bogu prikazuje, potpuno je 'Njega' dostoјno. Uistinu samo Bog sam

može se proslaviti onako, kako to zaslužuje. Stoga nakon što smo pjevali najljepše što znamo Njemu na slavu, završavamo svoje poklone i pjesme hvalospjevom, koji ih kratko izrazuje i dopunjava: *Gloria Patri... sicut erat... Slava Bogu*, koju je imao prije postanka ijednoga stvora, koju imao prije svakog stvorenja, i koju će imati zauvjek neovisno i o jednom od njih; tako svečano priznajemo, da svaka hvala anđela i ljudi zaostaje za tako uzvišenim Veličanstvom te da On sam mora biti sebi hvala, čast i slava, da dostoјno bude hvaljen, slavljen i čašćen.

Poslije ovoga tumačenja, evo kako se to praktično obavlja.

I. Čim si pročitao Ivanovo Evanelje: *In principio... i kada te je zadnja riječ vjernika: Deo gratias* sjetila na svakako potrebnu dužnost zahvale, — koja poslije tolikog dobročinstva obvezuje svakog, ali nas više nego ostale, tada siđi s oltara s ozbiljnošću čovjeka, koji s neba dolazi, koji je Boga gledao i koji Ga u srcu nosi. Ne daj se ničim rastresti od svetih tajna, koje se u tebi zbivaju. Budi nijem, gluhi i slijep za svako stvorenje; zatvori svoja sjetila svemu zemaljskome; ako se sad potpuno ne predaš Bogu i vječnim stvarima, kad ćeš se predati? Dok polako svlačiš misničko odijelo, slaviš Boga načinom, koga smo prvog spomenuli, zazivljući nebo, zemlju, more i sve što obuhvataju, anđele, ljudi, sama neživa i nerazumna bića, da se s tobom vesele i Go-

spoda da slave i hvale. U tu svrhu hoće Crkva da molimo hvalospjev trojice mladića u peći: *Benedicite, omnia opera Domini, Domino, Blagoslovajte sva djela Gospodnja, Gospodina;*²⁰³⁾ prazne riječi, kad je duša hladna; ali dirljiv govor, živi izraz srca, koje poslije svete pričesti kuša dar Božji u svetoj opojnosti od zahvale i ljubavi. Ako ne čutimo u sebi tog nebeskog raspoloženja, ponizimo se i ne zaboravimo, da molitve, koje nam Crkva zapovijeda ili preporuča ne izriču samo naše osjećaje, nego hoće također da ih izazovu. Kad si Boga na ovaj način proslavio, onda prijedi na drugi.

II. Povukavši se odmah na mjesto zgodno za sabranost, promatraj pogledom svoje duše vječnog Sina Božjeg, stvarno i bitno prisutna u tebi; sjedni se svim srcem sa svime, što On čini u svetištu tvoje duše. Spasitelj se ne nalazi ovdje samo u stanju poniženja nego također uništenja, zato da se svom Ocu što savršenije klanja. Uništi također i ti sebe pred ovim Bogom, koji se u tebi i za te uništava. Klanjaj se ovom Bogu, koji se klanja. Što se više On zbog tebe ponizuje, to više zasluzuјe, da ti svojim klanjanjem koliko možeš nadoknadiš Njegovo poniženje: *Adoro te devote, latens Deitas. — Jesu, quem velatum nunc aspicio. — Ave verum.* Zatim služeći se Isusom prema Njegovim namjerama, jer nam se On, po riječima sv. Bernarda, sada više nego

²⁰³⁾ Dan. 3, 37.

ikada, predaje da se njime služimo — *totus in usus nostros expensus est, — stavi svoju* dušu i svoje srce u Njegovu dušu i Njegovo srce, ili bolje rečeno prisvoji si Isusa sasvim: Njegove savršenosti, poniženja, zasluge, misli i želje, Njegovo sadanje žrtvovanje u tebi, da u Njemu i po Njemu mogneš božanskim načinom hvalu, zahvalu i slavu Bogu iskazati i tako potpuno savršeno ispuniti sve vjerske dužnosti. U tu svrhu možeš ovako govoriti:

1. »Ja sam sasvim nesposoban, o moj Bože, da Te sam po sebi častim. Bez obzira na to, što bi moji pokloni bili samo pokloni ništavila, ne dopuštaju mi također tmine moje duše ni razuzdanosti moje mašte, da imadnem misao Tebe dostojnu. Ali ja Ti prikazujem božansku misao Isusa Krista, neizmjernu hvalu, koju Ti predragi Sin ovaj čas u meni prinosi i koju će Ti u nebu kroz cijelu vječnost prikazivati. Moje je srce tako beščutno prema Tebi, da me to žalosti, ali ja Ti prikazujem srce Isusovo, tako puno ljubavi, sav žar Njegove žarke ljubavi. Ja Te ljubim ovim božanskim Srcem: ono je moje, Ti si mi ga dao. Ne stavljaj zato više na me pitanja, koje je prvak apostolskoga uz nemirilo i ražalostilo, pitanja: *Diligis me?, Ljubiš li me?* Jer ja ču Ti sa svom sigurnošću kao i on odgovoriti: *Ti znaš, da Te ljubim, Tu scis, quia amo te.*²⁰⁴⁾ Budi zadovoljan mojom ljubavlju,

²⁰⁴⁾ Iv. XXI, 15.

kad, kao u ovom slučaju, proizlazi iz srca, bitno združena sa srcem Tvoga božanskoga Sina.«

2. »Obasut lično Tvojim dobrima, ja sam također kao poslanik cijele Crkve i izaslanik cijelog svermira dužan da Ti zahvalim nesamo za tolika dobroćinstva, koja sam od Tebe primio, za vječnu ljubav, kojom si me ljubio, nego također za tolike blagoslove, što ih izlijevaš na sve, što diše, za tolika dobra, koja su od Tebe primili izabranici a i sami prokleti.

Zahvalnost mora biti jednaka dobroćinstvu. Pazeći na oltar, prihvaćam poslanje da Ti isto, toliko uzvratim, koliko si dao, cijelome rodu ljudskome, a osobito stanovnicima nebeske domovine. Šta Ti oni ne duguju, o Bože, koji sama sebe u preobilju daješ? Vi apostoli, mučenici, priznavaoci, djevice i napokon Ti najodličnija i najzahvalnija od svih stvorova, o Marijo, šta ćete vi Gospodu za sve to uzvratiti? Vi me pozivate, da Ga s vama slavim: *Magnificate Dominum mecum*. Ja to činim; ja Mu zahvaljujem za vas i za se. Hvala neizrecivome Milosrđu, što mi ga je iskazao, ja mogu platiti i vaš i svoj dug, makar bio neizmjeran. On mi je dao svoga Sina, sliku svoje biti, drugog sama sebe; i ja Mu također prikazujem Njegova Sina. On Mu, u ime cijele Crkve, kojoj je uzvišeni Poglavar, u meni prikazuje slavu i hvalu.«

3. Moj život, dosada, o moj Bože, bio je stalna nevjernost prema Tebi, svakog Te časa još vrijeđam, a Ti si tako svet, da Tvoje oči ne mogu gledati onoga, što

je grijesima okaljano: *Respicere ad iniquitatem non poteris*. Pogledaj stoga na svoga Pomazanika, koji je uspostavio Tvoju čast. Da izbrišeš bezbrojne grijeha moje i moje braće, koji su grješnici kao i ja, prikazujem Ti strogu zadovoljštinu na Maslinskoj gori, na sudu, na Kalvariji. Ona mora biti dovoljna, Gospode, ma kako brojni, ma kako veliki bili prekršaji moji i cijelog svijeta. Kad vidim da sam združen s tom pomirbenom žrtvom, kad mogu vapaj mojih uzdisaja spojiti sa vapajem Njegove krvi, da zazovem milosrđe, moju dušu napunja nada, dok molim oproštenje za se i za sve grješnike svijeta. Kako bi oproštenje mogao uskratiti kajanju, suzama i smrti Boga, koji trpi?«

4. »Molio sam Tvoju blagost i zadovoljio sam Tvojoj pravdi; no moje pouzdanje u Tvoju dobrotu raste s novim dokazima, koje mi stalno o njoj daješ. Sjedinjujući stoga svoju molitvu s molitvom, koju u meni moli Onaj, koga Ti uvijek uslišavaš, obraćam se k Tebi kao najpplemenitijem Ocu. Dolazim izliti svoje srce u Tvoje i molim za nove darove. O moj Bože, Ti poznaš potrebe moje duše; Ti poznaš također moje želje: *Domine, ante te omne desiderium meum*. Ja nemam više drugih želja osim želja Sina Tvoga; to su barem jedine, koje priznajem i za koje Te molim, da ih uvažiš. Učini na moju i Njegovu molbu moje jedinstvo s Njim i po Njemu s Tobom nerazrješivim, vječnim, i da iz dana u dan bude savršenije. Što se napose

tiće osobite pomoći, koju traže moje slabosti, sklonosti, pogibli, moja strašna služba i njezine tako teške dužnosti, ja se uzdam u ljubav Isusovu prema meni i zadovoljan sam, da se slažem sa svim Njegovim molitvama. Molim Te, o moj Bože, jedino zato, da iskažeš svoje milosrđe i dobročinstva i onima, za koje sam dužan moliti, za koje bih ja, zaista molio, kada bi mi bile poznate njihove potrebe ili želje, i za koje Tvoj Sin hoće da molim.«

III. Napokon uzdignuvši se nad sve svjetove i sva vremena, nad sve što nije Bog, dolaziš do najviše slave Božje, do Njega sama. Oduvijek je Bog bio neizmjerno sretan, neizmjerno slavan; On je sve nalazio u sebi. On je sam sebi bio raj i sreća. Njegova svojstva i savršenstva bijahu Njegova slava, bitna, apsolutna, nepromjenljiva, nedjeljiva od Njegova neizmjerno savršenoga bića. Raduj se toj slavi, vršit ćeš tako djela »ljubavi uživanja u Bogu«²⁰⁵⁾. Ona je najčišća u najvećoj mjeri od sebičnosti i stoga Bogu najdraža. Veseli se tome, što bezbožnici sa svim svojim napadajima neće nikada doseći ove slave tog vrhovnog Gospodara i nježnoga Oca, nego će joj što više dati novi sjaj. Veseli se tome, što On ne treba ni tvoje hvale ni hvale ijednog stvorenja, pa ni najveće slave, što Mu ju je pripravilo utjelovljenje Njegova Sina. Ushićen i uronivši u ocean neizmjerne slave i blaženstva opetuj sa svom

²⁰⁵⁾ Amor complacentiae.

srdačnošću, koju možeš imati: *Gloria Patri, Slava Ocu, Sinu i Duhu Svetomu*; ali slava, koja ne ovisi ni o kome drugome osim o Njemu samome, slava, koju On imadaše kroz svu vječnost, koju ima sada i koju će imati dobijeka: *Sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.*

Poznamo dobrih svećenika koji nalaze utjehu i veliku korist svojoj duši kad se ovako zahvaljuju.

Pobožni svećenik, koji je od Isusa Krista dobio tako dirljiv dokaz ljubavi na oltaru, nestrljivo čeka čas, kad će Mu moći dokazati svoju ljubav time, da s Njime radi za slavu Njegova Oca i za spas duša. *Učinak dobro rečene mise jest u tom da raspaljuje revnost.* Svećenik je pripravan za Boga sve pretrpjeti: radove, umornost, prividnu nekorisnost službe, poniženja, dosadu, prigovore svake vrste, koji su često s time neizbjježivo spojeni; on je spreman umrijeti za Onoga, čiju je smrt upravo razmatrao i sebi je prisvojio. I ako bi trebalo, on bi bio spreman reći s Njime veliko i uzvišeno: *consummatum est, svršeno je. Život molitve, dobrih djela, žrtvovanje cijeloga našega bića, mora biti naša neprekidna zahvala poslije prikazanja božanske žrtve. Vita sic canta, kaže sv. Augustin, ut nunquam sileas, životom svojim pjevaj tako, da nikada ne šutis.*

OBREDI TIHE MISE

OPĆA PRAVILA.

1. POLOŽAJ RUKU. Za vrijeme mise, misnik mora uvi-jek držati ruke na točno određen način. Ako nešto čini jednom rukom, mora i drugom nešto učiniti. Pojedinosti vidi niže.

2. POLOŽAJ NOGU. Penjući se na oltar, misnik, da ne stane na albu, podigne malo koljeno prije nego stupi na stepenicu. Na oltaru se drži uspravno, izbjegavajući da se oslanja na jednu ili na drugu nogu ili da noge raširi. Kad se mora duboko nakloniti, udalji se malo od oltara da to lakše učini. Idući od sredine kraju oltara ili obratno, posve se okre-ne k strani kojoj ide.

3. POKLECANJE. Da poklekne za vrijeme mise svećenik osloni ruke na oltar, spusti desno koljeno do tla, posve blizu lijeve pete, i ne naklonivši glave, odmah se digne. Zato kad u toku tumačenja bude rečeno :»poklekne«, to znači poklekne i odmah se digne, makar to i ne bilo izričito spomenuto. Kad dode k oltaru i kad odlazi od njeg poklekne na tla, a ne na stepenicu.

4. NAKLONI. Postoje po rubrikama tri vrste naklona: **duboki**, koji stoji u tom da se toliko sagnemo da bi obim rukama ispruženim i prekriženim mogli dotaći koljena; **osrednji** koji stoji u tom da naklonimo glavu i malo vrh tijela; **naklon glavom** koji stoji u tom, da se glava samo prigne s poštivanjem i bez žurbe.

5. MIJENJANJE GLASA. Većina misnih molitava recitaju se glasno, neke poluglasno, ostale tiho. Glasno znači da mogu čuti prisutni koji nisu odveć daleko od oltara; poluglasno znači da mogu čuti oni koji su sasvim blizu oltara, kao ministrant; tiho to znači da treba čuti samo misnik.

Treba jasno rijeći artikulirati, mirno, bez sablažnjive žurbe, ni dosadne polaganosti; ne uznemirivati preglasnim povicima ostale celebrante.

6. POLOŽAJ OČLJU. Misnik za vrijeme mise mora imati oči čedno spuštene. Nekad se, po rubrikama, moraju podići: kad gleda križ; ne zabacivati međutim pri tom glavu. Nekad opet svećenik gleda sv. hostiju.

Kad se okreće prema prisutnim da rekne Dominus vobiscum, Orate fratres, mora se čedno i sabrano držati, izbjegavajući svako fiksiranje osoba koje su u crkvi.

7. LJUBLJENJE OLTARA. Misnik stavi raširene ruke na oltar, poljubi ga stvarno priljubivši usne o pokrov u sredini. Ako govori misu samo na posvećenom kamenu unaprijed mora znati kako je širok da mogne poljubiti oltar točno tamo gdje je posvećeni kamen a ne drveni okvir koji ga okružuje.

§ 1. PRIPRAVA NA MISU.

Svećenik koji hoće da pristupi oltaru mora se na to neposredno pripraviti razmatranjem ili nutarnjom molitvom: Aliquantulum orationi vacet (Rubr. miss.) i recitiranjem molitava označenih u misalu, pro temporis oportunitate (Ibid. (1). Treba da je prije recitira matutin i laudes te da se, ustreba li, ispovijedi.

(1) Ove se molitve dakle samo savjetuju; ali budući da ih Crkva predlaže, prava pobožnost voli ih više nego sve ostale pobožnosti.

Nije ista stvar sa zahvalom; rubrika propisuje apsolutno da se mora recitirati antifona Trium puerorum s pjesmom i molitvama koje slijede. Neki autori misle da ova rubrika ima samo direktno značenje; ali najbolji tumači ipak daju razumjeti da nije dopušteno od nje se udaljiti.

Unaprijed predviđi misu i stavi znakove gdje su potrebni. Misa, općenito govoreći, mora biti u vezi s oficijem: votivne su mise iznimka; ali u svakom slučaju one moraju biti u odnosaju s odijelom kojim će se svećenik služiti. Svaki svećenik, ako govori misu u crkvi ili javnom oratoriju, gdje je oficij dvostruk (duplex) ili više od tog, mora se ravnati po tom oficiju. Ako je poludvostruk (semiduplex) ili manje od tog, svećenik stranac može se ravnati po ovom oficiju ili po oficiju crkve, ili reći votivnu misu, misu za rekвијem, ferijalnu misu, izuzev u one dane kad je to zabranjeno.

On pere ruke recitirajući molitvu: Da, Domine, etc.; zatim pripravi kalož, stavivši na nj čistilo (purifikatorij), patenu s čitavom hostijom i bez komadića (2). Na patenu na kojoj je hostija stavi na palu, zatim na to sve velum a povrh svega toga burzu s korporalom. Treba paziti da se na kalež ne stavlja ni džepni rubac, ni ocale, ni bilo što drugog (S. C. R. 1. sept. 1703.).

Obučen u talar koji seže do peta, on se približi svetom odijelu, uzme naglavnik (amikt) za krajeve, poljubi ga u sredini, gdje se nalazi križ, stavi ga na glavu govoreći: Impone, Domine, etc.; spusti ga oko vrata, pokrije njime ovratnik, prekriži na prsima, a zatim, provukavši vrpece ispod ruku, on ih opaše iza leđa i povrati svezavši ih naprijed. Da obuče albu, najprije ju stavi na glavu, zatim provuče najprije desnu a onda lijevu ruku. Namjesti si je prikladno pazeći da silazi do peta i da jednako pada sa svih strana, po prilici prst nad tlom, i istodobno recitira molitvu: Dealba me, etc.

Opasujući se pasom kaže: Praeinge me, etc. Poljubivši manipul u sredini, gdje se nalazi križ, stavi ga na lijevu ruku govoreći: Merear, Domine etc. Uzme zatim stolu obim rukama, pojubi je također u sredini, tamo gdje se nalazi križ, stavi

(2) Komadiće koji bi lako mogli otpasti može se ukloniti prešavši palcem i kažiprstom oko hostije.

je oko vrata i prekriži je na prsima stavivši desnu stranu preko lijeve, a zatim pričvrsti sa strana krajevima pojasa govoreći: Redde mihi, Domine etc. Napokon uzme kazulu, koju ne poljubi, i rekne: Domine, qui dixisti etc.

§ 2. IZLAZAK IZ SAKRISTIJE.

POLAZAK. Svećenik obučen u sve svoje odijelo, pokrije glavu biretom, uzme lijevom rukom kalež za čvor (srednji izbočeni dio), i stavi desno ruku na burzu i podigne kalež u visinu prsa. On se, ne dižući bireta s glave, nakloni križu ili glavnoj slici u sakristiji i prisutnim svećenicima, te polazi prema oltaru ozbiljnim korakom, spuštenih očiju, duha posve zaokupljena velikim tajnama koje će vršiti. Pred njim ide ministrant noseći misal. Ako je sakristija iza oltara, on izlazi sa strane Evandelja, a iza mise vraća se sa strane poslanice. Po općoj praksi ulazeći u crkvu prekriži se blagoslovenom vodom.

POZDRAVI PUTEM. Idući k oltaru misnik pozdravi:

1. Srednjim naklonom i glave pokriveni, prelata, svećenika koji se vraća s oltara kome u potrebi ustupa mjesto odnosno pušta da prvi prođe.

2. Dubokim naklonom i glave pokriveni, glavni oltar, ako sakramenat nije u njemu, a isto tako kakvu naročito relikviju koja je svečano izložena.

3. Poklecanjem i glave pokriveni, oltar u kome se nalazi presveti oltarski sakramenat, relikvija Muke Isusove svečano izložene.

4. Poklecanjem na oba koljena i otkrivši glavu, pred izloženim presv. oltarskim sakramentom, pred oltarom gdje se dijeli sv. pričest, pred oltarom gdje se govori sv. misa ako prolazi za vrijeme podizanja, pred svećenikom koji nosi presv. olt. sakramenat.

Ako sretne službenike oltara dok idu na veliku misu ili se vraćaju od nje, pozdravi ih naklonom ostavši pokriveni

glave; ako prođe korom (ispred oltara) pozdravi svećenike pokrivene glave; zaustavit će se i pokloniti oltaru ako kor u taj čas pjeva *Gloria Patri*.

DOLAZAK NA OLTAR. Došavši na podnožje oltara gdje će misiti svećenik skine biret, dadne ga ministrantu, poklekne do tla, ako je sakramenat na oltaru, ako pak nije duboko se nakloni. Popne se k sredini oltara spustivši kalež k strani Evandelja, izvuče korporal iz burze, stavi burzu na svoju i-jevu stranu naslonivši je na uspravni dio oltara (ili svjećnjaka, ako su sasvim naprijed). S obim rukama rasprostre posve korporal u sredinu oltara, na posvećeni kamen, i stavi ga dosta daleko od ruba da mogne oltar slobodno ljubiti.

Sklopljenih ruku ode na stranu poslanice, otvari misal, rasporedi znakove, ako to nije prije već učinio. Vrati se u sredinu oltara sklopljenih ruku, pozdravi križ srednjim naklonom, povuće se malo prema strani Evandelja i siđe pred stepenice oltara a da ne okrene leđa oltaru.

§ 3. OD POČETKA MISE DO POSLANICE.

MOLITVE NA PODNOŽJU OLTARA. Svećenik sišavši sklopljenih ruku, pozdravi oltar pokleknuvši na najdonju stepenicu, ako je u oltaru sakramenat, inače dubokim naklonom. Prekriži se rekavši glasno: *In nomine Patris...*; od tog časa on nastavlja misu ne brinući se ni za što, što se zbiva na drugim oltarima.

On opet sklopi ruke i nastavlja glasno: *Introibo ad altare Dei;* tako recitira psalam *Judica* izmjenično s ministrantom do *Gloria Patri* uključivo, i opetuje antifonu *Introibo;* nakloni glavu pred križem govoreći: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.*

Govoreći *Adjutorium nostrum in nomine Domini* prekriži se, dotakavši čelo na Adjutorium, prsa na nostrum, lijevo rame na *in nomine*, desno na *Domine*. Zatim se duboko nakloni i držeći ruke sklopljene a da ih ne spušta, recitira *Con-*

fiteor... Ne okreće se ministrantu a vobis fratres, vos fratres, nego prislonivši lijevu ruku ispod prsa, udara se desnom u prsa, jednostavno i bez afektacije, tri puta govoreći **mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.** Ostane duboko naklonjen dok ministrant recitira **Misereatur tui**, odgovori mu Amen i uspravi se kad on počne recitirati **Confiteor.**

Kad ministrant svrši **Confiteor**, svećenik ne naklonivši se kaže **Misereatur vestri...**, doda **Indulgentiam**, križajući se: dotakne se čela na **Indulgentiam**, prsa na **absolutionem**, lijevog ramena na **et remissionem**, desnog na **peccatorum nostrum**, i završi formulu sklopljenih ruku.

Zatim se srednje nakloni, recitira glasno **Deus tu conservus...** do molitve. Govoreći **Oremus**, on raširi i sklopi ruke, zatim se uspravi i popne se uz stepenice, nastavljući tih: **Aufer a nobis...** Penje se dosta lagano da dovrši tu molitvu tek kad dođe k oltaru. Tada se srednje nakloni i rekne tihu sklopljenih i na srednji rub oltara naslonjenih ruku: **Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum;** zatim postavivši ruke sa svake strane i izvan korporala, on poljubi oltar, dodavši: **quorum reliquiae hic sunt;** uspravi se, ponovno sklopi ruke i nastavi, i dalje tihim glasom idući prema strani Poslanice: **et omnium Sanctorum tuorum, ut indulgere digneris omnia peccata mea. Amen.**

ULAZ. Okrenut prema misalu, svećenik se prekriži izgovarajući prve riječi introita. Čita glasno cito introit, sklopljenih ruku, nakloni glavu prema križu kod **Gloria Patri** i opetuje antifonu do psalma ne križajući se više.

KYRIE ELEISON. Povrati se u sredinu oltara, i tu recitira glasno, na izmjence s ministrantom: **Sv. Kyrie eleison, M. Kyrie eleison, Sv. Kyrie, eleison, M. Christe eleison, Sv. Christe eleison, M. Christe eleison, Sv. Kyrie eleison, M. Kyrie eleison, Sv. Kyrie eleison.**

GLORIA IN EXCELSIS. Ako treba recitirati **Gloria**, misnik neposredno iza zadnjeg **Kyrie eleison** raširi ruke u ši-

rinu tijela, uzdigne ih do ramena, dlanove okrenuvši jedan prema drugom govoreći glasno, no ne dižući glas: **Gloria in excelsis;** kod riječi **Deo** ponovno sklopi ruke i nakloni glavu. Nastavi andeosku himnu, sklopljenih ruku, naklonivši glavu kod **Adoramus te, Gratias agimus tibi, Jesu Christi, Suscipe deprecationem nostram, Jesu Christe.** Svršavajući on se prekriži stavljajući desnú ruku na čelo kod **cum Sancto**, na prsa kod **Spiritu**, na lijevo rame kod **gloria**, desno kod **Dei Patris. Amen.** Ne sklapa opet ruku.

DOMINUS VOBISCUM, MOLITVE (KOLEDKE). Iza **Gloria in excelsis**, ili ako nema **Gloria** iza zadnjeg **Kyrie eleison**, svećenik stavi raširene ruke na oltar, poljubi ga, sklopi opet ruke i okrene se na desno prema narodu; zatim raširivši ruke i odmah ih opet sklopivši govori glasno: **Dominius vobiscum;** i sklopljenih ruku ide prema strani poslanice.

Okrenut prema knjizi, on čita glasno kolekte kako je prije rečeno. Riječ **Oremus** rekne se obično prije prve molitve i prije druge samo; zaključak se dodaje samo prvoj i posljednjoj.

§ 4. OD POSLANICE DO OFERTORIJA.

POSLANICA. Kad su molitve svršene, svećenik stavi ruke na knjigu ili na oltar tako da se dotiče misala ili da ga drži i čita glasno poslanicu. Posljednje riječi rekne izmijenjenim glasom da upozori ministranta da rekne **Deo Gratias.**

GRADUAL, TRACTUS, SEQUENCIA. Drži i dalje ruke na knjizi čitajući glasno gradual, tractus ili sekvenciju. Zatim opet sklopi ruke i dođe u sredinu oltara dok ministrant prenosi misal na stranu Evandelja, stavivši ga koso na oltar. Ako bi misnik sam morao prenijeti misal, uzet će ga obim rukama, naklonit će se glavom križu prolazeći sredinom oltara i nakon što ga je postavio koso na stranu Evandelja, vratit će se u sredinu oltara, sklopljenih ruku da recitira **Munda cor meum.**

MUNDA COR MEUM. Svećenik došavši na sredinu oltara, držeći ruke sklopljene, diže oči prema križu i odmah ih spušta, duboko se nakloni, i, tada tek, ne naslonivši ruke na oltar, recitira tihim glasom *Munda cor meum...* i *Jube, Domine, benedicere. Dominus sit...* Kad te molitve svrši, uspravi se i bez ikakva pozdrava ide ravno knjizi.

EVANDELJE. Okrenuvši se prema knjizi, sklopljenih ruku uz prsa on kaže: *Dominus vobiscum* glasno, a ministrant odgovori: *Ex cum spiritu tuo.* Nastavljući *Initium* ili *Sequentia sancti Evangelii...* on stavi lijevu ruku po dužini knjige, a s palcem desne ruke, dok su drugi na njoj ispruženi i stisnuti, — on pravi na početku Evandelja koga će čitati mali znak križa; zatim pruživši lijevu ruku ispod prsiju, desnim palcem pravi znak redom na čelu, na usnama, na prsima, a drugi prsti ostaju pri tom stisnuti i ispruženi, dlan okrenut prema sebi. Ponovno sklapa ruke i čita glasno Evandelje.

Kad Evandelje pročita podigne misal obim rukama, i poljubi početak teksta rekavši tihu: *Per evangelica dicta de leantur nostra delicta.* Zatim spusti misal na stalak obim rukama, uzme stalak obim rukama, i, ne vukući ga, primakne ga korporalu tako da iz njeg mogne čitati sa sredine oltara nastavak mise. Sklopi ruke i vrati se u sredinu a da se ne nakloni.

CREDO. Ako treba recitirati Credo svećenik, vrativši se na sredinu oltara, raširi i podigne ruke, a da ne diže očiju, govoreći Credo; ponovno sklopi ruke kod riječi *in unum*, i nakloni glavu kod riječi *Deum.* Nastavlja vjerovanje glasno, sklopljenih ruku, naklonivši glavu kod riječi *Jesum Christum i adoratur;* kod *Et incarnatus* stavi ruke na oltar, prikloni desno koljeno, i digne se tekiza *Et homo factus est.* Dovrši vjerovanje sklopljenih ruku, križajući se kod posljednjih riječi: desnu ruku stavљa na čelo kod riječi *Et vitam,* na prsa kod *venturi,* na lijevo rame kod *saeculi,* na desno kod *Amen.* On nastavlja a da ne rasklapa ruke.

§ 5. OD PRIKAZANJA (OFERTORIJA) DO PRED- SLOVLJA (PREFACIJE).

PRIKAZANJE. Iza Credo, ili ako ga nema, iza Evandelja, misnik poljubi oltar uobičajenim načinom, i okreće se te rekne *Dominus vobiscum.* Opet se okreće oltaru, raširi i sklopi ruke, nakloni glavu prema križu rekavši *Oremus.* Zatim sklopljenih ruku, čita glasno antifon prikazanja .

PRINOŠENJE KRUHA. Digne zatim obim rukama velum s kaleža, savije ga tako da se postava ne vidi, i stavi ga izvan korporala na stranu poslanice. Lijevu ruku zatim stavi na oltar a desnom rukom uzme kalež za čvor u sredini, stavi ga izvan korporala; digne palu desnom rukom i prisloni je na korporal na kanonsku ploču što je u sredini oltara; uzme patenu, na kojoj je hostija, s palcem i kažiprstom iste ruke donese je iznad korporala u visinu prsa; držeći je tako palcima i kažiprstom obaju ruku, dok su ostali ispruženi i sklopljeni ispod nje, on podigne oči, spusti ih odmah na hostiju, i recitira tihu *Suscipe sancte Pater.*

Kad je ta molitva svršena, držeći uvijek patenu s oba palca i kažiprstom, spustivši je malo, čini s njome znak križa iznad korporala. Nagevši zatim patenu prema posvećenom kamenu, on spusti hostiju, ne dotičući se je, na prednji dio korporala (3); zatim spustivši lijevu ruku na oltar, on podvuče patenu do polovice desnom rukom pod korporal, sa strane poslanice, malo dalje od prednjeg ruba oltara.

PRIPRAVLJANJE KALEŽA. Svećenik sklopi ruke i ide na stranu poslanice. Polazeći uzme kalež lijevom rukom za čvor u sredini a desnu ruku prisloni uz prsa. Kad dođe na stranu poslanice, desnom rukom stavi purifikatorij u kalež, i

(3) Ako ima malih hostija za posvetiti svećenik ih poneće skupa s velikom i stavi ih zatim na korporal na stranu Evandelja; ako su hostije u ciboriju svećenik ga otkrije prije *Suscipe sancte Pater,* a pokrije ga kad je stavio patenu pod korporal.

otare ga iznutra. Zatim, stavivši kalež na oltar on učini ne-pomičnim jedan kraj purifikatorija između lijevog palca i dna kaleža, drugi kraj digne desnom rukom i pruži ga po pokri-vaču oltara da se po njem izaspu kapljice ako slučajno ispadnu iz bočica. Nagne malo kalež lijevom rukom, i, kad je primio bočicu s vinom, naspe polagano vino po nutarnjoj stijeni kaleža.

Vrati bočicu s vinom, i, držeći i dalje lijevom rukom nageti i o oltar prislonjeni kalež, napravi mali znak križa nad bočicom s vinom govoreći tigo: Deus qui humanae substantiae. Zatim uzme bočicu, naspe tri četiri kapljice vode kod riječi: da nobis per hujus aquae et vini mysterium, vrati bočicu ministrantu, spusti kalež da ravno stoji na oltaru, drži ga lije-vom rukom za čvor i s purifikatorijem, koga je uzeo palcem i kažiprstom desne ruke, tare kapljice koje bi se mogle nalaziti na nutarnjoj stijeni kaleža. Podigne zatim kalež lijevom rukom držeći za čvor, primakne korporalu, obim rukama sla-žući purifikatorij, vraća se u sredinu oltara, dok dovršava molitvenu formulu, pazeći da glavu nakloni prema križu kod riječi Jesus Christus.

Došavši na sredinu oltara, spusti lijevu ruku na oltar izvan korporala, i ispruži desnom rukom purifikatorij s'ožen na dvoje na dio patene koji je ostao nepokriven korporalom.

PRINOŠENJE VINA. Zatim uvezši kalež desnom rukom za čvor, i podržavajući ga lijevom za podnožje, tako da čaša bude u visini očiju, on govori sasvim tigo gledajući križ: Offerimus tibi, Domine... Kad tu molitvu svrši, načini znak križa s kaležom iznad korporala u prostoru koji je iza hostije (prema vratima tabernakula), spusti kalež posred korporala iza hostije, i stavivši ruku na podnožje kaleža, pokrije ga desnom rukom s palom.

ZAKLJUČAK PRINOŠENJA. Sklopi zatim ruke, spusti ih na oltar, nakloni se osrednje i tihov govor: In spiritu humili-

litatis... Iza te molitve, ispravi se, raširi ruke, digne ih u vi-sinu ramena, dižući istodobno oči prema križu, sklopi odmah ruke govoreći: Veni, sanctificator, omnipotens, aeterne Deus, Kod riječi benedic, on stavi lijevu ruku na oltar izvan korpo-rala, a desnom napravi znak križa nad hostijom i kaležom. Sklopi ponovno ruke na stranu Poslanice.

LAVABO. Okrenuvši se prema ministrantu, koji je na strani poslanice, držeći ruke izvan oltara, svećenik pere vrh palca i kažiprsta svake ruke, držeći ostale prste razmaknute, zatim ih obriše s ručnikom što mu ga ministrant pruža. Istodobno dok to sve čini recitira tihim glasom psalam Lavabo, koga dovršava okrenut prema oltaru nakon što je povratio ručnik. Kod Gloria Patri, nakloni glavu prema križu i vrati se u sredinu oltara govoreći: Sicut erat...

DOPUNSKE MOLITVE PRIKAZANJA. Povrativši se na sredinu oltara, podigne oči prema križu, spusti ih odmah, stavi sklopljene ruke na prednji dio oltara, i osrednje naklo-njen govoriti tihim glasom: Suscipe, sancta Trinitas...

Kad je ta molitva dovršena, on raširi ruke na oltaru izvan korporala, poljubi oltar, sklopi ruke, okrene se na desno prema puku, i rekne poluglasno dvije riječi: Orate fratres, raz-dijelivši ruke, da ih odmah opet sklopi; zatim tih nastavlja tu molitvu okrećući se oltaru prema strani evandelja (tako da ukupno opiše 360°).

Kad je ministrant odgovorio molitvom: Suscipiat, sveće-nik rekne tigo: Amen. Zatim raširi ruke kao za molitvu i ne rekavši Oremus recitira tajne molitve (secretae), koje uvijek odgovaraju kolektama. Ako ih ima više, on svrši prvu potpuno, dodavši dapače Amen. Ako pak ima jedna samo, on stane pred Per omnia saecula...

Nakon što je rekao riječi: Spiritus Sancti Deus posljed-ne tajne molitve, svećenik stane, stavi desnu ruku na oltar, a lijevom potraži u misalu predslowlje (prefaciju) koje će re-

citirati. Držeći zatim obje ruke na oltaru izvan korporala rekne glasno: *Per omnia saecula saeculorum*, s kojim svršava prikazanje.

§ 6. OD PREDSLOVLJA DO OČENAŠA.

PREDSLOVLJE. Stavivši (držeći) ruke na oltaru sa sva-ke strane korporala, misnik glasno nastavlja: *Dominus vobi-scum. Odg. Et cum spiritu tuo.* On podigne ruke na visinu prsiju, dlanovima okrenutim jedan prema drugom govoreći: *Sursum corda. Odg. Habemus ad Dominum.* Sklopi ruke go-voreći: *Gratias agamus Domino;* podigne oči zatim nakloni glavu prema križu dodavši *Deo nostro.*

Ostane naklonjen dok ministrant odgovori: *Dignum et iustum est.* Tada raširi ruke i, okrenut prema knjizi, on re-citira glasno predslovje, naklonivši se prema knjizi kod imena Marijina, prema oltaru kod imena Isusova (prema knjizi kod imena Josipova u vlastitom predslovju sv. Josipa).

SANCTUS. Iza predslovija svećenik sklopi ruke ne na-slanjajući ih na oltar, osrednje se nakloni i kaže poluglasno: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua; Hosanna in excelsis.*

Zatim, uspravivši se, prekriži se, dotičući se čela des-nom rukom kod riječi *Benedictus*, prsa kod riječi *qui venit*, lijevog ramena kod *in nomine Domini*, i desnog ramena kod *Hosanna in excelsis.*

Oslonivši desnou ruku na oltar, on okreće list u misalu li-jevom rukom za početak kanona.

TE IGITUR. Kad je okrenuo list, raširi ruke i podigne ih u visinu ramena, podigne istodobno oči prema križu i spusti ih odmah, sklopi opet ruke, stavi ih na prednji rub oltara i duboko se nakloni. Tada, tek, počne tihim glasom: *Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus; ne podižući se, raširi ruke poljubi oltar u sredini dodavši: uti accepta ha-*

*beas; on se podigne, sklopi ruke nastavivši: et benedicas; za-tim, stavivši lijevu izvan korporala, napravi desnom rukom tri znaka križa nad kaležom i hostijom skupa, govoreći *haec † dona, haec † munera, haec sancta † sacrificia illibata.* Nastav-lja zatim okrenut prema knjizi i ruku raširenih pred prsima: *in primis quae tibi offerimus.* Prikloni glavu izgovarajući ime pape koji vlada.*

SPOMEN ŽIVIH. Govoreći *Memento, Domino, famulo-rum*, digne ruke u visinu ramena i sklopi ih pod bradom ili na prsima kod riječi *famularumque tuam;* ostane tako čas sklopljenih ruku i glave malo naklonjene dok moli šutke za one koje hoće da preporuči u svetoj žrtvi. Spustivši katim i ra-širivši ruke, on nastavlja tiho: *et omnium circumstantium...*

COMMUNICANTES. Recitira isto tako tihim glasom, raširenih ruku: *Communicantes,* nakloni glavu prema križu kod imena Isus, prema misalu kod imena Marijina, i kod svetaca, kojih je vigilija, svetkovina ili oktava; sklopi ruke a da se ne nakloni dok govoriti zaključak *Per eundem...*

HANC IGITUR. Govoreći *Hanc igitur*, svećenik ne ra-stavljači ruku, otvari ih i drži nad kaležom i hostijom tako da kraj prstiju dolazi u sredinu pale a desni palac ostaje pre-križen preko lijevog. U tom položaju moli čitavu formulu tiho, izbjegavajući da se dotakne pale. Kod zaključka *Per Christum Dominum nostrum, Amen*, on opet sklopi ruke i približi ih prsima.

QUAM OBLATIONEM. Ruku sklopljenih na prsima on kaže: *Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quaesumus;* za-tim, stavivši lijevu ruku na oltar izvan korporala, desnom napravi tri znaka križa nad hostijom i kaležom skupa, go-voreći: *bene † dictam, adscrip † tam, ra † tam;* ovaj posljednji znak čini polagano dodajući *rationabilem, acceptabilemque facere digneris;* i nastavljući formulu *ut nobis corpus,* napravi znak križa nad samom hostijom, *et sanctus znak nad samim*

kaležom; napokon podigavši i sklopivši opet ruke, ne dižući očiju, dovrši molitvu: *fiat dilectissimi Filii tui, Domini nostri Jesu Christi*, naklonivši glavu kod riječi *Jesu Christi*.

Ako ima hostija u ciboriju za posvetiti otvoriti ciborij; a otvoriti će isto tako i kustodu.

KONSEKRACIJA KRUHA. Počinjući tihim glasom molitvu *Qui pridie, svećenik otare palac i kažiprst jedne i druge ruke o korporal: govoreći accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, pritisne lijevim kažiprstom gornji dio hostije i uzme je na donjem dijelu između palca i kažiprsta desne ruke (tako čini svaki put kad mora uzeti hostiju!), zatim jednako lijevim palcem i lijevim kažiprstom, dok su ostali prsti ispruženi i skupa sastavljeni; ne poklonivši se drži hostiju po prilici u visini čaše kaleža. Podigne tada oči prema križu i spusti ih odmah govoreći: *et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem; nakloni glavu na gratias tibi agens; zatim držeći i dalje hostiju u istoj visini lijevim palcem i lijevim kažiprstom, pravi desnom rukom nad njom znak križa kod benedixit; uzevši je zatim ponovno obim rukama kao prije, on nastavlja: fregit deditque discipulis suis; dicens: Accipite et manducate ex hoc omnes.**

Tada istom držeći hostiju istim načinom, nasloni lakte (podlaktice) na rub oltara izvan korporala, nakloni glavu i izgovara sasvim tiho, bez naprezanja, nad svim hostijama koje hoće da posveti sakramentalne riječi *Hoc est enim Corpus meum*. Zatim stavi ruke na korporal i pobožno poklekne, a onda slijedeći očima svetu hostiju, digne je s poštovanjem s obim rukama ravno iznad korporala, dosta visoko da je prisutni mogu vidjeti; drži je čas uzdignutom, a zatim polagano spusti, dok ne bude dosta blizu korporalu. Tada stavi lijevu ruku na oltar (4), a desnom spusti hostiju na korporal tamo

(4) Od konsekracije kruha do ablucije prstiju, svećenik drži skupa palac i kažiprst na svakoj ruci i stavi ruke na korporal svaki put kad ih treba nasloniti na oltar.

gdje je bila prije konsekracije. Napokon, stavivši desnu ruku na oltar, po drugi put poklekne (5).

KONCEKRACIJA VINA. Nakon što je pokleknuo, svećenik otkrije kalež ovako: stavi kraj svojih prstiju lijeve ruke na podnožje kaleža, uzme palu s kažiprstom i srednjakom (velikim prstom) desne ruke prisloni je uz okomiti dio oltara, protare malo palac i kažiprst svake ruke nad kaležom, govoreći tiho i ne naklanjajući se: *Simili modo, postquam coenatum est. Govoreći: accipiens et hunc paeclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas, uzme kalež obim rukama, držeći ga za čvor tako da palci i kažiprst budu skupa naprijed, a isto tako i mali prst, dok ostali prsti budu otraga; podigne kalež iznad korporala na koji ga odmah spusti; nakloni glavu prema križu na item tibi gratias agens; čini desnom rukom nad kaležom, — koga i dalje drži lijevom rukom za čvor, — znak križa kod benedixit, i, uzevši ga odmah obim rukama kao prije, nastavlja: deditque discipulis suis, dicens; accipite et bibite ex eo omnes.*

Tada istom, nasloni lakte (podlaktice) o oltar, kao kod konsekracije kruha, i držeći kalež i dalje istim načinom desnom rukom za čvor podigne ga izdignuta iznad korporala iza hostije stavivši pod podnožje tri zadnja prsta lijeve ruke; zatim, naklonivši glavu izgovara sasvim tiho, pobožno i bez napora: *Hic est enim calix...*

Kad je svršio formulu, stavi kalež na korporal i poklekne dodajući tiho: *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam i podupirući ga lijevom rukom za podnožje i slijedeći ga očima, facietis. Podigne se opet, uzme kalež desnom rukom za čvor, digne ga ravno iznad korporala dosta visoko da prisutni mogu opaziti čašu kaleža. Drži ga tako čas, zatim polagano spusti, ispusti ga iz lijeve ruke na izvjesnoj visini (paziti da pritom*

(5) Svi autori preporučuju da se poklecanje prigodom konsekracije i pričesti čini sa što većom pobožnošću.

manipul ne takne hostiju!) spusti ga na korporal iza hostije, pokrije palom, i ponovno poklekne.

UNDE ET MEMORES. Kad se digne, svećenik raširi ruke kod prsa, i nastavi tihim glasom: *Unde et memores...* Govoreći de tuis donis ac datis, sklopi opet ruke; zatim, stavivši lijevu ruku na korporal, čini desnom rukom tri znaka križa nad hostijom i kaležom skupa kod riječi *hostiam † puram, hostiam † sanctam, hostiam † immaculatam*, znak križa nad hostijom samom kod riječi *panem sanctum † vitae aeternae*, a drugi nad kaležom samim kod riječi *et calicem † salutis perpetuae*. Raširi zatim ruke pred prsim i nastavlja supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris...

SUPPLICES TE ROGAMUS. Počinjući *Supplies te rogamus*, sklopi ruke, prisloni ih uz prednji rub oltara, i duboko se nakloni. Kod riječi *ex hac altaris participatione*, stavi ruke sa svake strane korporala i poljubi oltar; nastavljajući *sacrum sanctum Filii tui*, uspravi se i opet sklopi ruke; zatim stavivši lijevu na korporal, napravi desnom jedan znak križa nad hostijom samom kod riječi *Cor † pus*, a drugi nad kaležom sarmum kod riječi *Sangui † nem sumpserimus*. Stavi zatim lijevu ruku ispod prsa, a desnom se sam križa, izbjegavajući da se palac i kažiprst dotaknu kazule; dotakne se čela kod *omni benedictione*, prsa kod *coelesti*, lijevog ramena kod *et gratia*, desnog ramena kod *repleamur*. Sklopi opet ruke i zaključi: *Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen*, ne čineći poklona.

MEMENTO DEFUNCTORUM. Govoreći sasvim tih, ne dižući očiju, ni ne povisujući glasa, *Memento etiam, Domine, famularum famularumque tuarum N. N. qui nos praecesserunt cum signo fidei*, raširi ruke, digne ih malo, zatim ih polagano sklopi u visini lica dovršujući *et dormint in somno pacis*. Ostane čas tako (po prilici koliko traje Očenaš!), rukama sklopljenim pod bradom, glavom malo naklonjenom, očima spu-

šenim na svetu hostiju, i preporuča pokojne za koje hoće da moli. Podigne zatim glavu, raširi ruke, i nastavi tih: *Ipsis Domine... Govoreći Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen*, opet sklopi ruke i nakloni glavu prema križu.

NOBIS QUOQUE. Stavi zatim lijevu ruku na korporal, udari se lagano u prsa s tri posljednja prsta desne ruke izgovarajući poluglasno: *Nobis quoque peccatoribus*; zatim, raširivši ruke, nastavi tihim glasom: *Famulis tuis...* Ako nađe naime sveca kojeg je vigilija, svetkovina ili oktava, nakloni se prema knjizi. Na *Per Christum Dominum nostrum* sklopi ruke ne naklonivši se, i ne doda Amen.

Recitira sklopljenih ruku *Per quem haec omnia, Domine semper bona creas*; zatim stavi lijevu ruku na korporal, a desnom, pravi tri znaka križa nad hostijom i kaležom skupa, govoreći: *saneti † ficas, vivi † ficas, bene † dicas, et praestas nobis*. Otkrije zatim kalež desnom rukom (stavivši kao obično lijevu na podnožje!) i poklekne ;uzme kako je navedeno kod konsekracije, hostiju palcem i kažiprstom desne ruke, drži je onda malo sa strane, doneše je nad čašu kaleža koga sad drži lijevom rukom za čvor: opiše s hostijom tri znaka križa iznad čaše kaleža ne dotičući se je govoreći: *Per † ipsum, et cum † ipso, et in † ipso; nastavljajući est tibi Deo Pa † tri omnipotenti, in unitate Spiritus † Sancti*, čini s hostijom u istoj visini čaše kaleža i svojih prsa, nad korporalom, dva druga znaka križa (polagano i s dubokim počitanjem!). Napokon, povrati hostiju nad kalež koga i dalje drži lijevom rukom za čvor, i podigne malo istodobno i kalež i hostiju dodajući: *Omnis honor et gloria*. Spusti zatim kalež, stavi hostiju na korporal, tare lagano palce i kažiprste nad čašom kaleža, pokrije kalež palom, poklekne, i (kad se digne) rukama raširenim nad korporalom kaže glasno: *Per omnia saecula saeculorum*.

§ 7. OD OČENAŠA DO PRIČESTI.

OČENAŠ. Svećenik sklopi ruke i nakloni glavu prema presv. oltarskom sakramantu govoreći: Oremus. Nastavi glasno, držeći ruke sklopljene: Praecepitis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audemus dicere. Zatim raširi ruke i gledajući hostiju recitira Očenaš. Ministrant odgovori: Sed libera nos a malo.

LIBERA NOS. Svećenik nadoveže tihim glasom: Amen. Stavi tada lijevu ruku na korporal; desnom uzme purifikatorij kažiprstom i srednjakom (velikim prstom), izvuče patenu ispod korporala i otare je purifikatorijem, koga stavi na oltar na stranu poslanice dosta dalje od korporala. Zatim uzevi patenu kažiprstom i srednjakom desne ruke, drži je uspravno na oltaru, izvan korporala tako da je udubljena strana okrenuta sredini oltara, i kaže tiho: Libera nos quaesumus... Kod riječi Mariae nakloni glavu prema knjizi (a isto kod vigilije, svetkovina i oktava Petra, Pavla i Andrije). Prije nego rekne: Da propitius pacem, stavi lijevu ruku ispod prsa, i patenom koju i dalje drži u desnoj ruci, napravi znak križ na samome sebi: dotakne se čela kod da propitius, prsa kod pacem, lijevog ramena kod in diebus, desnog kod nostris. Poljubi zatim patenu uz kraj, na protivnoj strani od mjesta gdje će počivati hostija; zatim pritisne lijevim kažiprstom po gornjem dijelu hostije, pritisne je na patenu, a patenu postavi na korporal malo pred ono mjesto gdje se nalazila hostija počevši od konsekracije. Čineći te kretnje, govori tiho: Ut ope misericordiae tuae adjuti, et a peccato simus semper liberi, et ob omni perturbatione securi.

LOMLJENJE HOSTIJE. Otkrije kalež, poklekne i digne se. Potisnuvši zatim s donjeg kraja hostiju lijevim kažiprstom, uzme je vrškom palca i kažiprsta desne ruke, i donese je nad čašu kaleža. Držeći je obim rukama pomoću palaca i kažiprsta, prelomi je po sredini u dva jednaka dijela, govoreći u

isto doba: Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum (naklon glavom kod dviju posljednjih riječi!). Spusti na patenu polovicu hostije koju drži desnom rukom, govoreći Filium tuum. Polagano pređe palcem i kažiprstom iste ruke po drugoj polovici, koju drži lijevom rukom, da s nje skine čestice, otkine komadić na dnu tog drugog dijela govoreći: Qui tecum vivit et regnat. On pridrži onu česticu palcem i kažiprstom desne ruke, stavi lijevom drugu polovicu hostije na patenu posve uz prvu govoreći: In unitate Spiritus Sancti Deus.

Zatim uzevi kalež lijevom rukom za čvor i držeći i dalje posvećeni komadić desnom rukom iznad čaše kaleža, doda glasno: Per omnia saecula saeculorum. Ministrant odgovori: Amen. Svećenik nastavlja: Pax † Domini sit † semper vobis † cum, čineći tri znaka križa unutar kaleža ali ne dotičući se njegovih stijena. Kad ministrant odgovori: Et cum spiritu tuo, svećenik ispusti komadić hostije koji drži u kalež, govoreći tiho: Haec commixtio et consecratio Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi (naklon glavom kod Jesu Christi!) fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen. Lagano protare palce i kažiprste iznad kaleža, pokrije kalež palom, poklekne i digne se.

AGNUS DEI. Kad se digao, svećenik sklopi ruke ne naranjanjući ih na oltar, nakloni glavu prema presv. oltarskom sakramantu, i kaže glasno: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi; zatim stavivši lijevu ruku na korporal, udara se u prsa desnom rukom (čuvajući se da se ne dotakne kazule palcem i kažiprstom!) govoreći: miserere nobis. Ne stavljujući desne ruke na oltar, povuće je polagano rekavši drugi put Agnus Dei qui tollis peccata mundi, udara se ponovno u prsa, dodajući: miserere nobis. Treći put čini isto tako govoreći: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

§ 8. PRIČESTI.

PRIPRAVNE MOLITVE. Sklopi ruke i osloni ih na prednji rub oltara, nakloni se osrednje, i, gledajući hostiju,

recitira tiho tri molitve koje prethode pričesti. (Kod Jesu Christi nema naklona jer je već priget!).

Poklekne, digne se, i rekne tiho: *Panem caelestem accipiam et nomen Domini invocabo.*

DOMINE NON SUM DIGNUS. S poštovanjem uzme oba dijela hostije za gornji dio i stavi ih između palca i kažiprsta lijeve ruke koja ih drži za donji dio, stavi patenu pod hostiju između kažiprsta i srednjaka lijeve ruke, osrednje se nakloni ne naslanjajući se na oltar, i udara se triput u prsa s tri posljednja prsta ruke, govoreći svaki put poluglasno: *Domine non sum dignus i nastavljujući tiho: ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.* Može staviti desnu ruku na oltar između svakoga *Domine non sum dignus*, ili, ako voli, činiti iste kretnje kao kod Agnus Dei.

PRIČEST POD PRILIKAMA KRUHA. Svećenik se uspravi, uzme palem i kažiprstom desne ruke polovicu hostije od koje je otkinuo jedan dio i stavi je pod drugu polovicu; zatim uzme desnom rukom za donji dio oba dijela koja su tako jedan na drugom, i učini s njima znak križa iznad patene koju i dalje drži lijevom rukom. Podigne hostiju u visinu očiju govoreći: *Corpus Domini nostri Jesu Christi* (nakloni!) *custodiat animam meam in vitam aeternam.* Amen.

Nakloni se tada osrednje, nasloni lakte (podlaktice) na rub oltara, i držeći hostiju nad patenom, stavi je polagano u usta (ne slomiti hostiju Zubima!). Stavi zatim patenu na korporal, uspravi se, protare lagano palce i kažiprste nad patenom, sklopi ruke, podigne ih u visinu lica i zaustavi se nekoliko časaka da zahvali Spasitelju (ne dulje od trajanja Očenaša).

PRIČEST POD PRILIKAMA VINA. Nakon nekoliko časaka svećenik otkrije kalež govoreći tiho: *Quid retribuam Do-*

mino pro omnibus quae retribut mihi? Poklekne, digne se, uzme kalež desnom rukom za čvor, pomakne ga malo nazad. Zatim, uzevši patenu s kažiprstom i velikim prstom desne ruke, prevuče je lagano preko korporala da pokupi čestice koje su možda na njemu, pazeći da podigne kraj korporala lijevom rukom; zatim može, ako hoće, učiniti istu kretnju u protivnom smjeru desnom rukom, a patenu uzevši u lijevu.

Očisti tada patenu: uzme je u lijevu ruku kažiprstom i srednjakom, stavi je nad čašu kaleža kojeg je desna ruka primakla; drži je nagetu, i prelazeći lagano palcem i kažiprstom desne ruke po udubljenoj strani, i tare zatim jedan o drugi svoja dva prsta iznad čaše kaleža.

Stavivši zatim na korporal lijevu ruku i dalje drži patenu, uzme desnom kalež ispod čvora, i recitira tiho, ne dižući kaleža: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.* Laudans invocabo Dominum, et ab inimicis meis salvus ero. Zatim napravi s kaležom znak križa, slično kao s hostijom, govoreći: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi* (naklon!) *custodiat animam meam in vitam aeternam.* Amen. Stavi tada patenu pod bradu, i prinese kalež ustima i uzme presvetu krv s posvećenom parcelom hostije (paziti da ne ostane na stjeni kaleža! Ako bi slučajno ostała smije je privući kažiprstom na rub ili bolje uzeti je s ablucijama).

DIJELJENJE PRIČESTI. Kad misnik treba dijeliti pričest, stavi kalež na oltar nakon što je uzeo presvetu krv, i pokrije je palom.

Ako su hostije otkrivene na korporalu, poklekne, digne se, stavi ih na patenu, po drugi put poklekne i digne se. Ako su u ciboriju, digne poklopac, poklekne, digne se. Ako su u tabernakulu, makne ako treba kanonsku ploču, otvori vrata tabernakula, poklekne, digne se, izvuče ciborij koga stavi na korporal, potpisne vrata tabernakula; digne veo s ciborija i stavi ga izvan korporala, otklopi ciborij, stavi poklopac na

korporal, poklekne, digne se. (Ministrant mora recitirati Confiteor).

Svećenik sklopljenih ruku okrene se prema Poslanici, ponakavši se malo nazad prema Evandelju da ne okrene leđa presv. oltarskom sakramenu i rekne *Misereatur vestri...* *Indulgentiam...* govoreći ovu drugu formulu načini znak križa rad onima koji će se pričestiti.

Okrene se prema oltaru, poklekne, ustane, uzme lijevom rukom ciborij ili patenu, a desnom rukom jednu hostiju koju drži malo iznad svete posude. Okrenuvši se prema narodu, stojći u sredini oliara kaže glasno gledajući svetu hostiju: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, a zatim tri puta: *Domine non sum dignus*.

Side po sredini oltara, pričesti najprije ministrante, zatim vjernike, koji pristupe počinjući od strane Poslanice. Dajući pričest čini sa svakom hostijom znak iznad ciborija ili patene, i rekne svakome: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.*

Kad svrši, vrati se k oltaru po sredini ništa ne govoreći. Ako ostane hostija u ciboriju, poklekne, digne se, stavi pok'opac na nj i velum, otvori tabernakul, stavi u nj ciborij, po drugi put klekne, digne se, zatvori tabernakul i stavi kanonsku ploču. Ako ostane hostija na pateni, potroši ih sam, i očisti patenu nad kaležom.

§ 9. OD PRIČESTI DO KONCA MISE.

PRANJE KALEŽA. Kad je podijelio pričest ili ako je nema, odmah, nakon što je uzeo presvetu krv, ne zaustavljući se ni časa da razmatra, svećenik, stavivši lijevu ruku kojom drži patenu na korporal, pruži desnom kalež ministrantu koji u nj ulije vina da se očisti. Istodobno govori: *Quod ore sumpsimus. Kalež pruža na stranu poslanice, iznad oltara, osim ako ga maleen stas ministranta sili da drži ka'lež malo niže izvan oltara. Stavi vina koliko i kod ofertorija i pazi da vino prode*

onim dijelovima čaše, koje je presveta krv dotala. Uzme zatim to vino s iste strane s koje je uzeo presv. krv držeći patenu pod bradom.

PRANJE PRSTIJU. Misnik stavi kalež i patenu na korporal, kalež u sredinu, patenu na stranu Evanđelja. Uzme kalež za čašu s tri zadnja prsta svake ruke, držeći iznad nje palce i kažiprste, ide na stranu Poslanice, stavi kalež na oltar, primi na palce i kažiprste vino i vodu ablucije i istodobno recitira: *Corpus tuum. Tare desni palac o lijevi kažiprst, lijevi palac o desni kažiprst, čineći tako da čitave prste opere, a ne samo vrške. Odnese zatim kalež između korporala i purifikatorija, držeći ga i dalje istim načinom, uzme purifikatorij kalcem i kažiprstom desne ruke, stavi ga na lijevi kažiprst iznad kaleža, i povrativši se u sredinu oltara otare četiri prsta koja je oprao.*

Tu, stavi prebačen purifikatorij na tri srednja prsta lijeve ruke i stavi tu ruku izvan korporala; zatim uvezvi desnom rukom kalež za čvor i donijevši lijevom rukom purifikatorij pod bradu, uzme ovu drugu abluciju (s iste strane kaleža kao i presvetu krv!).

Zatim stavi kalež na korporal, otare usne s purifikatorijem koga drži obim rukama, i očisti kalež. Stavi purifikatorij previjen na čašu kaleža, uzme kalež lijevom rukom za donji dio čaše, otare rub, gdje je uzeo presvetu krv, potisne purifikatorij do dna i tare svu nutrinu; okrene purifikatorij i po drugi put otare čitavu nutrinu čaše.

Stavi zatim kalež na oltar izvan korporala, na stranu Evanđelja, ispruži purifikatorij ozgo po kaležu, stavi patenu i palu; savije korporal, stavi ga u burzu, pokrije kalež nješovim velom, stavi burzu na nj, i stavi kalež na sred oltara kao na početku mise.

PRIČESNA ANTIFONA. Ministrant je morao prenijeti misal na stranu Poslanice. Misnik ode knjizi sklopljenih ruku

i glasno čita antifonu zvanu *Communio*; vrati se zatim u sredinu oltara, ruku sklopljenih na prsima.

POSTCOMMUNIO (POPRIČESNA MOLITVA). Kad dođe na sredinu, raširi i stavi ruke na prednji rub, poljubi oltar, okrene se prisutnima i rekne *Dominus vobiscum* kao obično.

Vrati se knjizi sklopljenih ruku, i recitira popričesne molitve držeći se pravila koja su označena za kolekte. Iza zaključka posljednje popričesne molitve, zatvori knjigu obim rukama, stavi je na stalak tako da je vez okrenut sredini oltara. Ostavit će ga otvorena ako mora recitirati drugo posljednje Evandjele nego *In principio*.

Ode ponovno u sredinu oltara, sklopljenih ruku, poljubi ga, okrene se i rekne *Dominus vobiscum*. Okrenut prema prisutnim, sklopljenih ruku, doda glasno *Ite missa est*. Okrenut će se — ako treba — prema oltaru da glasno i sklopljenim rukama rekne: *Benedicamus Domino*.

PLACEAT. Iza *Ite missa est*, svećenik se okreće prema oltaru, stavi sklopljene ruke na prednji rub oltara i glave naklonjene, recitira tiho *Placeat*. Stavi zatim raširene ruke na oltar i poljubi ga.

BLAGOSLOV. Uspravi se, digne oči prema križu, digne ruke na visinu ramena i sklopi ih odmah na prsima, govoreći: *Benedic vos omnipotens Deus*, nakloni glavu prema križu izgovarajući ovu posljednju riječ; zatim okrenuvši se na desno prema prisutnima, stavi lijevu ruku ispod prsa, a desnom napravi znak križa, govoreći volagano i glasno *Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus*. Drži desnu ruku u visini čela kod *Pater*, u visini prsa kod *Filius*, i pravi horizontalni pravac kod *Spiritus Sanctus*. Sklopi ruke i dovršivši potpuno krug, ode na stranu Evandjele.

POSLJEDNJE EVANDELJE. Sklopljenih ruku kaže glasno: *Dominus vobiscum*, držeći se koso, kao kod prvog Evandjele. Zatim stavivši lijevu ruku na oltar, s desnim palcem,

— dok su drugi prsti ispruženi i sastavljeni, — čini mali znak križa na kartonu (poslj. Ev.) ili na oltaru; i lijevu ruku ispruži ispod prsa, pravi desnim palcem znak križa najprije na svom čelu, zatim na usnama i napokon na prsima, govoreći istodobno *Initium* ili *Sequentia sancti Evangelii secundum...* Sklopi ruke i čita glasno Evandjele.

Poklekne prema kutu oltara govoreći *Et Verbum caro factum est*, i završi Evandjele prije nego što siđe.

POVRATAK U SAKRISTIJU. Vrati se u sredinu oltara i pozdravivši križ naklonom glave, ode kleknuti na stepenice da rekne propisane molitve.

Popne se zatim k oltaru, uzme kalež lijevom rukom za čvor, stavi desnu ruku na burzu, pozdravi križ naklonom glave, okrene se sebi na desno, povuče se malo prema strani Evandjele da ne okrene leda križu i siđe na dno stepenica. Tu se duboko nakloni, ili ako je Sakramenat u tabernakulu poklekne na pločnik, primi biret, pokrije se njime, i vrati se u sakristiju recitirajući tiho antifonu: *Trium puerorum* s pjesmom *Benedicte*.

Došavši u sakristiju pozdravi a da se ne otkriva križ dubokim naklonom, ostavi kalež, skine biret, a zatim sveto odijelo i to: obratnim redom nego je oblačio, poljubi križ stole, manipula i amikte. Operi se zatim ruke ako je takav običaj.

Posebnosti mise za rekвиem, kvatre, korizmu, Muku itd. vidjeti u Misalu.

Uznošten 1908. u Knjižariču Školskog i zemaljskog izdavaštva
Miroslava Milutina (Mladić); izdalo mu III. redakcije (činjen) uvedeno je za način
izdavanja i raspodjeljevanja vlastitih zemaljskih misalnih i pisanja, učenja, bogoslužja
te žrtvovanja svetih tajna, učenja i molitve. Izdavaštvo, učenje, učenja
činjeni su učinkovito i uspješno učinjani i učinjeni.

SADRŽAJ:

	Strana
Predgovor	5
Napomena pisca	11
Uvod	16

PRVI DIO

Priprava pobožnoga svećenika za svetkovanje svetih tajna	23
Poglavlje I. Vrijednost žrtve naših oltara	24
I. Narav misne žrtve	24
II. Učinci misne žrtve	29
Poglavlje II. Svetost, koju traži dnevno prikazivanje sv. mise	51
I. Zastupnici Krista-Svećenika	53
II. Najuže sjedinjeni s Kristom	56
Poglavlje III. Osobite kreposti, koje se traže za svetkov- anje tajna	66
I. Živa vjera	66
II. Duboka religioznost	74
III. Uzvišena čistoća	84
Poglavlje IV. Svetkovanje svetih tajna za svećenika je veliko sredstvo posvećenja	98
I. Divan primjer Isusova	98
II. Silna pomoć Isusova	111
Poglavlje V. Bliža priprava za božansku žrtvu	124

DRUGI DIO

Pobožnost pod misom i zahvala poslije nje	141
Poglavlje I. Priprava	143
I. Na podnožju oltara	143

	Strana
II. Ulaz i Kyrie	149
III. Gloria in excelsis Deo	152
IV. Molitva	155
V. Pouka: Poslanica, Evanđelje, Credo	155
Poglavlje II. Početak žrtve ili prikazanje	159
I. Prikazivanje kruha. Suscipe sancte Pater	159
II. Miješanje vode s vinom: Deus qui humanae substantiae	162
III. Prikazanje vina: Offerimus tibi	165
IV. In spiritu humilitatis. Veni sanctificator. Lavabo	166
V. Suscipe sancte Trinitas. Orate. fratres	169
Poglavlje III. Predslovje	174
Poglavlje IV. Prvi dio kanona. — Do konsekracije uklju- čivo	181
I. Te igitur. Tebe dakle, preblagi Oče	181
II. Memento, Domine	185
III. Communicantes	187
IV. Hanc igitur	190
V. Quam oblationem tu Deus	193
VI. Qui pridie quam pateretur	196
Poglavlje V. Drugi dio kanona: Od konsekracije do očenaša	207
I. Unde et memores	207
II. Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris	210
III. Suplices te rogamus	212
IV. Memento etiam, Domine	215
V. Nobis quoque peccatoribus	217
Poglavlje VI. Bliža priprava za sv. pričest	225
I. Očenaš	226
II. Libera nos	229
III. Agnus Dei	234
IV. Dominus Jesu Christe	236
V. Dvije ostale molitve neposredno prije pričesti	238

	Strana
VI. Druga molitva: Perceptio Corporis tui, Blagovanje Twoga tijela	244
Poglavlje VII. Pričest i posljedne molitve sv. mise	246
I. Domine, non sum dignus, i pričest	246
II. Prva zahvala iza pričesti	250
Poglavlje VIII. Zahvala poslije svete mise	256
I. Potreba zahvale	256
DODATAK	
Obredi tihе mise	283

DODATAK

Obredi tihе mise 283

